MANUÁL PRE ADVOKÁTOV ZASTUPUJÚCICH OBETE OBCHODOVANIA S ĽUĎMI

HUMAN RIGHTS LEAGUE
LIGA ZA ĽUDSKÉ PRÁVA

Liga za ľudské práva
Bratislava, November 2015

NETHERLANDS HELSINKI COMMITTEE

Ministerie van Buitenlandse Zaken

S finančnou podporou Európskej komisie z Programu prevencie a boja proti kriminalite (ISEC) DG "Vnútorné záležitosti"

Táto publikácia vznikla ako súčasť nadnárodného projektu "**Presadzovanie práv obetí obchodovania s ľuďmi v Bulharsku, Rumunsku a na Slovensku, s dôrazom na právnu pomoc - Prístup zohľadňujúci ľudské práva"** realizovaného v období 1.1.2013 – 31.12.2015 s miestom realizácie v Holandsku, Bulharsku, Rumunsku a na Slovensku. Projekt bol podporený z prostriedkov Európskej únie, z Programu Prevencia a boj proti kriminalite (Prevention of and Fight against Crime – ISEC) a Ministerstvom zahraničných vecí Holandského kráľovstva. Partneri projektu: Netherlands Helsinki Committee (Holandsko), Liga za ľudské práva (Slovensko), ANIMUS Association Foundation (Bulharsko), ADPARE (Rumunsko) and Association Pro Refugiu (Rumunsko).

Vydal: Liga za ľudské práva, Štúrova 3, 811 02 Bratislava, Slovenská republika

Prvé vydanie: november 2015

Autorský tím:
Marjan Wijers
Alexandra Malangone, MA., MSc.
JUDr.Miroslava Mittelmannová
JUDr. Zuzana Števulová
JUDr. Katarína Fajnorová
JUDr. Katarína Gešková
Mgr. Hela Tužinská. PhD
JUDr. Peter Kuzma
Mgr. Monika Chaloupková

Zostavila:
Alexandra Malangone, MA., MSc.

Obálka a grafická úprava:
Vladimír Diškant

Editorka:
Mgr. Zuzana Bargerová

Vytlačil:
X print s.r.o., Trnavské mýto 1, Bratislava, Slovenská republika

Všetky práva vyhradené

© Liga za ľudské práva, 2015

ISBN 978 - 80 - 972187 - 0 - 6

EAN 9788097218706

MANUÁL PRE ADVOKÁTOV ZASTUPUJÚCICH OBETE OBCHODOVANIA S ĽUĎMI

Liga za ľudské práva
Bratislava, November 2015

OBSAH

KAPITOLA 1: MEDZINÁRODNÁ A NÁRODNÁ DEFINÍCIA OBCHODOVANIA S ĽUĎMI 8

MEDZINÁRODNÁ DEFINÍCIA OBCHODOVANIA S ĽUĎMI 8

ČO JE OBCHODOVANIE S ĽUĎMI? 8

ČO JE VYUŽÍVANIE PROSTITÚCIE DRUHÝCH A SEXUÁLNE VYKORISŤOVANIE? 10

ČO JE NÚTENÁ PRÁCA, OTROCTVO, PRAKTIKY PODOBNÉ OTROCTVU A NEVOĽNÍCTVO? 11

OTÁZKA SÚHLASU 13

VZŤAH MEDZI OBCHODOVANÍM S ĽUĎMI A PROSTITÚCIOU 14

VZŤAH MEDZI OBCHODOVANÍM S ĽUĎMI A PREVÁDZAČSTVOM 14

KAPITOLA 2: MEDZINÁRODNÝ, EURÓPSKY A NÁRODNÝ PRÁVNY RÁMEC 15

NEZÁVÄZNÉ MEDZINÁRODNÉ NÁSTROJE 15

EURÓPSKE PRÁVNE NÁSTROJE 16

SMERNICA 2011/36/EÚ 16

ZÁVÄZKY ŠTÁTOV 18

NÁRODNÁ LEGISLATÍVA 30

KAPITOLA 3: ŠPECIFICKÉ ASPEKTY OCHRANY OBETÍ OBCHODOVANIA S ĽUĎMI V PRÍPADE CUDZÍCH ŠTÁTNYCH PRÍSLUŠNÍKOV 35

JUDIKATÚRA 37

KAPITOLA 4. VYBRANÉ PRÁVA OBETÍ OBCHODOVANIA S ĽUĎMI 40

4.1 PRÁVO NA PRÁVNU POMOC 40

4.2 PRÁVO OBETÍ OBCHODOVANIA S ĽUĎMI - CUDZINCOV NA PRÁVNU POMOC V KONANIACH PRED CUDZINECKOU POLÍCIOU 42

4.3 PRÁVO NA OCHRANU POČAS TRESTNÉHO KONANIA A KONANIA PRED SÚDOM 44

4.4 PRÁVO NA DOBU NA ROZMYSLENIE 45

4.5 PRÁVO NEBYŤ ZAISTENÝ A VYHOSTENÝ, PRÁVO NA UPLATŇOVANIE USTANOVENIA O NETRESTANÍ „NON-PUNISHMENT CLAUSE“ 45

4.6 PRÁVO OBETE OBCHODOVANIA S ĽUĎMI NA POBYT V KRAJINE 49

4.7 PRÁVO APLIKOVANIE PRINCÍPU NON-REFOULEMENT PRI NÁVRATE 50

4.8 PRÁVO NA NÁHRADU ŠKODY 53

KAPITOLA 5: IDENTIFIKÁCIA MOŽNÝCH OBETÍ OBCHODOVANIA S ĽUĎMI (DÔVODNÁ INDÍCIA) A PREKÁŽKY SVEDECKEJ VÝPOVEDE 53

5.1 DÔVODNÁ INDÍCIA 53

5.2 PREKÁŽKY OZNAMOVANIA ALEBO VYPOVEDANIA 54

5.3 STRACH Z ODVETY 54

5.4 TRAUMA 54

5.5 PREŽITIE A STRATÉGIE VYROVNÁVANIA SA S PREŽITÝM 55

KAPITOLA 6: ZDRAVOTNÉ A PSYCHOLOGICKÉ DÔSLEDKY OBCHODOVANIA S ĽUĎMI 55

6.1. PREVENCIA DRUHOTNEJ VIKTIMIZÁCIE: RIZIKOVÉ A OCHRANNÉ FAKTORY 55

6.2 MODEL DRUHOTNEJ VIKTIMIZÁCIE 56

KAPITOLA 7: KOMUNIKÁCIA MEDZI ADVOKÁTOM A OBEŤOU 59

7.1 PRVÝ ROZHOVOR S OBEŤOU 61

7.2 ZÁSADY AKTÍVNEHO POČÚVANIA 62

FÁZA 1: PRIJATIE 62

FÁZA 2: OTVORENÉ OTÁZKY 63

FÁZA 3: PARAFRÁZOVANIE 63

FÁZA 4: ZHRNUTIE 63

7.3 KOMUNIKÁCIA S CUDZINCAMI 63

7.4 PRÍČINY PROBLÉMOV PRI TLMOČENÍ V KONANIACH S CUDZINCAMI 63

VŠEOBECNÉ PROBLÉMY 63

ÚČASTNÍCI KONANIA NEPOZNAJÚ ÚRADNÉ POSTUPY 64

JAZYKY SÚ NEPRESNE URČENÉ 64

NIE SÚ PODMIENKY PRE SÚSTREDENIE SA 64

VZNIKAJÚ NEKVALITNÉ ZÁPISNICE 64

TLMOČNÍK JE NEDOSTUPNÝ 65

TLMOČNÍK MÁ OBMEDZENÚ SLOVNÚ ZÁSOBU 65

TLMOČNÍK NEDODRŽIAVA ETICKÝ KÓDEX TLMOČENIA 65

TLMOČNÍK PREBERÁ INÉ FUNKCIE 66

7.5 ETICKÝ KÓDEX PRE PRÁVNIKOV A ADVOKÁTOV LIGY ZA ĽUDSKÉ PRÁVA PRACUJÚCICH S OBEŤAMI OBCHODOVANIA S ĽUĎMI 66

STAROSTLIVOSŤ 67

KONFLIKT ZÁUJMOV 67

MLČANLIVOSŤ 68

BEZÚHONNOSŤ 68

ZÁKAZ ZNEUŽÍVANIA 68

KAPITOLA 8 – ŠPECIFICKÉ POSTAVENIE DETÍ AKO OBETÍ OBCHODOVANIA S ĽUĎMI 69

VYHODNOCOVANIE NAJLEPŠIEHO ZÁUJMU DIEŤAŤA 72

KAPITOLA 9 – MOŽNOSTI OCHRANY A PODPORY OBETÍ OBCHODOVANIA S ĽUĎMI V SR 73

„Ja si ťa nájdem, ak sa nevrátiš, aj spod zeme Ťa vykopem a potom Ti hlavu odtrhnem, budete mať všetci veľké, veľké problémy“

Citát prepisu odposluchu telefonického rozhovoru medzi páchateľom zločinu obchodovania s ľuďmi s poškodenou, občiankou tretej krajiny, ktorá unikla z prostredia nútenej práce organizovanej zločineckou skupinou na území Slovenskej republiky.

Kapitola 1: Medzinárodná a národná definícia obchodovania s ľuďmi

Medzinárodná definícia obchodovania s ľuďmi

Čo je obchodovanie s ľuďmi?

Definícia obchodovania v článku 3 Protokolu OSN o prevencii, potláčaní a trestaní obchodovania s ľuďmi, osobitne so ženami a deťmi poskytuje medzinárodnej komunite spoločný základ pre prevenciu, boj a trestanie obchodovania s ľuďmi, ako aj pre poskytovanie pomoci a ochranu obetí obchodovania. Definícia pozostáva z troch časti:

DEFINÍCIA OBCHODOVANIA S ĽUĎMI		
ČINY	**PROSTRIEDKY**	**ZA ÚČELOM**
• Nábor • Preprava • Presun • Ukrývanie/Prechovávanie • Prevzatie ľudí	• Hrozba alebo použitie násilia alebo iných foriem donucovania • Únos • Podvod • Oklamanie • Zneužitie právomoci alebo zneužitie zraniteľného postavenia obete • Poskytovanie alebo prijímanie platieb alebo výhod za účelom dosiahnutia súhlasu osoby, ktorá je v moci inej osoby	Vykorisťovania, napríklad: • prostitúcie alebo iných foriem sexuálneho vykorisťovania • Nútenej práce • Otroctva alebo praktík podobných otroctvu • Nevoľníctva • Odobratia orgánov • Iných foriem vykorisťovania (napríklad nútené žobranie, páchanie trestnej činnosti, drobné krádeže, kultivácia a predaj marihuany, tzv.“biele kone“, domáce otroctvo, práca na stavbách, v reštauráciách, v poľnohospodárstve a pod.)

Definícia navyše objasňuje, že:

- Súhlas obete zamýšľaného vykorisťovania **nie je podstatný**, ak sa použili niektoré z klamlivých alebo donucovacích prostriedkov uvedených v definícii (čl. 3b); - Argument typu „vedel, čo ide robiť“ je neplatný, ak na získanie súhlasu obete s danou prácou bol použitý napr. podvod, alebo oklamanie obete, či zneužitie jej zraniteľnej pozície.
- Akýkoľvek nábor, preprava, presun, ukrývanie alebo prevzatie dieťaťa (maloletej osoby do 18 rokov), pre účely vykorisťovania sa považujú za ‚obchodovanie s ľuďmi‘, aj keď sa nepoužijú nijaké klamlivé alebo donucovacie prostriedky uvedené v definícii (čl. 3c);
- Dieťa‘ je každá osoba mladšia ako 18 rokov (čl. 3d).

Základné prvky definície sú teda:

- presun osoby z jedného miesta na druhé (nemusí dôjsť k prekročeniu hraníc)
- s použitím klamstva, podvodu, donucovacích prostriedkov alebo zneužitia zraniteľného[1] postavenia obete nelegálneho migranta a pod.)
- uvedenie osoby do podmienok, v ktorých dochádza k vykorisťovaniu

Presun z jedného miesta na druhé

Nábor môže prebiehať formálne a neformálne. V mnohých prípadoch sú do náboru zapojené oficiálne registrované pracovné agentúry, nábor môže robiť aj príbuzný, priateľ alebo známy – t.j. osoba, voči ktorej obeť prechováva **počiatočnú dôveru.**

K obchodovaniu s ľuďmi často dochádza medzi dvoma krajinami, ale môže k nemu dôjsť aj **bez prekročenia štátnej hranice**. Podľa Dohovoru OSN proti nadnárodnému organizovanému zločinu musia štáty do svojho právneho poriadku ukotviť obchodovanie s ľuďmi ako trestný čin „bez ohľadu na nadnárodnú povahu alebo zapojenie organizovanej zločineckej skupiny“. ***Dohovor Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi*** z roku 2005 (ďalej len ako „Dohovor Rady Európy“) výslovne zahŕňa vnútroštátne aj cezhraničné obchodovanie s ľuďmi.

K obchodovaniu s ľuďmi môže dochádzať **cez zákonné**, **ale aj nezákonné migračné cesty**. Niektorí migranti vstupujú do krajiny neoprávnene, zatiaľ čo iní vstupujú s platnými vízami alebo pracovným povolením, a ich pobyt sa stane neoprávneným až vtedy, keď sa vymania spod područia zamestnávateľa, ktorý ich vykorisťoval. Prechodný pobyt na území SR je novoprichádzajúcim cudzincom udeľovaný v zásade na jeden zákonom rozpoznaný účel (ako napr. zamestnanie, podnikanie, štúdium, zlúčenie rodiny a pod.).

Podvod, oklamanie alebo zneužitie právomoci alebo zraniteľného postavenia

K obchodovaniu môže dôjsť **aj bez použitia (fyzickej) sily**. Oklamanie sa môže vzťahovať na povahu práce alebo služieb, napríklad keď obeti obchodovania s ľuďmi sľúbia, že bude pracovať v domácnosti, ale v skutočnosti je nútená pracovať ako ako nútená pracovníčka v sex-biznise, no v mnohých prípadoch obchodníci s ľuďmi oklamú svoje obete, keď hovoria o podmienkach, v ktorých budú tieto osoby pracovať/žiť. Keď človeka predajú napríklad na účel poskytovania sexuálnych služieb, možno dopredu vie, že bude pracovať v sexuálnom biznise, ale nie, že ho pozbavia slobody a zárobkov a že bude nútená pracovať absolútne obmedzená na osobnej slobode, bez zárobku, a zviazaná fiktívnym dlhom za ubytovanie, vybavenie práce a pod.

Kým niektorí obchodníci s ľuďmi sa uchyľujú k násiliu, v mnohých prípadoch zneužívajú najmä zraniteľné postavenie obetí obchodovania. Podľa Výkladových poznámok k Protokolu sa ‚zneužitie zraniteľného postavenia‘ vzťahuje na

> *‚akúkoľvek situáciu, v ktorej dotknutá osoba nemá nijakú reálnu a prijateľnú alternatívu, iba sa podvoliť zneužitiu‘ (ods. 63)[2].*

Sem patria napríklad aj situácie, v ktorých obeť nehovorí jazykom danej krajiny, vezmú jej doklady, nemá oprávnenie na pobyt alebo povolenie na zamestnanie, má zakázané opúšťať pracovisko bez sprievodu alebo sa kontaktovať s rodinou alebo okolitým svetom, prípadne môže opúšťať pracovisko len na presne vymedzený účel a presnú dobu, napr. na nákup a pod., alebo sa jej vyhrážajú represáliami proti jej/jemu samému, deťom

---

[1] Zraniteľnosťou sa rozumie najmä: ekonomická situácia obete – chudoba, celkovo zraniteľnosť prameniaca zo sociálneho postavenia obete, z jej veku, mentálnych schopností, zdravotného postihnutia, duševnej choroby, rodinnej situácie napr. alkoholizmus člena rodiny, domáce násilie, pobyt v detskom domove, alebo z osobných charakteristík akými sú napr. dôverčivosť, naivita, či znížené IQ, u cudzincov osobitne z neoprávneného pobytu na území SR („nelegálny pobyt“) a pod.

[2] Prevencia trestnej činnosti a trestné súdnictvo, správa Ad hoc výboru pre vypracovanie Dohovoru proti nadnárodnému organizovanému zločinu o práci na prvom až jedenástom zasadnutí, dodatok, *Výkladové poznámky pre úradné záznamy (Travaux Preparatoires) z rokovaní o Dohovore OSN proti nadnárodnému organizovanému zločinu a jeho protokoloch*, Valné zhromaždenie OSN, 3.11.2000 (A/55/383/Add.1), dostupné na: www.odccp.org/crime-cicp-convention-documents.html.

alebo iným blízkym osobám, ďalej zaistením, vyhostením, väznením, újmou pri návrate domov a nesplatení fiktívneho dlhu, a pod. Osoba je zastrašená do takej miery, že aj ak má možnosť zo svojej situácie utiecť (napr. pri opustení pracoviska a pod.), neurobí tak. Takýmto spôsobom sa obete stanú závislými od svojich vykorisťovateľov, a nemajú nijakú reálnu alebo prijateľnú alternatívu, iba sa podvoliť zneužitiu.

Do podmienok, v ktorých dochádza k vykorisťovaniu

Táto definícia zahŕňa všetky formy vykorisťovania, do ktorých možno ľudí predať, vrátane núteného žobrania, nezákonnej adopcie, núteného alebo submisívneho manželstva a využitia trestnej činnosti.[3] Hoci je sex biznis jedným z odvetví, do ktorého sa najmä ženy predávajú a vykorisťujú v podmienkach podobných otroctvu, ľudí možno „predať" do množstva rôznych odvetví, napríklad do stavebníctva a poľnohospodárstva, ale aj ako výpomoc do domácnosti, a pod. Pre tento trestný čin nie je dôležité, či ide o zákonnú alebo nezákonnú prácu podľa vnútroštátneho práva (napr. žobranie, prostitúcia).[4]

V Protokole sa neuvádza definícia vykorisťovania. Protokol iba konštatuje, že pod vykorisťovaním treba minimálne rozumieť využívanie prostitúcie druhých alebo iných foriem sexuálneho vykorisťovania, nútenú prácu alebo služby, otroctvo alebo praktiky podobné otroctvu, nevoľníctvo alebo odobratie orgánov. Aby sa konanie považovalo za trestný čin, stačí dokázať prítomnosť účelu (úmyslu vykorisťovať), nemusí ešte vôbec dôjsť k samotnému vykorisťovaniu.

Deti

Pokiaľ ide o deti, *Dohovor o právach dieťaťa* a *Dohovor o zákaze a o okamžitých opatreniach na odstránenie najhorších foriem detskej práce* (Dohovor MOP č. 182) uvádzajú konkrétne typy vykorisťovania detí. Zapojenie detí mladších ako 14 rokov do akejkoľvek formy práce na plný úväzok, alebo detí mladších ako 18 rokov do nebezpečnej práce, ako je ťažba v baniach, práca na lodiach alebo v sexuálnom priemysle, sa vždy považuje za vykorisťovanie.

Čo je využívanie prostitúcie druhých a sexuálne vykorisťovanie?

Využívanie prostitúcie druhých a sexuálne vykorisťovanie nie sú zadefinované v Protokole alebo v medzinárodnom práve. Tieto pojmy ostali zámerne nezadefinované, aby sa umožnilo všetkým štátom ratifikovať Protokol bez ohľadu na ich vnútroštátnu politiku týkajúcu sa prostitúcie.[5]

Podľa definície sa ‚využívanie prostitúcie' považuje za obchodovanie len vtedy, keď sú prítomné ostatné dva prvky, t.j. jeden z činov a použitie klamlivých alebo donucovacích prostriedkov.[6] Nie je dôležité, či daná osoba bola predtým zapojená do prostitúcie (alebo iného druhu práce), alebo vedela, že bude do takýchto druhov práce zapojená, ak sú naplnené všetky prvky definície: **prítomnosť jedného z činov, použitie jedného z donucovacích alebo klamlivých prostriedkov a účel vykorisťovania**.

Hoci Protokol rozlišuje medzi predajom na účely nútenej práce a sexuálneho vykorisťovania, neznamená to, že nútená prostitúcia a vynútené sexuálne vykorisťovanie nie sú nútenou prácou. Odkedy vstúpil do platnosti Dohovor o nútenej alebo povinnej práci, Výbor expertov MOP považuje obchodovanie s ľuďmi na účel nútenej prostitúcie za formu nútenej práce bez ohľadu na to, či je alebo nie je prostitúcia protizákonná vo vnútroštátnom práve.[7]

---

[3] Pozrite taktiež *Smernicu EÚ 2011/36/EU z 5. apríla 2011 o prevencii obchodovania s ľuďmi a boji proti nemu a o ochrane obetí obchodovania,* Čl. 2(3).

[4] Pozrite takisto: UNHCHR, UNHCR, UNICEF, UNODC, UN Ženy, MOP, spoločné agentúry OSN, *Prevencia, boj, ochrana – Obchodovanie s ľuďmi, Spoločný komentár OSN k Smernici EÚ – Prístup založený na ľudských právach*, 2011, str. 102-104.

[5] Výkladové poznámky *(Travaux Preparatoires)* (A/55/383/Add.1), dostupné na: www.odccp.org/crime-cicp-convention-documents.html.

[6] To isté platí aj pre účely ‚odobratia orgánov', ktoré sa tiež považuje za obchodovanie len vtedy, keď sú prítomné ostatné dva prvky.

.MOP, *Úplné odstránenie nútenej práce*, Medzinárodná konferencia MOP, 2007, str. 42 7

Protokol hovorí o využívaní prostitúcie druhých iba v súvislosti s obchodovaním s ľuďmi. Neuvádza konkrétne stanovisko k spôsobu, akým sa má riešiť (využívanie) nevynútenej prostitúcie dospelých, ale necháva na jednotlivých štátoch, aby vo svojich zákonoch upravovali otázku dobrovoľného poskytovania sexuálnych služieb. Rôzne právne systémy môžu byť v súlade s Protokolom, či už dekriminalizujú, legalizujú alebo právne upravujú dobrovoľne vykonávanú prácu v sex-biznise za odmenu).

Čo je nútená práca, otroctvo, praktiky podobné otroctvu a nevoľníctvo?

Nútená práca alebo otroctvo/praktiky podobné otroctvu sú často súčasťou obchodovania s ľuďmi. Ani nútená práca alebo služby, otroctvo alebo praktiky podobné otroctvu a nevoľníctvo nie sú zadefinované v Protokole OSN o prevencii, potláčaní a trestaní obchodovania s ľuďmi, osobitne so ženami a deťmi, ale sú rozpracované v iných medzinárodných dohovoroch, ktoré sa musia zohľadniť pri implementácii a výklade Protokolu OSN.

Dohovor MOP o nútenej alebo povinnej práci č. 29, ktorého zmluvnou stranou je aj Srbsko, definuje nútenú prácu ako:

> *Každú prácu alebo službu, ktorá sa od ktorejkoľvek osoby vymáha pod hrozbou akéhokoľvek trestu a na ktorú sa daná osoba neponúkla dobrovoľne.*

‚Každá práca alebo služba' zahŕňa všetky druhy práce, zamestnania alebo povolania bez ohľadu na povahu uskutočňovanej činnosti, jej zákonnosť alebo nezákonnosť podľa vnútroštátneho práva, a bez ohľadu na to, či sa uznáva ako zárobková činnosť. Nútenou prácou môže teda byť práca v továrni, ale aj prostitúcia či žobranie, ak sa robia z donútenia.[8]

Aj keď daná osoba uzavrela pracovnú zmluvu bez akejkoľvek formy klamstva alebo donútenia, musí vždy mať **možnosť zrušiť uzavretú dohodu**, t.j. **akékoľvek obmedzenie a zákaz odísť z práce formou zákonného, fyzického alebo psychologického donútenia možno považovať za nútenú prácu.** Ak zamestnávateľ alebo náborár klamal, zneužil zraniteľnú pozíciu obete, alebo použil donucovacie prostriedky, nie je podstatné, či s prácou obeť súhlasila.[9] **Strata kontroly nad svojím životom je všeobecným indikátorom donútenia a nútenej práce**. **Detská prostitúcia a detská pornografia sú vždy, za každých okolností,** nútenou prácou **a podľa Dohovoru MOP č. 182 patria medzi najhoršie formy detskej práce, rovnako ako obchodovanie s deťmi**.

Indikátory nútenej práce[10]
• Hrozby alebo skutočná fyzická alebo sexuálna ujma. • Obmedzenie pohybu, ako aj násilné držanie osoby na pracovisku alebo v obmedzenom priestore. • Dlhové otroctvo/odpracovanie fiktívneho dlhu. Toto je prípad, keď si daná osoba musí odpracovať dlh alebo úver, a nedostáva vôbec, alebo dostáva iba zanedbateľnú časť mzdy za svoje služby. Zamestnávateľ môže poskytovať stravu a ubytovanie za také premrštené ceny, že osoba sa nemôže vymaniť z dlhu. Zamestnávateľ môže tento „dlh" ľubovoľne a svojvoľne navyšovať, k jeho splateniu však nikdy nedôjde. • Zadržiavanie mzdy alebo nadmerné zníženie mzdy, ktoré je v rozpore s dohodou, ktorú zamestnávateľ s danou osobou uzavrel. • Zadržiavanie pasu a dokladov, aby daná osoba nemohla odísť, ani dokázať svoju totožnosť a/alebo právny status. • Hrozba udania na príslušných orgánoch, keď je osoba zamestnaná v rozpore s právnymi predpismi, nezákonne alebo je neregulárnym migrantom.

[8] MOP, Cena nútenia do práce, 2009, str. 6.

[9] MOP, Obchodovanie s ľuďmi a využívanie nútenej práce, usmernenie pre legislatívu a orgány činné v trestnom konaní, 2005; MOP, Príručka pre inšpektorov práce, 2008, str. 4.

[10] MOP, Obchodovanie s ľuďmi a využívanie nútenej práce, 2005, str. 20-21.

V prípade dievčaťa z Toga Európsky súd pre ľudské práva (ďalej len ako „ESĽP“) rozhodol, že bola vystavená nútenej práci, keďže celé roky pracovala pre rodinu, ktorá ju *„bez prestávky, proti jej vôli a bez odplaty“* vykorisťovala, *kým sa nezákonne zdržiavala v krajine a bála sa, že ju zatkne polícia*.[11]

Nútená práca do istej miery obmedzuje slobodu jednotlivca, pričom toto obmedzenie sa často dosahuje násilnými prostriedkami. Definícia nútenej práce však neobsahuje pojem vlastníctva, ako je to v prípade dohovorov o otroctve.

Dohovor OSN o otroctve (1926) (ďalej len ako „Dohovor o otroctve“) definuje otroctvo ako:

> *Stav alebo okolnosti človeka, nad ktorým si niekto prisvojuje nejaké či všetky právomoci patriace k právomoci nakladať s inou osobou ako s majetkom .*

Definícia uvedená v Dohovore o otroctve môže dnes spôsobovať problémy, keďže nikto si nemôže prisvojovať právomoci patriace k vlastníckym právam voči inej osobe. Súčasná definícia by bola „stav alebo životné podmienky osoby, nad ktorou má niekto kontrolu až do takej miery, že sa k nej správa ako k majetku“, alebo „obmedzenie osoby na taký stav alebo životné podmienky, v ktorých sú vykonávané niektoré alebo všetky právomoci spájajúce sa s právom na vlastníctvo danej osoby“.[12]

Doplnkový dohovor OSN o zrušení otroctva, obchodu s otrokmi a inštitúcií a praktík podobných otroctvu z roku 1956 zakazuje aj praktiky podobné otroctvu. Medzi ne patria dlhové otroctvo, nevoľníctvo, submisívne formy manželstva a vykorisťovanie detí a mladistvých. Dlhové otroctvo a submisívne formy manželstva (vrátane núteného sobáša) sú zvlášť relevantné v súvislosti s obchodovaním s ľuďmi.

Dlhové otroctvo sa vzťahuje na systém, v ktorom sa ľudia držia v otroctve tým, že sa im znemožní splatiť ich (skutočné, vnútené alebo vymyslené) dlhy. Doplnkový dohovor o zrušení otroctva definuje dlhové otroctvo ako:

> *Stav alebo okolnosti vyplývajúce zo sľubu dlžníka, že poskytne svoje osobné služby alebo služby osoby, ktorá je pod jeho kontrolou, ako zábezpeku na dlh, ak hodnota týchto služieb po primeranom ocenení sa neodpočítava z dlhu, alebo dĺžka týchto služieb sa neskráti a ich povaha sa bližšie neurčí.*

Toto sa stáva, keď obeť obchodovania s ľuďmi musí napríklad splatiť veľkú a stále sa zvyšujúcu sumu za cestovné náklady, bývanie, prepravu, oblečenie, stravu, atď., čím sa pre danú osobu stáva fakticky nemožné splatiť dlh – viď vyššie. **Dlhové otroctvo alebo odpracovanie dlhu sa považuje za formu nútenej práce, ako aj praktiku podobnú otroctvu.**

Medzi submisívne formy manželstva – nútené manželstvo - patria všetky formy manželstva, ktoré ženy nemajú právo odmietnuť. Definuje sa ako:

> *Akákoľvek inštitúcia alebo praktika, v ktorej (i) ženu, ktorá nemá právo povedať nie, sľúbia alebo donútia do sobáša po zaplatení istej finančnej sumy alebo naturálií rodičom, opatrovníkovi, príbuzným ženy, alebo akejkoľvek inej osobe či skupine; (ii) manžel ženy, jeho rodina alebo klan má právo predať ju inej osobe za protihodnotu alebo inak; (III) ŽENU PO SMRTI JEJ MANŽELA ZDEDÍ INÁ OSOBA.*

Účelové manželstvo, naopak, znamená uzatvorenie manželského zväzku, v ktorom je vzťah manželov len fiktívny, s cieľom dosiahnuť pre jedného alebo obidvoch z nich nejaké výhody, najčastejšie finančnú odplatu pre jedného z nich a **oprávnenie na pobyt v krajine pre druhého**. **V mnohých prípadoch však uzatvorenie takéhoto manželstva predstavuje prostriedok, či nástroj, ako legálne, spôsobom, ktorý je menej podozrivý do krajiny priviesť obeť, ktorá je potom zneužívaná najčastejšie na nútenú prácu v domácnosti, či sexuálne vykorisťovanie, či oboje.**

Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach („ďalej len ICCPR“) a Európsky dohovor o ochrane

---

[11] ESĽP, *Siliadin v. Francúzsko, 26.7.2005, sťažnosť č.* 73316/01.

[12] UNODC, Vzorová právna úprava boja proti obchodovaniu s ľuďmi, str. 21.

ľudských práv a základných slobôd (ďalej len„EDOĽPZS) zakazujú nevoľníctvo. Hoci ani jeden z týchto nástrojov neobsahuje definíciu nevoľníctva, **definuje sa ako praktika podobná otroctvu, ktorá zahŕňa vykorisťujúce podmienky pri práci, alebo služba, ktoré sa nemôžu zmeniť, či z ktorých daná osoba nemôže uniknúť**.[13]

V spomínanom prípade dievčaťa z Toga, ESĽP rozhodol, že bola (takisto) vystavená modernej forme otroctva.[14] Podľa tohto súdu pri posudzovaní, či nejakú situáciu možno považovať za súčasnú formu otroctva, treba zobrať do úvahy tieto faktory:

- či je pohyb osoby alebo jej fyzické prostredie pod kontrolou,
- či je prítomný prvok psychologickej kontroly,
- či sa urobili opatrenia, ktoré osobe bránia alebo ju odrádzajú od úteku,
- či je sexuálny život a nútená práca osoby pod kontrolou vykorisťovateľov.

V tom istom prípade ESĽP zadefinoval nevoľníctvo ako *„povinnosť poskytovať svoje služby, ktorá je vynútená donucovacími prostriedkami a vnímaná v súvislosti s otroctvom“.*

Otázka súhlasu

Protokol OSN o prevencii, potláčaní a trestaní obchodovania s ľuďmi, osobitne so ženami a deťmi stanovuje, že súhlas obete nie je podstatný, ak sa použije ktorýkoľvek z prostriedkov uvedených v definícii. Toto je v súlade s existujúcimi medzinárodnými právnymi normami a nijako nezbavuje obvineného práva na riadnu obhajobu, ani na prezumpciu neviny, ako sa výslovne uvádza vo Výkladovej správe k Protokolu. Takisto by sa toto ustanovenie nemalo vykladať ako uloženie dôkazného bremena obeti. Tak ako v každom trestnoprávnom prípade, aj tu spočíva dôkazné bremeno na štáte alebo prokuratúre v súlade s vnútroštátnym právom. **Len čo sa však dokáže prítomnosť prvkov trestného činu obchodovania s ľuďmi, akékoľvek tvrdenie, že obeť obchodovania ‚súhlasila' nie je relevantné.**

V praxi však otázka súhlasu môže spôsobiť zmätok, pretože keď osoba zdanlivo súhlasí s tým, čo je v skutočnosti nútená práca alebo praktiky podobné otroctvu, niektorí sa môžu <u>domnievať, že táto osoba nie je obeťou obchodovania s ľuďmi</u>. Avšak pri posudzovaní relevantnosti skutočného alebo zdanlivého súhlasu **<u>treba vziať do úvahy tieto skutočnosti</u>**:

- Slobodné rozhodovanie **znamená existenciu reálnej možnosti, že daná osoba by nedala svoj súhlas, alebo presnejšie povedané, odmietla by urobiť alebo tolerovať hocijaký jednotlivý čin**. Ak osoba nemá možnosť odmietnuť, potom nejde o slobodné rozhodovanie. **V prípade každého jednotlivého činu treba položiť otázku, či rozhodnutie bolo slobodné alebo nie. Je potrebné zvážiť, čím bolo rozhodovanie podmienené (viď faktory zraniteľnosti).**

- Obeť musela dať svoj súhlas s ohľadom na všetky príslušné okolnosti daného činu. Súhlas možno poskytnúť a z právneho hľadiska ho možno uznať za skutočný len vtedy, keď sú známe všetky relevantné faktory a osoba sa môže sama rozhodnúť, či s daným činom súhlasí alebo nie.

Takisto treba mať na pamäti, že hoci **pôvodný nábor možno bol dobrovoľný, v neskoršom štádiu sa môžu objaviť donucovacie prostriedky, aby sa osoba udržala pod kontrolou a „nerozmyslela si to“, ako aj aby sa osoba udržala vo vykorisťujúcich podmienkach.**

Takže hoci osoba môže súhlasiť s tým, že sa presťahuje do inej krajiny, do iného mesta, že bude mať pri sebe **pozmenené či falošné doklady, že bude poskytovať sexuálne služby, že sa vydá/ožení, aby mohla v inej krajine bez problémov pracovať, že bude pracovať v zahraničí bez pracovného povolenia - neznamená to však automaticky, že táto osoba súhlasila s nútenou prácou alebo vykorisťovaním podobným otroctvu, a to aj v sex-biznise, a nevylučuje to možnosť, že táto osoba je obeťou obchodovania s ľuďmi.**

---

[13] Manfred Novak, *Medzinárodný pakt OSN o občianskych a politických právach, Komentár CCPR*, 2005. Pozrite tiež: Správa zvláštnej spravodajkyne pre súčasné formy otroctva, vrátane jeho príčin a dôsledkov, Gulnara Shahanian (A/HRC/15/20), 28.6.2010.

[14] ESĽP, *Siliadin v. Francúzsko, 26.7.2005, sťažnosť č.* 73316/01.

Vzťah medzi obchodovaním s ľuďmi a prácou v sex biznise

Hoci k obchodovaniu s ľuďmi dochádza v sex-biznise rovnako ako v iných priemyselných odvetviach, práca v sexuálnom priemysle a obchodovanie s ľuďmi nie je to isté.

Kým práca v sexuálnom priemysle sa vzťahuje na konsenzuálne poskytovanie sexuálnych služieb dospelými osobami výmenou za peniaze alebo tovar, kľúčovým prvkom obchodovania s ľuďmi je **donútenie, oklamanie a zneužitie zraniteľného postavenia, či svojho nadradeného postavenia voči obeti za účelom vykorisťovania inej osoby**.[15] Na rozdiel od práce dospelých v sexuálnom priemysle, detská prostitúcia je porušením ľudských práv. Vo svojom Opčnom protokole o predaji detí, detskej prostitúcii a detskej pornografii Dohovor o právach dieťaťa uvádza, že štáty musia zakázať „detskú prostitúciu“ alebo „používanie detí na sexuálne aktivity za odmenu alebo inú formu finančnej protihodnoty“ a musia tak urobiť vo svojom trestnom práve.

Vzťah medzi obchodovaním s ľuďmi a prevádzačstvom

Protokol OSN o prevencii, potláčaní a trestaní obchodovania s ľuďmi, osobitne so ženami a deťmi jasne rozlišuje medzi obchodovaním s ľuďmi a pašovaním ľudí (prevádzačstvom), ktorému sa venuje iný protokol. Prevádzačstvo je porušením vnútroštátnych zákonov, ktoré chránia hranice suverénnych štátov stanovením, kto môže prekročiť jeho hranicu a ako, zatiaľ čo obchodovanie s ľuďmi sa prevažne týka ochrany ľudí pred porušením ľudských práv, ku ktorému môže dôjsť, či už dané osoby prekročia štátnu hranicu alebo nie.

Keď sa ľudia prevádzajú/pašujú, zaplatili za nelegálny prechod hranice, a na konci cesty sú slobodní a nie sú pripútaní k osobe, ktorá ich previedla. Keď sú obeťami obchodovania s ľuďmi, na konci cesty nie sú slobodní, ale sú pripútaní k obchodníkovi, ktorí chce vykorisťovať ich prácu alebo služby a cena za ich nelegálne prevedenie cez hranice je pripočítaná k dlhu, ktorý si musia v mieste určenia odpracovať.

Osobám často sľúbia prácu, ktorá neexistuje a/alebo sú nútení pracovať v otrockých podmienkach. V praxi sa často na konci cesty ukáže, či daná osoba je obeťou obchodovania alebo bola prepašovaná. Preto nie každý prevedený migrant je obeťou obchodovania s ľuďmi, ale akýkoľvek prevedený migrant sa ňou môže stať, prípadne nevie o tom, že sa ňou už stáva, pretože stále verí osobám, ktorých cieľom je ju vykorisťovať, pričom dlh za cestu prevádzačom mohol sľúbiť odpracovať, ale nevie o tom, že sa už stáva obeťou obchodovania s ľuďmi.

Obchodovanie s ľuďmi možno jasne odlíšiť od prevádzačstva, nie na základe presunu osoby z jedného miesta na druhé, alebo samotného pracoviska, ale na základe toho, že ľudia boli „sprostredkovaní“, zaplatili „samými sebou“, bola porušená slobodná vôľa danej osoby, ktorá musí pracovať vo vykorisťujúcich pracovných podmienkach.

---

[15] Pozrite taktiež NSWP (Celosvetová sieť osôb pracujúcich v sexuálnom priemysle), *Práca v sexuálnom priemysle nie je obchodovanie s ľuďmi*, dokument č. 3. dostupný na adrese: www.nswp.org/sites/nswp.org/files/SW%20is%20Not%20Trafficking.pdf.

Kapitola 2: Medzinárodný, európsky a národný právny rámec

Úvod

Táto kapitola uvádza prehľad existujúcich medzinárodných a európskych právnych nástrojov v oblasti obchodovania s ľuďmi. Jej hlavným cieľom je uviesť otázku obchodovania s ľuďmi do kontextu medzinárodného práva a ľudských práv a poskytnúť právnikom, prokurátorom a sudcom užitočné zdroje.

Medzinárodné nástroje

Základným medzinárodným právnym nástrojom je *Protokol o prevencii, potláčaní a trestaní obchodovania s ľuďmi, osobitne so ženami a deťmi.*[16] Protokol po prvý raz obsahuje medzinárodne dohodnutú právne záväznú definíciu obchodovania s ľuďmi. Je to jeden z troch protokolov pripojených k Dohovoru OSN proti nadnárodnému organizovanému zločinu.[17] Valné zhromaždenie OSN schválilo Dohovor, Protokol o prevencii, potláčaní a trestaní obchodovania s ľuďmi a Protokol proti prevádzaniu migrantov v novembri 2000 v Palerme. Preto sa protokolu niekedy hovorí „Palermský protokol". Dohovor a jeho protokoly sú nástroje primárneho práva, ktoré umožňujú vládam podporovať cezhraničnú spoluprácu a postarať sa o to, aby všetky krajiny mali primeranú legislatívu na stíhanie týchto trestných činov.

Protokol o prevencii, potláčaní a trestaní obchodovania s ľuďmi pozostáva z troch častí: zo samotného protokolu, relevantných častí dohovoru a z výkladových poznámok (*Travaux Preparatoires*), ktoré poskytujú vysvetlenie ustanovení protokolu.

Okrem toho sa rôzne porušenia ľudských práv, ku ktorým dochádza pri obchodovaní s ľuďmi, riešia v rôznych medzinárodných zmluvách. Najdôležitejšie z nich sú *Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach* (1966), *Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach* (1966), *Dohovor o otroctve* (1926), *Doplnkový dohovor o zrušení otroctva, obchodu s otrokmi a inštitúcií a praktík podobných otroctvu* (1956), *Dohovory MOP o nútenej alebo povinnej práci* č. 29 (1930) a č. 105 (1957), *Medzinárodný dohovor o ochrane práv všetkých migrujúcich pracovníkov a členov ich rodín* (1990), *Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien* (1979) a *Dohovor o právach dieťaťa* (1989).

Nezáväzné medzinárodné nástroje

Mimoriadne dôležitým nástrojom založeným na ľudských právach sú *Odporúčané princípy a usmernenia o ľudských právach a obchodovaní s ľuďmi* Úradu Vysokého komisára OSN pre ľudské práva[18] (ďalej tiež ako „Usmernenia"), ktoré majú poskytnúť základ pre vývoj, realizáciu a hodnotenie reakcie na obchodovanie založenej na ľudských právach. Usmernenia zahŕňajú prevenciu, ochranu a pomoc, ako aj kriminalizáciu, trestanie a nápravné opatrenia. V roku 2010 Úrad Vysokého komisára OSN pre ľudské práva vydal komentár k Usmerneniam, ktorý ich ďalej rozpracúva a poskytuje pokyny týkajúce sa právneho postavenia rôznych aspektov Princípov a usmernení.[19]

---

16 *Protokol o prevencii, potláčaní a trestaní obchodovania s ľuďmi, osobitne so ženami a deťmi, ktorý dopĺňa Dohovor OSN proti nadnárodnému organizovanému zločinu,* Dok. OSN A/RES/55/25 (2000), dostupný na:www.unhcr.org/refworld/docid/4720706c0.html

17 *Dohovor proti nadnárodnému organizovanému zločinu,* Dok. OSN A/RES/55/25 (2000) a jeho *Travaux Preparatoires*, dostupný na adrese www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf.

18 Úrad Vysokého komisára OSN pre ľudské práva, *Odporúčané princípy a usmernenia o ľudských právach a obchodovaní s ľuďmi*, 20. máj 2002, E/2002/68/Add.1, dostupné na: www.ohchr.org/Documents/Publications/Traffickingen.pdf.

19 Úrad Vysokého komisára OSN pre ľudské práva, *Odporúčané princípy a usmernenia o ľudských právach a obchodovaní s ľuďmi: Komentár*, 2010, dostupný na: www.ohchr.org/Documents/Publications/Commentary_Human_Trafficking_en.pdf.

Základné princípy a usmernenia o práve na opravný prostriedok a odškodnenie z roku 2005[20] a *Deklarácia základných princípov spravodlivosti pre obete trestných činov a zneužitia právomoci* z roku 1985[21] sú veľmi dôležitými medzinárodnými nástrojmi týkajúcimi sa práva na primeraný opravný prostriedok. Obe sú rezolúcie a nie sú právne záväznými nástrojmi, sú však politicky záväzné.

Európske právne nástroje

Dohovor Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi z roku 2005 („Dohovor Rady Európy") **je najdôležitejším nástrojom na európskej úrovni**.[22] Na rozdiel od Protokolu OSN **Dohovor Rady Európy jednoznačne ustanovuje, že obchodovanie s ľuďmi je porušením ľudských práv a predkladá zoznam práv obetí obchodovania s ľuďmi**. Týka sa cezhraničného aj vnútroštátneho obchodovania s ľuďmi. Cieľom Dohovoru Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi, ktorý nadobudol platnosť 1. februára 2008 je zabrániť obchodovaniu s ľuďmi, chrániť obete a trestne stíhať obchodníkov s ľuďmi.[23] **V porovnaní s Palermským protokolom, uplatňuje sa na všetky formy obchodovania s ľuďmi (národné alebo medzinárodné, spojené alebo nespojené s organizovaným zločinom). Vzťahuje sa tiež na všetky obete obchodovania s ľuďmi (ženy, mužov a deti) a všetky formy vykorisťovania.** Dohovor zahŕňa aj opatrenia na podporu partnerstiev s občianskou spoločnosťou a medzinárodnej spolupráce.

Hlavnou pridanou hodnotou Dohovoru je jeho dôraz na ľudské práva a ochranu obetí. Dohovor definuje obchodovanie s ľuďmi ako porušovanie ľudských práv a zásah do dôstojnosti a integrity osoby. To znamená, že vnútroštátne orgány sú brané na zodpovednosť, ak neprijmú opatrenia na zabránenie obchodovania s ľuďmi, ochranu obetí a účinné vyšetrovanie prípadov obchodovania s ľuďmi.

Rantsev proti Cypru and Rusku[24]

V tomto dôležitom rozsudku ESĽP výslovne konštatuje, že obchodovanie s ľuďmi spadá do pôsobnosti článku 4 Európskeho dohovoru o ľudských právach, ktorý zakazuje otroctvo, nevoľníctvo a nútenú prácu. **Ide tu o kľúčový rozsudok, pretože súd formuloval rad povinností pre členské štáty Rady Európy v boji proti obchodovaniu s ľuďmi, ktoré idú nad rámec vyšetrovania a stíhania trestného činu, a zahŕňajú pozitívnu povinnosť štátov v oblasti prevencii, ochrany obetí a medzinárodnej spolupráce**. ESĽP klasifikoval obchodovanie s ľuďmi v zmysle článku 4 Dohovoru a stanovil, že nepredstavuje iba porušovanie ľudských práv, ale pripomenul, že článok 4, rovnako ako články 2 a 3 Dohovoru obsahujú základné a absolútne právo, čo na rozdiel od ostatných ustanovení Dohovoru znamená, že ide o práva, ktoré musia byť zo strany členských štátov garantované za každých okolností. Derogácie z tejto povinnosti nie sú možné ani počas vojny, či iných mimoriadnych udalostí.

Smernica 2011/36/EÚ

Z hľadiska európskej právnej úpravy je ďalej kľúčovou *Smernica 2011/36/EÚ o prevencii obchodovania s ľuďmi a boji proti nemu a o ochrane obetí obchodovania*, ktorá upravuje právny rámec prevencie a boja proti obchodovaniu s ľuďmi, ako aj ochranu obetí obchodovania s ľuďmi. Kým definícia obchodovania s ľuďmi vychádza z Palermského protokolu, smernica osobitne zdôrazňuje ucelený, integrovaný a ľudskoprávny **prístup**

---

[20] Valné zhromaždenie OSN, *Základné princípy a usmernenia o práve na opravný prostriedok a odškodnenie pre obete hrubého porušenia medzinárodného práva v oblasti ľudských práv a vážneho porušenia medzinárodného humanitárneho práva*, ktoré Valné zhromaždenie schválilo 21. marca 2006, A/RES/60147.

[21] Valné zhromaždenie OSN, *Deklarácia základných princípov spravodlivosti pre obete trestných činov a zneužitia právomoci*, Valné zhromaždenie OSN, 29. novembra 1985, dostupná na adrese: *www2.ohchr.org/english/law/victims.htm.*

[22] *Dohovor Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi, dostupný*: http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/197.htm. *Dôvodovú správu nájdete:* http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/Html/197.htm.

[23] Slovenská republika bola 10 krajinou, ktorá ratifikovala Dohovor, na základe čoho vstúpil do platnosti.

[24] Prípad Rantsev proti Cypru a Rusku, sťažnosť č. 25965/04, rozsudok zo 7. januára 2010, právoplatný dňa 10.5.2010.

k boji proti obchodovaniu s ľuďmi a v tejto súvislosti zdôrazňuje význam ochrany práv obetí, vrátane práva na odškodnenie a úlohu občianskej spoločnosti, vrátane mimovládnych organizácií, s ktorými by mali členské štáty úzko spolupracovať nielen v oblasti iniciatív a kampaní, ale aj v oblasti monitoringu a hodnotenia účinnosti opatrení zameraných na boj proti obchodovaniu s ľuďmi.[25]

Významný je **aj výslovný odkaz na žobranie, ako formu nútenej práce** alebo služby a zároveň **definovanie zneužívania na páchanie trestnej činnosti ako jednej z foriem vykorisťovania**. Tu sú obsiahnuté napríklad vreckové krádeže, krádeže v obchodoch, drogové dílerstvo alebo podobné trestné činy, ktoré prinášajú finančný zisk tým, ktorí na túto činnosť zneužívajú iných, **ale aj administratívne priestupky týkajúce sa napríklad nelegálnej migrácie**. V týchto prípadoch je mimoriadne relevantná **aplikácia článku 8 smernice o nestíhaní osôb alebo neuplatňovaní trestov voči obetiam, za ich účasť na činnosti spáchanej v priamej súvislosti s tým, že boli vystavené skutkom ako definovaným v článku 2 smernice (pozn. teda obchodovaniu s ľuďmi**).

Smernica ďalej výslovne ustanovuje, že **súhlas obete obchodovania s ľuďmi s vykorisťovaním, či už zamýšľaný alebo skutočný, je nepodstatný, ak bol použitý ktorýkoľvek z prostriedkov, ako sú uvedené vyššie**. **Ustanovenia smernice 2011/36/EÚ sú vo veľkej miere založené na Dohovore Rady Európy proti obchodovaniu s ľuďmi a týkajú sa nielen potláčania obchodu s ľuďmi ale taktiež prevencie a ochrany obetí. Spoločný komentár agentúr OSN z roku 2011 *Prevencia, boj, ochrana – Obchodovanie s ľuďmi* poskytuje rozsiahly komentár k Smernici založený na ľudských právach.[26]**

Ďalším kľúčovým európskym nástrojom je *Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd* (Ďalej len ako „Európsky Dohovor“) z roku 1950. **Podľa ESĽP obchodovanie s ľuďmi je porušením článku 4 Európskeho Dohovoru, ktorý zakazuje otroctvo, nevoľníctvo a nútenú prácu, pričom netreba zisťovať, či ide o otroctvo, nevoľníctvo alebo nútenú prácu (ESĽP, Rantsev vs. Cyprus a Rusko, sťažnosť č. 25965/04 zo 7. januára 2010). To znamená, že obchodovanie s ľuďmi je porušením tzv. absolútnych alebo nederogovateľných ľudských práv a slobôd.**

Iný Dohovor, Dohovor Rady Európy o odškodňovaní obetí násilných trestných činov z roku 1983 ďalej stanovuje niekoľko základných princípov odškodňovania obetí trestných činov.

Okrem Smernice EÚ o prevencii obchodovania s ľuďmi sú mimoriadne dôležité ďalšie štyri smernice EÚ:

- ***Smernica o povoleniach na trvalý pobyt s obmedzenou dobou platnosti vydávaných obetiam obchodovania s ľuďmi, ktoré spolupracujú s príslušnými orgánmi* z roku 2004**[27] poskytuje obetiam, ktoré spolupracujú s príslušnými orgánmi, čas na premyslenie a povolenie na **trvalý pobyt** s obmedzenou dobou platnosti počas trestného konania, vrátane materiálnej, lekárskej, **právnej** a inej pomoci, ako aj prístup k vzdelaniu a k trhu práce.
- ***Smernica o odškodňovaní obetí trestných činov* z roku 2004**[28] sa snaží zabezpečiť, aby každý členský štát mal národný program zaručujúci spravodlivé a primerané odškodnenie obetí trestných činov, ktorý je dostupný pre obete bez ohľadu na to, kde sa v rámci EÚ daná osoba stane obeťou trestného činu.

---

[25] Pozri články 6 a 7 úvodných ustanovení Smernice 2011/36/EÚ

[26] *Prevencia, boj, ochrana – Obchodovanie s ľuďmi, Spoločný komentár OSN k Smernici EÚ – Prístup založený na ľudských právach, dostupný na adrese*: www.unhcr.org/refworld/docid/4edcbf932.html.

[27] Smernica Rady o povoleniach na trvalý pobyt vydávaných štátnym príslušníkom tretích krajín, ktorí sú obeťami nezákonného obchodovania s ľuďmi alebo ktorí boli predmetom konania umožňujúceho nelegálne prisťahovalectvo a ktorí spolupraovali s príslušnými orgánmi (2004/81/ES, 29.4.2004).

[28] Smernica Rady 2004/80/ES z 29. apríla 2004 o odškodňovaní obetí trestných činov.

- ***Smernica o sankciách voči zamestnávateľom štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sa neoprávnene zdržiavajú na území členských štátov* z roku 2009**[29] stanovuje trestné sankcie v prípade mimoriadne vykorisťujúcich pracovných podmienok, keď zamestnávateľ vie, že pracovník je obeťou obchodovania alebo je maloletý. Smernica takisto vyžaduje od členských štátov, aby zaistili, že zamestnávatelia budú zodpovedať za zaplatenie akejkoľvek dlžnej odmeny nelegálne zamestnaným pracovníkom.

- ***Smernica o boji proti sexuálnemu zneužívaniu a sexuálnemu vykorisťovaniu detí a boji proti detskej pornografii* z roku 2011**[30] zaväzuje členské štáty, aby kriminalizovali dopyt po detskej prostitúcii a pornografii a zapojenie detí do sexuálneho vykorisťovania, vrátane sexuálnej turistiky a aktivít ako je „grooming“ (skamarátenie sa s dieťaťom s cieľom sexuálneho ho zneužiť). **Zvláštna pozornosť sa tu venuje prevencii, ochrane obetí pred ďalšou traumou spôsobenou trestným konaním (sem patrí aj možnosť zadarmo využiť služby právnika**) a liečbe páchateľov sexuálnej trestnej činnosti, aby znova nezneužívali nevinné obete.

- ***Smernica, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov,* z roku 2012**[31] sa venuje širokej škále práv obetí, **vrátane práva na dôstojné zaobchádzanie a uznanie skutočnosti, že sú obeťami, na ochranu pred zastrašovaním, odplatou a ďalším ublížením zo strany obvineného a počas trestného konania; práva na dostupné a zrozumiteľné informácie od momentu prvého kontaktu s príslušnými orgánmi, vrátane informácií o vývoji prípadu, na špecializované podporné služby, na odškodnenie a rehabilitáciu, a na individuálne posúdenie daného prípadu, aby sa zistilo, či je obeť zraniteľná a vyžaduje zvláštne ochranné opatrenia. Smernica sa takisto venuje právam členov rodiny.**

Zhrnutie práv obetí obchodovania s ľuďmi v EÚ možno nájsť v dokumente Európskej komisie z roku 2013 s názvom *„Práva obetí obchodovania s ľuďmi v EÚ“*.[32]

Záväzky štátov

Štáty sú podľa medzinárodného práva povinné zabrániť obchodovaniu, vyšetrovať a trestne stíhať obchodníkov s ľuďmi, a pomáhať a chrániť obete obchodovania, čo vo svojom rozsudku vo veci *Rantsev v. Cyprus a Rusko*[33] potvrdil aj ESĽP. Štáty by teda mali urobiť potrebné legislatívne a iné opatrenia, aby splnili záväzok zabrániť, vyšetriť, a potrestať obchodovanie s ľuďmi, ako aj odškodniť obete obchodovania s ľuďmi, a to aj v prípadoch, keď tieto činy nespáchali štátni príslušníci daného štátu.

Štáty sú okrem toho povinné postarať sa o to, aby **boj proti obchodovaniu s ľuďmi neovplyvnil práva, záväzky a povinnosti štátov vyplývajúce z medzinárodného práva, vrátane medzinárodných ľudských práv, humanitárneho práva a práva týkajúceho sa utečencov**.[34] Príkladom sú opatrenia, ktoré obmedzujú slobodu pohybu určitých kategórií ľudí, alebo ktoré ľuďom bránia žiadať o azyl, zaistenie obetí obchodovania s ľuďmi v útvaroch policajného zaistenia cudzincov alebo v uzavretých krízových zariadeniach/ubytovacích kapacitách s obmedzenou osobnou slobodou[35], a povinné lekárske prehliadky, vrátane testovania na HIV/AIDS.

---

[29] Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2009/52/ES z 18. júna 2009, ktorou sa stanovujú minimálne normy pre sankcie a opatrenia voči zamestnávateľom štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sa neoprávnene zdržiavajú na území členských štátov.

[30] Smernica 2011/93/EÚ z 13. decembra 2011 o boji proti sexuálnemu zneužívaniu a sexuálnemu vykorisťovaniu detí a boji proti detskej pornografii.

[31] Smernica 2012/29/EÚ, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov.

[32] Európska komisia, Vnútorné záležitosti (2013), *Práva obetí obchodovania s ľuďmi v EÚ.* Tento dokument je dostupný v rôznych jazykoch na: http://ec.europa.eu/anti-trafficking/EU+Policy/EU_rights_victims.

[33] ESĽP, *Rantsev v. Cyprus a Rusko*, sťažnosť č. 25965/04, 7.1.2010, odsek 281.

[34] Odporúčané princípy a usmernenia Úradu Vysokého komisára pre ľudské práva, Usmernenia 1(6) a 1(9)

[35] Gallagher, Anne & Pearson, Elaine, Zaistenie obetí obchodovania s ľuďmi v útulkoch. Právna a politická analýza, 2008, http://lastradainternational.org/lsidocs/781%20Detention%20of%20trafficked%20persons%20(Pearson&Gallagher).pdf.

Tento princíp je implicitne uznaný v čl. 14 Protokolu OSN o prevencii, potláčaní a trestaní obchodovania s ľuďmi, ktorý bráni tomu, aby čokoľvek v Protokole ovplyvnilo záväzky štátov vyplývajúce z medzinárodného práva, vrátane medzinárodných ľudských práv a humanitárneho práva. Ten istý článok stanovuje, že opatrenia uvedené v cit. Protokole treba vykladať a uplatňovať spôsobom, ktorý nediskriminuje osoby na základe toho, že sa stali obeťami obchodovania s ľuďmi a ktorý je v súlade s medzinárodne uznanými princípmi nediskriminácie. Podobné ustanovenie je obsiahnuté aj v Dohovore Rady Európy (Čl. 40). Presný obsah tohto záväzku bude závisieť od konkrétnych zmlúv v oblasti ľudských práv, ktorých je daný štát zmluvnou stranou.

NAJDÔLEŽITEJŠIE PRÁVA TÝKAJÚCE SA OBETÍ OBCHODOVANIA S ĽUĎMI

Právo na život, osobnú slobodu a bezpečnosť (Čl. 2 a 6 Charty základných práv EÚ; Čl. 2 a 5 Európskeho dohovoru; Čl. 6 a 9 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach (ICCPR); Čl. 6 a 37 Dohovoru o právach dieťaťa (CRC); Čl. 5 Medzinárodného dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie (CERD); Čl. 9 a 16 Medzinárodného dohovoru o ochrane práv všetkých migrujúcich pracovníkov a členov ich rodín (ICRMW)).

Právo na slobodu od otroctva, nevoľníctva, nútenej práce alebo povinnej práce (Čl. 5 Charty základných práv EÚ; Čl. 4 Európskeho Dohovoru; Čl. 8 ICCPR; Čl. 10 Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach (ICESCR); Čl. 11 ICRMW; Dohovor o otroctve a nútenej práci).

Právo nebyť predaný, vymenený, sľúbený alebo nútený do manželstva (Čl. 16 Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (CEDAW); Čl. 1 Dohovoru o praktikách podobných otroctvu; Čl. 37 Dohovoru Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi).

Právo nebyť vystavený mučeniu, krutému, neľudskému a ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (Čl. 4 Charty základných práv EÚ; Čl. 3 Európskeho Dohovoru; Čl. 7 ICCPR: Čl. 3 Dohovoru proti mučeniu a inému krutému, neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (CAT); Čl. 37 CRC; Čl. 10 ICRMW).

Právo nebyť vystavený rodovému násiliu (Čl. 2 CEDAW).

Právo slobodne si zvoliť povolanie a právo na spravodlivé a primerané pracovné podmienky (Čl. 15 a 31 Charty základných práv EÚ; Čl. 6 a 7 ICESCR; Čl. 11 CEDAW; Čl. 32 CRC; Čl. 25 ICRMW, Čl. 9 Dohovoru MOP č. 143 o zneužití pri migrácii a podpore rovnosti príležitostí a rovnosti zaobchádzania s migrujúcicmi pracovníkmi).

Sloboda prejavu a právo na informácie (Čl. 11 Charty základných práv EÚ; Čl. 10 Európskeho Dohovoru; Čl. 19 ICCPR; Čl. 13 ICRMW).

Právo vlastniť majetok (Čl. 17 Charty základných slobôd EÚ; Čl. 15 ICRMW).

Právo nechať si vlastné doklady totožnosti (Čl. 21 ICRMW).

Právo na ochranu zdravia (Čl. 12 ICESCR; Čl. 5 CERD; Čl. 14 CEDAW; Čl. 24 a 39 CRC, Čl. 28 ICRMW).

Sloboda pohybu (Čl. 45 Charty základných slobôd EÚ; Čl. 12 ICCPR; Čl. 15(4) CEDAW; Čl. 5 CERD; Čl. 8 ICRMW).

Právo na súkromie a ochranu rodinného života (Čl. 7 Charty základných práv EÚ; Čl. 8 Európskeho Dohovoru; Čl. 17 ICCPR; Čl. 9 a 10 CRC: Čl. 14 ICRMW).

Právo na ochranu osobných údajov (Čl. 8 Charty základných práv EÚ).

Právo nebyť diskriminovaný, právo na rovnosť pred zákonom a rovnakú zákonnú ochranu (Čl. 20 a 21 Charty základných práv EÚ; Čl. 14 Európskeho Dohovoru; Čl. 2, 14 a 26 ICCPR; Čl. 2 a 3 ICESCR; Čl. 2 CEDAW; Čl. 2 CRC; Čl. 2 a 5 CERD; Čl. 1 a 24 ICRMW).

Právo na účinný opravný prostriedok (Čl. 47 Charty základných práv EÚ; Čl. 13 Európskeho Dohovoru; Čl. 2 ICCPR; Čl. 6 CERD).

Právo na ochranu pred vysťahovaním, vyhostením a vydaním (Čl. 4 a 19 Charty základných práv EÚ; Čl. 3 Európskeho Dohovoru; Čl. 33 Dohovoru o právnom postavení utečencov z roku 1951; Čl. 3 CAT; Čl. 7 ICCPR; Čl. 22 CRC; Čl. 14 Protokolu OSN o prevencii, potlačaní a trestaní obchodovania s ľuďmi; Čl. 40 Dohovoru Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi; Čl. 3(3) Európskeho dohovoru o vydávaní: Preambula 2 Smerníc EÚ 2004/83/ES, 2005/85/ES a 2003/9/ES; Preambula 2 Smerníc EÚ 2004/83/EC, 2005/85/ES a 2003/9/ES; Preambula 8 Smernice EÚ 2008/115/ES; Preambula 2 Nariadenia Rady (ES) č. 343/2003; Preambula 10 Smernice EÚ 2011/36/EÚ).

Právo žiadať o azyl (Čl. 14 Všeobecnej deklarácie ľudských práv (UDHR); Deklarácia o územnom azyle z roku 1967: Čl. 18 Charty základných práv EÚ; Čl. 14 Protokolu OSN o prevencii, potláčaní a trestaní obchodovania s ľuďmi; Čl. 40 Dohovoru Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi: Dohovor o právnom postavení utečencov z roku 1951; Závery o azyle Úradu Vysokého komisára OSN pre ľudské práva).

Zdroj: Prevencia, boj, ochrana – Obchodovanie s ľuďmi, Spoločný komentár OSN k Smernici EÚ – Prístup založený na ľudských právach, str. 23. Pozrite: www.unhcr.org/refworld/docid/4edcbf932.html.

KĽÚČOVÉ MEDZINÁRODNÉ ZÁVÄZKY ŠTÁTOV V BOJI PROTI OBCHODOVANIU

V tejto časti sú uvedené hlavné záväzky šátov v oblasti boja proti obchodovaniu. Pre každý záväzok je daný súbor noriem, ktoré by štáty mali splniť. Tieto normy sú prevzaté z Protokolu OSN o prevencii, potláčaní a trestaní obchodovania s ľuďmi (Protokol OSN) a jeho materského Dohovoru OSN proti nadnárodnému organizovanému zločinu (Dohovor OSN), z Dohovoru Rady Európy proti obchodovaniu s ľuďmi, najvýznamnejších zmlúv v oblasti ľudských práv, z Odporúčaných princípov a usmernení o ľudských právach a obchodovaní s ľuďmi Úradu Vysokého komisára pre ľudské práva (Usmernenia OHCHR), z rozsudkov ESĽP, Smernice EÚ o prevencii obchodovania s ľuďmi, a z práva obetí obchodovania na čas na premýšľanie a povolenie na trvalý pobyt s obmedzenou dobou platnosti (Smernica EÚ o povoleniach na pobyt).

Povinnosť kriminalizovať všetky formy obchodovania s ľuďmi

- V Protokole OSN je obchodovanie s ľuďmi zadefinované ako trestný čin podľa vnútroštátneho práva (Protokol OSN, Čl. 5, Dohovor Rady Európy proti obchodovaniu s ľuďmi, Smernica EÚ o prevencii obchodovania s ľuďmi).
- Jednotlivé činy, t.j. otroctvo a nevoľníctvo, nútená práca, najhoršie formy detskej práce, nútený sobáš, dlhové otroctvo a nútená prostitúcia/sexuálne otroctvo sa kriminalizujú podľa vnútroštátneho práva (Dohovory o nútenej práci a otroctve, CRC, ICCPR, Európskeho Dohovoru, Princíp 12 Usmernení OHCHR).
- Na tieto trestné činy sa vzťahujú a uplatňujú úmerné sankcie (Protokol OSN, Dohovor Rady Európy, Smernica EÚ o prevencii obchodovania s ľuďmi).

Povinnosť aktívne identifikovať obete obchodovania s ľuďmi

- Existujú **usmernenia a postupy** pre príslušné štátne orgány, aby mohli **rýchlo a presne** identifikovať obete obchodovania s ľuďmi (Dohovor Rady Európy, Čl. 10; Usmernenie č. 2.1 OHCHR, Smernica EÚ o prevencii obchodovania s ľuďmi, Čl. 11).
- Príslušné štátne orgány a úradníci **majú byť vyškolení tak, aby vedeli správne identifikovať obete** obchodovania (Dohovor Rady Európy, Čl. 10, Usmernenie č. 2.2 OHCHR, Smernica EÚ o prevencii obchodovania s ľuďmi, Čl. 18).
- **Orgány činné v trestnom konaní spolupracujú s mimovládnymi organizáciami, aby uľahčili identifikáciu obetí obchodovania a poskytovanie pomoci týmto osobám** (Dohovor Rady Európy, Čl. 14, Usmernenie č. 2.3 OHCHR, Smernica EÚ o prevencii obchodovania s ľuďmi, Čl. 10).
- **Migranti a iné skupiny osôb, ktoré môžu byť zraniteľné, pokiaľ ide o obchodovanie s ľuďmi, dostávajú informácie, ktoré im umožňujú v prípade potreby vyhľadať pomoc** (Usmernenie č. 2.4 OHCHR).

Povinnosť riadne vyšetriť a trestne stíhať prípady obchodovania s ľuďmi, nútenej práce a praktík podobných otroctvu

- Existuje **primeraný legislatívny rámec pre vyšetrovanie a trestné stíhanie prípadov obchodovania s ľuďmi** (Protokol OSN, Dohovor Rady Európy, Smernica EÚ o prevencii obchodovania s ľuďmi).
- **Orgány činné v trestnom konaní sú vyškolené tak, aby vedeli správne viesť vyšetrovanie a trestné stíhanie prípadov obchodovania s ľuďmi** (Dohovor Rady Európy, Čl. 29, Usmernenie č. 5 OHCHR).
- **Trestné oznámenia sa berú vážne**; prípady obchodovania s ľuďmi sú riadne vyšetrené a trestne stíhané a obete obchodovania sú chránené a dostávajú pomoc (ESĽP, *Rantsev v. Cyprus a Rusko*).
- Orgány činné v trestnom konaní, prokuratúra a súdnictvo preukazujú, že chápu všetky aspekty obchodovania s ľuďmi a jeho ľudskoprávne aspekty, a že sú schopné spolupracovať pri riešení tohto problému (Usmernenie č. 5 OHCHR).
- Robia sa opatrenia na povzbudenie obetí obchodovania s ľuďmi, aby vyhľadali pomoc, nahlásili prípady príslušným orgánom a spolupracovali pri vyšetrovaní a trestnom stíhaní.
- Sú k dispozícii údaje o počte trestných oznámeni, zatknutí, trestných stíhaní a odsúdení.

Povinnosť pomáhať obetiam a chrániť ich

- Osoby, o ktorých existuje dôvodná indícia, že sa stali obeťami obchodovania s ľuďmi **nesmú byť automaticky zaistené alebo vyhosťované** (Dohovor Rady Európy, Smernica EÚ o prevencii obchodovania s ľuďmi).
- **Robia sa opatrenia na ochranu obetí obchodovania s ľuďmi pred ďalšou ujmou a na zaistenie ich bezpečnosti** (Protokol OSN, Čl. 6, Dohovor Rady Európy, Čl. 12 a 28, Usmernenie č. 8 OHCHR, Smernica EÚ o povoleniach na pobyt, Čl. 7).
- Obete obchodovania s ľuďmi **majú prístup k (núdzovému) ubytovaniu, zdravotnej starostlivosti a právnej pomoci; základná pomoc (vrátane bývania, materiálnej pomoci, lekárskej a psychologickej pomoci) sa poskytuje bez ohľadu na to, či obeť súhlasí, že bude spolupracovať pri trestnom stíhaní obchodníkov s ľuďmi** (Dohovor Rady Európy, Čl. 10, 12 a 28, Usmernenie č. 8 OHCHR).

- Obetiam obchodovania s ľuďmi sa poskytne čas na premyslenie, tzv. **reflection period** a povolenie na **trvalý pobyt s obmedzenou dobou platnosti**. Počas doby na premyslenie, teda ak existuje dôvodná indícia, že osoba sa mohla stať obeťou obchodovania s ľuďmi, ako aj počas trvania platnosti povolenia na trvalý pobyt majú prístup k materiálnej, lekárskej, psychologickej a právnej pomoci. **Kým platí povolenie na trvalý pobyt, majú prístup k trhu práce, odbornému vzdelávaniu a výchove** (Dohovor Rady Európy, Čl. 12-14, Smernica EÚ o povoleniach na pobyt, Čl. 6-9).
- **Súkromie a totožnosť obetí obchodovania s ľuďmi sú chránené** (Protokol OSN, Čl. 6, Dohovor Rady Európy, Čl. 11; ICCPR Čl. 17; Usmernenie č. 6 OHCHR).
- Obete dostávajú **informácie o príslušných súdnych a správnych konaniach**, a dostávajú pomoc, by mohli byť prezentované ich názory (Protokol OSN, Čl. 6, Dohovor Rady Európy, Čl. 12).
- Obetiam obchodovania s ľuďmi, ktoré vystupujú ako **svedkovia** (a tam, kde je to primerané, **aj ich rodinám a iným blízkym osobám**), **sa poskytuje účinná ochrana pred potenciálnou odplatou alebo zastrašovaním (sem patrí aj možnosť presťahovať takéto osoby, poskytnúť svedeckú výpoveď spôsobom, ktorý zaisťuje ich bezpečnosť, napr. cez video, atď**.) (Dohovor OSN, Čl. 25).
- **Bezpečnosť obete obchodovania s ľuďmi a jej rodiny, vrátane ochrany pred ďalším obchodovaním, sa berie do úvahy pri všetkých rozhodnutiach o repatriácii** (Protokol OSN, Čl. 8.2, Dohovor Rady Európy, Čl. 16).
- **Obete obchodovania s ľuďmi sú chránené pred hromadnou deportáciou alebo návratom, keď existujú opodstatnené dôvody domnievať sa, že toto by predstavovalo riziko pre danú osobu alebo jej rodinu** (Dohovor Rady Európy, Čl. 16, Usmernenie č. 4.6 OHCHR), vrátane Dublinských konaní.

Zákaz zaistenia obetí obchodovania s ľuďmi a zákaz trestného stíhania za trestné činy súvisiace s ich postavením

- Obete obchodovania s ľuďmi nesmú byť držané v útvaroch policajného zaistenia cudzincov, ani v iných formách zaistenia alebo väzby (Usmernenie 2.6 OHCHR).
- Orgány činné v trestnom konaní **nesmú zaistiť obete obchodovania s ľuďmi z dôvodu iného než je ich okamžitá fyzická ochrana** (ICCPR, Čl. 9).
- Obete obchodovania s ľuďmi nesmú byť **nikdy zaistené pre účely zabezpečovania dôkazov, vrátane ich svedeckých výpovedí** (ICCPR, Čl. 9).
- Orgány sociálnej starostlivosti **nesmú obmedziť osobnú slobodu obete obchodovania s ľuďmi. Môžu tak urobiť iba, ak s tým dotknuté osoby súhlasia, alebo ak i) obmedzenie slúži konkrétnemu účelu, ktorý priamo súvisí s bezprostrednými potrebami obete a ii) trvá čo najkratšie** (ICCPR, Čl. 9).
- Obete obchodovania s ľuďmi **nesmú byť trestne stíhané, alebo administratívne sankcionované za porušenie zákona o pobyte cudzincov alebo za priestupky, či trestné činy, do ktorých boli zapojené v dôsledku toho, že sa stali obeťami obchodovania** (Dohovor Rady Európy, Čl. 26, Usmernenia č. 2.5 a 4.5 OHCHR, Smernica EÚ o prevencii obchodovania s ľuďmi).

Povinnosť poskytnúť obetiam dostatočné a primerané opravné prostriedky

- Obetiam obchodovania s ľuďmi sa **poskytujú informácie o dostupných opravných prostriedkoch, ako aj prístup k právnej pomoci** (Protokol OSN, Čl. 6, Dohovor Rady Európy, Čl. 15).
- Obete obchodovania s ľuďmi nie sú **automaticky vyhostené a majú právo zostať v krajine až do ukončenia súdneho konania, vrátania konania o náhradu škody** (Usmernenie č. 4.7 OHCHR).
- **Existuje zákonná aj praktická (reálna) možnosť, aby obete obchodovania s ľuďmi získali odškodnenie za utrpenú ujmu** (Dohovor OSN, Čl. 25, Protokol OSN, Čl. 6; ICRMW, Čl. 25(3); Dohovory MOP č. 97 a 143, Dohovor Rady Európy, Čl. 15; Smernica EÚ o odškodňovaní obetí trestných činov).
- Obete obchodovania s ľuďmi **musia dostať možnosť prezentovať svoje názory a obavy v primeraných štádiách trestného stíhania** (Dohovor OSN, Čl. 25, Protokol OSN, Čl. 6).
- **Existuje ustanovenie umožňujúce získanie odškodnenia od štátu, pokiaľ takéto odškodnenie nemožno získať od obchodníka s ľuďmi** (Dohovor Rady Európy, Čl. 15).

Povinnosť zabrániť obchodovaniu s ľuďmi a s tým spojenému vykorisťovaniu, a zároveň zaistiť, že opatrenia neporušia stanovené práva

- Národné politiky a praktiky riešia faktory, ktoré zvyšujú možnosť, že sa ľudia stanú obeťami obchodovania s ľuďmi – patrí sem aj chudoba, nerovnosť a všetky formy diskriminácie (Protokol OSN, Čl. 9, Usmernenie č. 7 OHCHR).
- Stratégie prevencie sú založené na vyhodnotení potrieb (na základe výskumu a pod) (Usmernenie č. 7 OHCHR).
- Štát urobil konkrétne opatrenia na riešenie účasti alebo spolu-zodpovednosti verejného sektora na obchodovaní s ľuďmi (Dohovor OSN, Čl. 8, Princíp 6 Usmernení OHCHR).
- Štát urobil konkrétne kroky, aby riešil dopyt po produktoch obchodovania s ľuďmi (napr. prostredníctvom legislatívy zameranej na tých, ktorí vedome používajú alebo využívajú prácu a/alebo služby poskytované vykorisťovaním obetí obchodovania s ľuďmi) (Protokol OSN, Čl. 9.5 a 19; Dohovor Rady Európy, Čl. 6; Usmernenie č. 7 OHCHR).

Všeobecné povinnosti

- **Nijaký aspekt reakcie štátu na obchodovanie s ľuďmi nesmie diskriminovať obete napríklad na základe rasy alebo pohlavia (napr. nesmie existovať obmedzenie slobody pohybu, vrátane emigrácie, na základe rodu, štátnej príslušnosti a podobne**) (Protokol OSN, Čl. 14, Dohovor Rady Európy, Čl. 3, Usmernenie č. 1 OHCHR, všetky najvýznamnejšie zmluvy v oblasti ľudských práv).
- **Nijaký aspekt reakcie štátu na obchodovanie s ľuďmi nesmie porušiť iné stanovené práva (napr. nijaké svojvoľné zaistenie) (Protokol OSN, Čl. 14, Dohovor Rady Európy, Čl. 40, Usmernenie č. 1 OHCHR, všetky najvýznamnejšie zmluvy v oblasti ľudských práv).**

PRÍSLUŠNÁ JUDIKATÚRA ESĽP A SÚDNEHO DVORA EURÓPSKEJ ÚNIE

Európsky súd pre ľudské práva

Siliadin v Francúzsko, 26. júl 2005, sťažnosť č. 73316/01. http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-69891#{"itemid":["001-69891"]}

Rantsev v. Cyprus a Rusko, 7. január 2010, sťažnosť č. 25965/04. http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-96549#{"itemid":["001-96549"]}

Sarkizov v. Bulharsko, 17. apríl 2012, sťažnosti č. 37981/06; 38022/06 a 44278/06. http://caselaw.echr.globe24h.com/0/0/bulgaria/2012/04/17/case-of-sarkizov-and-others-v-bulgaria-110486-37981-06.shtml

M. a ostatní v. Taliansko a Bulharsko, 31. júl 2012, sťažnosť č. 40020/03. http://hudoc.echr.coe.int/sites/engpress/pages/search.aspx?i=003-883968-908286#{"itemid":["003-883968-908286"]}

C.N. a V. v. Francúzsko, 11. október 2012, sťažnosť č. 67724/09. http://hudoc.echr.coe.int/fre-press?i=003-4114407-4839382#{"itemid":["003-4114407-4839382"]}

C.N. v. Veľká Británia, 13. november 2012, sťažnosť č. 4239/08. http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-114518#{"itemid":["001-114518"]}

W. v. Slovinsko, 23. január 2014, sťažnosť č. 24125/06 http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-140030#{"itemid":["001-140030"]}

S.Z. v. Bulharsko, 3. marec 2015, sťažnosť č. 29263/12.

http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-152630

Súdny dvor Európskej únie

Prípad C-105/03, *Maria Pupino*, 16. jún 2005. http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=59363&doclang=EN

Prípad C-268/99, *Jany a ostatní*, 20. november 2001. http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-268/99

Iné

Ustanovenie o nepotrestnaní/non-punishment clause: Anglicko a Wales odvolací súd (trestný senát) rozsudok, R v L a ostatní, 21. jún 2013. www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Crim/2013/991.html

Pozri ďalej:

Európsky súd pre ľudské práva, kľúčové otázky judikatúry, zákaz otroctva a nútenej práce, článok 4 Dohovoru. Sprievodca k článku 4, december 2012. Dostupné na:

www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_4_ENG.pdf

Európsky súd pre ľudské práva, vecný prehľad - Obchodovanie s ľuďmi, marec 2014, k dispozícii na: www.echr.coe.int/Documents/FS_Trafficking_ENG.PDF

Európsky súd pre ľudské práva, vecný prehľad- otroctvo, nevoľníctvo a nútená práca, marec 2014, dostupné na: www.echr.coe.int/Documents/FS_Forced_labour_ENG.pdf

Medzinárodné centrum vzdelávania (International Training Centre - ILO) , http://compendium.itcilo.org/en/decisions-by-country.

EURÓPSKY SÚD PRE ĽUDSKÉ PRÁVA

***Siliadin v Francúzsko*, 26. júl 2005, sťažnosť č. 73316/01. (nevoľníctvo; nútená práca; otroctvo; pozitívna povinnosť poskytnúť praktickú a účinnú ochranu; porušenie článku. 4 Európskeho Dohovoru)**

Prípad sa týka maloletého dievčaťa z Toga, ktoré bolo privedené do Francúzska a bola z nej urobená domáca otrokyňa na 15 hodín denne bez poskytnutia voľna alebo platby počas niekoľkých rokov.

Podľa ESĽP bolo dievča podrobené nútenej práci, keďže pracovala roky pre rodinu, ktorá ju vykorisťovala "*bez oddychu, proti jej vôli a bez toho, aby jej bola poskytnutá mzda*", zatiaľ čo sa dievča zdržiavalo v krajine nezákonne s obavou, že by mohlo byť zatknuté políciou. Súd poznamenal, že ku vzniku nútenej práce **musí existovať nejaké fyzické alebo duševné obmedzenie, rovnako ako aj prevaha nad vôľou osoby** (§ 117 rozhodnutia ESĽP). S ohľadom na definíciu nútenej práce v dohovore Medzinárodnej organizácie práce, článok č. 29 sa súd domnieval, že hoci sťažovateľka nebola ohrozená "trestom" zo strany vykorisťovateľov, **bola v rovnocennej situácii, pokiaľ ide o vlastné vnímanie závažnosti hrozby, keďže bola dospievajúcim dievčaťom v cudzej krajine, neoprávnene sa zdržiavajúcim na francúzskom území a v strachu zo zatknutia políciou**. **Jej strach bol živený a viedli ju k domnienke, že jej pobyt bude legalizovaný** (§ 118 rozhodnutia ESĽP).

Nevoľníctvo možno definovať podľa súdu ako "*povinnosť niekoho poskytovať služby, ktoré sú uložené použitím donútenia a táto povinnosť je spojená s konceptom nevoľníctva*" (§ 124 rozsudku ESĽP). To zahŕňa "*okrem povinnosti poskytovať určité služby pre ostatných ... povinnosť pre "nevoľníka" žiť v cudzej nehnuteľnosti pričom nemožno zmeniť jeho stav*" (§ 123 rozsudku ESĽP). Súd zobral do úvahy pri posudzovaní nevoľníctva aj to, že sťažovateľka musela pracovať 15 hodín denne, sedem dní v týždni a že sa nerozhodla pracovať pre pána a pani B.

Ako neplnoletá osoba nemala žiadne prostriedky a bola zraniteľná a izolovaná bez prostriedkov, ktoré by jej dovoľovali žiť inde ako v dome, kde pracovala. Bola úplne odkázaná na milosrdenstvo pána a pani B., pretože jej doklady boli skonfiškované a bolo jej sľúbené, že sa jej pobyt zlegalizuje, k čomu však nikdy nedošlo. Zo strachu zo zatknutia políciou nemala slobodu pohybu a žiadny voľný čas a bola úplne závislá od pána a pani B. bez nádeje na zlepšenie situácie (§§ 126-128 rozsudku ESĽP).

Hoci sťažovateľka bola nepochybne zbavená osobnej autonómie, nebola držaná v otroctve, keďže neexistovalo skutočné právne vlastníctvo nad ňou, a tak jej zníženie do postavenia "objektu" (§ 122 rozsudku ESĽP). **Podľa čl. 4 EDĽPZS štát má pozitívnu povinnosť postihovať a účinne stíhať akýkoľvek čin za účelom držania osoby v situácii otroctva, nevoľníctva alebo nútenej alebo povinnej práce (§ 112** rozsudku ESĽP**).** Francúzsko nenaplnilo túto povinnosť, keďže platné právne predpisy neposkytovali žiadateľke **praktickú a efektívnu ochranu proti zaobchádzaniu, ktorá spadá do pôsobnosti článku 4 Dohovoru (§ 148** rozsudku ESĽP **).**

***Rantsev v. Cyprus a Rusko*, 7. január 2010, sťažnosť č. 25965/04, (rozsah pôsobnosti článku 4 Európskeho Dohovoru; pozitívna povinnosť; s podaniami INTERIGHTS a Aire Centre**

Súd sa zaoberal prípadom Ruskej obete obchodovania s ľuďmi, ktorá zomrela počas pokusu o útek, pretože polícia ju poslala späť ku svojim vykorisťovateľom. ESĽP v tomto prípade**rozhodol, že obchodovanie s ľuďmi spadá do rozsahu pôsobnosti článku 4 Európskeho Dohovoru "*bez potreby určenia, či by mal byť kvalifikovaný ako otroctvo, nevoľníctvo alebo nútená práca*.**" Obchodovanie s ľuďmi je svojou povahou a účelom vykorisťovania založené na výkone právomocí spojených s vlastníckym právom k istej osobe (obeti). Zaobchádza s ľudskými bytosťami ako s tovarom určeným na kúpu, predaj a využitie na nútené práce často za malú alebo žiadnu platbu, zvyčajne v sexuálnom priemysle, ale aj inde. To predpokladá blízky dohľad nad činnosťou obetí, ktorých pohyb je často obmedzený. To zahŕňa použitie násilia a hrozieb voči obetiam, ktoré žijú a pracujú za zlých podmienok"(§ 281-282 rozsudku ESĽP).

Štáty majú pozitívnu povinnosť zaviesť právny a administratívny rámec na zákaz a trestanie obchodovania s ľuďmi (§ 285 rozsudku ESĽP), **a tiež prijať ochranné opatrenia, ak sú si orgány štátnej správy vedomé, alebo by si mali byť vedomé, že osoba by mohla byť alebo je v skutočnom a bezprostrednom nebezpečenstve obchodovania s ľuďmi a vykorisťovania (§ 286** rozsudku ESĽP**),** ďalej tiež **vytvoriť ucelené programy a stratégie prevencie a boja proti obchodovaniu s ľuďmi a poskytovať príslušné odborné vzdelávanie výkonným a imigračným úradníkom (§ 287** rozsudku ESĽP**) a vyšetrovať prípady, kde je odôvodnené podozrenie z porušenia čl. 4 nezávisle od trestného oznámenia (§ 288** rozsudku ESĽP). V cezhraničných prípadoch obchodovania majú povinnosť efektívne spolupracovať s príslušnými orgánmi iných dotknutých štátov (§ 289 rozsudku ESĽP). Súd rozhodol, že v tomto prípade bol Ruskou federáciou porušený článok 2 a Cyprom *článok 4 a 5* EDĽPZS. Súd nariadil Cypru a Rusku, aby zaplatili náhradu škody rodine obete.

Vo svojom podaní ESĽP organizácia INTERIGHTS okrem iného zdôraznila, že výrazným prvkom obchodovania je irelevantnosť súhlasu obete k zamýšľanému vykorisťovaniu, ak bol použitý niektorý z donucovacích prostriedkov uvedených v Palermskom protokole. V súlade s tým osoba, ktorá si je vedomá, že bude pracovať v sexuálnom priemysle, nie je vylúčená na základe uvedomenia si tejto skutočnosti, aby sa mohla pokladať za obeť obchodovania s ľuďmi (§ 265 rozsudku ESĽP). AIRE centrum zdôraznilo svoju obavu, že práva obetí obchodovania s ľuďmi sú často podriadené iným cieľom v boji proti obchodovaniu s ľuďmi (§ 270 rozsudku ESĽP) a argumentovalo tým, že štáty majú pozitívnu povinnosť poskytovať ochranu v prípade, že sú vedomí alebo by si mali byť vedomí, že osoba je v nebezpečenstve života ako obeť obchodovania s ľuďmi.

***Sarkizov a ostatní v. Bulharsko, 17. apríl 2012, sťažnosti č. 37981/06; 38022/06 a 44278/06* (anonymní svedkovia; neporušenie článku 6 Európskeho Dohovoru)**

Obžalovaní boli obvinení z toho, že podnietili k prostitúcii, obstarali a prepravili štyri ženy. Trom z obetí (zároveň svedkom) bola poskytnutá anonymita. Neskôr sa odsúdení sťažovali na to, že ich usvedčenie bolo založené v rozhodujúcej miere na anonymných svedeckých výpovediach, a že ich práva na obhajobu boli neprijateľne obmedzené.

Pokiaľ ide o poskytnutie anonymity, súd rozhodol, že *"pri použití týchto zásad na predmetný prípad, súd berie na vedomie, že strany nepredložili rozhodnutie orgánov v prípravnom konaní udeľujúce anonymitu svedkom číslo 15, 16 a 17 teda, nie je možné preskúmať, ako orgány posúdili nevyhnutnosť tohto opatreni*a. *Súd bol však pripravený akceptovať, že obete sexuálnych zákaziek* ***museli mať primerané obavy z odvetných opatrení od ich obstarávateľov***". Pokiaľ ide o argumentáciu sťažovateľov, že sa im podarilo zistiť identitu anonymných svedkov súd to považuje za irelevantné, lebo to nepodporuje tvrdenie sťažovateľov, že anonymita ich obmedzila v možnosti vypovedať (§ 56 rozsudku ESĽP).

Súd sa ďalej domnieva, že ťažkosti, s ktorými sa obhajoba stretla v súvislosti s anonymitou poskytnutou trom svedkom **boli dostatočne vyvážené** postupmi súdnych orgánov. Predovšetkým anonymní svedkovia boli vypočutí v prípravnom konaní pred vyšetrujúcim sudcom. Bezprostredne po rozhovoroch sťažovateľom a ich právnikom bola daná možnosť klásť týmto svedkom otázky a spochybniť vierohodnosť ich svedectva. Keďže oni výslovne odmietli klásť otázky, je možné mať za to, že sa vzdali svojho práva spochybniť tieto výpovede. Sťažovatelia, ktorí boli zastúpení právnikmi, si mali byť vedomí toho, že takto získané svedectvo by mohlo byť použité ako dôkaz na súde. (§ 57 rozsudku ESĽP). Súd ďalej konštatuje, že usvedčenie odsúdených nebolo založené výlučne alebo v rozhodujúcej miere na výpovediach anonymných svedkov (§ 58 rozsudku ESĽP).

***M. a ostatní v. Taliansko a Bulharsko*, 31. júl 2012, sťažnosť č. 40020/03 (otroctvo; obchodovanie s ľuďmi; zlé zaobchádzanie; "rómske manželstvo"; porušenie článku. 3 Európskeho Dohovoru) (nesúhlasný názor sudcu Kalaydjieva)**

Sťažovatelia rómskej národnosti, bulharskej štátnej príslušnosti sa sťažovali, že po tom, ako prišili do Talianska nájsť si prácu, ich (v tom čase maloletá) dcéra L.M. bola zadržiavaná vo vile inej rómskej rodiny pod hrozbou použitia zbrane a bola nútená pracovať a kradnúť, a taktiež bola sexuálne zneužívaná. To sa stalo potom, čo odmietli vydať svoju dcéru za člena spomenutej rodiny a následne boli nútení opustiť svoju dcéru. Sťažovali

sa, že talianske orgány nevyšetrili udalosti v dostatočnej miere. Pokiaľ ide o povinnosť chrániť, ESĽP zistil, že zásah úradov za účelom prepustenia L.M. splnil požiadavky na promtnosť a dôslednosť. Hoci v súvislosti s následným vyšetrovaním talianskych orgánov a sťažností o tom, že L.M. bola opakovane bitá a znásilňovaná, ESĽP zistil porušenie článku 3 v jeho procedurálnej časti.

Polícia hlavne nevynaložila žiadne úsilie na to, aby vypočula jednotlivcov, ktorí mohli byť svedkami udalosti. Ďalej v deň, keď L.M. bola prepustená a jej sťažnosti boli vypočuté **políciou, trestné konanie proti útočníkom sa premenilo na trestné konanie voči nej a jej matke. Vzhľadom k tomu, že vnútroštátnym orgánom trvalo menej ako deň, aby dospeli k rozhodnutiu o sťažnostiach L.M., nebolo možné, aby jasne stanovili fakty. Okrem toho L. M. nebola lekársky vyšetrená aj napriek jej tvrdeniu, že bola opakovane bitá a znásilňovaná.**

Názor talianskych orgánov, že okolnosti prípadu týkajúceho sa manželstva dostatočne odstránili akúkoľvek pochybnosť, že prípad by mohol v skutočnosti odhaliť obchodovanie s ľuďmi neobstojí. **Zločin obchodovania s ľuďmi si vyžaduje zvlášť dôkladné vyšetrovanie a možné "rómske manželstvo" nemôže byť dôvodom na nevyšetrenie okolností (§ 106** rozsudku ESĽP**). Dokonca aj za predpokladu, že by bolo pravdou, že udalosti v prípade manželstva boli v súlade s rómskymi tradíciami, musia orgány štátu prijať ochranné opatrenia vo forme účinného odrádzania proti závažným porušeniam osobnej integrity jednotlivca aj zo strany manžela alebo partnera. Avšak talianske orgány sa rozhodli nepreskúmať tento aspekt sťažnosti (§ 105** rozsudku ESĽP**).**

Súd rozhodol, že neexistujú dostatočné dôkazy o tom, že L.M. bola držaná v otroctve. Aj za predpokladu, že otec sťažovateľky prijal istú sumu peňazí pokiaľ ide o údajné manželstvo, zohľadnením okolností tejto veci by takýto peňažný príspevok nesmel byť považovaný za cenu za prevod vlastníctva, ktorý by priniesol do hry koncept otroctva. V tejto súvislosti ESĽP zopakoval, že manželstvo má hlboko zakorenené sociálne a kultúrne konotácie, ktoré sa môžu do značnej miery líšiť od jednej spoločnosti k druhej, a že teda tákáto platba môže byť odôvodnene prijímaná ako dar (veno) od jednej rodiny druhej, tradície, ktorá je spoločná pre mnoho rôznych kultúr dnešnej spoločnosti (§ 161 rozsudku ESĽP).

C.N. a V. v. Francúzsko, 11. október 2012, sťažnosť č. 67724/09. (nútená práca: hrozba trestu a nedobrovoľnosť; nevoľníctvo, pozitívna povinnosť, porušenie článku 4 Európskeho Dohovoru)

Prípad sa týkal obvinenia z nevoľníctva alebo nútenej práce (neplatené domáce práce v domácnosti svojej tety a strýka) dvoch osirelých sestier z Burundi vo veku 16 a 10 rokov, kde sa prokuratúre nepodarilo docieliť odsúdenie páru páchateľov.

Za účelom zistenia, či boli sťažovateľky držané v otroctve a zneužívané na výkon nútenej práce, súd založil svoju argumentáciu na definícii «nútenej práce» obsiahnutej v dohovore MOP č. 29 a odvolával sa na prácu dozorných orgánov MOP v správe Medzinárodnej organizácie práce o nútenej práce «*finančné zaťaženie v podmienkach nútenej práce*": "*Definícia nútenej práce MOP obsahuje dva základné prvky: práca alebo služba je vymáhaná pod hrozbou trestu, a je vykonávaná nedobrovoľne. Práca dozorných orgánov MOP poslúžila k objasneniu oboch týchto prvkov. Trest nemusí byť v podobe trestných sankcií, ale môže mať aj podobu straty práv a výsad*."

Súd uznal tieto kritériá za splnené, keď hrozilo sťažovateľke poslanie späť do svojej krajiny pôvodu, čo pre ňu bolo synonymom smrti a opustenia jej mladšej sestry (§ 78). Súd sa, berúc na vedomie podobnosť s prípadom Siliadin, domnieva, že pri posudzovaní, či požadované práce jednotlivca boli vykonané pod hrozbou trestu podnecujúcej k nútenej práci, je potrebné vziať do úvahy okrem iného aj povahu a množstvo vykonanej práce. Tieto okolnosti umožňujú rozlíšiť nútenú prácu od práce, ktorá by mohla byť odôvodnene požadovaná s ohľadom na vzájomnú rodinnú pomoc alebo spolužitie (§ 74 rozsudku ESĽP).

Pokiaľ ide o prvok "*dobrovoľnosti*" upozorňuje na to, že "*dozorné orgány MOP sa dotkli radu aspektov vrátane: formy a predmetu súhlasu; role externých obmedzení alebo nepriameho nátlaku; a možnosti zrušenia*

slobodného súhlasu. [...] ***Mnoho obetí vstupuje do nútenej práce spočiatku z vlastnej vôle, hoci prostredníctvom podvodov a klamu, len aby zistili neskôr, že nemôžu slobodne zanechať svoju prácu z dôvodu právneho, fyzického alebo psychického nátlaku. Počiatočný súhlas môže byť považovaný za irelevantný, ak bolo na jeho získanie použité podvodné konanie alebo podvod.***"(§ 52 rozsudku ESĽP).

Pokiaľ ide o otroctvo súd skonštatoval, že sa jedná o závažnejšiu formu nútenej práce. Základným prvkom odlišujúcim otroctvo od nútenej práce v zmysle článku 4 bol pocit obetí, že ich stav nemôže byť zmenený, a neexistuje žiadny potenciál pre zmenu. V tomto ohľade bolo postačujúce, že tento pocit bol založený na objektívnych prvkoch vytvorených alebo udržiavaných zodpovednými osobami (§ 91 rozsudku ESĽP**).**

S odkazom na Siliadin a Rantsev, súd rozlišoval medzi pozitívnou povinnosťou zaviesť právny a administratívny rámec pre účinný boj proti otroctvu a nútenej práci a procesnú povinnosť vyšetrovať situácie možného zneužívania, pokiaľ sa to dostane na vedomie úradom. Súd dospel k záveru, že Francúzsko si nesplnilo prvú povinnosť v súvislosti s jedným zo sťažovateľov a nariadil uznať náhradu škody.

***C.N. v. Veľká Británia*, 13. november 2012, sťažnosť č. 4239/08. (domáce otroctvo, povinnosť kriminalizovať nútenú prácu a nevoľníctvo, vierohodné podozrenie, porušenie čl. 4 Európskeho Dohovoru)**

Prípad sa týkal obvinenia z držania ugandskej ženy v domácom otroctve. Policajné vyšetrovanie bolo zastavené z dôvodu, že jej sťažnosti boli považované za nepravdepodobné, keďže neexistoval žiaden dôkaz o obchodovaní s ľuďmi, a že neexistovala žiadna legislatíva vo vzťahu k "*obvineniu z domáceho otroctva*".

S odkazom na Siliadin a Rantsev sa súd domnieval, že sťažnosti sťažovateľky podnietili ku vzniku dôvodného podozrenia, že bola držaná v podmienkach domáceho otroctva, z čoho zas vznikla vnútroštátnym orgánom povinnosť preskúmať tieto sťažnosti.

Vzhľadom na pochybnosti vyslovené vládou na dôveryhodnosť sťažovateľky, súd poznamenal, že "***domáce otroctvo je špecifický trestný čin, odlišný od obchodovania s ľuďmi a vykorisťovania, v ktorom je obsiahnutý komplexný súbor dynamík, zahŕňajúce zjavné aj jemnejšie formy nátlaku, na vynútenie si dodržiavania pravidiel. Dôkladné vyšetrovanie sťažností na takéto správanie si preto vyžaduje pochopenie mnohých nenápadných spôsobov, na základe ktorých sa môže jednotlivec ocitnúť pod kontrolou iného***". Vzhľadom na neexistenciu osobitného trestného činu domáceho otroctva, vnútroštátne orgány neboli schopné poskytnúť primeranú váhu týmto faktorom. Podľa súdu mohlo byť vysvetlením tohto opomenutia v tom čase existujúca medzera vo vnútroštátnom práve spolu so skutočnosťou, že žiadna zrejmá váha nebola pripisovaná tvrdeniu sťažovateľky, že jej cestovný pas bol od nej odobratý, že S. jej nevyplácal mzdy ako bolo dohodnuté, a že jej bolo explicitne a implicitne vyhrážané udaním na imigračný úrad, aj keď tieto faktory boli medzi tými, ktoré možno identifikovať podľa MOP ako indikátory nútenej práce **(§ 80** rozsudku ESĽP**).**

V dôsledku toho súd zistil, že právne predpisy platné v Spojenom kráľovstve v príslušnom čase boli nedostatočné na získanie praktickej a efektívej ochrany proti zaobchádzaniu v rozpore s článkom 4. Vzhľadom k neexistencii tejto konkrétnej právnej úpravy kriminalizujúcej domáce otroctvo, vyšetrovanie sťažovateľkinych obvinení z páchania domáceho otroctva na jej osobe, bolo zo strany Spojeného kráľovstva neefektívne.

S.Z. v. Bulharsko, 3. marec 2015, sťažnosť č. 29263/12 (neprimerané prieťahy, povinnosť vykonať účinné vyšetrovanie; porušenie článku 3 Európskeho Dohovoru)

Prípad sa týkal 22-ročnej študentky. V septembri 1999 odišla zo Sofie autom za B. s dvomi mladými mužmi, ktorí jej počas cesty povedali, že majú v úmysle ju predať ako prostitútku. Bola prevezená do bytu, kde bola držaná proti svojej vôli a opakovane bitá a znásilňovaná niekoľkými mužmi asi 48 hodín predtým, ako sa jej podarilo uniknúť.

Následné vyšetrovanie bolo uzavreté štyrikrát a prípad poslaný späť na ďalšie vyšetrovanie. V roku 2007, se-

dem obžalovaných bolo postavených pre súd. Po 22 vypočutých bolo v prípade desiatich z nich vec odložená predovšetkým z dôvodu nezrovnalostí v predvolávaní obžalovaných alebo svedkov, päť obžalovaných bolo odsúdených v roku 2012. Z ďalších dvoch obvinených jeden bol zbavený obžaloby a konania proti tej druhej osobe boli vyhlásené za premlčané. V poslednom rozsudku z 11. februára 2014 jedno z odsúdení bolo zrušené z dôvodu, že vec bola premlčaná a tresty odňatia slobody v prípade niektorých odsúdených boli znížené.

Súd konštatoval porušenie článku 3 (zákaz neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania) z dôvodu nedostatkov vyšetrovania nelegálneho väznenia a znásilnenia sťažovateľky, najmä s ohľadom na nadmerné prieťahy v trestnom konaní, ako aj nedostatok vyšetrovania niektorých aspektov trestných činov. Súd zistil, že podklad na zvláštne obavy dáva, že úrady v tomto prípade nepovažovali za potrebné skúmať tvrdenia sťažovateľky o možnej účasti organizovanej zločineckej siete obchodovania so ženami.

Súd tiež uviedol, že už vo viac ako 45 rozsudkoch proti Bulharsku bolo zistené, že orgány nesplnili svoju povinnosť vykonať efektívne vyšetrovanie a že tieto opakujúce sa nedostatky odhalili existenciu systémového problému. Súd mal za to, že bolo povinnosťou Bulharska v spolupráci s výborom ministrov rozhodnúť, aké všeobecné opatrenia boli nutné presadiť do praxe, aby sa zabránilo ďalším podobným porušeniam Dohovoru v budúcnosti.

***W. v. Slovinsko*, 23. január 2014, sťažnosť č. 24125/06 (neprimerane dlhá doba trvania trestného konania, zbytočné utrpenie; porušenie článkov 3 a 6 Európskeho Dohovoru).**

Sťažovateľka je obeťou znásilnenia a sexuálneho násilia. Sťažuje sa na neprimerane dlhú dobu trvania trestného konania, ktorá trvala takmer 16 rokov bez akejkoľvek činnosti po dobu 10 rokov. Štát uznal porušenie jej práva podľa článku 6 a stanovil jej odškodnenie v ústavou[36] stanovenej maximálnej výške 5000 eur.

Pokiaľ ide o dĺžku trestného konania súd "*súhlasí so sťažovateľkou, že dlhodobý stav neistoty a ďalšie negatívne dôsledky zdĺhavých konaní, najmä znovuprežívanie bolestivých udalostí v troch samostatných obnovených konaniach jej spôsobili zbytočné utrpenie a frustráciu, ktorým sa dalo vyhnúť v prípade, že by trestnoprávne mechanizmy zamerané na odrádzanie a trestanie trestných činov pohlavného zneužívania boli použité efektívnym a promptným spôsobom*"(§ 69).

S ohľadom na jej sťažnosť voči štátu pre nemajetkovú ujmu sa súd domnieval, že "či sťažovateľka môže byť ešte považovaná za obeť sťažovaného sa porušenia závisí od toho, či vnútroštátne rozhodnutie znamenalo potvrdenie o porušení pozitívnych povinností štátu podľa článku 3, aby vykonala účinné stíhanie trestných činov spáchaných proti sťažovateľke, a či kompenzácia, ktorú získala predstavuje vhodnú a dostatočnú nápravu" (§ 54 rozsudku ESĽP). Bolo zistené, že prvá požiadavka bola splnená. Avšak podľa názoru súdu "účinky dlhodobej neistoty, pokiaľ ide o výsledok trestného konania a súvisiacej duševnej tiesne znášanej sťažovateľkou za obdobie *sedemnásich rokov spolu s uloženými krátkymi trestami odňatia slobody žalovaným*" sa nedostatočne odrážajú vo výške náhrady poskytnutej sťažovateľke (§ 84 rozsudku ESĽP). Preto sa súd domnieva, že kompenzácia udelená sťažovateľke vnútroštátnymi súdmi nepredstavovala dostatočnú nápravu.

SÚDNY DVOR EURÓPSKEJ ÚNIE

Vec C-105/03, Maria Pupino, 16. jún 2005 (článok 6 Európskeho Dohovoru, článok 2, 3 a 8 FD 2001/220/SVV z 15. marca 2001 o postavení obetí v trestnom konaní, postavenie obete v konaní trestného súdu najmä zraniteľnej obete a neplnoletých, vypočutie obete mimo verejného pojednávania a pred jeho otvorením)

Prípad sa týka učiteľa, ktorý bol obvinený z týrania svojich žiakov. Taliansky súd položil otázku, či vzhľadom na rámcové rozhodnutie vnútroštátny súd musí mať možnosť povoliť malým deťom, ktorí tvrdia, že sú obeťami týrania, aby vypovedali v súlade so spôsobmi umožňujúcim zabezpečiť im primeranú úroveň ochrany mimo verejného pojednávania a pred jeho otvorením. Súdny dvor odpovedal kladne, nakoľko zastával názor, že v

[36] Rozumie sa Ústava Slovenskej republiky, zákon č. 460/1992 Zb. (ďalej tiež ako „ústava").

súlade s rámcovým rozhodnutím sú členské štáty povinné zabezpečiť, aby obetiam bola daná príležitosť byť vypočutí v priebehu trestného konania a prijať príslušné opatrenia, aby zabezpečili, že ich orgány nebudú vypočúvať obeť vo väčšej miere ako si to konanie vyžaduje. Obetiam má byť zaručené rešpektuplné zaobchádzanie s ich osobnou dôstojnosťou v priebehu konania, a najmä zraniteľné obete majú nárok na osobitné zaobchádzanie najlepšie zodpovedajúce ich situácii. Členské štáty musia tiež zabezpečiť, ak je nevyhnutné chrániť obete pred dôsledkami ich svedectva pri verejnom konaní, že budú schopní ťažiť z podmienok pre podanie svedectva, ktoré im umožňujú vypovedať. Rámcové rozhodnutie nevymedzuje pojem zraniteľnosti, ale v prípade tvrdenia, že boli týrané malé deti, môžu byť považované za zraniteľné, aby mohli ťažiť z osobitnej ochrany.

Vec C-268/99, Jany and ostatní, 20. november 2001 (prostitúcia je ekonomická aktivita; kritériá pre výkon samostatne zárobkovej činnosti)

Skutková podstata tohto prípadu sa týka niekoľkých prácovníčok v sex-biznise z Poľska a Českej republiky, ktoré sa v rokoch 1993 až 1996 usadili v Holandsku. Na základe európskych dohôd požiadali o povolenia na pobyt, ktoré im však boli zamietnuté z dôvodu, že neboli skutočne samostatne zárobkovo činné, ale zamestnané. Ďalej holandská vláda tvrdila, že prostitúcia sa považuje za výnimku a nemôže byť považovaná za hospodársku činnosti.

Jednou z otázok vnútroštátneho súdu bolo, či prostitúciu je môžné v zmysle uvedených dohôd považovať za hospodársku činnosť so zreteľom na jej protiprávnu povahu a/alebo z dôvodov verejnej morálky. **Podľa Súdneho dvora stačí konštatovať, že v každom prípade prostitúcia je poskytovaním služieb za odplatu, a preto patrí pod pojem hospodárskych činností.** Konkrétne Súdny dvor definuje prostitúciu ako "činnosť, pri ktorej poskytovateľ uspokojí požiadavky príjemcu výmenou za odplatu bez vytvorenia alebo prevodu hmotných statkov" (bod 48). Pokiaľ ide o (domnelú) nemorálnosť prostitúcie, Súdny dvor tvrdí, že toto nemá vplyv na jeho zistenie týkajúceho sa hospodárskej povahy tejto činnosti (par. 48 rozsudku ESĽP).

Súd ďalej stanovil definíciu samostatne zárobkovej činnosti, ktorá zahŕňa vykonávanie činnosti:

1. mimo vzťah podriadenosti, pokiaľ ide o výber činností, pracovné podmienky a podmienky odmeňovania;
2. na vlastnú zodpovednosť danej osoby;
3. za odmenu platenú tejto osobe priamo a v plnej výške.

Okrem toho Holandsko umožňuje vykonávanie činností ako prostitúcia jeho štátnymi príslušníkmi, a keďže nič nenasvedčuje tomu, že existuje skutočné a dostatočne závažné ohrozenie jedného zo základných záujmov spoločnosti pri vykonávaní činností ako prostitúcia v Holandsku, Súdny dvor rozhodol, že štátni príslušníci krajín strednej a východnej Európy by nemali byť vylúčení z výkonu tejto formy samostatnej zárobkovej činnosti. Pozri pre diskusiu o tomto prípade Ronald van Ooik, "Voľný pohyb samostatne zárobkovo činných osôb a európske dohody, komentáre k veci C-63/99, rozsudky Glosczuk; Vec C-235/99, Kondova; Vec C-257/99, Barkoci a Malik (rozsudky z 27. septembra 2001); vec C-268/99, Jany (rozsudok z 20. novembra 2001) ", European Journal of Migration and Law 4: 377-393, 2002, 2002 Kluwer Law International.

Národná legislatíva

Právna úprava trestného činu obchodovania s ľuďmi v SR a jej interpretácia vo svetle medzinárodných princípov

V Slovenskej republike neexistuje jednotný zákon zaoberajúci sa osobitne problémom obchodovania s ľuďmi a všetkými jeho aspektmi (prevencia, ochrana obetí, stíhanie páchateľov).

Právna úprava obchodovania s ľuďmi je obsiahnutá najmä v znení § 179 zákona č. 300/2005 Z.z., Trestný zákon (ďalej len "TZ"). Ďalšie právne akty upravujú osobitne oblasti ako vstup a pobyt cudzincov na území SR, vstup do Schengenského priestoru a jeho následky, prístup k sociálnym službám, sociálno-právna ochrana detí a sociálna kuratela, zdravotné poistenie, pracovno-právna legislatíva, pomoc v hmotnej núdzi, oblasť rodinnej politiky, azylu, prístupu k právnej pomoci atď. Okrem tohto, Ministerstvo vnútra SR vydáva právne predpisy regulujúce zloženie a činnosť expertných skupín zameraných na boj proti obchodovaniu s ľuďmi a na pomoc obetiam obchodovania s ľuďmi.

Zákonná úprava postihu trestnej činnosti obchodovania s ľuďmi je obsiahnutá v TZ, kde je v ustanovení § 179 upravený trestný čin obchodovania s ľuďmi.

Samotné vykorisťovanie spočíva v:

- vykorisťovaní prostitúcie a v iných formách sexuálneho vykorisťovania, vrátane pornografie
- nútenej práci či nútenej službe, vrátane žobrania
- otroctve alebo praktikách podobných otroctvu
- nevoľníctve
- nútenom sobáši
- zneužívaní na páchanie trestnej činnosti
- odoberaní orgánov, tkanív či buniek
- iných formách vykorisťovania

Základná skutková podstata trestného činu obchodovania s ľuďmi je obsiahnutá v § 179 ods. 1 a ods. 2 TZ:

(1) Kto s použitím podvodného konania, ľsti, obmedzovania osobnej slobody, únosu, násilia, hrozby násilia, hrozby inej ťažkej ujmy alebo iných foriem donucovania, prijatia alebo poskytnutia peňažného plnenia či iných výhod na dosiahnutie súhlasu osoby, na ktorú je iná osoba odkázaná, alebo zneužitia svojho postavenia alebo zneužitia bezbrannosti alebo inak zraniteľného postavenia zláka, prepraví, prechováva, odovzdá alebo prevezme iného, hoci aj s jeho súhlasom, na účel jeho prostitúcie alebo inej formy sexuálneho vykorisťovania vrátane pornografie, nútenej práce či nútenej služby vrátane žobrania, otroctva alebo praktík podobných otroctvu, nevoľníctva, núteného sobáša, zneužívania na páchanie trestnej činnosti, odoberania orgánov, tkanív či bunky alebo iných foriem vykorisťovania, potrestá sa odňatím slobody na štyri roky až desať rokov.

Trestný čin obchodovania s ľuďmi podľa § 179 ods. 2 TZ osobitne postihuje vykorisťovanie detských obetí, pri ktorých sa **nevyžaduje** preukázanie použitia niektorého z prostriedkov (ako je použitie podvodného konania, ľsti, násilia, hrozby násilia, zneužitia bezbrannosti, atď.), aj keď to v zákone nie je explicitne vyjadrené: *(2)* ***Rovnako ako v odseku 1*** *sa potrestá, kto zláka, prepraví, prechováva, odovzdá alebo prevezme* ***dieťa, hoci aj s jeho súhlasom****, na účel detskej prostitúcie alebo inej formy sexuálneho vykorisťovania vrátane detskej pornografie, nútenej práce či nútenej služby vrátane žobrania, otroctva alebo praktík podobných otroctvu, nevoľníctva, núteného sobáša, zneužívania na páchanie trestnej činnosti, nezákonnej adopcie, odoberania orgánov, tkanív či bunky alebo iných foriem vykorisťovania.*

Kvalifikovaná skutková podstata trestného činu obchodovania s ľuďmi stanovujúca prísnejšie tresty je upravená v § 179 ods. 3, 4, 5 TZ: (3) *Odňatím slobody na sedem rokov až dvanásť rokov sa páchateľ potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 alebo 2*

a) a získa ním pre seba alebo pre iného väčší prospech,

b) a vydá takýmto činom iného do nebezpečenstva ťažkej ujmy na zdraví alebo smrti,

c) ako verejný činiteľ,

d) na chránenej osobe,

c) z osobitného motívu, alebo

d) závažnejším spôsobom konania.

(4) Odňatím slobody na dvanásť rokov až dvadsať rokov sa páchateľ potrestá, ak spácha čin ***uvedený v odseku 1 alebo 2***

a) a získa ním pre seba alebo pre iného značný prospech,

b) a spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví alebo smrť, alebo iný obzvlášť závažný následok, alebo

c) ako člen nebezpečného zoskupenia.

(5) Odňatím slobody na dvadsať rokov až dvadsaťpäť rokov alebo trestom odňatia slobody na doživotie sa páchateľ potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 alebo 2

a) a získa ním pre seba alebo pre iného prospech veľkého rozsahu, alebo

b) a spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví viacerým osobám alebo smrť viacerých osôb.

Ustanovenie § 179 TZ postihuje trestnú činnosť páchanú tak v rámci Slovenskej republiky, ako aj v zahraničí, a to buď jedincami alebo organizovanou formou.

U detských obetí je pre posúdenie otázky, či daný skutok má byť postihovaný podľa § 179 ods. 2 alebo § 179 ods. 3 písm. d) TZ **kľúčové, či daný čin bol spáchaný v súvislosti s postavením, stavom alebo vekom chránenej osoby** (§ 139 ods. 2 TZ). Napríklad, ak opatrovník dieťaťa spáchal na dieťati, ktoré má v opatere, trestný čin obchodovania s ľuďmi, jeho konanie by malo byť posudzované podľa § 179 ods. 3 písm. d) TZ.

Právna úprava obchodovania s deťmi je obsiahnutá v:

- § 179 ods. 2 TZ: trestný čin „obchodovanie s ľuďmi“ - upravuje všetky formy vykorisťovania
- § 180 ods. 1 TZ: trestný čin „zverenie dieťaťa do moci iného”- upravuje nezákonné adopcie:

„Kto v rozpore so všeobecne záväzným právnym predpisom zverí do moci iného dieťa na účel adopcie alebo kto v rozpore so všeobecne záväzným právnym predpisom získa do svojej moci dieťa na účel adopcie, potrestá sa odňatím slobody až na tri roky“.

- § 181 ods. 1 TZ: trestný čin „zverenie dieťaťa do moci iného”- upravuje predovšetkým detskú prácu: *„Kto za odmenu zverí dieťa do moci iného na účel jeho využívania na detskú prácu alebo na iný účel, potrestá sa odňatím slobody na štyri roky až desať rokov“.*

Trestnoprávna úprava trestného činu „zverenie dieťaťa do moci iného“ vychádza z medzinárodného Dohovoru o právach dieťaťa. [37]

Ustanovenie § 179 ods. 2 TZ taktiež kriminalizuje konanie spočívajúce v nezákonnej adopcii. Avšak Dôvodová správa k Dohovoru Rady Európy o opatreniach proti obchodovaniu s ľuďmi v § 94[38] stanovuje: *„Definícia obchodovania s ľuďmi sa nevzťahuje na nelegálne adopcie ako také. Avšak v prípade,* ***ak nelegálna adopcia predstavuje prax podobnú otroctvu****, ako je definovaná v čl. 1 (d) Dodatkového dohovoru o zrušení otroctva, obchodu s otrokmi a inštitúcií a praktík podobných otroctvu,* ***bude taktiež spadať do obsahu Dohovoru Rady Európy****.“*

Obdobne smernica 2011/36/EÚ definuje konanie spočívajúce v nezákonnej adopcii a nútenom sobáši “pokiaľ napĺňajú skutkovú podstatu obchodovania s ľuďmi”. To znamená, sú prítomné všetky elementy trestného činu, teda konanie, prostriedky a účel vykorisťovania, **inak nejde o trestný čin obchodovania s ľuďmi.** Teda v prípade, ak napr. nezákonná adopcia nepredstavuje prax podobnú otroctvu, a chýbajú elementy trestného činu obchodovania s ľuďmi (konanie a účel, keďže v prípade detí nie je potrebné preukazovanie prostriedkov), ide o trestný čin “zverenie dieťaťa do moci iného” podľa § 180 TZ.

---

[37] Dohovor OSN o právach dieťaťa

[38] Dôvodová správa k Dohovoru Rady Európy o opatreniach proti obchodovaniu s ľuďmi, § 94

Ustanovenia § 180 a § 181 TZ majú užšiu pôsobnosť než § 179 ods. 2, nakoľko páchateľom týchto trestných činov sú iba osoby, ktoré sú povinné starať sa o dieťa, napr. rodič, či opatrovník dieťaťa.

Interpretácia článku 179 Trestného zákona vo svetle medzinárodných záväzkov

Čo sa týka konania, definovaného v článku 179 Trestného zákona *(zláka, prepraví, prechováva, odovzdá alebo prevezme iného, hoci aj s jeho súhlasom),* **dané konania/činy majú zahŕňať celý rad krokov, ktoré vedú alebo by mohli viesť k zamýšľanému vykorisťovaniu**. **Musia byť preto vykladané široko, v súlade s významom, ktorý je im v bežnom jazyku prikladaný**. Zároveň existuje príčinná súvislosť medzi konaním a prostriedkami. Prostriedky definované v článku 179 Trestného zákona (*s použitím podvodného konania, ľsti, obmedzovania osobnej slobody, únosu, násilia, hrozby násilia, hrozby inej ťažkej ujmy alebo iných foriem donucovania, prijatia alebo poskytnutia peňažného plnenia či iných výhod na dosiahnutie súhlasu osoby, na ktorú je iná osoba odkázaná, alebo zneužitia svojho postavenia alebo zneužitia bezbrannosti alebo inak zraniteľného postavenia)* **majú priamu súvislosť s činmi, ktoré vedú alebo by mohli viesť k zamýšľanému vykorisťovaniu**. Prostriedky donútenia (pozn. v angličtine „means of coercion“) vedú priamo k uvedeniu osoby do situácie zneužívania/vykorisťovania, alebo zabraňujú tomu, aby z tejto situácie mohla, alebo dokázala uniknúť. Prostriedky nemusia byť použité voči obeti ako takej – je totiž postačujúce, aby boli použité voči tretej osobe s cieľom dosiahnuť, aby sa obeť obchodovania podvolila vôli páchateľa.

V situácii, kde sú obeťami obchodovania s ľuďmi deti (pozn. osoby do 18 rokov), je použitie prostriedkov zo strany páchateľa irelevantné. [39] Napríklad, prechovávanie alebo prevzatie dieťaťa (pozn. osoby do 18 rokov) s úmyslom ho vykorisťovať, je trestné podľa príslušných ustanovení kriminalizujúcich obchodovanie s ľuďmi **aj v tom prípade, ak voči dieťaťu nebolo použité či už násilie, alebo iné prostriedky na dosiahnutie jeho súhlasu**. Vzhľadom k zámeru medzinárodných právnych nástrojov, na ktorých sú založené predmetné ustanovenia, termíny ako „násilie“, a pod, musia byť interpretované v širšom zmysle, **keďže sa nevzťahujú len na použitie fyzického násilia v procese obchodovania s ľuďmi**. V prípade detí je použitie akýchkoľvek prostriedkov nerelevantné. V prípade dospelých osôb je ich súhlas nulitný, ak na jeho dosiahnutie boli použité niektoré z vymenovaných prostriedkov. Cieľom obchodovania s ľuďmi je vykorisťovanie. **Ku skutočnosti, že rozsah pojmu vykorisťovanie nie je presne určený, sa mnohé národné súdy členských štátov EÚ postavili tak, že uvedený fakt nie je v rozpore so zásadou *lex certa.*** [40]

Nátlak a manipulácia

Obchodovanie s ľuďmi je predovšetkým úmyselným násilným trestným činom v širokom zmysle slova, čo znamená, že môže ísť ako o fyzické násilie (sexuálne násilie, fyzické násilie nesexuálneho charakteru, **alebo ich hrozby**, donútenie podstúpiť interrupciu, užívať drogy, nechať si urobiť tetovanie, obmedzenie osobnej slobody, a pod.), **tak i o manipulačné formy nátlaku bez fyzického ublíženia.**

Obchodníci s ľuďmi taktiež používajú prostriedky, ktoré nie sú priamo násilného charakteru, ale ktoré majú v konečnom dôsledku rovnaký dopad na obeť, ako fyzické násilie. Tieto formy manipulačného násilia sa môžu zdať subtílneho charakteru, **avšak ich dôsledky na obeť sú devastujúce. Tieto formy psychického násilia je ťažšie odhaliť a dokázať, keďže nezanechávajú fyzické stopy.**

---

39 *“The EU Directive on Human Trafficking also gives considerable prominence to the protection of minors and other vulnerable persons against human trafficking. Recital 8 of the Preamble to the EU Directive on Human Trafficking provides that the child’s best inter¬ests must be a primary consideration in the application of the directive. Article 2 (5) provides that hu¬man trafficking involving a child is a punishable offence even if no means of coercion are used. Articles 13 to 16 contain specific provisions relating to minors, with respect to preventing secondary victimiza¬tion, for example.”*

40 Najvyšší súd Holandska, rozsudok z 27 októbra 2009, LJN: BI7097; BI7099; NJ: 2010, 598 (the Chinese restaurant case) *“The question of whether and, if so, when there is ‘exploitation’ within the meaning of Article … cannot be answered in general terms, but* ***depends greatly on the circumstances of the case. In a case like this, other relevant factors include the nature and duration of the work, the restrictions imposed on the individual concerned and the economic benefit gained by the employer from the work. In weighing these and other relevant factors, the standards that apply in Dutch society should be adopted as the frame of reference.”***

Najbežnejšie formy manipulačného psychického násilia zahŕňajú:

– slovné urážky, pohŕdanie a ponižovanie obete,
– vyvíjanie psychologického nátlaku na obeť, napr. odkazovaním na fiktívny dlh, hrozbami, že priatelia a blízki budú informovaní o jej práci prostitútky, vyhrážkami, že budú kontaktované orgány sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately, a že dôjde k odobratiu detí zo starostlivosti obete, vyhrážaním sa, že obeť bude predaná inému páchateľovi, vytváraním situácie závislosti na páchateľovi (ubytovanie, zadržiavanie dokladov, navodenie drogovej závislosti obete, prideľovanie malej sumy peňazí, ukladanie osobitných úloh a výhod obeti, ako napr. stráženie ostatných obetí a pod.)
– klamstvo a zneužitie v rámci navodenia dojmu ľúbostného vzťahu alebo blízkeho priateľstva,
- zneužívanie slabej ekonomickej, psychologickej, alebo sociálnej situácie obete, ako napríklad nedostatku peňazí, pozície neregulárneho migranta, mentálnej retardácie, zníženého IQ, choroby, jazykovej bariéry, drogovej závislosť vrátane alkoholizmu, a pod.,
– klamstvo ohľadom charakteru pracovnej činnosti, ktorú mala obeť vykonávať, a
– klamstvo ohľadom pracovných podmienok a podobne.

Zneužitie zraniteľnej pozície

Zneužitie zraniteľnej pozície (zneužitie zraniteľného postavenia, napr. v dôsledku neoprávneného pobytu v krajine, **vrátane zneužitia zraniteľného postavenia, mentálneho postihnutia či zníženého IQ,** či **zneužitia zraniteľnej pozície v dôsledku kultúrnych faktorov) í - môžu samy o sebe predstavovať formy násilia, a to najmä psychického násilia.**

Smernica 2011/36/EÚ ustanovuje, že za zraniteľnú situáciu možno považovať taký stav **, *„v ktorom dotknutá osoba nemá skutočnú alebo prijateľnú možnosť než podvoliť sa zneužívaniu*".** Táto definícia je široká a potenciálne zahŕňa celú škálu možností. Aby však skutok mohol byť klasifikovaný ako zneužitie zraniteľnej pozície, **musia byť preukázané dva faktory, a to: objektívna existencia takejto situácie a uvedomenie si tejto situácie zo strany podozrivého.** Vzhľadom k tomu, že koncept zneužitia zraniteľného postavenia nikdy nebol detailne dopracovaný na medzinárodnej úrovni, význam vzhľadom k tomuto prvku trestného činu musí byť založený na spresnení vyplývajúcom z judikatúry. **V mnohých európskych krajinách je momentálne ustálenou praxou založenou v judikatúre, že neregulárny status migranta v krajine je sám o sebe už dostatočným dôkazom toho, že osoba sa nachádza v zraniteľnej situácii.**[41]

Ako bolo uvedené vyššie, aby skutok mohol byť klasifikovaný ako zneužitie zraniteľnej pozície, musia byť preukázané dva faktory, a to: objektívna existencia takejto situácie a uvedomenie si tejto situácie zo strany podozrivého. Druhý faktor sa týka informovanosti podozrivého o stave vecí v tom zmysle, že musel byť informovaný o príslušných konkrétnych **okolnostiach** dotknutej osoby, ktoré vedú alebo **podozrivý musí predpokladať,** že **by mohli viesť do pozície zneužitia svojho postavenia *voči* obeti. *Dolus eventualis* vo vzťahu k zneužitiu svojho postavenia je preto postačujúci.** [42]

[41] Holandsko, Najvyšší súd, rozsudok z 5. februára 2002, LJN: AD5235, ale aj rozsudok Najvyššieho súdu Holandska z 27. Októbra 2009 (Chinese restaurant case), v ktorom boli potvrdené východiská rozsudku z 5.2.2002 (tzv. Chinese restaurant case).

[42] V prípade čínskej reštaurácie (tzv. Chinese restaurant case), holandský Najvyšší súd rozhodol, že neexistuje žiadna strikná požiadavka úmyslu ("intent"). Rovnako to platí aj pre zneužitie zraniteľného postavenia. Inými slovami, zraniteľné postavenie nemusí byť zneužité úmyselne ("intentionally"). Postačuje, ak páchateľ má vedomosť o zraniteľnosti. Neexistuje osobitná podmienka vyžadujúca, aby páchateľ prevzal iniciatívu. Pozri k tomu rozsudok Holandského Najvyššieho súdu z 27.10.2009 (tzv- Chinese restaurant case)

Kapitola 3: Špecifické aspekty ochrany obetí obchodovania s ľuďmi v prípade cudzích štátnych príslušníkov

Obeť obchodovania s ľuďmi nemusí byť nevyhnutne štátny občan Slovenskej republiky. Práve naopak, vzhľadom na to, že Slovenská republika je členskou krajinou Európskej únie, nie je zriedkavé, ak sú na našom území nájdené obete obchodovania s ľuďmi, ktoré sú cudzími štátnymi príslušníkmi. V takýchto prípadoch nemusí ísť len o obchodovanie za účelom sexuálneho vykorisťovania, ale do úvahy prichádzajú najmä činy spojené s pracovným vykorisťovaním, nútenou domácou prácou a núteným žobraním a podobne. V posledných rokoch sme zaznamenali, že prípady súvisiace s nútenou prácou a pracovným vykorisťovaním sa často týkajú najmä migrantov a migrantiek z Ukrajiny, Vietnamu, Thajska, nútené žobranie zas migrantov a migrantiek z Rumunska a sexuálne vykorisťovanie migrantiek a migrantov z rôznych krajín Afriky [43].

Je teda namieste otázka, akým spôsobom je zabezpečená realizácia práv obetí obchodovania s ľuďmi v prípade, ak ide o cudzích štátnych príslušníkov, osobitne štátnych príslušníkov tretích krajín [44].

V týchto prípadoch je postavenie a ochrana obete obchodovania s ľuďmi bezprostredne spojená aj s právnym postavením osoby, **ktorá môže, ale aj nemusí mať legálny a oprávnený pobyt v SR v súlade s právnou úpravou vstupu a pobytu cudzincov, t.j. zákona o pobyte cudzincov[45].** Zákon o pobyte cudzincov jednoznačne pre oprávnenosť pobytu predpokladá, že každá osoba, ktorá nie je občanom Slovenskej republiky a je štátnym príslušníkom tretej krajiny, musí mať právny titul na základe ktorého sa na území zdržiava. Týmto titulom môže byť oprávnenie vyplývajúce z bezvízového styku, disponovanie platným národným alebo Schengenským vízom, alebo povolenie na pobyt[46].

V prípade, ak osoba takýmto oprávnením nedisponuje, zdržiava sa na území SR neoprávnene a môže byť podrobená sankciám predpokladaným cit. zákonom v podobe administratívneho vyhostenia a zákazu opätovného vstupu na územie SR, alebo na územie všetkých členských krajín EÚ.[47] Za presne stanovených podmienok môže štát prikročiť k nútenému výkonu vyhostenia, súčasťou ktorého môže byť aj dočasné pozbavenie osobnej slobody v rámci správneho konania, prostredníctvom inštitútu zaistenia cudzincov[48].

V prípade štátnych príslušníkov tretích krajín, u ktorých existuje dôvodná indícia, že by mohlo ísť o obeť obchodovania s ľuďmi je nevyhnutné, aby v záujme poskytnutia pomoci a ochrany obetiam, ako aj v záujme riadneho vyšetrenia trestného činu, nedošlo k znemožneniu týchto aktivít a to vyhostením obete z územia SR. Preto medzinárodná právna úprava obsahuje viaceré záruky pre obete obchodovania s ľuďmi, ktoré sa týkajú priamo ich právneho postavenia ako ne-občanov krajiny, v ktorej dôjde k odhaleniu trestného činu obchodovania s ľuďmi.

---

[43] Pozri k tomu U.S. Department od State, Trafficking in Person Report 2014: Slovakia, publikované v júni 2014, str. 343 a nasl., dostupné na: www.state.gov/documents/organization/226848.pdf, stiahnuté dňa 15.7.2014.

[44] Pojem štátny príslušník tretej krajiny je právny pojem, ktorý sa v národnej legislatívne, ako aj v právnych predpisoch Európskej únie (tzv. „third country national“) používa na označenie osoby, ktorá nie je občanom členskej krajiny Európskej únie, Európskeho hospodárskeho priestoru ani Švajčiarskej konfederácie.

[45] Zákon č. 404/2011 Z.z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (v texte tiež ako „zákon o pobyte cudzincov“).

[46] Zákon o pobyte cudzincov rozpoznáva 3 hlavné druhy pobytov: tolerovaný pobyt, prechodný pobyt a trvalý pobyt (jedným z trvalých pobytov je dlhodobý pobyt) a tiež umožňuje priznať občanom EU právo pobytu a upravuje možnosť tohto priznania rodinným príslušníkom občanov EU, ktorí sú štátnymi príslušníkmi tretích.

[47] Podľa § 77 ods. 1 zákona o pobyte cudzincov, administratívne vyhostenie je rozhodnutie policajného útvaru o tom, že cudzinec nemá alebo stratil oprávnenie zdržiavať sa na území Slovenskej republiky a je povinný opustiť územie Slovenskej republiky, s možnosťou určenia lehoty na jeho vycestovanie do krajiny pôvodu, krajiny tranzitu, ktorejkoľvek tretej krajiny, do ktorej sa štátny príslušník tretej krajiny dobrovoľne rozhodne vrátiť a ktorá ho prijme, alebo na územie členského štátu, v ktorom má udelené právo na pobyt alebo poskytnutú medzinárodnú ochranu. V rozhodnutí o administratívnom vyhostení sa uvedie aj krajina, do ktorej je cudzinec vyhostený, ak je možné takúto krajinu určiť. V rozhodnutí o administratívnom vyhostení policajný útvar môže uložiť zákaz vstupu na územie Slovenskej republiky alebo územie všetkých členských štátov. Policajný útvar, v rozhodnutí o administratívnom vyhostení, uloží zákaz vstupu na územie Slovenskej republiky alebo územie všetkých členských štátov, ak v rozhodnutí o administratívnom vyhostení neurčí lehotu na vycestovanie.

[48] Pozri k tomu § 88 a nasl. zákona o pobyte cudzincov

V tejto súvislosti je nevyhnutné **pripomenúť zásadu netrestania** obetí obchodovania s ľuďmi, ktorá **je upravená v článku 8 Smernice 2011/36/EÚ a ktorá sa vzťahuje nielen na prípadnú trestnú činnosť spáchanú v priamej súvislosti so skutkami, ktoré sa týkajú obchodovania s ľuďmi, ale v súlade s výkladovou správou Smernice a jej preambulou aj na administratívne (správne) konania, teda aj na prípadné priestupky ako neoprávnené prekročenie štátnej hranice alebo neoprávnený pobyt.**

V súlade s uvedeným výkladom, ak dôjde k dôvodnej indícii, že by mohlo ísť o obeť obchodovania s ľuďmi, ktorá neoprávnene prekročila štátnu hranicu Slovenskej republiky alebo sa neoprávnene zdržiava na tomto území, **nemala by byť podrobená následku v podobe administratívneho vyhostenia a zákazu vstupu.** Zákon o pobyte cudzincov v tejto súvislosti obsahuje právnu úpravu, ktorá umožňuje policajnému útvaru administratívne nevyhostiť štátneho príslušníka tretej krajiny, **ktorý je zraniteľnou osobou[49]**, **pričom za zraniteľnú osobu zákon považuje aj obeť obchodovania s ľuďmi[50].** V súčasnosti ide ale len o možnosť policajta rozhodnúť o nevyhostení takejto osoby a nie o povinnosť. V praxi by bolo iste užitočné a v súlade s ľudskoprávnym a ochranným prístupom smernice, ak by toto ustanovenie bolo primerané spresnené s cieľom dosiahnuť účinok zamýšľaný európskym právom.[51]

Zásada netrestania sa v praxi uplatní aj v prípade zaistenia štátneho príslušníka tretej krajiny, u ktorého až po zaistení vznikne dôvodná indícia, že by mohlo ísť o obeť obchodovania s ľuďmi. V takomto prípade zákon o pobyte cudzincov výslovne predpokladá právny účinok zaradenia osoby do programu ministerstva vnútra SR na pomoc a ochranu obetí obchodovania s ľuďmi v podobe toho, že rozhodnutie o zaistení stratí platnosť.[52]

Popísaná právna úprava teda reaguje na situáciu, v ktorej by obeť obchodovania s ľuďmi nedisponovala právnym titulom oprávňujúcim ju k fyzickej prítomnosti na území SR, na základe čoho by jej hrozilo vyhostenie z územia a tým pravdepodobne aj strata možnosti domáhať sa ochrany svojich záujmov, riadneho vyšetrenia trestného činu a získania odškodnenia za utrpenie.

Následne je ale potrebné určiť, či právna úprava poskytuje obetiam obchodovania s ľuďmi **dostatočné možnosti zotrvať legálne na území Slovenskej republiky, tak ako to predpokladá smernica 2011/36/EÚ.**

Tu je potrebné uviesť, že zákon o pobyte cudzincov umožňuje obetiam obchodovania s ľuďmi **získať tolerovaný pobyt v čase, v ktorom sa rozhodujú, či budú spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní[53], a v prípade spolupráce aj v čase, pokiaľ je to potrebné na účely trestného konania[54].** Tolerovaný pobyt je najnižšou formou právnej úpravy pobytu štátneho príslušníka tretej krajiny v SR, má charakter dočasnosti a krátkodobosti (udeľuje sa na najviac 180 dní, s možnosťou opakovaného predĺženia).

---

[49] Pozri k tomu § 83 ods. 4 zákona o pobyte cudzincov

[50] Pozri k tomu § 2 ods. 7 zákona o pobyte cudzincov, ktorý upravuje definíciu: „Zraniteľnou osobou je najmä maloletá osoba, osoba so zdravotným postihnutím, obeť obchodovania s ľuďmi, osoba staršia ako 65 rokov, tehotná žena, slobodný rodič s maloletým dieťaťom a osoba, ktorá bola vystavená mučeniu, znásilneniu alebo iným závažným formám psychického, fyzického alebo sexuálneho násilia; v odôvodnených prípadoch možno za staršiu osobu považovať aj osobu mladšiu ako 65 rokov“.

[51] Pozri Rozsudok KS Bratislava **spis.značka** 2S81/14-56 a NS SR **spis.značka** 10Sža/27/2015

[52] Pozri k tomu § 88 ods. 10 zákona o pobyte cudzincov.

[53] Pozri § 58 ods. 4 písm. d) zákona o pobyte cudzincov: „Za tolerovaný pobyt sa považuje obdobie d) najviac 90 dní, počas ktorých sa štátny príslušník tretej krajiny, ktorý je obeťou obchodovania s ľuďmi a má najmenej 18 rokov, rozhodne, či bude spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní pri objasňovaní trestného činu súvisiaceho s obchodovaním s ľuďmi; túto lehotu možno na žiadosť osoby poverenej ministerstvom vnútra predĺžiť o 30 dní.“

[54] Pozri k tomu § 58 ods. 2 písm. c) zákona o pobyte cudzincov.

Na čo je však potrebné poukázať, je absencia právneho riešenia v prípade obetí obchodovania s ľuďmi, ktoré majú oprávnený pobyt a získanie tohto pobytu priamo súvisí s trestným činom obchodovania s ľuďmi (napríklad prechodný pobyt na **účel zamestnania v prípade pracovného vykorisťovania, alebo trvalý pobyt z dôvodu uzavretia manželstva** s občanom SR v prípade nútenej domácej práce, sexuálneho vykorisťovania a pod.). V súlade so súčasnou právnou úpravou a aplikačnou praxou, **takýmto osobám hrozí strata pobytu, keďže sa má za to, že účel, na základe ktorého bolo povolenie vydané, zanikol** (v prípade odhalenia pracovného vykorisťovania obeť už nevykonáva prácu u zamestnávateľa, ktorý bol páchateľom vykorisťovania, alebo v prípade manželstva uzavretého s cieľom získať pobyt na účel vykorisťovania v domácom otroctve, ktoré zaniklo a pod).[55]

V takýchto prípadoch, **súčasná právna úprava nepozná ochranný inštitút**, ktorý by umožnil obeti obchodovania s ľuďmi **ponechať** si daný právny status, t.j. pobyt. **V dôsledku absencie takejto pozitívnej právnej úpravy v skutočnosti dochádza k tomu, že obeť obchodovania s ľuďmi zároveň so zrušením pobytu, stratí svoje pomerne stabilné postavenie, čo ju automaticky značne znevýhodní v porovnaní s páchateľom, ktorým zväčša býva občan SR alebo iného členského štátu EÚ.[56]** Zásadne sa tak znižuje dôvera obete v pomoc a ochranu zo strany štátnych orgánov, ako aj ochota spolupracovať s políciou pri objasňovaní zločinu. Je otázne, nakoľko je takáto právna úprava, alebo jej absencia v súlade s požiadavkami, ktorých sa Európsky súd pre ľudské práva dovolával v prípade *Rantsev*.

Je tiež potrebné pripomenúť, že **preukazovanie spáchania trestného činu obchodovania s** ľuďmi v prípade štátnych príslušníkov tretích krajín je v našich podmienkach veľmi náročné[57] a v prípade absencie skutočne ľudskoprávneho a ochranne zameraného rámca pomoci a podpory obetiam obchodovania s ľuďmi, tomu tak bude zrejme aj naďalej.

Judikatúra

Rozsudok Krajského súdu Bratislava, 2S81/14-56 (zrušenie trvalého pobytu na 5 rokov, zraniteľná osoba, účinná ochrana práv poškodenej)

“ Súd konštatuje dôvodnosť námietky nesprávneho právneho posúdenia veci žalovaným ako aj prvostupňovým správnym orgánom, pri vydávaní preskúmavaných rozhodnutí a to v súvislosti so zhoršením postavenia žalobkyne v prápade zrušenia jej trvalého pobytu, čo by mohlo znemožniť účinnú ochranu jej práv ako poškodenej v prebiehajúcom trestnom konaní. Súd sa taktiež stotožnil s námietkou nesprávneho právneho posúdenia veci žalovaným z hľadiska postavenia žalobkyne ako zraniteľnej osoby. Z obsahu administratívneho spisu a výpovedí žalobkyne bolo zrejmé, že táto bola vystavená psychickému násiliu zo strany jej bývalého manžela a jej pobyt na území Slovenska sa obmedzoval na starostlivosť o maloleté dieťa jej manžela a o jeho domácnosť, za svoju prácu nedostávala žiadne peniaze (ktoré jej boli sľúbené), bolo jej vyhrážané deportáciou.”

Rozsudok NS SR 10Sža/27/2015 (zraniteľná osoba, existencia dôvodného podozrenia, týranie, obchodovanie s ľuďmi, zrušenie trvalého pobytu)

Najvyšší súd SR (a rovnako aj Krajský súd v BA) sa stotožnil argumentáciou žalobkyne týkajúcou sa **povinnosti správnych orgánov vysporiadať sa s otázkou posúdenia postavenia cudzinky ako zraniteľnej osoby v konaní o zrušení trvalého pobytu na päť rokov.**

---

55 Pozri Rozsudok KS Bratislava **spis.značka** 2S81/14-56 a NS SR **spis.značka** 10Sža/27/2015

56 Pozri Rozsudok KS Bratislava **spis.značka** 2S81/14-56 a NS SR **spis.značka** 10Sža/27/2015.

57 Pozri k tomu aj správu *U.S. Department od State, Trafficking in Person Report 2014*: Slovakia, publikované v júni 2014, str. 344 a nasl., dostupné na: www.state.gov/documents/organization/226848.pdf, stiahnuté dňa 15.7.2014. Okrem toho, doteraz (v čase publikovania tohto manuálu) nedošlo k odsúdeniu a potrestaniu páchateľov trestného činu obchodovania s ľuďmi, ktorý by sa týkal zahraničnej obete obchodovania s ľuďmi, ani žiadneho odškodnenia pre zahraničné obete obchodovania s ľuďmi.

V odôvodnení sa uvádza: *"Zákon o pobyte cudzincov v ustanovení § 50 ods. 2 totiž predvída aj také skutočnosti, kedy by dôsledky zrušenia trvalého pobytu boli neprimerané dôvodu zrušenia trvalého pobytu, čo znamená, že za určitých okolností práve v dôsledku takýchto okolností správny orgán nepristúpi k zrušeniu trvalého pobytu, pričom z dikcie zákona vyplýva, že zrušením trvalého pobytu môže nastať* ***aj iný dopad*** *- dôsledok ako je zásah do rodinného a súkromného života, ktorý je neprimeraný dôvodu zrušenia trvalého pobytu a to podľa konkrétnych okolností prípadu.*

Medzi uvedené okolnosti je podľa názoru odvolacieho súdu možné zahrnúť aj posúdenie otázky, či žalobkyňa v čase vydania prvostupňového ako aj napadnutého rozhodnutia bola zraniteľnou osobou podľa definície zákona o pobyte cudzincov a to najmä preto, že oba orgány mali v čase vydania oboch správnych rozhodnutí vedomosť o tom, že bolo začaté trestné konanie vo veci týrania blízkej a zverenej osoby, čo preukazuje, že v čase vydania napadnutých rozhodnutí existovalo minimálne dôvodné podozrenie, že vo vzťahu k žalobkyni mohlo dôjsť k týraniu.

Správne orgány teda pred zrušením trvalého pobytu na päť rokov v prípade žalobkyne mali povinnosť vysporiadať sa s otázkou posúdenia statusu žalobkyne ako zraniteľnej osoby. Na veci nič nemení ani skutočnosť, že následne, po rozhodnutí správnych orgánov došlo k zastaveniu trestného stíhania (dňa 14.10. 2014) vo veci zločinu - týranie blízkej a zverenej osoby podľa § 208 ods. 1 písm. a) Trestného zákona.

Skutočnosť, že následne došlo k zastaveniu uvedeného konania, nijako nezbavuje správny orgán posúdiť všetky okolnosti daného prípade, vrátane okolností, za ktorých došlo k zániku manželstva a to práve z pohľadu posúdenia osoby žalobkyne ako zraniteľnej s poukazom na dopad zrušenia trvalého pobytu práve k jej statusu osoby, ktorá sa cíti byť uvedeným aktom neprimerane dotknutá.

Aplikácia ustanovenia § 50 ods. 1 písm. e) zákona č. 404/2011 z. z. o pobyte cudzincov bola s poukazom na okolnosti daného prípadu, ktoré neboli správnymi orgánmi vyhodnotenépodľa najvyššieho súdu neudržateľná. ***Pokiaľ krajský súd rozhodnutie správnych orgánov zrušil pre nesprávne právne posúdenie a vec vrátil žalovanému na ďalšie konanie, odvolací súd sa s jeho názorom stotožnil a rozsudok krajského súdu potvrdil podľa § 219 Občianskeho súdneho poriadku (ďalej tiež ako „OSP") ako vecne správny."***

Rozsudok 10Sp/26/2015 Krajský súd v Košiciach (zaistenie a zraniteľnosť)

„V tejto súvislosti súd poukazuje na to, že odporca mal k dispozícii lekárske správy uvedené v odôvodnení tohto rozsudku, ktoré sa nachádzajú v administratívnom spise a z ktorých vyplýva, že navrhovateľ v minulosti trpel F. B. B. B., bez príznakov M.É., B. B., B. J.T. a je emočne nestabilná osobnosť - R. G.. Rovnako mal o zdravotnom stave navrhovateľa vedomosť aj z jeho vyjadrenia urobeného dňa 30.03.2015, kde tento uviedol, že trpí psychickými chorobami už od roka 2011, jeho stav sa zhoršoval a zhoršuje a berie na to lieky, ***pričom zákon o pobyte cudzincov neukladá účastníkovi konania (navrhovateľovi) povinnosť predložiť na preukázanie svojho zdravotného stavu posudok na preukázanie svojho postihnutia****, v zmysle ktorého by sa malo na neho hľadieť ako na zraniteľnú osobu podľa citovaného ustanovenia § 2 ods. 7,* ***keďže v prípade predĺženia lehoty zaistenia je správny orgán povinný skúmať, či v prípade účastníka konania ide o takúto osobu, nakoľko podľa ustanovenia § 88 ods. 4 zákona o pobyte cudzincov lehotu zaistenia nemožno predĺžiť ak ide o zraniteľnú osobu."***

Súd dopĺňa, že v zmysle § 32 ods. 1 Správneho poriadku ***správny orgán z úradnej povinnosti si má obstarať sám*** *podklady potrebné pre zistenie úplného skutočného stavu veci a nie je teda viazaný len návrhmi účastníkov konania. Preto súd má za to, že odporca* ***nesprávne právne posúdil tú skutočnosť, či navrhovateľ trpí resp. netrpí takým zdravotným postihnutím, na základe ktorého by mal byť posudzovaný ako zraniteľná osoba v zmysle § 2 ods. 7 zákona o pobyte cudzincov so všetkými právnymi dôsledkami z toho vyplývajúcimi****.*

V tejto súvislosti súd poukazuje na rozhodnutie ***Najvyššieho súdu SR*** *č.k.* ***1Sža/9/2014 zo dňa 09.04.2014*** *(predmetom ktorého bolo rozhodnutie správneho orgánu zo dňa 30.01.2014), kde na strane 21 v odôvodnení je uvedené, že správnemu orgánu v čase rozhodovania o zaistení bolo známe, že navrhovateľ má predispo-*

zíciu k psychickým poruchám a pri ustálení jeho zdravotného – psychického stavu, najmä pri posúdení, či ho možno považovať za zraniteľnú osobu, odporca vychádzal zo záverov znaleckého posudku zo dňa 07.07.2013, to znamená, že išlo o ***neaktuálny znalecký posudok****. Preto záver správneho orgánu o tom, že navrhovateľ v čase rozhodovania odporcu nespadal do kategórie zraniteľných osôb nebolo možno akceptovať, nakoľko naviac odporcovi bolo známe, že navrhovateľ v minulosti trpel príznakmi adaptačnej a neskôr B. M. B. a bez odborného posúdenia aktuálneho zdravotného (psychického) stavu navrhovateľa v čase rozhodovania o zaistení nebolo možno bez pochýb vylúčiť, že v čase rozhodovania odporcu navrhovateľ príznakmi týchto porúch netrpel* ***a preto nebolo možné vylúčiť, že ide o zraniteľnú osobu, pri ktorej zákon o pobyte cudzincov síce zaistenie pripúšťa, nie však v maximálne možnej dĺžke.***

Preto súd má za to, že odporca ***nesprávne právne posúdil*** *tú skutočnosť, či v prípade navrhovateľa ide o zraniteľnú osobu podľa § 2 ods. 7 zákona o pobyte cudzincov a preto daná odvolacia námietka je dôvodná.*

Rozsudok 10SZa/2/2015 NS SR (zaistenie, nepreskúmateľnosť rozhodnutia, nepreskúmanie aplikácie miernejších opatrení – alternatív zaistenia)

Podľa judikatúry Najvyššieho súdu Slovenskej republiky je rozsudok nepreskúmateľný, ak „nie je z jeho odôvodnenia vôbec zrejmé, akými úvahami sa súd riadil pri napĺňaní princípu voľného hodnotenia dôkazov alebo formovaní záveru o skutkovom stave, z akého dôvodu súd nepristúpil, resp. nepovažoval za odôvodnenú právnu argumentáciu navrhovateľa obsiahnutú v opravnom prostriedku alebo v žalobe, a prečo súd subsumoval popísaný skutkový stav pod zvolenú právnu normu.“

Nepreskúmateľnosť je tiež daná, ak opomenie krajský súd v konaní o opravnom prostriedku alebo žalobe proti rozhodnutiu správneho orgánu preskúmať jednu zo žalobných námietok a tiež vtedy, ak nie je z odôvodnenia zrejmé ako dospel k záveru o zákonnosti rozhodnutia správneho orgánu.

Navrhovateľ vytýkal krajskému súdu, že sa **dostatočne nezaoberal dôvodmi, pre ktoré odporca vylúčil možnosť aplikácie miernejších opatrení v zmysle § 89 ods.1 písm. a/, b/ zákona o pobyte cudzincov.**

Z napadnutého rozsudku nevyplýva, že by sa krajský súd s tvrdeniami navrhovateľa (o tom, že okrem finančnej hotovosti 400 Eur, ktorou disponoval, mal možnosť zabezpečiť si finančné prostriedky vo väčšom rozsahu od p. S. T.), ktoré produkoval v štádiu konania pred správnym orgánom akokoľvek vysporiadal.

Nijako neskúmal relevantnosť týchto tvrdení, hoci z odôvodnenia napadnutého rozhodnutia, ako správne namietal navrhovateľ **nevyplýva, pre akú dĺžku pobytu považuje túto sumu za nepostačujúcu a nebolo zrejmé, prečo odporca bližšie neskúmal možnosť zloženia peňažnej záruky od osoby, ktorú navrhovateľ označil s uvedením jej mena, priezviska ako aj bydliska, najmä z toho pohľadu, či spĺňa zákonom stanovenú podmienku v zmysle § 89 ods. 5 zákona o pobyte cudzincov, teda, či v jeho prípade ide o jemu blízku osobu.**

Z ustanovenia § 89 ods. 5 vety druhej zákona o pobyte cudzincov totiž vyplýva, že namiesto štátneho príslušníka tretej krajiny môže peňažnú záruku zložiť aj jemu blízka osoba.

Povinnosťou krajského súdu je pritom zaoberať sa všetkými podstatnými námietkami navrhovateľa, námietku navrhovateľa vo vzťahu k vylúčeniu aplikácie miernejších opatrení v zmysle § 89 ods. 1 písm. a/, b/ zákona o pobyte cudzincov, za takúto bolo potrebné považovať a dať účastníkovi konania jasnú a zrozumiteľnú odpoveď na ním uplatnené námietky.

Túto povinnosť si však krajský súd v plnom rozsahu nesplnil. Jeho pochybenie je o to závažnejšie, že predmetom súdneho preskúmania bolo rozhodnutie o zaistení.

Uznesenie Mestského súdu v Prahe č.10 A278/2010- 37 z 3.11.2011

ako príloha k manuálu

6S/162/2014 Krajský súd Bratislava, žaloba na preskúmanie zákonnosti rozhodnutia a postupu Ministerstva vnútra SR (rozhodnutie o nezaradení do Programu, rozhodnutie v zmysle paragrafu 46 zákona č.71/1967 Zb. o správnom konaní, nedoručenie negatívneho rozhodnutia, podanie opravného prostriedku) – *prebieha, odôvodnenie rozhodnutia Krajského súdu, ktorým vyhovuje stažovateľke ešte nie je k dispozícii.*

Kapitola 4. Vybrané práva obetí obchodovania s ľuďmi

4.1 Právo na právnu pomoc

Článok 12 ods. 2 Smernice 2011/36/EU z 5.apríla 2011 ustanovuje povinnosť členským štátom zabezpečiť *„aby bol obetiam obchodovania s ľuďmi **bezodkladne** poskytnutý prístup k právnemu poradenstvu v súlade s postavením obetí v príslušnom súdnom systéme aj k právnemu zastupovaniu, a to aj na účely uplatnenia nároku na náhradu škody. Ak obeť nemá dostatočné finančné prostriedky, sú právne poradenstvo a právne zastupovanie **bezplatné**.“*

Článok 15 Dohovoru Rady Európy proti obchodovaniu s ľuďmi určuje rovnakú povinnosť na bezplatnú právnu pomoc pre obete obchodovania s ľuďmi.

Právo na právnu pomoc znamená, že osoba má možnosť účinne hájiť svoje práva a oprávnené záujmy prostredníctvom kvalifikovanej osoby. Kvalifikovanou, odborne spôsobilou osobou na poskytovanie právnej pomoci je právny zástupca, väčšinou advokát, ktorý zastupuje klienta v konkrétnom konaní, podáva v jeho mene návrhy, žiadosti, opravné prostriedky, odvolania, žaloby, nazerá do spisu, zúčastňuje sa jednotlivých úkonov, pojednávaní, dohliada nad zabezpečením procesných práv účastníka konania a poskytuje klientovi relevantné právne rady, ktoré mu umožňujú kvalifikovane sa rozhodnúť.

Článok 47 ods. 2 Ú**stavy Slovenskej republiky**[58] **upravuje, že „každý má právo na právnu pomoc v konaní pred súdmi, inými štátnymi orgánmi alebo orgánmi verejnej správy od začiatku konania, a to za podmienok ustanovených zákonom.“** Z dikcie tohto ustanovenia vyplýva, že právo na právnu pomoc sa garantuje každému, to znamená nielen občanom Slovenskej republiky, ale aj cudzincom. **Dokonca, „ústava v tomto prípade zaručuje viac práv ako Dohovor**[59]**, pretože právo na právnu pomoc nepriznáva iba v trestnom konaní, ale v každom konaní pred súdmi, inými štátnymi orgánmi alebo orgánmi verejnej správy.“**

Spojenie právo na právnu pomoc sa priznáva za podmienok ustanovených zákonom je možné podľa Komentára k ústave[60] **vykladať viacerými spôsobmi**:

a) „Toto právo sa priznáva, ak zákon výslovne ustanovuje, že účastník konania môže mať právneho zástupcu („Účastníci konania, ich zákonní zástupcovia a opatrovníci sa môžu dať zastupovať advokátom...“ v zmysle § 16 ods. 1 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní).

b) Toto právo sa priznáva vždy, ak osoba potrebuje právnu pomoc a zákon tomu, koho o právnu pomoc požiada, umožňuje, aby právnu pomoc poskytol.

c) Toto právo sa priznáva vždy, keď sa rozhoduje o právnom postavení oprávnenej osoby.“[61]

---

58 Ústava Slovenskej republiky, č. 460/1992 Zb.

59 Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 209/1992 Zb.

60 Drgonec, Ján: Ústava Slovenskej republiky, Komentár, 2. vydanie, ISBN 80-89122-38-8, Heuréka 2007.

61 Drgonec, Ján: Ústava Slovenskej republiky, Komentár, 2. vydanie, ISBN 80-89122-38-8, Heuréka 2007, str. 476.

Základné právo na právnu pomoc za podmienok ustanovených zákonom podlieha všeobecnej ochrane základných práv určenej v čl. 13 ods. 2 až 4 Ústavy Slovenskej republiky.[62] Podľa znenia týchto ustanovení možno medze základných práv a slobôd upraviť za podmienok ustanovených ústavou alebo zákonom, pričom akékoľvek zákonné obmedzenia základných práv a slobôd musia platiť rovnako pre všetky prípady, ktoré spĺňajú ustanovené podmienky a pri obmedzovaní základných práv a slobôd **sa musí dbať na ich podstatu a zmysel a takéto obmedzenia sa môžu použiť len na stanovený cieľ.** Otázkou prístupu k právnej pomoci sa zaoberali ako Ústavný súd Slovenskej republiky, tak aj Najvyšší súd Slovenskej republiky. **Z nálezu Ústavného súdu Slovenskej republiky[63] vyplýva, že „právu na právnu pomoc podľa článku 47 ods. 2 ústavy zodpovedá povinnosť štátneho orgánu alebo orgánu verejnej správy vytvoriť podmienky pre dostupnosť právnej pomoci, a to v rozsahu konania pred príslušným orgánom."**

Napriek hore-uvedenému, **v súčastnosti obete obchodovania s ľuďmi na Slovensku nemajú bezodkladný prístup k právnemu poradenstvu a bezplatnému právnemu zastupovaniu v trestnom konaní.**

V trestnom konaní je poškodenému poskytovaná bezplatná právna pomoc **len** podľa § 47 ods. 6 a 7 Trestného poriadku („TP") (6), a to **len takému poškodenému, ktorý si uplatní nárok na náhradu škody**. Ako vyplýva z praxe, ako aj monitoringu súdnych pojednávaní v trestných veciach obchodovania s ľuďmi realizovaných Ligou za ľudské práva v období od 1. januára do 30. októbra 2015, **uplatnenie nároku na náhradu škody a jej exaktné vyčíslenie je komplexný úkon, ktorý poškodený/obeť obchodovania s ľuďmi nie je schopný uskutočniť bez právneho zastúpenia advokátom už od samotného počiatku trestného konania**. Poškodenému, ktorý si uplatňuje nárok na náhradu škody a nemá dostatočné prostriedky, aby uhradil náklady s tým spojené, **môže** (a nemusí) v prípravnom konaní po vznesení obvinenia na návrh prokurátora sudca pre prípravné konanie a v konaní pred súdom aj bez návrhu predseda senátu ustanoviť zástupcu z radov advokátov, **ak to považuje za potrebné** na ochranu záujmov poškodeného. Skutočnosť, že nemá dostatočné prostriedky musí poškodený preukázať.

Poškodený sa v trestnom konaní môže tiež dať zastupovať splnomocnencom podľa § 53 a 54 TP. Splnomocnencom poškodeného môže byť aj poverený zástupca organizácie pre pomoc poškodeným (v praxi sociáni pracovníci pomáhajúcich MVO – neprávnici, prípadne spolupracujúci advokáti pro bono/low bono MVO hradení zo zdrojov MVO). Splnomocnenec poškodeného je oprávnený robiť za poškodeného návrhy na vykonanie dôkazov, podávať žiadosti a opravné prostriedky, je tiež oprávnený zúčastniť sa všetkých úkonov, na ktorých sa môže zúčastniť poškodený. Splnomocnenec poškodeného má právo uplatňovať konkrétne návrhy na účely uzavretia zmieru alebo dohody s obvineným o náhrade škody; tieto návrhy môže uplatňovať aj prostredníctvom probačného a mediačného úradníka. Konanie o náhrade škody sa uskutočňuje buď v rámci občianskeho súdneho konania alebo v rámci trestného konania, v praxi takmer výlučne len v rámci občianskeho súdneho konania.

Pritom smernica 2011/36/EÚ ustanovuje povinnosť **bezodkladne** poskytnúť prístup k právnemu poradenstvu a právnemu zastupovaniu **aj** na účely uplatnenia nároku na náhradu škody, čo znamená **nielen na uplatnenie nároku na náhradu škody, ako to ale upravuje Trestný poriadok SR.** Súčasná právna úprava v Trestnom poriadku teda nereflektuje povinnosť SR vyplývajúcu z Ústavy, ako aj z článku 12 Smernice 2011/36/EÚ bezodkladne poskytnúť prístup k právnemu poradenstvu v súlade s postavením obetí v príslušnom súdnom systéme, ako aj k (bezplatnému) právnemu zastupovaniu. **Nezabezpečenie prístupu k právnej pomoci však znamená porušenie ústavou chráneného základného práva na právnu pomoc.**

---

62 Ibidem, str. 476

63 I. ÚS 58/2001

4.2 Právo obetí obchodovania s ľuďmi - cudzincov na právnu pomoc v konaniach pred cudzineckou políciou[64]

Právo mať svojho právneho zástupcu v trestnom konaní je všeobecne známe a rešpektované pravidlo. Každý proti komu sa vedie trestné konanie má ústavou, medzinárodnými zmluvami[65] ako aj vnútroštátnymi zákonmi[66] jasne garantované právo na obhajobu. O tom niet pochýb a v praxi sa to rešpektuje. **Majú však aj účastníci iných konaní, konkrétne cudzinci v konaniach pred cudzineckou políciou, právo na právnu pomoc**? Ak áno, v ktorých právnych normách je ustanovená? Cieľom tohto článku je nájsť odpovede na tieto otázky a zistiť, či aj cudzincom zdržiavajúcim sa na Slovensku, legislatíva garantuje prístup na právnu pomoc vtedy, keď to potrebujú.

Zákon o pobyte cudzincov[67] je *lex specialis* pokiaľ ide o konkrétnu úpravu konaní cudzincov vo veciach ich vstupu[68], pobytu, administratívneho vyhostenia a zaistenia. Vo všetkých týchto konaniach rozhodujú jednotlivé policajné útvary o právach a oprávnených záujmoch cudzincov a výrazným spôsobom ovplyvňujú ich právne postavenie. **Zákon explicitne garantuje prístup k právnej pomoci len pri niektorých druhoch konaní, konkrétne ide o konanie vo veci administratívneho vyhostenia[69], o konanie vo veci zaistenia[70]** a o konanie vo veci zaistenia žiadateľa o azyl[71]**.**

Pri vstupe cudzincov a pri ich pobyte však akákoľvek úprava a garancia prístupu k právnej pomoci v zákone o pobyte cudzincov absentuje. Znamená to, že cudzinci v týchto konaniach nepotrebujú právnu pomoc? V súvislosti s pobytovou agendou podávajú cudzinci ako účastníci konania často krát napríklad vysvetlenie alebo vyjadrenie podľa zákona o Policajnom zbore[72], v rámci ktorého objasňujú policajnému útvaru dôležité skutočnosti týkajúce sa ich pobytu. Do výkonu práv cudzincov môže cudzinecká polícia zasiahnuť napríklad v prípade začatia konania o zrušení pobytu, čo je vysoko relevantné pre obete obchodovania s ľuďmi, ak sa osoba, o ktorej vznikla dôvodná indícia, že by mohla byť obeťou obchodovania s ľuďmi nachádza v krajine neoprávnene.

Pomocnú ruku pri riešení otázky právneho zastúpenia v pobytovej agende nám v týchto prípadoch poskytuje priamo samotný základný zákon štátu – Ústava Slovenskej republiky[73].

Článok 47 ods. 2 ústavy upravuje, že „každý má právo na právnu pomoc v konaní pred súdmi, inými štátnymi orgánmi alebo orgánmi verejnej správy od začiatku konania, a to za podmienok ustanovených zákonom." Z dikcie tohto ustanovenia vyplýva, že právo na právnu pomoc sa garantuje každému, to znamená nielen občanom Slovenskej republiky, ale aj cudzincom. **Dokonca, „ústava v tomto prípade zaručuje viac práv ako Dohovor[74], pretože právo na právnu pomoc nepriznáva iba v trestnom konaní, ale v každom konaní pred súdmi, inými štátnymi orgánmi alebo orgánmi verejnej správy."**

---

64 JUDr. Miroslava Mittelmannová: Majú cudzinci právo na právnu pomoc v konaniach pred cudzineckou políciou?, Liga za ľudské práva, 2014.

65 Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 209/1992 Zb.

66 Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok.

67 Zákon č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

68 Okrem úpravy schengenských víz.

69 Podľa ustanovenia § 77 ods. 7 zákona o pobyte cudzincov „cudzinec proti ktorému sa vedie konanie o administratívnom vyhostení, môže sa dať zastupovať advokátom alebo iným zástupcom, ktorého si zvolí; zástupcom môže byť len fyzická osoba s plnou spôsobilosťou na právne úkony, ak v odseku 8 nie je ustanovené inak. V tej istej veci môže mať osoba uvedená v prvej vete len jedného zvoleného zástupcu."
Podľa ustanovenia § 77 ods. 8 zákona o pobyte cudzincov „štátny príslušník tretej krajiny je oprávnený získať právne zastúpenie v rozsahu a za podmienok, ktoré ustanovuje osobitný predpis."
Podľa ustanovenia § 77 ods. 9 zákona o pobyte cudzincov „policajný útvar poučí, proti ktorému sa vedie konanie o administratívnom vyhostení, o jeho právach a povinnostiach, najmä o právach podľa odsekov 7 a 8."

70 Podľa § 90 ods. 1 písm. c) zákona o pobyte cudzincov „ak štátny príslušník tretej krajiny o to požiada, bezodkladne mu umožniť vyrozumieť o zaistení niektorú z blízkych osôb a jeho právneho zástupcu."

71 Podľa § 88a ods. 4 zákona o pobyte cudzincov „žiadateľ o udelenie azylu je oprávnený získať právne zastúpenie v rozsahu a za podmienok , ktoré ustanovuje osobitný predpis." Podľa § 90 ods. 1 písm. a) bod 3 zákona o pobyte cudzincov „policajný útvar je povinný zabezpečiť poučenie štátneho príslušníka tretej krajiny bezprostredne po jeho zaistení v jazyku, ktorému rozumie, o možnosti vyrozumieť o zaistení niektorú z blízkych osôb a jeho právneho zástupcu.

72 Zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov.

73 Zákon č. 460/1992 Zb., Ústava Slovenskej republiky.

74 Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 209/1992 Zb.

Ako bolo uvedené vyššie, spojenie právo na právnu pomoc sa priznáva za podmienok ustanovených zákonom je možné podľa Komentára k ústave[75] **vykladať viacerými spôsobmi**:

a) „Toto právo sa priznáva, ak zákon výslovne ustanovuje, že účastník konania môže mať právneho zástupcu („Účastníci konania, ich zákonní zástupcovia a opatrovníci sa môžu dať zastupovať advokátom..." - § 16 ods. 1 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní).

b) Toto právo sa priznáva vždy, ak osoba potrebuje právnu pomoc a zákon tomu, koho o právnu pomoc požiada, umožňuje, aby právnu pomoc poskytol.

c) Toto právo sa priznáva vždy, keď sa rozhoduje o právnom postavení oprávnenej osoby."[76]

Základné právo na právnu pomoc za podmienok ustanovených zákonom podlieha všeobecnej ochrane základných práv určenej v čl. 13 ods. 2 až 4 Ústavy Slovenskej republiky.[77] Podľa znenia týchto ustanovení možno medze základných práv a slobôd upraviť za podmienok ustanovených ústavou alebo zákonom, pričom akékoľvek zákonné obmedzenia základných práv a slobôd musia platiť rovnako pre všetky prípady, ktoré spĺňajú ustanovené podmienky a pri obmedzovaní základných práv a slobôd **sa musí dbať na ich podstatu a zmysel a takéto obmedzenia sa môžu použiť len na stanovený cieľ.**

Otázkou prístupu k právnej pomoci sa zaoberali ako Ústavný súd Slovenskej republiky, tak aj Najvyšší súd Slovenskej republiky. **Z nálezu Ústavného súdu Slovenskej republiky[78] vyplýva, že „právu na právnu pomoc podľa článku 47 ods. 2 ústavy zodpovedá povinnosť štátneho orgánu alebo orgánu verejnej správy vytvoriť podmienky pre dostupnosť právnej pomoci, a to v rozsahu konania pred príslušným orgánom."**

To znamená, že v prípade konaní pred cudzineckou políciou majú policajné útvary nielen povinnosť poučiť cudzincov o možnosti zvoliť si právneho zástupcu, ale aj vytvoriť také podmienky, aby cudzinci mali reálnu možnosť mať svojho právneho zástupcu. Reálna možnosť v sebe zahŕňa aj reálnu dostupnosť k právnej pomoci. V podmienkach Slovenskej republiky by cudzinecká polícia mala cudzincovi poskytnúť súčinnosť pri zabezpečovaní právneho zástupcu, či už zo zoznamu advokátov Slovenskej advokátskej komory, Centra právnej pomoci alebo mimovládnych organizácii, ktorí majú taktiež k dispozícii spolupracujúcich advokátov.

Najvyšší súd Slovenskej republiky na margo prístupu k právnej pomoci v rozsudku[79] uviedol, že prístup k právu na právnu pomoc „neznamená, že pre jeho naplnenie stačí formálne poverenie konkrétnej osoby právnym zastupovaním" a zdôraznil, že je to „**splnené až vtedy, ak osoba** – cudzinec – v prerokúvanom prípade navrhovateľ, **má prístup k právnej službe, keď to považuje za nevyhnutné**."

> *„Vzhľadom na to, že navrhovateľ v – pre neho – kritickom čase nemal k dispozícii ani právneho zástupcu (ani tlmočníka), nemohol bez pochybností, či si týmto postupom nepriťaží, riadne vyplniť dotazník a teda nebolo možné v ďalšom konaní pričítať v jeho neprospech, že s orgánmi hraničnej a cudzineckej polície nespolupracoval*..."

Z judikatúry slovenských súdov, ako aj z Komentára k ústave[80] vyplýva, že ktorýkoľvek cudzinec má právo sa dovolávať svojho základného práva na právnu pomoc v akomkoľvek konaní podľa zákona o pobyte cudzincov, resp. iných zákonov uskutočňujúcom sa na území Slovenskej republiky a pred akýmkoľvek orgánom štátnej správy, resp. orgánom verejnej správy, čiže aj pred cudzineckou políciou. **Prístup cudzincov k právnej pomoci musí byť reálne dostupný a nielen formálne zabezpečený. Poučenie o možnosti zvoliť si právneho zástupcu**

75 Drgonec, Ján: Ústava Slovenskej republiky, Komentár, 2. vydanie, ISBN 80-89122-38-8, Heuréka 2007.
76 Drgonec, Ján: Ústava Slovenskej republiky, Komentár, 2. vydanie, ISBN 80-89122-38-8, Heuréka 2007, str. 476.
77 Ibidem, str. 476.
78 I. ÚS 58/2001
79 Sp. zn.: 10Sža/9/2014-66
80 Drgonec, Ján: Ústava Slovenskej republiky, Komentár, 2. vydanie, ISBN 80-89122-38-8, Heuréka 2007, str. 476

musí v sebe zahŕňať aj faktickú možnosť mať prístup k právnemu zástupcovi. Ústava Slovenskej republiky vo svojom článku 47 ods. 2 poskytuje cudzincom ďaleko širšiu úpravu a garanciu prístupu k právnej pomoci ako je ustanovená v samotnom zákone o pobyte cudzincov. **A keďže zákon o pobyte cudzincov upravuje prístup k právnej pomoci len v súvislosti s niektorými druhmi konania a nie so všetkými, môže sa cudzinec ako účastník konania dovolávať prístupu k právnej pomoci priamo z ústavy. Nezabezpečenie prístupu k právnej pomoci totiž znamená porušenie ústavou chráneného základného práva na právnu pomoc.**

4.3 Právo na ochranu počas trestného konania a konania pred súdom

Smernica 2011/36/EÚ v článku 12 odsek 4 **explicitne** určuje povinnosť členských štátov, bez toho, aby bolo dotknuté právo na obhajobu a v súlade s inividuálnym posúdením situácie obete, **zabezpečiť osobitné zaobchádzanie s obeťami obchodovania s ľuďmi, aby sa predišlo ich sekundárnej viktimizácii a zabránilo sa:**

- zbytočnému opakovaniu výsluchov v priebehu vyšetrovania, trestného stíhania a konania pred súdom,
- vizuálnemu kontaktu obetí s obžalovanými, a to aj v priebehu výpovede, napr. pri vypočúvaní a krížovom výsluchu, využívaním vhodných prostriedkov vrátane komunikačných technológií,
- výpovedi na verejnom pojednávaní,
- zbytočnému kladeniu otázok týkajúcich sa súkromného života.

Podľa par. 46 ods 1 druhá veta Trestného poriadku, poškodený (obeť) má právo v prípadoch ustanovených týmto zákonom sa vyjadriť, či súhlasí s trestným stíhaním, má právo uplatniť nárok na náhradu škody, robiť návrhy na vykonanie dôkazov alebo ich doplnenie, prekladať dôkazy, nazerať do spisov a preštudovať ich, zúčastniť sa na hlavnom pojednávaní a verejnom zasadnutí konanom o odvolaní alebo o dohode o priznaní viny a prijatí trestu, vyjadriť sa k vykonaným dôkazom, má právo záverečnej reči a právo podávať opravné prostriedky v rozsahu vymedzenému týmto zákonom.

Z aplikačnej praxe v SR vyplýva, že horeuvedené ustanovenie je interpretované tak, že Trestný poriadok nepriznáva poškodenému, resp. jeho splnomocnenému zástupcovi právo zúčastňovať sa v prípravnom konaní výsluchu svedkov a viesť výsluch svedka kontradiktórnym spôsobom, pričom takého právo priznáva Trestný poriadok poškodenému, resp. jeho splnomocnencovi až v konaní pred súdom v zmysle ustanovenia 272 ods. 1 . **V súlade s aplikačnou praxou teda z ustanovenia § 213 Trestného poriadku (ďalej len „TP“) vyplýva, že v prípravnom konaní sa môže na výsluchu svedka zúčastniť a klásť mu otázky jedine obvinený, príp. jeho obhajca a nie poškodený, zúčastnená osoba, či ich splnomocnenci.**[81]

Trestný poriadok však tiež upravuje, že poškodený má okrem iného aj právo na doplnenie dôkazov. Avšak zákon bližšie neurčuje akou formou tak môže urobiť. Preto by mohol vyšetrovateľ rozhodnúť o spôsobe doplnenia dôkazu či už priamou formou umožnenia účasti poškodeného na výsluchu, alebo nepriamo, formou písomného podania.

Je otázne, nakoľko je takáto právna úprava alebo jej absencia, ako aj aplikačná prax v súlade so požiadavkami smernice 2011/36/EÚ ako aj smernicou 2012/29/EÚ. [82]

Zároveň ***smernica 2012/29/EÚ, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov*** sa venuje širokej škále práv obetí, **vrátane práva na dôstojné zaobchádzanie a uznanie skutočnosti, že sú obeťami, na ochranu pred zastrašovaním, odplatou a ďalším ublížením zo strany obvineného a počas trestného konania; práva na dostupné a zrozumiteľné informácie od momentu prvého kontaktu s príslušnými orgánmi, vrátane informácií o vývoji prípadu, na špecializované podporné služby, na odškodnenie a rehabilitáciu, a na individuálne posúdenie daného prípadu, aby sa zistilo, či je obeť zraniteľná a vyžaduje zvláštne ochranné opatrenia. Smernica sa takisto venuje právam členov rodiny.**

---

[81] Rozsudok NS SR č.4Tdo38/2011 z 20.9.2011.

[82] Obdobne, čo sa týka účasti obete na konfrontácii v prípravnom konaní.

Advokát obete obchodovania s ľuďmi je teda na ochranu svojho klienta oprávnený namietať, ak dochádza k opomenutiu hore-uvedených povinností zo strany orgánov SR.

4.4 Právo na dobu na rozmyslenie

Článok 13 odsek 1 Dohovor Rady Európy

„Každá zmluvná strana ustanoví vo svojom vnútroštátnom právnom poriadku lehotu na zotavenie v rozsahu najmenej 30 dní, pokiaľ existujú dôvody domnievať sa, že dotknutá osoba je obeťou. Táto lehota má byť dostačujúca pre zotavenie sa a vymanenie sa z vplyvu páchateľov a/alebo k prijatiu informovaného rozhodnutia o spolupráci s príslušnými orgánmi. Počas tejto lehoty nie je možné vydať rozhodnutie o jej vyhostení. Toto ustanovenie nemá vplyv na činnosti vykonávané príslušnými orgánmi vo všetkých fázach príslušného vnútroštátneho konania, a najmä pri vyšetrovaní a trestnom stíhaní príslušných trestných činov. Počas tejto lehoty povolia zmluvné strany dotknutým osobám ostať na ich území.“

Článok 11 odsek 1 Smernice 2011/36/EÚ, Článok 18 Dôvodovej správy ku smernici 2011/36/EÚ

„Členské štáty prijmú potrebné opatrenia, ktorými sa zabezpečí, aby sa obetiam poskytla pomoc a podpora pred začatím trestného konania, počas neho a primeraný čas po jeho skončení s cieľom umožniť im výkon práv ustanovených v rámcovom rozhodnutí 2001/220/SVV a v tejto smernici.“

Dôvodová správa v článku 18 vysvetľuje: *„poskytnutá pomoc a ochrana má zahŕňať ako minimum súbor opatrení, ktoré sú potrebné na to, aby sa obeť zotavila a vymanila z podružia obchodníkov z ľuďmi*“.

4.5 Právo nebyť zaistený a vyhostený, právo na uplatňovanie ustanovenia o netrestaní „non-punishment clause“

Dohovor Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi, publikovaný ako oznámenie MZV SR č. 487/2008 Z.z. (ďalej len **„**Dohovor**“**), v čl. 10 ods. 2 ukladá zmluvným stranám o.i. povinnosti:

„Každá zmluvná strana prijme legislatívne alebo iné opatrenia potrebné na identifikáciu obetí v spolupráci s inými zmluvnými stranami a príslušnými podpornými organizáciami. Každá zmluvná strana zabezpečí, že ak majú príslušné orgány <u>dôvod domnievať sa, že osoba bola obeťou obchodovania s</u> ľuďmi, <u>táto osoba nebude vyhostená z jej územia</u>, pokiaľ príslušné orgány neukončili identifikačný postup obete trestného činu ustanoveného v článku 18 tohto dohovoru, a podobne zabezpečí, že takejto osobe bude poskytnutá <u>pomoc</u> ustanovená v článku 12 ods. 1 a 2.“

V zmysle čl. 12 ods. 1 dohovoru:

„1. Každá zmluvná strana prijme legislatívne alebo iné opatrenia potrebné na pomoc obetiam pri ich fyzickom, psychologickom a spoločenskom zotavení. Táto pomoc zahŕňa prinajmenšom:

*a) životnú úroveň vhodnú na zabezpečenie ich existencie prostredníctvom opatrení, ako sú**: primerané a bezpečné ubytovanie**, psychologická a materiálna pomoc;*

b) prístup k nevyhnutnej zdravotnej starostlivosti;

c) prekladateľské a tlmočnícke služby, ak sú potrebné;

d) poradenstvo a informácie, najmä pokiaľ ide o ich práva a služby využiteľné pre nich, v jazyku, ktorému rozumejú;

e) pomoc pri tom, aby ich práva a záujmy boli uplatnené a zohľadnené v príslušnom štádiu trestného konania proti páchateľom;

f) prístup k vzdelaniu pre deti.“

Zákon o pobyte cudzincov, par. 83 odsek 8 písmeno **c)**

Policajný útvar **nemôže administratívne vyhostiť** štátneho príslušníka tretej krajiny podľa ustanovenia par. 58 odsek 2 písmeno d):

- **teda** štátneho príslušníka tretej krajiny, ktorý je obeťou obchodovania s ľuďmi (odkaz na definíciu obete obsiahnutú v Dohovore Rady Európy proti obchodovaniu s ľuďmi)[83] **počas obdobia** podľa paragrafu 58 ods. 4 písm. d) - teda **počas „doby na rozmyslenie**" - obdobia, **keď má udelený tolerovaný pobyt**;

- **avšak** podľa **par. 59 ods. 2** policajný útvar žiadosť o tolerovaný pobyt neprijme, ak je štátny príslušník tretej krajiny **zaistený podľa paragrafu 88** (teda na ak: 1) existuje riziko jeho úteku, 2) sa vyhýba alebo bráni procesu prípravy výkonu jeho administratívneho vyhostenia, 3) na účel výkonu administratívneho vyhostenia alebo výkonu trestu vyhostenia, 4) na účel zabezpečenia prípravy alebo výkonu jeho prevozu podľa osobitného predpisu, ak existuje značné riziko jeho úteku, 5) na účel jeho vrátenia podľa medzinárodnej zmluvy, ak neoprávnene prekročil vonkajšiu hranicu alebo má na území SR neoprávnený pobyt.

preto predtým, ako je obeti obchodovania s ľuďmi udelený tolerovaný pobyt - dobu na rozmyslenie, **môže byť takáto osoba vyhostená, keďže** môže byť **zaistená práve na účely administratívneho vyhostenia**

žiadateľ o azyl – obeť obchodovania s ľuďmi môže byť zaistený

osoba spadajúca pod readmisnú dohodu – obeť obchodovania s ľuďmi, môže byť zaistená

Policajný útvar žiadosť o tolerovaný pobyť neprijme, ak je štátny príslušník tretej krajiny zaistený podľa paragrafu 88 - to znamená, že ak vznikne dôvodná indícia, že osoba je obeťou obchodovania s ľuďmi [84] až **PO vydaní rozhodnutia o zaistení, žiadosť o tolerovaný pobyt policajný útvar prijme len potom, ako rozhodnutie o zaistení stratí platnosť zaradením osoby do programu ministerstva vnútra na podporu a ochranu obetí obchodovania s ľuďmi, v súlade s paragrafom 88 odsek 10 zákona o pobyte cudzincov. Ak takáto osoba nie je zaradená do programu ministerstva vnútra na podporu a ochranu obetí obchodovania s ľuďmi, rozhodnutie o zaistení platnosť nestratí [85] a policajný orgán žiadosť o tolerovaný pobyt neprijme.**

O strate platnosti rozhodnutia o vyhostení, ak je osoba obeťou obchodovania s ľuďmi (a je zaradená do programu na podporu a ochranu obetí obchodovania s ľuďmi) sa zákon nezmieňuje.

Ustanovenie par 59 odsek 9 cit. zákona tiež ustanovuje, že „iné zraniteľné osoby možno zaistiť len v nevyhnutnom prípade a na čo najkratší čas", pričom zraniteľnou osobou, podľa § 2 ods. 7 zákona o pobyte cudzincov je aj obeť obchodovania s ľuďmi.

V súlade s par 59 (14), policajný útvar **žiadosť o tolerovaný pobyt zamietne** ak cudzinec: 1) uviedol nepravdivé alebo zavádzajúce údaje, 2) predložil falošné alebo pozmenené doklady alebo doklad inej osoby, 3) nespĺňa podmienky na udelenie tolerovaného pobytu alebo je nežiadúcou osobou[86]. Dôvodná indícia, že osoba je obeťou obchodovania s **ľuďmi môže vzniknúť a často vzniká** v procese imigračných kontrol, či kontrol na pracoviskách, kde dochádza k vykorisťovaniu obetí, a kde osoby často krát predložia falošné, či pozmenené doklady, alebo doklad inej osoby, prípadne sú úplne bez dokladov, alebo doklady/víza/pracovné povolenie už stratili platnosť (pobyt v rozpore s platnými predpismi).

---

83 any person who was subjected to THB

84 Alebo je v konaní o udelenie azylu.

85 Ku spôsobu zaraďovania do Programu.

86 Napr. osoba, ktorá už bola administratívne vyhostená a mala udelený zákaz vstupu - možné pri tzv. re-traffickingu.

V takýchto situáciách, ak predloženie falošných dokladov či neexistencia platných dokladov oprávňujúcich osobu k pobytu v SR bolo v priamej súvislosti s o skutočnosťou, že osoba je obchodovaná, **má byť použitý princíp netrestania – tzv. *non-punishnmet clause***[87] a osobe nemá byť zamedzený prístup k dobe na rozmyslenie, k identifikácii ako obete obchodovania s ľuďmi, nemá byť tiež vyhostená a má mať zabezpečený prístup k ochrane, či pobytu v krajine pre obete obchodovania s ľuďmi ak sa rozhodla spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní, alebo z humanitných dôvodov.

Keďže Palermský protokol, Dohovor Rady Európy proti obchodovaniu s ľuďmi, ako aj Smernica 2011/36/EÚ sa špecificky nedotýkajú inštitútu zaistenia obetí obchodovania s ľuďmi, je potrebné vychádzať zo všeobecných medzinárodných ľudsko-právnych princípov a ich súdnej interpretácii či už v judikatúre ESĽP alebo národných súdov. [88]

Zaistenie cudzinca znamená **obmedzenie** alebo dokonca v závislosti na povahe, dĺžke, dôsledkoch a spôsobe zaistenia **zbavenie jeho slobody**. Ide teda o veľmi citeľný zásah do jedného z najvýznamnejších práv jednotlivca. Takýto zásah môže byť prípustný **len za prísne vymedzených podmienok definovaných nielen zákonom o pobyte cudzincov alebo predovšetkým ústavným poriadkom SR.** Podľa čl. 8 ods. 1 Charty základných práv a slobôd je osobná sloboda zaručená. Podľa čl. 8 ods. 2 Charty nesmie byť nikto zbavený svojej slobody inak než z dôvodov a spôsobom, ktorý stanoví zákon.

Podľa čl. 5 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a slobôd každý má právo na slobodu a osobnú bezpečnosť. Nikto nesmie byť zbavený slobody okrem nasledujúcich prípadov, pokiaľ sa tak stane v súlade s konaním stanoveným zákonom.... (písm. f) zákonné zatknutie alebo iné pozbavenie slobody osoby, aby sa zabránilo jej nepovolenému vstupu na územie, alebo osoby, proti ktorej prebieha konanie o vyhostenie alebo vydanie (tiež čl. 9 ods. 1 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach a čl. 6 Charty základných práv Európskej únie).

Zo všetkých zmienených právnych dokumentov, podľa Najvyššieho súdu SR, vyplýva zákaz svojvoľného zbavenia či obmedzenia osobnej slobody.

Podľa čl. 5 ods. 1 písm. f) Dohovoru o ochrane ľudských práv a slobôd a k nemu sa vzťahujúcej judikatúry ESĽP môže zaistenie alebo iné zbavenie osobnej slobody cudzinca (napr. vydanie alebo vyhosťovacia väzba) prebehnúť **jednak iba v súlade s konaním stanoveným zákonom**, pričom táto právna úprava musí **mať určitú kvalitu tak, aby jasne a predvídateľným spôsobom vymedzovala podmienky zaistenia alebo iného obmedzenia osobnej slobody a jednak toto zbavenie osobnej slobody musí sledovať Dohovorom vymedzený účel**, teda zabrániť nepovolenému vstupu cudzinca na územie alebo realizovať vyhostenie či vydanie (napr. rozsudky ESĽP zo dňa 25.06.1996 Amuur proti Francúzsku, zo dňa 05.02.2002 Čonka a ďalší proti Belgicku, zo dňa 27.11.2003 Shamsa proti Poľsku, zo dňa 25.01.2005 Singh proti ČR, zo dňa 27.01.2008 Rashed proti ČR, zo dňa 12.02.2009 Nolan a ostatní proti Rusku, zo dňa 19.02.2009 A. a ostatní proti Spojenému kráľovstvu).

Rovnako podľa čl. 15 ods. 1 *smernice Európskeho parlamentu a Rady 2008/115/ES o spoločných normách a postupoch v členských štátoch pri navracaní neoprávnene pobývajúcich štátnych príslušníkoch tretích krajín* (ďalej tiež návratová „smernica 2008/115/ES“) môžu členské štáty zaistiť iba štátneho príslušníka tretej krajiny, o ktorého navrátenie prebieha konanie, a to za účelom prípravy návratu alebo o výkonu vyhostenia, najmä v prípadoch, kde hrozí nebezpečenstvo skrývania alebo dotyčný štátny príslušník tretej krajiny sa vyhýba príprave návratu či uskutočňovania vyhostenia alebo ho inak sťažuje.

K zaisteniu je možné prikročiť len vtedy, pokiaľ nemôžu byť v konkrétnom prípade účinne uplatnené iné dostatočné účinné avšak miernejšie donucovacie opatrenia.

---

[87] Smernica 2011/36/EÚ.

[88] OHCHR Reccomended Principles and Guidelines, Commentary on Reccomended Principles, p. 139.

Akékoľvek zaistenie musí trvať čo najkratšiu dobu a iba dovtedy pokiaľ sú s náležitou starostlivosťou učinené úkony smerujúce k vyhosteniu (vráteniu). Pokiaľ sa ukáže, že reálny predpoklad pre vyhostenie alebo vrátenie prestal z právnych alebo iných dôvodov existovať alebo prestali existovať podmienky uvedené v ods. 1, stráca zaistenie odôvodnenie a dotyčná osoba musí byť bezodkladne prepustená (čl. 15 ods. 4 smernice 2008/115/ES).

Zaistenie cudzinca na účel administratívneho vyhostenia, predstavuje významný zásah do jeho osobnej slobody, ktorý treba chápať **ako prostriedok ultima ratio** [porovnaj napr. nález Ústavného súdu z 12.05.2009, sp. zn. Pl. ÚS 10/08, (N 115/53 SbNU 427; 229/2009 Zb., alebo Ústavného súdu z 12.05.2009, sp. zn. Pl. ÚS 10/08, (N 115/53 SbNU 427; 229/2009 Zb., alebo rozsudok Najvyššieho správneho súdu zo 07. 12. 2011, č. J. 1 As 132/2011 - 51].

Aj z ustálenej judikatúry najvyššieho súdu vyplýva, že zaistenie cudzinca je prípustné len za presne vymedzených podmienok definovaných nielen zákonom o pobyte cudzincov, ale predovšetkým ústavným poriadkom Slovenskej republiky.

Pre informáciu uvádzame:

Zoznam judikatúry KS SR a NS SR vo veciach zaistenia štátnych príslušníkov tretích krajín za rok 2015 [89]

Potvrdzujúce rozhodnutia:

4Sp/49/2014 Krajský súd v Bratislave 12.1.2015
3Sp/4/2015 Krajský súd v Košiciach 2.2..2015
9Sp/10/2015 Krajský súd v Košiciach 11.3.2015
1Sža/14/2015 NS SR 24.3.2015
4Sp/22/2015 Krajský súd v Bratislave 27.3.2015
4Sp/23/2015 Krajský súd v Bratislave 1.4.2015
4Sp/26/2015 Krajský súd v Bratislave 14.4.2015
1Sp/18/2015 Krajský súd v Košiciach 15.4.2015
4Sp/30/2015 Krajský súd v Bratislave 24.4.2015
1Sža/19/2015 NS SR
1Sp/24/2015 Krajský súd v Košiciach 14.5.2015
4Sp/37/2015 Krajský súd v Bratislave 19.5.2015
10Sža/25/2015 NS SR
4Sp/40/2015 Krajský súd v Bratislave 26.5.2015
10Sp/42/2015 Krajský súd v Košiciach 1.6.2015
7Sp/14/2015 Krajský súd v Košiciach 1.6.2015
10Sp/41/2015 Krajský súd v Košiciach 1.6.2015
6Sp/27/2015 Krajský súd v Košiciach 1.6.2015
10Sp/44/2015 Krajský súd v Košiciach 4.6.2015
4Sp/45/2015 Krajský súd v Bratislave 5.6.2015
10Sp/46/2015 Krajský súd v Košiciach 11.6.2015
10Sp/47/2015 Krajský súd v Košiciach 15.6.2015
9Sp/31/2015 Krajský súd v Košiciach 18.6.2015
10Sp/49/2015 Krajský súd v Košiciach 18.6.2015

[89] JUDr. Peter Kuzma

1Sza/3/2015 NS SR
6Sp/35/2015 Krajský súd v Košiciach 20.7.2015
1SZa/7/2015 NS SR 20.7.2015
10SZa/10/2015 NS SR 28.8.2015

Zrušujúce (alebo meniace potvrdzujúci rozsudok KS):

1Sža/5/2015 NS SR
1Sža/7/2015 NS SR
1Sža/6/2015 NS SR (ident. závery 1Sža/7/2015)
3Sp/17/2015 Krajský súd v Košiciach 15.4.2015
10Sp/26/2015 Krajský súd v Košiciach 23.4.2015
10SZa/2/2015 NS SR 30.6.2015
10SZa/6/2015 NS SR 15.7.2015
1SZa/6/2015 NS SR 15.7.2015
10Sza/5/2015 NS SR 15.7.2015
1SZa/8/2015 NS SR 20.7.2015
1SZa/9/2015 NS SR 29.7.2015
10Sp/64/2015 Krajský súd v Košiciach 30.7.2015
1SZa/10/2015 NS SR 5.8.2015
4Sp/75/2015 Krajský súd v Bratislave 24.8.2015

4.6 Právo obete obchodovania s ľuďmi na pobyt v krajine

Článok 14 (1) Dohovoru Rady Európy proti obchodovaniu s ľuďmi ustanovuje dve možnosti úpravy pobytu pre obete obchodovania s ľuďmi: **na základe ich osobnej situácie a/alebo ich spolupráce s orgánmi činnými v trestnom konaní.**

Skutočnosť, že osoba je obeťou obchodovania s ľuďmi, nie je v Slovenskej republike dôvodom na udelenie trvalého pobytu a taktiež právny poriadok Slovenskej republiky nepozná udelenie povolenia na pobyt z humanitných dôvodov. (pre viac informácií viď Zákon o pobyte cudzincov č.404/2011 z 21.10.2011, najmä par. 58 , par 59 (6), par 88 (10).

Ustanovenie par.9 zákona o azyle umožňuje udelenie azylu z humanitných dôvodov. Nakoľko zákon nešpecifikuje, čo spadá pod „humanitné dôvody“ posúdenie každého jednotlivého prípadu je výlučne na správnej úvahe Migračného úradu. Obeť obchodovania s ľuďmi teda môže požiadať o azyl podľa zákona č. 480/2002 Z.z. o azyle, avšak nie je možné udeliť azyl len zo samotného dôvodu, že osoba je obeťou obchodovania s ľuďmi. Migračný úrad môže obchodovanej osobe udeliť azyl z humanitných dôvodov, čo je výlučne na jeho správnej úvahe ako bolo povedané vyššie. Na tento druh azylu nie je právny nárok.

V právnom poriadku SR neexistujú špeciálne ustanovenia týkajúce sa maloletých obchodovaných obetí – cudzincov. Ustanovenia zákona o pobyte cudzincov týkajúce sa tolerovaného pobytu pre obete obchodovania s ľuďmi sa aplikujú len na „obete obchodovania s ľuďmi ak majú najmenej 18 rokov“, teda tak tolerovaný pobyt počas doby na rozmyslenie, ako aj tolerovaný pobyt poskytnutý po uplynutí tejto lehoty. V právnom poriadku SR neexistujú špeciálne ustanovenia o dobe na rozmyslenie, povolení na pobyt, či azyle vzťahujúce sa na detské obete obchodovania s ľuďmi – cudzincov.

4.7 Právo aplikovanie princípu non-refoulement pri návrate

Článok 3 EDĽPZS zakazuje vyhostenie cudzinca do krajiny, kde by mu hrozilo mučenie, alebo podrobenie neľudskému, alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu.

Obchodovanie s ľuďmi spadá pod definíciu článku 4 Európskeho dohovoru zakazujúceho otroctvo a nútenú prácu.

V kontexte (nútených) návratov ako aj Dublinských transferov osôb, ktoré sa sa stali obeťami obeťami obchodovania s ľuďmi, tieto môžu byť vystavené zaobchádzaniu, ktoré napĺňa definíciu článku 3 Európskeho dohovoru (či už zo strany štátu, alebo neštátnych subjektov, kde štát nie je schopný alebo ochotný poskytnúť obetiam efektívnu ochranu), keďže obchodovanie s ľuďmi predstavuje porušenie článku 4 Európskeho dohovoru. Štáty preto majú povinnosť ochrany voči týmto osobám, ktorá spočíva vo vyhodnotení rizík, ktorému môžu byť obete vystavené pri návrate, vrátane Dublinských transferov, v súlade s princípom non-refoulement.

Taktiež, bolo ustálené, že ak existuje riziko vážneho bezprávia, alebo znovu-obchodovania, ktorému by obete mohli byť vystavené vo svojej krajine pôvodu alebo posledného pobytu, takéto osoby by mohli spĺnať dôvody na poskytnutie niektorej z foriem medzinárodnej ochrany. [90]

Riziko hrozby mučenia, alebo podrobenia neľudskému, alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu nevyžaduje preukázanie prenasledovania v zmysle článku 1 Dohovoru o právnom postavení utečencov. [91] Táto interpretácia bola kodifikovaná aj v európskom práve /viď kvalifikačná smernica[92]).

Dublinské konanie a obchodovanie s ľuďmi[93]

Rozsudky ESĽP a SD EÚ súvisiace s Dublinským systémom relevantné pre Dublinské transfery obetí obchodovania s ľuďmi

- Rozsudok v prípade *M.S.S.* v *Belgium and Greece* z 21. januára 2011 (ESĽP)
- Rozsudok (C-411/10) *N.S. v United Kingdom and* (C493/10) *M.E.* v. *Ireland* z 21. decembra 2011 (SD EÚ)
- Rozsudok C-394/12 Shamso Abdullahi v Austria z 10. decembra 2013 (SD EÚ)
- Rozsudok v prípade *Tarakhel* v *Switzerland* zo 4. novembra 2014 (ESĽP)

Rozsudok v prípade *M.S.S.* v *Belgium and Greece* z 21. januára 2011 (ESĽP)

- ESĽP rozhodol, že oba štáty – Belgicko aj Grécko skutočne porušili čl. 3 a 13 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej „EDĽP“) vrátením žiadateľa o azyl do Grécka podľa Dublinského nariadenia (II) z dôvodu, že bol v Grécku vystavený rizikám vyplývajúcim z nedostatkov azylového konania (vydanie rozhodnutia o vyhostení bez predošlého riadneho preskúmania žiadosti a okolností potrebných pre vydanie rozhodnutia o udelení, či neudelení azylu), ďalej bol vystavený zlým podmienkam v zaistení a následným problémom spojeným so zabezpečením bývania a základných životných potrieb.

---

[90] UNHCR, Guidelines on International Protection No.7: The application of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol relating to the status of refugees to victims of trafficking and persons at risk of being trafficked (2006); Group of Experts on Trafficking in Human Beings set up by the European Commission, Opinion No. 4/2009 of 16 June 2009, On a possible revision of Council Directive 2004/81/EC of 29 April 2004 on the residence permit issued to third-country nationals who are victims of trafficking in human beings or who have been the subject of an action to facilitate illegal immigration, who cooperate with the competent authorities, para 20.

[91] HLR v France, 26 EHRR 29, para 40; 11/1996/630/813, 22 April 1997.

[92] Directive 2011/95/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011on standards for the qualification of third-country nationals or stateless persons as beneficiaries of international protection, for a uniform status for refugees or for persons eligible for subsidiary protection, and for the content of the protection granted (recast).

[93] Mgr. Monika Chaloupková

- Súd uviedol, že členské štáty nemôžu predpokladať, že so žiadateľom bude zaobchádzané v súlade s EDĽP po jeho vrátení, ale je povinnosťou vnútroštátnych orgánov, aby najprv overili, ako grécke orgány aplikujú svoje právne predpisy v oblasti azylu v praxi pred uskutočnením návratu žiadateľa o azyl. Tento postup je potrebné aplikovať aj v prípade, ak existujú dôkazy, že akýkoľvek členský štát nezaobchádza so žiadateľmi o azyl v súlade s jeho záväzkami podľa EDĽP v praxi. Kde je tomu tak, mala by byť doložka suverenity aplikovaná namiesto namiesto odovzdania.
  V rozhodnutí ESĽP poukázal na to, že Belgicko ignorovalo dôkazy a poskytnuté informácie o nepriaznivej situácii žiadateľov v Grécku a odporúčania o zastavení transferov.

Rozsudok (C-411/10) *N.S. v United Kingdom and* (C493/10) *M.E.* v. *Ireland* z 21. decembra 2011 (SD EÚ)

- Súdny dvor sa domnieva, že právo Únie bráni nevyvrátiteľnej domnienke, podľa ktorej členský štát, ktorý nariadenie určí ako zodpovedný, dodržiava základné práva Európskej únie.
- Členským štátom vrátane vnútroštátnych súdov totiž prislúcha, aby neodovzdali žiadateľa o azyl do štátu určeného ako zodpovedný, pokiaľ nemôžu ignorovať, že systémové zlyhania azylového konania a podmienok prijatia žiadateľov o azyl v tomto členskom štáte predstavujú vážne a preukázané dôvody domnievať sa, že žiadateľ bude vystavený skutočnému nebezpečenstvu neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania v zmysle článku 4 Charty základných práv Európskej únie.
- Ďalej Súdny dvor uvádza, že s výhradou možnosti vlastného posúdenia žiadosti musí členský štát, ktorý by mal odovzdať žiadateľa do členského štátu zodpovedného podľa nariadenia a nemôže tak urobiť, preskúmať ostatné kritériá nariadenia s cieľom overiť, či niektoré z nasledujúcich kritérií umožňuje identifikovať iný členský štát ako zodpovedný za posúdenie žiadosti o azyl.
- V tejto súvislosti musí dbať o to, aby nezhoršil situáciu porušenia základných práv tohto žiadateľa neprimerane dlhým konaním o určenie zodpovedného členského štátu. V prípade potreby mu prináleží, aby sám posúdil túto žiadosť.

Rozsudok C-394/12 Shamso Abdullahi v Austria z 10. decembra 2013 (SD EÚ)

- Článok 19 (2) nariadenia Rady (ES) č 343/2003 z 18. februára 2003, ktorým sa stanovujú kritériá a postupy na určenie členského štátu zodpovedného za posúdenie žiadosti o azyl podanej v niektorom z členských štátov štátneho príslušníka tretej krajiny, musia byť vykladané v tom zmysle, že za okolností, keď členský štát súhlasil s prevzatím žiadateľa o azyl, na základe kritéria stanoveného v článku 10 (1) tohto nariadenia - ako členský štát do ktorého žiadateľ o azyl vstúpil ako prvého – jediná možnosť, kedy môže žiadateľ o azyl spochybniť výber tohto kritéria je poukázaním na systémové nedostatky v azylovom konaní a v podmienkach pre prijímanie žiadateľov o azyl v tomto členskom štáte, ktoré poskytujú závažné dôvody domnievať sa, že žiadateľ o azyl by bol vystavený reálnemu riziku neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu v zmysle článku 4 Charty základných práv Európskej únie.

Rozsudok v prípade *Tarakhel* v *Switzerland* zo 4. novembra 2014 (ESĽP)

- Súdny dvor v tomto prípade rozhodol, že príslušný členský štát v prípade afganskej rodiny s deťmi musí získať individuálne záruky od talianskych orgánov, že s nimi bude zaobchádzané spôsobom prispôsobeným veku detí, a že jednota rodiny bude zachovaná, aby bolo odovzdanie podľa dublinského nariadenia v súlade s článkom 3 EDĽP, vzhľadom na okolnosti v Taliansku.
- Súd tiež potvrdil, že domnienka, že štáty zúčastňujúce sa dublinského systému budú dodržiavať svoje záväzky v oblasti ľudských práv je vyvrátiteľná dôkazmi, čo si vyžaduje od prípadu k prípadu osobitné posúdenie rizika, a môže vyžadovať detailné a spoľahlivé záruky od štátu navrhovaného prevodu, v ktorom boli preukázané diskutabilné dôvody z nebezpečenstva takéhoto porušenia.
- Týmto rozhodnutím bolo preklenutá téza, že systémové nedostatky alebo vady predstavujú iba jeden možný spôsob, ako demonštrovať riziko zlého zaobchádzania po návrate, a to s ohľadom na individuálne okolnosti žiadateľa.

Rozsudok v prípade A.S. v Switzerland z 30. júna 2015 (ESĽP)

- ESĽP v tomto prípade rozhodol, že nedošlo k porušeniu článku 3 alebo článku 8 odovzdaním sýrskeho žiadateľa o azyl, ktorý trpel ťažkou PTSP a mal rodinu vo Švajčiarsku, do Talianska, ktoré prevzalo zodpovednosť za jeho žiadosť. Súd sa odvolal na svoju judikatúru k článku 3 v zdravotných prípadoch k záveru, že prípad žalobcu nepredstavuje "veľmi výnimočné okolnosti" spĺňajúce minimálnu úroveň závažnosti. Tým potvrdil svoje predchádzajúce zistenie, že problémy v prijímacích podmienkach v Taliansku neboli tak závažné, aby tam zabránili všetkým transferom. Ďalej posúdil osobitné okolnosti žalobcu a dospel k záveru, že jeho stav nebol kritický a v prípade návratu do Talianska by mu bola zabezpečená zodpovedajúca psychologická a lekárska starostlivosť v Taliansku.

Nález ÚS SR č. III. ÚS 110/2011-39 z 31.5.2011

Ústavný súd vyslovil názor, že žiadny predpis neustanovuje povinnosť pre SR ako členský štát EÚ prevziať zodpovednosť za posúdenie žiadosti o azyl podľa čl. 3 ods. 2 NR Dublin II (čl. 17 ods. 1 NR Dublin III) a že je na úvahe štátu, či túto zodpovednosť prevezme v konkrétnom prípade. Na druhej strane však vyslovil, že tento názor NS SR nemôže prijať bez výhrad vzhľadom na to, že sťažovateľ sa domáhal porušenia absolútneho práva podľa čl.3 EDĽP. „***Aj keď taká povinnosť nie je v právnych predpisoch explicitne stanovená, ... bolo v rámci tohto konania potrebné uplatňovať štandardy ochrany práv vyplývajúce s čl. 3 EDĽP (ako aj z čl. 16 ods. 2 ÚSR), ktorý v zmysle čl. 154c ods. 1 ÚSR zabezpečuje väčší rozsah ústavných práv a slobôd, a preto má prednosť pred zákonom.***" Podľa názoru ÚS SR sa NS SR upäl na dikciu zákona, ktorá správnemu orgánu neukladá povinnosť aplikovať doložku suverenity, na akceptáciu a záruky gréckej strany a aj napriek informáciám z oficiálnych zdrojov o nepriaznivom stave gréckeho azylového systému a praxe, neprijateľných a nehumánnych podmienkach vytvorených pre žiadateľov o azyl, ako aj o zlyhaní kompetentných gréckych orgánov v niektorých prípadoch **pripustil transfer sťažovateľa zo SR do Grécka, čím sa dopustil porušenia jeho práva podľa čl. 16 ods. 2 ÚSR a čl. 3 EDĽP.**

DH v. Fínsko (č. 30815/09), 28. jún 2011 (vyškrtnuté rozhodnutie)

Sťažovateľ, somálsky štátny príslušník narodený v roku 1992, prišiel do Talianska na lodi v novembri 2007. Bol na úteku z Mogadišu, kde bol podľa jeho slov nútený vstúpiť do armády po páde administratívnych štruktúr krajiny a kde riskoval svoj život ohrozovaný etiópskymi vojakmi, ktorí boli zameraní na chytanie a zabíjanie mladých somálskych vojakov. Talianske orgány ho nechali v zime roku 2007 v uliciach Ríma bez akejkoľvek pomoci alebo prostriedkov. Neustále bol hladný a uzimený, fyzicky a verbálne napádaný v uliciach a políciou v Miláne, kde hľadal pomoc. Nakoniec bol zobchodovaný do Fínska, kde požiadal o azyl, ktorý mu bol zamietnutý vo februári 2010. Sťažovateľ namietal, že po návrate do Talianska "***by riskoval neľudské alebo ponižujúce zaobchádzanie v rozpore s článkom 3 Dohovoru, najmä preto, že bol maloletý bez sprievodu*** a stal sa obeťou obchodovania s ľuďmi***."***

Súd sťažnosť stiahol zo zoznamu prípadov v súlade s článkom 37 Dohovoru (vyškrtnutím sťažnosti) upozornením na to, **že sťažovateľovi bolo udelené povolenie na trvalý pobyt vo Fínsku, a že už nebol subjektom rozhodnutia o administratívnom vyhostení. Súd teda mal za to, že vec ktorá viedla k sťažnosti v tomto prípade, bola vyriešená.**

O.G.O. v. Spojené kráľovstvo (č. 13950/12), 18. február 2014 (vyškrtnuté rozhodnutie)

Sťažovateľka, nigérijská štátna príslušníčka, ktorá vyhlasovala, že je obeťou obchodovania s ľuďmi sa sťažovala, že jej vyhostenie do Nigérie by ju vystavilo reálnemu riziku opätovného obchodovania. Súd rozhodol stiahnuť sťažnosť zo zoznamu prípadov v súlade s článkom 37 Dohovoru (vyškrtnutím sťažnosti) upozornením na to, že žalobkyňa už nebola v nebezpečenstve vyhostenia, nakoľko jej bol udelený status **utečenca**, povolenie na pobyt v Spojenom kráľovstve na neurčitý čas / trvalý pobyt (indefinite leave to remain). Okrem toho orgány Spojeného kráľovstva uznali, že bola obeťou obchodovania s ľuďmi.

4.8 Právo na náhradu škody

Existuje zákonná aj praktická (reálna) možnosť, aby obete obchodovania s ľuďmi získali odškodnenie za utrpenú ujmu a to hneď v zmysle viacerých medzinárodných noriem (Dohovor OSN, Čl. 25, Protokol OSN, Čl. 6; ICRMW, Čl. 25(3); Dohovory MOP č. 97 a 143, Dohovor Rady Európy, Čl. 15; Smernica EÚ o odškodňovaní obetí trestných činov).

V SR je ustálenou praxou, že súdy odkazujú uplatnené nároky na náhradu škody v trestnom konaní na občiansko-právne konania **napriek tomu, že poškodený trestným činom môže žiadať o odškodnenie priamo v trestnom konaní.**

Ak bola osoba poškodená násilným trestným činom, má právo žiadať o odškodnenie podľa zákona č.215/2006 Z.z. o odškodňovaní osôb poškodených násilnými trestnými činmi. Avšak o odškodnenie môže požiadať len poškodený, ktorý je občanom SR alebo iného členského štátu, alebo osoba bez štátnej príslušnosti, ktorá má v SR alebo inom členskom štáte trvalý pobyt. Preto vo všeobecnosti, cudzí štátni príslušníci nemôžu požiadať o odškodnenie podĺa tohto zákona. Ďalej, poškodený musel utrpieť **fyzické zranenie**, aby mohol žiadať o odškodnenie podľa predmetného zákona.

V období od roku 2011-2014 nebola žiadnej obeti obchodovania s ľuďmi priznaná náhrada škody, či už v trestnom, občiansko-právnom konaní, alebo konaní podľa hore-uvedeného zákona.

Kapitola 5: Identifikácia možných obetí obchodovania s ľuďmi (dôvodná indícia) a prekážky svedeckej výpovede

5.1 Dôvodná indícia

Obete obchodovania s ľuďmi majú často majú dobré dôvody, prečo nechcú odhaliť svoju situáciu, podať trestné oznámenie alebo pôsobiť v postavení svedka. Stále prítomným faktorom je strach o vlastnú bezpečnosť a bezpečnosť ich rodiny, hrozba zaistenia či vyhostenia z krajiny, hanba, že boli oklamaní, často spojený s nedostatkom dôvery v príslušné orgány. Okrem toho, pre ľudí obchodovaných do sexuálneho priemyslu pôsobí stigma prostitúcie ako hlavná bariéra.

V dôsledku toho len extrémne málo obetí obchodovania s ľuďmi sa samo identifikuje ako obeť. Identifikácia môže byť preto zložitým a časovo náročným procesom**.** To je jeden z dôvodov, prečo obete majú právo na pomoc a podporu, akonáhle sa objaví **čo i len** dôvodné podozrenie, že osoba môže byť obeťou obchodovania s ľuďmi (Dohovor Rady Európy, **čl. 11 (2), Smernica 2011/36/EÚ).**

V prípade **Rantsev v. Cyprus a Rusko** ESĽP rozhodol, že štáty majú pozitívny záväzok prijať ochranné opatrenia, ak "**štátne orgány si boli vedomé,** *alebo si mali byť vedomé okolností, ktoré viedli k dôvodnému podozreniu, že identifikovaný jednotlivec mal byť alebo bol pod skutočnou a bezprostrednou hrozbou smrti, obchodovania alebo vykorisťovania "(§ 286 rozsudku). Okrem toho majú povinnosť vyšetrovať prípady, keď existuje vážne podozrenie z obchodovania s ľuďmi alebo ďalšieho porušenia článku 4 EDĽPZS,* ***nezávisle od trestného oznámenia (§ 288 rozsudku).***

Prístup k pomoci a ochrane by preto nemali spočívať na dôkaze, či k obchodovaniu s ľuďmi a vykorisťovaniu skutočne došlo*. Môže byť prítomná dôvodná indícia, ak sa zistí prítomnosť jedného alebo viacerých indikátorov obchodovania. Indikátory môžu byť vo vzťahu k osobe, ako aj na okolnosti, v ktorých je osoba nájdená a s najväčšou pravdepodobnosťou sa budú líšiť od prípadu k prípadu. Prítomnosť indikátorov by malo vždy podnietiť ďalšie vyšetrovanie*."

5.2 Prekážky oznamovania alebo vypovedania

Existuje rada prekážok, ktoré môžu brániť obetiam obchodovania s ľuďmi (do detailov) zverejňovať svoju situáciu alebo odradiť ich od poskytnutia výpovede. Môžu tiež (negatívne) ovplyvniť vnímanie obete ako dôveryhodnej zo strany kompetentných orgánov. Na rozdiel od vzťahu medzi obeťou a orgánmi, môžu tiež hrať úlohu v komunikácii medzi advokátom a jeho (potenciálnou) obeťou. **Pochopenie toho, akú rolu môžu rôzne faktory zohrávať je preto dôležité nielen pre správnu identifikáciu obetí, ale taktiež pre úspešnú komunikáciu so svojím klientom.**

Navyše by sa nemalo zabúdať na to, že neexistujú žiadne pravidlá, ako by obchodovaná osoba mala reagovať. To bude závisieť od okolností, od jej predchádzajúcich skúseností, zázemia a osobnosti. **Každý jednotlivec bude reagovať svojom vlastným spôsobom**. **Niektorí môžu byť kooperatívni, iní otupení, nedôverčiví, agresívni alebo neochotní vôbec komunikovať**. Reakcia bude tiež v značnej miere závisieť od správania, postoja, reči tela a tónu hlasu osoby, s ktorou sa rozprávajú. Je dôležité si uvedomiť, že neexistuje jediný správny alebo nesprávny spôsob ako reagovať na obchodovanie s ľuďmi. **Rovnako je dôležité mať na pamäti, že mnohé z obetí sú tiež silné, aktívne a ambiciózne osoby s pozoruhodnou odolnosťou, ktoré sa snažia samé vysporiadať sa s extrémnou, potenciálne život ohrozujúcou skúsenosťou.**

5.3 Strach z odvety

Väčšine obetí alebo ich rodinám bolo (je) vyhrážané pomstou s cieľom odradiť ich od kontaktovania príslušných orgánov alebo vyhľadania pomoci. Výskum ukazuje, že v mnohých prípadoch hrozby a zastrašovanie **pokračujú aj v prípade, že obeť už nie je v priamej situácii obchodovania.** Vo väčšine prípadov obchodovanie s ľuďmi prebieha vo viac či menej organizovaných sieťach. To znamená, že aj v prípade, že sama obeť je v bezpečnej situácii a/alebo jeden alebo viac páchateľov je zatknutých, rodina a blízki môžu byť ešte stále v ohrození.

Vo všeobecnosti obchodníci tkajú sieť dezinformácií, neistoty a strachu okolo obchodovaných osôb vďaka kombinácii hrozieb, násilia, psychologickej manipulácie a izolácie. Spoločná stratégia obchodníkov s ľuďmi je "rozdeľ a panuj": jedna obeť napríklad, môže byť použitá na ovládanie iných obetí výmenou za privilégiá, alebo trochu viac slobody. Alebo jeden člen zločineckej siete môže mať úlohu osoby vykonávajúcej tresty (napr. za neposlušnosť), zatiaľ čo ďalšie pomáhajú obetiam starať sa o ich modriny a rany. Inými stratégiami sú ponižovanie, zosmiešňovanie, zneucťovanie alebo zneľudšťovanie obete tým, že ju zbavujú jeho mena, identifikačných známok a majetku. Obetiam môžu byť podané aj nepravdivé informácie o druhých, čím sa ich snažia obrátiť proti sebe. V prípade ženskej obete sa s ňou obchodníci v rámci stratégie môžu "romanticky zapliesť".

Niekedy sa obeť znovu pokúsi kontaktovať svojich obchodníkov napríklad v snahe zaistiť bezpečnosť sebe i svojej rodine. Obete môžu mať niekedy tiež pocit, že jeden z členov kriminálnej siete bol v skutočnosti na ich strane, napríklad osoba, ktorá sa o nich starala v prípade, že boli zbití. V niektorých situáciách je priateľ alebo sestra, ktorých chcú chrániť, stále v moci zločineckej siete. Všetky tieto faktory môžu vzťahy s obchodníkmi s ľuďmi urobiť veľmi zložitými a neprehľadnými.

5.4 Trauma

Niektoré obete môžu tiež trpieť ťažkou post traumatickou stresovou poruchou (PTSP), ktorá zvykne mať vplyv na schopnosť pamätať si detaily alebo poskytnúť konzistentnú a úplnú výpoveď. To môže viesť k vnímaniu obete ako nespoľahlivej, nedôveryhodnej alebo nepresvedčivej. Trauma v podstate znamená, že sa osobe stane niečo, čo nie je schopná spracovať.

5.5 Prežitie a stratégie vyrovnávania sa s prežitým

Ako už bolo povedané vyššie, ľudia majú rôzne spôsoby, ako prežiť a vyrovnať sa so situáciou obchodovania s ľuďmi. Niektoré z najbežnejších sú:

- poslušnosť v nádeji, že páchateľ bude dodržiavať svoje sľuby alebo sa zdrží násilia pri dostatočnej poslušnosti;
- poslušnosť v nádeji, že bude môcť oklamať svoju stráž a nájsť príležitosť k úteku;
- snaha upokojiť svojich väzniteľov vytváraním kladného vzťahu a predvídaním ich prianí; obete môžu doslovne "pochopiť" svojich väzniteľov, sympatizovať, súcitiť s nimi alebo dokonca sa zamilovať do nich;
- snaha si nájsť a ovplyvňovať súcitného jednotlivca v rámci zločineckej siete;
- vypnutie emócií.

Všeobecnou charakteristickou črtou stratégií prežitia je, že je ťažké od nich upustiť a to aj v prípade, že sa situácia zmenila a môže viesť k pocitu hanby, viny, spoluúčasti a pocitu straty samého seba. Okrem toho je dôležité si uvedomiť, že rovnaké stratégie, ktoré pomohli obeti prežiť môžu byť použité v trestnej veci proti nej. V niektorých prípadoch stratégie prežitia môžu viesť k tomu, že orgány činné v trestnom konaní hľadia na obeť ako páchateľa.

Kapitola 6: Zdravotné a psychologické dôsledky obchodovania s ľuďmi

6.1. Prevencia druhotnej viktimizácie: rizikové a ochranné faktory

Druhotnú viktimizáciu možno definovať ako *‚zhoršenie utrpenia alebo ujmy obete spôsobenej prvotným trestným činom v dôsledku trestného konania'*.

Výskum[94] identifikuje štyri rôzne druhy sekundárnej viktimizácie:

1. Negatívne psychologické účinky na sebaúctu obete, vieru v budúcnosť, dôveru v právny systém a vieru v spravodlivý svet;

2. Zvýšenie výskytu posttraumatických stresových reakcií (PTSR) na pôvodnú traumu spôsobenú trestným činom (opätovná traumatizácia);

3. Brzdenie procesu uzdravenia; a

4. Zažitie druhej, novej traumy ako dôsledok súdneho procesu.

Podľa výskumu sa najčastejšie objavujú dve formy druhotnej viktimizácie: 1) negatívne účinky na sebaúctu obete a jej vieru v budúcnosť, právny systém a spravodlivý svet, a v prípade obetí, ktoré už boli traumatizované samotným trestným činom, 2) zvýšenie počtu posttraumatických stresových reakcií na pôvodnú traumu. Takémuto prípadu hovoríme opätovná traumatizácia. Treba odlišovať tieto dve formy druhotnej viktimizácie. Prvá sa vzťahuje na všetky obete trestných činov, zatiaľ čo druhá iba na tie obete, ktoré už boli traumatizované samotným trestným činom.

[94] Marjan Wijers & Margreet de Boer, Een keer is genoeg. Verkennend onderzoek naar secundaire victimisatie van slachtoffers als getuigen in het strafproces (Raz stačí. Výskum druhotnej viktimizácie obetí ako svedkov v trestnom konaní), Hág: WODC 2010.

Obeť/svedok/poškodený nemusí zažiť druhotnú viktimizáciu iba počas početných výsluchov na polícii, v prípravnom konaní alebo konaní pred súdom. Úlohu hrajú aj iné faktory, ako je všeobecná nerovnosť postavenia obvineného a obete, nedostatok informácií poskytnutých obeti, interakcia medzi orgánmi činnými v trestnom konaní a predstaviteľmi súdnictva a obeťou, dlhé trvanie procesu a nespokojnosť s výsledkom trestného konania.

Predvídateľnosť, bezpečnosť, kontrola a spravodlivosť sú kľúčové pojmy pre prevenciu druhotnej viktimizácie. Nižšieuvedený model zobrazuje rôzne faktory a ich vzťah k druhotnej viktimizácii.

6.2 Model druhotnej viktimizácie

@ Marjan Wijers & Margreet de Boer, 2009

Druhotná viktimizácia
(ďalšia ujma alebo utrpenie v dôsledku trestného konania)

- Negatívne účinky na dôveru v seba a v okolitý svet
- Opätovná traumatizácia
- Brzdenie procesu uzdravenia
- Nová trauma

Čím viac sa trestné konanie približuje indikátorom predvídateľnosti, bezpečnosti, kontroly a spravodlivosti, tým lepšiu má obeť šancu, že sa uzdraví, a tým nižšie je riziko druhotnej viktimizácie. **To znamená, že riziko druhotnej viktimizácie je menšie, ak obeť/svedok/poškodený vie, čo môže očakávať v priebehu trestného konania**, má pocit, že má pod kontrolou to, čo sa deje, cíti sa bezpečne a chránene a je spokojný s výsledkami trestného konania. Pokiaľ ide o spokojnosť s výsledkami trestného konania, treba poznamenať, že ju nepodmieňuje iba prísnosť trestu pre páchateľov. Väčšina obetí, ktoré sa zúčastnili prieskumu, spomenula prevenciu budúcich trestných činov ako dôležitý prvok výsledku.

Riziko druhotnej viktimizácie však nezávisí iba od faktorov súvisiacich s trestným konaním, ale od faktorov, ktoré súvisia:

- so závažnosťou a povahou trestného činu (napr. trestné činy, v ktorých ide o to, „čo sa stalo“, **môžu** na rozdiel od trestných činov, v ktorých ide o to, „kto ich spáchal“, **priamo ohroziť dôveryhodnosť obete),**
- s osobnými charakteristikami obete, ako je rod, vek a osobnosť a odolnosť obete, a
- so sociálnym kontextom (najmä s prítomnosťou podporného prostredia).

Tieto faktory takisto zvyšujú alebo znižujú riziká sekundárnej viktimizácie spolu s predvídateľnosťou/ nepredvídateľnosťou alebo bezpečným/nebezpečným prostredím, atď. **Napríklad predchádzajúce traumatické zážitky alebo duševné postihnutie sú faktory vychádzajúce z osobných charakteristík obete, ktoré majú tendenciu zvyšovať potrebu predvídateľnosti a bezpečnosti**. Toto je dôležité pre trestné konanie, pretože to znamená, že niektoré obete (vzhľadom na povahu trestného činu, ich osobné charakteristiky a/alebo prostredie) **sú zvlášť zraniteľné alebo náchylné na druhotnú viktimizáciu**.

Nasledujúca tabuľka prináša prehľad faktorov pred, počas a po trestnom konaní, ktoré ovplyvňujú základné faktory, ktorými sú predvídateľnosť, bezpečnosť, kontrola a spravodlivosť.

Kritické faktory v trestnom konaní, ktoré zabraňujú druhotnej viktimizácii	
Predvídateľnosť **Rozsah, v rámci ktorého obeť/svedok vie, čo môže očakávať.** • Poskytovanie informácií obeti pred, počas a po trestnom konaní, aby vedela, čo očakávať. Sem patria aj informácie o postavení obete/svedka, o rôznych štádiách trestného konania, o napredovaní prípadu, o zaistení a prepustení obvineného a o skutočnosti, že všetky informácie sa zaznamenávajú a dávajú k dispozícii obvinenému. Informácie treba zopakovať a podľa možnosti ich treba poskytnúť v ústnej aj písomnej forme. • Informácie o výsluchoch na polícii v prípravnom konaní, a konaní pred súdom (vrátane vysvetlenia dôvodov, prečo orgány činné v trestnom konaní kladú podrobné otázky). • Vnímaná (ne)jasnosť postupov v prípravnom konaní a konaní pred súdom. • Dĺžka trvania trestného konania, neistota týkajúca sa dĺžky trvania trestného konania a nedostatok informácií o tom, prečo konanie trvá tak dlho.	**Fyzická, emocionálna a sociálna bezpečnosť** **Fyzická bezpečnosť sa týka strachu z represálií alebo z priamej konfrontácie s podozrivým.** **Emocionálna a sociálna bezpečnosť sa týka osobnej integrity obete (ochrana súkromia, férové zaobchádzanie, pocit, že poškodený je braný vážne).** • Výber miesta, kde sa zaznamená trestné oznámenie podané obeťou. • Dôvernosť adresy a osobných údajov obete (napr. použitie adresy právneho zástupcu v spisoch, a nie adresy obete). • Vytrvalosť pri získavaní informácií od tretích strán, napr. od lekárov a zdravotného personálu, rodiny, priateľov a poskytovateľov služieb/mimovládnych organizácií. Treba si vopred vypýtať informovaný súhlas obetí, a mali by vedieť, že všetky informácie sa zaznamenávajú v spisoch, a teda sú dostupné aj obvinenému. • Spôsob vypočúvania v prípravnom konaní a konaní pred súdom, zaobchádzanie s obeťou a ochrana obete pred zastrašovaním podozrivým, jeho advokátom, a nevhodnými, resp. zastrašujúcimi otázkami aj zo strany OČTK a súdu. • Riadna príprava na výsluch. • Usadenie jednotlivých aktérov na súde tak, aby obete a podozriví nesedeli spolu v čakárni alebo vedľa seba v súdnej sieni.

	• Prítomnosť osoby podľa vlastného výberu, ktorej obeť/svedok dôveruje, na vypočúvaní (môže to byť právny zástupca, ale aj priateľ alebo poradca z mimovládnej organizácie). • Zaistenie bezpečnosti pred, počas a po procese.
Pocit (ne)dostatku kontroly Pocit obete/svedka/poškodeného, že môže ovplyvniť trestné konanie, že je to „jeho/ jej" prípad, že ho/ju berú vážne a že na ňom/nej záleží. • Rozhodnutia týkajúce sa trestného konania, prípadnej vyšetrovacej väzby podozrivých a spôsobu vyriešenia prípadu. • (Ne)schopnosť obetí získať prístup ku kópii svojho trestného oznámenia, či už prostredníctvom právneho zástupcu alebo inak, v prípade, že vyšetrovateľ rozhodne, následne po podaní trestného oznámenia obeťou/ poškodeným nezačať trestné stíhanie. • Obeť má svojho vlastného právneho zástupcu: niekoho, kto hovorí jej jazykom, chráni a obhajuje jej záujmy. Z pohľadu prevencie druhotnej viktimizácie je prvý faktor problematický, keďže želania a záujmy obete vo všeobecnosti hrajú veľmi obmedzenú úlohu pri rozhodnutiach týkajúcich sa trestného stíhania, zaistenia podozrivých a spôsobu vyriešenia prípadu.	**Pocit spravodlivosti** Pocit obete/svedka/poškodeného, že sa k nemu/ nej správajú férovo a že sa spravodlivosti učinilo zadosť. • „Riadenie" očakávaní: obeť/svedok má realistickú predstavu o trestnom konaní, priechodnosti prípadu a o výsledku, ktorý možno očakávať. • Nerovnosť postavenia obvineného a obete. Mnohé obete majú pocit, akoby obvinený mal všetky práva, zatiaľ čo ony nemajú žiadne. To sa týka aj skutočnosti, že obvinený má prístup k celému súdnemu spisu, vrátane informácií o obeti, zatiaľ čo obeť často nedostane ani kópiu svojho trestného oznámenia. • Uznanie dôsledkov trestného činu pre obeť. • Poskytnutie kópie rozhodnutí správnych a súdnych orgánov obeti. • Primeraná motivácia rozhodnutí. • Konečný výsledok konania (prísnosť trestu, ale aj skutočnosť, či rozsudok pomôže pôsobiť odstrašujúco na páchateľov trestnej činnosti a prispieť k zabráneniu vzniku nových prípadov).

Kapitola 7: Komunikácia medzi advokátom a obeťou

Medzi základné práva obetí obchodovania s ľuďmi **patrí právo na dôstojné zaobchádzanie**. Pred prvým stretnutím s Vaším klientom – obeťou obchodovania s ľuďmi je preto dobré uvedomiť si **existenciu potenciálnych komunikačných bariér**. Pochopenie faktorov, akými sú strach z odvety, imigračný (pobytový) status[95], rodové súvislosti, strach z potrestania, strach z odsudzovania, vzťah s obchodníkom s ľuďmi, post-traumatická stresová porucha (ďalej len PSTSD), kultúrne špecifiká ako aj individuálne okolnosti u obete Vám napomôžu s klientom úspešne komunikovať.

Ukážte rešpekt

- Zaobchádzajte s klientom/klientkou s rešpektom a starostlivo ho počúvajte. Nehodnoťte skutky, alebo názory klienta/klientky.
- Váš klient/ vaša klientka prešiel/la traumatickými skúsenosťami, ktoré môžu byť zložité a deprimujúce na prerozprávanie. Uvedomte si, že niektoré zážitky nemusí byť jednoduché zdieľať. Majte čas a nepýtajte sa na viac, ako je nevyhnutné.
- Pomôžte svojmu klientovi/klientke znovu získať kontrolu nad svojím životom tak, že mu/jej bod po bode vysvetlíte, čo pre neho/ňu môžete, ako aj nemôžete urobiť, a čo sa bude diať. Uistite sa, že krokom, ktoré do budúcnosti podniknete, Váš klient/ka porozumel/a, súhlasil/a s nimi a je s nimi stotožnený/á.
- Vyhnite sa akejkoľvek stigmatizácii a moralizovaniu. Buďte si vedomí vlastných predsudkov – neverbálna komunikácia o Vás veľa prezradí.
- Vnímajte seba a Vášho klienta/klientku ako rovnocennú ľudskú bytosť.
- Konajte s patričným zreteľom na práva, hodnoty a presvedčenia svojho klienta/ klientky.

Buďte zrozumiteľní

- Ako prvé a dostatočne včas zdieľajte najdôležitejšie informácie, a buďte otvorení o tom, čo je možné pre klienta/klientku urobiť a čo nie.
- Vysvetlite krok po kroku, čo sa bude diať a čo môžete a nemôžete urobiť, či ovplyvniť.
- Uistite sa, či správne všetkému porozumel/a, zhrňte najdôležitejšie body a predtým, ako ukončíte konverzáciu sa opýtajte klienta/klientky, či nemá doplňujúce otázky.

Rodové súvislosti

- Strata kontroly nad vlastným životom býva u žien znásobená slabým sociálnym postavením v krajine pôvodu ako aj faktom, že to, čo sa im stalo, je im dávané za vinu, taktiež sú vinné za pošpinenie rodinného mena, ak boli vykorisťované v sex biznise

Strach z odvety

- Vyhrážky voči sebe alebo svojím blízkym obete doslova paralyzujú, zabraňujú im vo vyhľadaní pomoci a pokračujú zo strany obchodníkov aj po vyslobodení obete z bezprostrednej situácie vykorisťovania. Aj keď je už obeť v bezpečí a podozrivý/í vo vyšetrovacej väzbe, rodina a blízki obete môže byť naďalej v ohrození.

Pobytový status (existencia oprávnenia na pobyt)

[95] Či má, alebo či má platný pobyt na území SR v súlade so zákonmi upravujúcimi pobyt a zamestnávanie cudzincov.

- Jednou **z hlavných bariér** pre vyhľadanie pomoci u cudzincov/cudziniek, je **strach zo zaistenia a vyhostenia z krajiny.**

- **Vyhostenie** nielen že vystaví obeť riziku pomsty, či znovu-obchodovania, ale tiež predstavuje porušenie jej práva na primeranú dobu na rozmyslenie, pomoc, a na ochranu v krajine, v ktorej sa obeť nachádza, a tiež zmarí jej prístup k spravodlivosti. **Urobte všetko preto, aby ste zvrátili možnosť zaistenia, či vyhostenia Vášho klienta.**

Stigma a sociálne vylúčenie

- Ženy, ktoré boli vykorisťované v sex-biznise sú vnímané ako vinné za to, čo sa im stalo, a strácajú v niektorých spoločnostiach právo byť chránené a rešpektované, keďže sú považované za „obyčajné“ prostitútky, čelia odmietnutiu rodiny, komunity a podobne.

Nedôvera v políciu a v justíciu

- Obete zväčša nemajú žiadnu dôveru voči polícii, prokuratúre či súdom, najmä ak majú v krajine neoprávnený pobyt, pochádzajú zo sociálne vylúčeného prostredia alebo boli vykorisťované v sex-biznise, či za účelom páchania kriminality, výroby či pestovania alebo predaja drog, nemali povolenia na prácu, na ktorú boli zlákaní, použili pozmenené či falošné doklady, alebo doklady inej osoby alebo vykonali nejaký iný priestupok či protiprávny akt a podobne.

Vzťah s obchodníkom s ľuďmi

- Vzťah medzi obchodníkom a obeťou býva veľmi komplikovaný a zložitý. Mnohé obete boli nútené prežiť v okolnostiach extrémnej závislosti na ich vykorisťovateľoch, pričom tieto okolnosti boli nepredvídateľné a život-ohrozujúce. Ich dôsledky sú preto podobné reakciám obetí únosov, či ľudí, ktorí boli držaní ako rukojemníci, vrátane tzv. Štokholmského syndrómu.[96] Niektoré obete sa tiež snažia chrániť obchodníkov, pretože sa boja, a zároveň veria, že oni sú jedinými osobami, ktoré im môžu skutočne pomôcť. Situácia je ešte citlivejšia, ak je obchodník členom rodiny, známy, alebo súčasný či bývalý partner.

Trauma

- Schopnosť pamätať si sled udalostí, detaily, schopnosť podať konzistentnú a kompletnú výpoveď je ovplyvnená neurologickými zmenami v mozgu spôsobenými post traumatickou stresovou poruchou. To môže znamenať, že obeť si dobre nepamätá, a je vnímaná ako nedôveryhodná, nepresvedčivá, nekonzistentná.

Stratégie prežitia

- Ľudia používajú rôzne spôsoby ako sa vysporiadať s traumatickými udalosťami.

- Mnohí sa „emočne vypnú“, udalosti vytesnia, pôsobia chladno, neplačú, netrasú sa a podobne. **To však neznamená, že sa im nič hrozné nestalo.**

---

[96] Štokholmský syndróm: e fenomén, ktorý opisuje situáciu, v ktorej rukojemníci začínajú vyjadrovať súcit a sympatiu voči páchateľom. V niektorých situáciách dochádza až k bodu, kde rukojemník ochraňuje páchateľa. Tieto pocity sú odborníkmi považované ako iracionálne, na človeka počas takejto situácie silne vplýva miera nebezpečenstva a strachu.

- Rozvinuté „stratégie prežitia“ je ťažké opustiť aj po vymanení sa zo situácie vykorisťovania, keďže predstavujú určité nadobudnuté vzorce správania, ktoré mali pre obeť minimalizovať stav ohrozenia a zabezpečiť prežitie.

- **Obeť je obeťou len vtedy keď plače a chveje sa je mýtus!**

Individuálne okolnosti a reakcie

- Každá osoba reaguje individuálne, niektorá môže byť pokojná, iná agresívna, bojazlivá, nedôverčivá, neochotná vôbec hovoriť a pod., aj v závislosti na správanie, postoj, tón hlasu a neverbálnu komunikáciu zo strany človeka, s ktorým hovorí.

7.1 Prvý rozhovor s obeťou

Prvý rozhovor právnika s obeťou je pre klienta veľmi dôležitý krok. Trpezlivosť a rešpekt sú pre právnika kľúčové pojmy. Právnik nesmie pri prvom kontakte s obeťou prispieť k jej opätovnému traumatizovaniu, či jej “vyplašeniu”. To môže nastať vždy, keď sa obeť cíti neisto, má strach, či nedôveru. Preto sa vyvarujte tlaku na klienta, aby opätovne vysvetľoval, čo sa stalo, pretože to v sebe obnáša vysoké riziko re-traumatizácie. Radšej vyčkajte do ďalšieho stretnutia, ak sú Vám niektoré konkrétnosti ešte nejasné.

Krok 1

- Predstavte sa a buďte opatrní čo do fyzického kontaktu (napr. podanie ruky), radšej sa vyhnite akémukoľvek fyzickému kontaktu.

- Vysvetlite, čo sa deje **tu a teraz** (ako ste sa o klientovi/klientke dozvedeli, kto vám o ňom/nej a jeho/jej situácii povedal).

- Ponúknite vodu, kávu, čaj, či niečo na zjedenie.

- Hovorte s obeťou sami, bez prítomnosti akýchkoľvek iných osôb okrem napr. sociálneho pracovníka, ktorý má obeť na starosti a ktorému obeť verí.

- Neprerušujte konverzáciu odpovedaním na zvonenie Vášho mobilného telefónu.

Krok 2

- Vysvetlite, aká je Vaša úloha a čo môže obeť od Vás očakávať.

- Vysvetlite, čo na stretnutí preberiete, čo bude nasledovať a kedy asi skončíte. Taktiež vysvetlite, že je možné urobiť si prestávku.

Krok 3

- Vysvetlite, aké informácie potrebujete a prečo.

- Zistite, kto je osoba, ktorá sedí pred Vami: vyzvite obeť na vlastné prerozprávania toho, čo sa stalo, bez prerušovania. Prípadné otázky sa pýtajte, až keď dohovorí.

- Sústreďte svoju pozornosť na rozprávanie obete a prejavte svoj záujem.

- Zistite, aká je momentálne situácia a čo obeť chce a očakáva, taktiež čoho sa momentálne najviac obáva.
- Vysvetlite, čo môžete a nemôžete urobiť.
- Vždy, keď sa chcete opýtať ďalšiu otázku, zvážte, koľko detailov skutočne potrebujete vedieť už v tejto fáze.

Krok 4

- Potom, ako ste si vypočuli rozprávanie obete, máte viac informácií o jej situácii. Vysvetlite jej presnejšie, aké má momentálne možnosti riešenia svojej situácie. Vysvetlite hlavné pobytové otázky, systém ochrany a pomoci obetiam v našej krajine a podobne. Áno, je to zložité, ale snažte sa n**epoužívať právnický jazyk, hovorte jednoducho a zrozumiteľne pre laika.**
- Vysvetlite, ako prebieha trestné konanie a skúste odhadnúť koľko asi bude trvať, objasnite riziká, vysvetlite, s čím bude klient/ka konfrontovaný/á v prípravnom konaní, v konaní pred súdom (ak k nemu dôjde), čo všetko bude musieť zvládnuť.
- Vysvetlite obeti jej reálne možnosti: buďte realistický a úprimný. **Nič, čo nemôžete splniť, či ovplyvniť, nesľubujte.**

Krok 5

- Ak v tejto fáze potrebujete viac informácií, doplnte ich v rozhovore s obeťou. **Prediskutujte možnosti a následky a nechajte klienta/ku rozhodnúť sa, čo chce urobiť. To môže tiež znamenať, že nechce podať trestné oznámenie, spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní, alebo odvolať sa voči rozhodnutiu správneho orgánu napríklad v otázke pobytu. Klient/ka** môže tiež potrebovať viac času rozmyslieť si, čo chce urobiť.
- **Dohodnite sa s klientom/klientkou na ďalších krokoch a ich časovom rámci.**

Krok 6

- Pred ukončením rozhovoru získajte od klienta/klientky spätnú väzbu: ako sa cíti, či potrebuje ešte niečo vedieť, objasniť, doplniť.
- Dohodnite sa, akým spôsobom zostanete v kontakte.
- Dohodnite si termín ďalšieho stretnutia, alebo telefonátu.
- Povzbuďte klienta/klientku, že si veci, ktoré ste prebrali, môže zapísať pre ľahšie zapamätanie.

7.2 Zásady aktívneho počúvania

Fáza 1: Prijatie

Pripravte sa byť neutrálny, prijmite klienta takého, aký je / klientku takú aká je.

Fáza 2: Otvorené otázky

Pýtajte sa otvorené otázky a venujte pozornosť neverbálnej komunikácii. Otvorené otázky začínajú s: „**ako, kedy, kde, akým spôsobom, čo**…“

Napríklad:

„Ako ste sa dozvedeli o Lige za ľudské práva **a ako ste sa s ňou spojili**?; Ako Vás kontaktoval obchodník s ľuďmi?; **Čo bola pre Vás najťažšia vec, keď Vás týrali, o ktorej by ste mi teraz boli schopný povedať**?; Ako rozumiete tomu, čo som Vám povedal?; Čo ste si mysleli, že Vám vtedy pomôže?“ a podobne.

Vyhnite sa otázkam začínajúcim slovom „PREČO“, pretože v sebe implicitne zakomponovávajú vinu a zodpovednosť za to, čo sa stalo, na stranu obete. Otázky typu: „Tak prečo ste s ním prekročili hranicu?; Prečo ste si mysleli, že je do Vás zamilovaný?**“ sú absolútne nevhodné.**

Fáza 3: Parafrázovanie

Počas rozhovoru by ste mali pravidelne zopakovať časti príbehu, ktorý rozpovedal klient presne rovnakým spôsobom. Jednak ide o potvrdenie aktívneho načúvania, a taktiež napomáha to vyhnúť sa nedorozumeniam. Príklad: “Takže ak Vám dobre rozumiem,…..(a zopakovať to, čo povedal/a klient/ka).”

Klient/ka má takto možnosť opraviť sa, ak niečo nebolo pochopené správne.

Fáza 4: Zhrnutie

Je dôležité zhrnúť hlavné body a to, na čom ste sa počas rozhovoru dohodli, a ustálili.

7.3 Komunikácia s cudzincami[97]

Komunikácia ľudí, ktorí hovoria rôznymi jazykmi, je ako dobrodružstvo: každá z rečí šifruje významy do slov iným spôsobom. V prípade, že nie je k dispozícii kvalitný tlmočník, nastáva nedorozumenie. V prípade komunikácie zástupcov štátu s cudzincami je situácia o niečo zložitejšia. Cudzí štátni príslušníci, ktorí potrebujú získať pobyt, žiadateľov, a úradníci v pozícii rozhodovačov. Tlmočník sa javí ako neutrálny prostredník. Prax však ukazuje, že kvalitné tlmočenie nie je samozrejmosťou.

Je preto dôležité, aby si práve advokáti uvedomili, aké sú úskalia komunikácie s cudzincami, v konaniach, pri ktorých môže vzniknúť dôvodná indícia, že cudzinec je obeťou obchodovania s ľuďmi. Zároveň má advokát nižšie uvedené nedostatky, ak sa vyskytnú, u svojho klienta/klientky namietať.

7.4 Príčiny problémov pri tlmočení v konaniach s cudzincami[98]

Všeobecné problémy

Časový stres, vysoká fluktuácia pracovníkov úradov – neznalosť profesionálne správneho postupu – neochota zmeniť zabehnuté nefunkčné postupy – formálnosť a nútené konanie s cudzincami – nedostatočná motivácia pracovníkov a pocit zbytočnosti práce – anti-imigračne nastavené interné smernice a metodické postupy – neznalosť dôsledkov (zvýšený počet opakovane riešených stránok, zdĺhavosť súdneho konania a možné prieťahy, s tým spojené zvýšené finančné výdavky, nevymožiteľnosť práva, zníženie kvality života cudzincov).

---

[97] Mgr. Hela Tužinská PhD: „Komunikácia s cudzincami:právne dôsledky tlmočenia, porovnanie praktík v krajinách V4“ Liga za ľudské práva, 2011.

[98] Mgr. Hela Tužinská PhD: „Komunikácia s cudzincami:právne dôsledky tlmočenia, porovnanie praktík v krajinách V4“ Liga za ľudské práva, 2011.

Účastníci konania nepoznajú úradné postupy

Nedostupnosť informácií o konaniach týkajúcich sa cudzincov v inom ako štátnom jazyku (SK) – v konaní o azyle žiadatelia si často nie sú vedomí práva, že majú možnosť požiadať o zmenu tlmočníka, ak majú na to opodstatnený dôvod (CZ, SK, HU, PL) – predvolania na interview, či iné konanie sú písané v štátnom jazyku; cudzinec nerozumie dostatočne obsahu, a na stretnutie nepríde v stanovenom čase alebo s požadovaným tlmočníkom (PL, CZ, SK, HU) – preklad rozhodnutí je ústne sumarizovaný, bez výkladu (HU, SK) – niektoré tlačivá určené pre cudzincov sú len v štátnom jazyku (SK, HU) – cudzinci sú pre administratívnu komplikovanosť odkázaní na pomoc úradu aj v prípadoch, kedy to nie je nevyhnutné (SK, CZ)

Jazyky sú nepresne určené

– v konaní na hraniciach nie sú cudzinci informovaní, že v jazyku, ktorý uvedú, že mu rozumejú, ale nie je ich materinským jazykom, môže byť vedené interview (učili sa iný jazyk v škole, ale miera znalosti je len základná) – ak cudzinci uvedú aj iný ako materinský jazyk, môže sa ukázať, že miera porozumenia inému jazyku nie je dostatočná, čo predlžuje a predražuje komunikáciu s cudzincom – niektorí cudzinci uvedú, že rozumejú svetovému jazyku, pričom môžu používať viac dialekt než jeho spisovnú formu (francúzština, angličtina), ale interview je vedené v spisovnej forme jazyka – na niektoré jazyky či dialekty nie je v krajine tlmočník, interview je vedené v angličtine/francúzštine ako aj s pomocou externého tlmočníka telemostom, ale počas konania sa zistí, že cudzinec hovorí aj spisovnou formou angličtiny/francúzštiny (SK, HU, PL, UA) – tlmočník neprizná, že dialekt, ktorým hovorí cudzinec, pozná len čiastočne, a obchádza presný preklad (CZ, HU, SK, PL, UA) – nepresné tlmočenie v prípadoch, ak tlmočník dostatočne neovláda jazyk, v ktorom sa vedie konanie (napríklad sme zaznamenali, že afganskí tlmočníci obyčajne hovoria aj Farsi aj Paštu, ale keďže len jeden z týchto jazykov je ich materinským jazykom, niektoré špecifické výrazy boli nesprávne pretlmočené z dôvodu, že v príbuznom jazyku majú čiastočne iný význam) (CZ, HU, SK, PL) – vyššie uvedené „približné“ tlmočenie v konečnom vyhodnotení výpovede pre cudzinca mohlo znamenať hromadenie nepresností, pričom pôvodne cudzinec mohol vypovedať presne (CZ, HU, SK, PL, UA)

Nie sú podmienky pre sústredenie sa

Na hraniciach sú migranti bez dokladov totožnosti či oprávnenia na pobyt často v nežiaducom zdravotnom stave, sú vyčerpaní po pôsobení dlhotrvajúceho stresu (PL, CZ, HU, SK, UA) – policajti na hraniciach pracujú v náročných podmienkach, vrátane časovej tiesne (PL, CZ, HU, SK) – cudzinec má počas konania nedostatok súkromia potrebného na rozhovor, pretože na úrade sa v miestnosti vyskytujú aj tretie osoby (PL, HU, SK) – v niektorých úradoch, alebo na hraniciach je v jednej miestnosti viacero oddelení určených na interview s cudzincom tak, že účastníci rôznych konaní sa môžu vzájomne počuť (PL, SK) – ak zápisnicu vedie tá istá osoba, ktorá vykonávala prehliadku cudzinca, dá sa predpokladať, že cudzinec môže byť voči policajtovi nedôverčivý a výpoveď bude obmedzená (SK) – ak sú kompetentné osoby v uniformách, môže to v cudzincovi vyvolať strach, nakoľko to pripomína situáciu ohrozenia, ktorú mohli zažiť a majú ju opisovať (HU, SK) – ak tlmočník pochádza z miesta prenasledovateľa, alebo je iného náboženského vierovyznania a politickej príslušnosti, cudzinec zo strachu z následkov zverejnenia osobných a inak citlivých údajov minimalizuje výpoveď, čím môžu byť vynechané podstatné skutočnosti (HU, UA, SK) – ak úradníci s tlmočníkom komunikujú v prítomnosti cudzinca v štátnom, a teda jemu neznámom jazyku, spochybňujú tým svoju nezávislosť podobne, ako keď sa tlmočník dorozumieva s cudzincami pred úradníkmi v jazyku tlmočenia (SK, CZ, HU)

Vznikajú nekvalitné zápisnice

Tento problém môže nastať ak:

- policajti neinformujú cudzinca, ako detailná má byť ich správa či zápisnica, ani aké typy faktov má obsahovať (PL, HU, SK, CZ)
- zápisnica o dôvodoch podania žiadosti o azyl je skratkovitá, neúplná, niekedy bez profesionálneho tlmočenia (PL, CZ, HU, SK)

- tlmočník je svedkom nepresného záznamu výpovede, snaží sa objasniť význam fráz, ale je úradníkom zastavený (CZ, SK)
- zápisnica z hraníc je úradmi považovaná za ťažiskovú, a akýkoľvek faktografický nesúlad s neskorším interview je dôkazom nedôveryhodnosti žiadateľa, pričom sa neprihliada na vyššie uvedené prekážky ani na jeho momentálny zdravotný a psychický stav (PL, CZ, HU, SK)
- v niektorých prípadoch cudzinec nedostane po skončení konania kópiu zápisnice (PL, SK, HU) rozhodnutia sú tlmočené ústne, sumarizovane, bez výkladu; úplné znenie rozhodnutí je dané písomne v štátnom jazyku, cudzinec im nerozumie (SK, CZ, HU)

Tlmočník je nedostupný

– pre nedostatok tlmočníkov alebo kvôli finančnej náročnosti cudzincovi tlmočí osoba jemu blízka, ktorá nie je ani kvalifikovaná tlmočiť, ani oprávnená nakladať s osobnými informáciami, čím sa informácie vystavujú riziku ich zneužitia (CZ, SK, HU, UA) –nedostupnosť kvalifikovaných tlmočníkov v občiansko-právnom konaní a jazykovo-kultúrne bariéry neinformovaných cudzincov prispievajú k moci osoby sprostredkovateľa, ktorý môže zneužiť zraniteľnosť cudzinca, požadovať vysoké finančné kompenzácie a udržovať cudzinca v závislosti a v obchodovaní s ľuďmi (CZ, SK) – cudzinec nemá k dispozícii tlmočníka, nekontaktuje včas úrad práce, poisťovňu, školu či nemocnicu: neriešený problém eskaluje, a v konečnom dôsledku stojí viac prostriedkov (napr. zásah pohotovostnej služby) (PL, CZ, SK, UA) – pre absenciu pohotovostných komunitných tlmočníkov je veľký tlak na štátnu správu aj na právnikov, pre potrebu tlmočenia v kontakte s lekármi, poisťovňami a úradmi práce (UA, CZ, SK) – štát ukladá povinnosť prítomnosti tlmočníka aj v občiansko-právnych konaniach, kedy ho nehradí, čím poškodzuje práva účastníka konania a znevýhodňuje ho (SK) – v prípade, že inštitúcia vyberá podľa princípu najlacnejšieho, či vždy dostupného tlmočníka, môže to byť na úkor kvality tlmočenia (HU, CZ, SK) – ak je tlmočník fyzicky neprítomný, pri tlmočení cez internet je pre stratu kontextuálnych znakov tlmočenie nekvalitné a neúplné.

Tlmočník má obmedzenú slovnú zásobu

– v konaní sú používaní nekvalifikovaní tlmočníci, ktorí robia zásadné chyby, ktoré majú nepopierateľný vplyv na obsah rozhodnutia (CZ, HU, SK, UA, PL) a to najmä: – tlmočník nemá dostatočnú slovnú zásobu v terminológii práva a migrácie (HU, CZ, SK, UA, PL) – tlmočník nepozná reálie a kultúru krajiny pôvodu cudzinca, vrátane špecifík vyjadrovania v danej krajine, posúva preklad do významovo nezodpovedajúcej roviny, alebo pretlmočí nezmysel (PL, SK, HU, CZ) – tlmočníkovi nie je zrozumiteľná komunikácia medzi právnicky vzdelanými osobami, neovláda právnické frázy, ktoré môžu mať v právnom kontexte iný význam než v bežnej reči, ba zamieňa aj významy ustálených pojmov, ako napr. “povolenie na pobyt” a “žiadosť o azyl” (HU, SK, PL, CZ, UA) – tlmočník niekedy nesprávne pretlmočí, že cudzinci budú umiestnení do utečeneckého tábora, pričom sú napokon umiestnení v zaisťovacom zariadení (SK) – profesionálny štandard tlmočenia nie je prijatý a uplatňovaný štátnymi orgánmi (PL, HU, UA) – neexistuje register súdnych tlmočníkov (UA) – kontrahovaní tlmočníci nemajú školenia v oblasti práva, migrácie, obchodovania s ľuďmi ako povinné (HU, UA, PL, SK) – univerzitné kurzy práva a translatológie zamerané na migráciu buď neexistujú, alebo neprepájajú svoje poznatky z praxe (HU, PL, SK, UA) – tlmočníci, ktorí chcú byť registrovaní ako oficiálni prekladatelia, musia vynaložiť priveľké náklady, a zniesť administratívu s tým spojenú (SK)

Tlmočník nedodržiava etický kódex tlmočenia

– tlmočník je nedostatočne vzdelaný a nedôsledný: nekvalitné tlmočenie vedie k rozporom a spôsobuje napätie – tlmočník neudržuje pozornosť počas celého trvania interview (PL, SK, HU, CZ) – tlmočník osobne vyzve cudzinca, aby skracoval svoje výpovede (CZ, SK) – tlmočník spochybňuje výpoveď cudzinca priamo osobnými komentármi, alebo emočnými neverbálnymi vyjadreniami (CZ, SK, HU, PL) – tlmočník netlmočí otázky osoby, ktorá vedie interview presne, alebo sa aj svojvoľne pýta vlastné otázky (HU, CZ, PL, SK) – tlmočník nezastaví cudzinca v rozprávaní, pričom si nezapisuje poznámky, a následne svojvoľne sumarizuje a závažne skracuje

výpoveď cudzinca, pričom vynecháva detaily, ktoré neskôr môžu vo výpovedi zohrávať podstatnú rolu (CZ, SK, HU, UA, PL) – tlmočník sa svojvoľne s cudzincom rozpráva počas konania, a nie je si vedomý negatívnych dôsledkov svojho konania pre cudzinca (PL, SK, HU, CZ) – úradník si nevšimne, že tlmočník tlmočí povrchne, alebo že úplne nerozumie výpovedi cudzinca; tlmočník nechce spôsobiť odklad konania; cudzinec nevie, že smie namietať, keďže nedostal také inštrukcie (PL) – hoci tlmočníkova úroveň znalosti cudzieho jazyka vrátane právnej terminológie je na mieste neoveriteľná, je len málo pravdepodobné, že cudzinec vyjadrí svoju nespokojnosť s tlmočením priamo na mieste, pretože jeho námietku prekladá dotyčný tlmočník – neetické tlmočenie môže prispievať k neadekvátnemu konaniu s cudzincom, ba až k zamietnutiu napr. jeho žiadosti o azyl pre rozporuplnosť (PL, SK, CZ) – napriek tomu, že UNHCR má k dispozícii špecifický etický kódex pre tlmočníkov a organizovalo školenia pre tlmočníkov v azylovom konaní (SK, CZ, UA), tlmočník niekedy nepozná a nedodržiava základné štandardy tlmočenia ani etický kódex tlmočníkov (CZ, SK, UA) – v praxi nie je zaužívaný mechanizmus, ktorý by overoval a udržoval úroveň tlmočenia, prípadne umožňoval disciplinárne konanie voči prípadom porušenia etického kodexu, v niektorých prípadoch iniciovanie trestného konania v prípade podozrenia z naplnenia skutkovej podstaty trestného činu(SK, PL) – chýba etický kódex pre neprísažných tlmočníkov (PL, SK, CZ)

Tlmočník preberá iné funkcie

– tlmočník sa sám stavia do rôznych pozícií (PL, SK, HU, CZ) a to najmä: – rozhodovača (rozhoduje o opodstatnenosti údajov), – právnika (poskytuje právne rady cudzincom), – policajta (ponúka pomoc s prepustením či vybavením dokladov), – sociálneho pracovníka (vyjadruje sa k jeho integrácii), – psychológa (vedie rozhovor, akoby bol terapeutom), – experta na krajinu pôvodu (porovnáva povedané a vlastné údaje z krajiny pôvodu), – sociálneho vedca (vyjadruje sa k zvyklostiam krajiny pôvodu, k pravosti etnických a kultúrnych prejavov, a tým k dôveryhodnosti cudzinca) – tlmočník sa stavia do uvedených pozícií bez toho, aby ho v tom inštitúcia zastavila, resp. mu zamedzila v takomto konaní, ktoré je v priamom rozpore so záujmami jeho klienta – zástupca inštitúcie toleruje, že tlmočník sa vo svojich komentároch na adresu cudzinca stotožňuje s postojom inštitúcie (CZ, SK, HU) – podobný konflikt záujmov nastáva, ak zástupca inštitúcie, ktorý vedie konanie, tlmočí, a zároveň rozhoduje o cudzincovi (PL) – tlmočník sa v prestávkach správa ako súčasť inštitúcie, pre ktorú tlmočí napr. neformálnou komunikáciou s úradníkmi a policajtmi (SK, PL, CZ) – tlmočník vyjadrí osobný postoj, napríklad, že cudzinec hovoril nedôležité alebo nezrozumiteľné veci. V prvom prípade tlmočník preberá na seba rolu rozhodovača, ktorý je kompetentný určiť, čo je dôležité, a v druhom prípade hovorí o svojej nekvalifikovanosti porozumieť dialektu. Toto zistenie môže súvisieť s často uvádzanými výhradami na odvolacích súdoch voči tomu, že tlmočník neporozumel úplne tomu, čo bolo hovorené, že zápisnica je neúplná, prípadne obsahuje nepresne tlmočené fakty. (HU, CZ, PL, SK, UA) – tlmočník cudzincom svojvoľne radí, ako ne/žiadať o azyl (HU, CZ, SK, UA) – tlmočník sa dopúšťa protiprávneho konania (vo vyššie uvedených prípadoch) alebo nabáda cudzinca na korupčné konanie, keď mu/jej ponúkne, že jeho/jej výpoveď za úhradu „zdramatizuje“ (HU, CZ, PL, SK) – cudzinec si od tlmočníka pýta rady, čo má hovoriť, aby spĺňal kritériá na udelenie azylu (PL, SK, UA).

7.5 Etický kódex pre právnikov a advokátov Ligy za ľudské práva pracujúcich s obeťami obchodovania s ľuďmi

Vo všetkých prípadoch je právnik/právnička povinný/á dôkladne vysvetliť potenciálnemu klientovi/klientke typ a rozsah právnej pomoci, ktoré môže obeti v rámci *Programu právnej pomoci Ligy za ľudské práva* aktuálne poskytnúť. Ešte predtým, ako je založený akýkoľvek vzťah medzi klientom/klientkou a právnikom, či spolupracujúcim advokátom Ligy (vrátane právneho zastúpenia), musí byť klientovi/klientke jasne a zrozumiteľne vysvetlené, aký je cieľ a rozsah poskytovanej pomoci.

Rozsah poskytovanej pomoci je daný prostriedkami, ktoré má Liga za ľudské práva aktuálne dispozícii a pravidlami, ktoré boli stanovené donorom, ktorý prostriedky poskytol. Právnik/právnička Ligy je povinný/á byť informovaný o aktuálnom rozsahu právnej pomoci, ktorá môže byť klientovi/klientke v rámci Programu právnej pomoci poskytnutý a nesmie klientovi/klientke sľúbiť poskytnutie právnej pomoci, ktorá by presahova-

la rozsah aktuálne ponúkanej pomoci, alebo bola v rozpore s cieľmi, zásadami alebo pravidlami poskytovania právnej pomoci Ligy za ľudské práva. Právnik/právnička Ligy za ľudské práva je povinný/á spísať záznam o tom, ako potenciálneho klienta/klientku poučil o právnej pomoci, ktorú je možné poskytnúť, ktorý klient/ka podpíše a jednu kópiu s jeho podpisom založí do spisu.

Program právnej pomoci Ligy za ľudské práva nie je nárokovateľný právny inštitút a neexistuje žiaden právny nárok na poskytnutie právnej pomoci v rámci tohto programu. Právnik Ligy nie je povinný poskytovať právne služby potenciálnemu/nej klientovi/klientke a je oprávnený odmietnuť poskytovanie právnych služieb. Právnik Ligy ale nesmie odmietnuť poskytovanie právnych služieb na základe rasy, pohlavia, sexuálnej orientácie, národnosti, politickej príslušnosti alebo politických názorov, náboženstva, veku, rodinného postavenia, alebo príslušnosti k určitej sociálnej skupine.

Právna pomoc môže byť poskytovaná len na základe dobrovoľného informovaného súhlasu klienta/ky a trvá len počas doby, dokedy trvá informovaný súhlas klienta/ky. Klient/ka môže vypovedať súhlas s poskytovaním právnej pomoci ústne alebo písomne. V prípade, ak by klient/ka namietol/la porušenie etiky zo strany právnika, považuje sa to za ukončenie súhlasu klienta/ky s poskytovaním právnych služieb. Kontrola nad cieľmi poskytovanej právnej pomoci prináleží klientovi/klientke. Ak počas poskytovania právnej pomoci sa právnik a klient/kanedokážu dohodnúť na cieľoch a stratégii poskytovanej pomoci, právnik môže ukončiť právne zastúpenie. O ukončení právneho zastúpenia spíše právnik záznam, ktorý sa založí do spisu klienta/ky.

Právnik musí klienta/ku predom informovať o všetkých právnych úkonoch, ktoré v jeho/jej prípade plánuje vykonať. Klient/ka má právo vidieť a dostať kópiu zo všetkých materiálov, ktoré sa nachádzajú v jeho/jej spise. Právnik poskytne klientovi/ke kópie zo všetkých dokumentov na základe jeho/jej požiadavky a to počas alebo po skončení poskytovania právnej pomoci. Právnik ale nie je povinný zničiť materiál, ktorý je súčasťou spisu ani na žiadosť klienta/ky a je povinný archivovať dokumentáciu týkajúcu sa poskytovanej právnej pomoci, v súlade s právnymi predpismi. V prípade, ak došlo k ukončeniu právneho zastupovania, právnik je povinný oznámiť túto skutočnosť všetkým štátnym orgánom, vo vzťahu ku ktorým konal ako právny zástupca klienta/ky.

Starostlivosť

Právnik musí konať zodpovedne, odborne a s náležitou starostlivosťou, v súlade s účinnými právnymi predpismi tak, aby v rámci zákonov dosiahol pre klienta/ku čo najlepší výsledok. Právnik môže klienta/ku zastupovať iba v rozsahu poverenia a v súlade s pokynmi klienta/ky. Právnik je povinný dodržiavať a rešpektovať všetky lehoty, ktoré sa na záležitosť klienta/ky vzťahujú. Právnik je povinný viesť systém zaznamenávania poskytovanej právnej pomoci klientom/kou a archivovať všetky dokumenty súvisiace s poskytovanou pomocou. Pri tom je povinný riadiť sa účinnými právnymi predpismi, najmä zákonom o ochrane osobných údajov a zákonom o archívnictve.

Konflikt záujmov

Právnik nesmie zastupovať klienta/ku v prípade, ak jeho osobné alebo finančné záujmy by boli v rozpore so záujmami klienta/ky. Právnik nesmie poskytnúť právnu pomoc alebo zastupovať dvoch, resp. viacerých klientov v tej istej veci, ak medzi záujmami klientov dochádza ku konfliktu, alebo ak hrozí vážne nebezpečenstvo takéhoto konfliktu. Právnik musí ukončiť zastupovanie viacerých alebo všetkých zainteresovaných klientov, ak medzi nimi dôjde ku konfliktu záujmov. Rovnako musí postupovať, ak hrozí nebezpečenstvo porušenia povinnosti zachovávať mlčanlivosť, alebo ak je ohrozená jeho/jej nezávislosť. Právnik musí odmietnuť zastupovanie nového klienta/ky, ak hrozí nebezpečenstvo porušenia povinnosti zachovávať mlčanlivosť o skutočnostiach, ktoré mu zveril predchádzajúci/a klient/ka, alebo ak by informácie, ktoré má právnik k dispozícii o záležitostiach bývalého klienta/ky, nového/ú klienta/ku neprimerane zvýhodnili.

Mlčanlivosť

Klient/ka a potenciálny/a klient/ka majú právo na zachovanie mlčanlivosti o informáciách získaných od nich alebo od iných osôb právnikom. Mlčanlivosť je právom klienta/ky, nie právnika. Povinnosť mlčanlivosti môže zaniknúť len na základe výslovného súhlasu klienta/ky, s výnimkou prípadov tu upravených alebo v prípadoch ustanovených zákonom. Právnik je povinný upozorniť klienta/ku na skutočnosť, že povinnosť mlčanlivosti nemá rovnaký rozsah ako v prípade advokátov a poučiť ho o možných následkoch. Právnik je povinný zachovávať mlčanlivosť o všetkých informáciách, ktoré sa dozvedel pri vybavovaní záležitosti klienta/ky, s výnimkou prípadov upravených interným predpisom Ligy za ľudské práva alebo v prípadoch ustanovených zákonom. Právnik je povinný viesť spisovú dokumentáciu spôsobom, ktorý chráni mlčanlivosť o záležitostiach klienta/ky. Povinnosť mlčanlivosti trvá aj po ukončení poskytovania právnej pomoci klientovi/ke, ak nie je upravené inak.

Povinnosť mlčanlivosti sa nevzťahuje na informácie, ktoré boli zverejnené s klientovým/klientkinym súhlasom. V prípade, ak klient/ka dobrovoľne súhlasí so zverejnením určitej informácie, predpokladá sa, že súhlasil/a so zánikom povinnosti mlčanlivosti vo vzťahu k danej informácii. Avšak, povinnosť mlčanlivosti nesmie byť porušená v prípade, ak došlo k zverejneniu informácie bez súhlasu klienta(ky, alebo proti záujmom klienta/ky. Právnik môže poskytnúť informácie o klientovi/ke iným právnikom alebo advokátom za účelom profesionálnej konzultácie v prípade, ak aj tieto iné osoby budú viazané povinnosťou mlčanlivosti a v prípade, ak tieto iné osoby nie sú v konflikte záujmov so záujmami klienta/ky. Právnik môže porušiť povinnosť mlčanlivosti v miere nevyhnutnej na to, aby sa mohol brániť v prípade obvinenia z porušenia profesionálnej etiky. Právnik ako aj Liga za ľudské práva môžu použiť informácie, ktoré získali z prípadov klientov v publikáciách alebo v iných písomnostiach aj bez súhlasu dotknutého klienta/ky, ak zabezpečia, aby tieto písomnosti neobsahovali žiadne údaje, na základe ktorých by bolo možné identifikovať dotknutého/ú klienta/ku. Liga za ľudské práva je povinná poskytnúť právnikom poučenie, vedenie a pomoc pri zabezpečovaní plnenia povinnosti mlčanlivosti a ochrany osobných údajov v súlade s príslušnými normami. Liga je zodpovedná za dodržiavanie zákona o ochrane osobných údajov a za dodržiavanie zásady mlčanlivosti.

Bezúhonnosť

Právnik je povinný za každých okolností konať čestne a zodpovedne a je povinný nabádať svojich klientov k rovnakému konaniu. Právnik nesmie nabádať, radiť alebo pomáhať žiadnej osobe pri príprave falošných, zavádzajúcich alebo nepravdivých podaní pred akýmkoľvek súdom alebo štátnym orgánom pred ktorým právnik koná v mene klienta/ky. Právnik je povinný vystupovať v kontakte s inými ľuďmi dôstojne a profesionálne, v súlade s princípom rešpektovania iných ľudí a v súlade s princípmi ľudských práv a nediskriminácie.

V prípade, ak sa právnik dozvie, že klient/ka poskytol/a súdu alebo inému štátnemu orgánu nepravdivé, falošné alebo zavádzajúce informácie ešte predtým, ako mu/jej začal poskytovať právnu pomoc, nesmie o svojich zisteniach informovať súd ani iný štátny orgán bez výslovného súhlasu klienta/ky, s výnimkou, ak by platné a účinné právne predpisy upravovali inak. V každom prípade je ale právnik povinný pokúsiť sa presvedčiť klienta/ku, aby svoje vyhlásenia opravil/a. V takomto prípade právnik ďalej nesmie pripraviť žiadne podanie na súd alebo zodpovedný štátny orgán, alebo inú inštitúciu, ktoré je založené na predchádzajúcich nepravdivých, zavádzajúcich alebo falošných informáciách alebo vykonať akýkoľvek úkon, ktorý by mohol viesť k tomu, že súd alebo zodpovedný štátny orgán alebo iná inštitúcia založí svoje rozhodnutie na takýchto informáciách.

Právnik nesmie vedome podpísať alebo byť akokoľvek inak spojený s akýmkoľvek listom, správou alebo iným dokumentom, podať vyjadrenie alebo ponúknuť akékoľvek podanie vo vzťahu ku klientovi/ke, ktorý obsahuje falošné alebo zavádzajúce informácie. Právnik nesmie súdu alebo inému orgánu či inštitúcii poskytnúť akýkoľvek dokument o ktorom vie, že je falošný alebo obsahuje falošné alebo zavádzajúce informácie. V prípade ak po tom, čo právnik začne poskytovať právnu pomoc klientovi/ke, tento poskytne pred súdom alebo iným orgánom vyhlásenie, o ktorom právnik vie, že obsahuje falošné, nepravdivé alebo zavádzajúce informácie, je

právnik **povinný**:

- Zachovať povinnosť mlčanlivosti, ktorá môže byť porušená len na základe výslovného súhlasu klienta/ky,
- Pokúsiť sa presvedčiť klienta/ku, aby svoje vyhlásenia opravil/a,
- Neposkytovať súdu alebo inému orgánu žiadne podania, ktoré sú založené na nepravdivých, falošných alebo zavádzajúcich informáciách a nesmie vykonať žiaden úkon, ktorý by mohol viesť k tomu, že súd alebo zodpovedný štátny orgán alebo iná inštitúcia založí svoje rozhodnutie na takýchto informáciách,
- Ukončiť právne zastúpenie a poskytovanie pomoci v prípade, ak tieto informácie zasahujú priamo jadro právneho zastúpenia a klient/ka odmietne svoje vyhlásenia opraviť.

Zákaz zneužívania

Právnik nesmie vstúpiť do žiadneho vzťahu, ktorý by mohol priamo alebo nepriamo ovplyvniť jeho nezávislý úsudok vo vzťahu ku klientovi/ke v prípade poskytovania právnej pomoci a nesmie zneužívať klienta/ku na účely dosiahnutia finančného, sexuálneho alebo akéhokoľvek iného uspokojenia alebo zisku.

Kapitola 8 – Špecifické postavenie detí ako obetí obchodovania s ľuďmi [99]

Základné právne princípy vychádzajú z Dohovoru o právach dieťaťa

8.1 Najlepší záujem dieťaťa

Dohovor o právach dieťaťa

Článok 3

1. Záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akýchkoľvek postupoch týkajúcich sa detí, či už vykonávaných súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi.

Všeobecný komentár č. 14 Výboru OSN pre práva dieťaťa podrobne rozpracoval článok 3 Dohovoru:

„Pri akýchkoľvek postupoch a rozhodnutiach týkajúcich sa detí, nech už uskutočňovaných verejnými inštitúciami alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi, posúdenie najlepšieho záujmu dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom."

- „**postup**" – úkony, konania, návrhy, služby, procesy, ostatné opatrenia, nečinnosť je tiež postupom

- „**verejné/súkromné inštitúcie**/ zariadenia sociálnej starostlivosti" – všetky verejné a súkromné inštitúcie a zariadenia, ktorých práca a rozhodnutia majú vplyv na deti a uplatňovanie ich práv

- „**súdy**" – všetky súdne konania na všetkých stupňoch

- „**občianske konania**": napr. určenie otcovstva, zneužitie/zanedbanie dieťaťa, zlúčenie rodiny, konanie o osvojení, o zverení do starostlivosti, o určení bydliska, úpravy styku a pod.

- „**správne orgány**": postupy vo sférach vzdelania, starostlivosti, zdravia, životných podmienok, ochrany, azylu, cudzineckého práva/pobytové otázky, prístupu ku št. občianstvu a pod.

- „**musí byť prvoradým hľadiskom**": právna povinnosť; štátne orgány nemôžu vykonávať voľnú úvahu, či najlepší záujem dieťaťa má byť posúdený a či mu má byť daný náležitý význam pri prijímaní akýchkoľvek opatrení

[99] JUDr. Katarína Fajnorová

Priama aplikovateľnosť čl. 3 Dohovoru – štátne orgány musia vždy jasne v každom prípade týkajúcom sa postupov a rozhodnutí vo veciach detí objasniť, ako konkrétne vzali najlepší záujem[100] dieťaťa do úvahy. Nestačí len odkazovať na pravidlo najlepšieho záujmu dieťaťa všeobecne, alebo tvrdiť, že najlepší záujem dieťaťa je zapracovaný do určitých postupov, či politík (...)

Novelizovaný zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine, po schválení v NR SR účinný od 1.1.2016 by mal obsahovať návod k tomu, čo by zodpovedné orgány mali zohľadniť pri určovaní a posudzovaní najlepšieho záujmu dieťaťa:

Článok 5

Záujem maloletého dieťaťa je prvoradým hľadiskom pri rozhodovaní vo všetkých veciach, ktoré sa ho týkajú. Pri určovaní a posudzovaní záujmu maloletého dieťaťa sa zohľadňujú najmä a) úroveň starostlivosti o dieťa, b) bezpečie dieťaťa ako aj bezpečie prostredia, v ktorom sa dieťa zdržiava, c) ochrana dôstojnosti ako aj duševného, telesného a citového vývinu dieťaťa, d) okolnosti, ktoré súvisia so zdravotným stavom dieťaťa alebo so zdravotným postihnutím dieťaťa, e) ohrozenie vývinu dieťaťa zásahmi do dôstojnosti a ohrozenie vývinu dieťaťa zásahmi do duševnej, telesnej a citovej integrity osoby, ktorá je dieťaťu blízkou osobou, f) podmienky na zachovanie identity dieťaťa a na rozvoj schopností a vlôh dieťaťa, g) názor dieťaťa a jeho možné vystavenie konfliktu lojality a následnému pocitu viny, h) podmienky pre vytváranie a rozvoj vzťahových väzieb s obidvomi rodičmi, súrodencami a s inými blízkymi osobami, i) využitie možných prostriedkov na zachovanie rodinného prostredia dieťaťa, ak sa zvažuje zásah do rodičovských práv a povinností."

Treba však zdôrazniť slovíčko „najmä", ktoré znamená, že uvedený výpočet nie je vyčerpávajúci, t.j. môžu existovať ďalšie dôležité faktory, ktoré môže byť potrebné, v závislosti od okolností individuálneho prípadu, zohľadniť. Vychádzajúc zo Všeobecného komentára č. 14 Výboru pre práva dieťaťa, dôležité môže byť vziať do úvahy tiež nasledovné:

- Pokiaľ ide o bezpečie dieťaťa a bezpečie prostredia, v ktorom sa dieťa zdržiava, dôležité je mať na pamäti právo dieťaťa na ochranu pred všetkými formami fyzického a psychického násilia, zranenia alebo zneužitia, sexuálneho obťažovania, tlaku rovesníkov, šikanovania, ponižujúceho zaobchádzania, a pod., ako aj ochranu pred sexuálnym, ekonomickým a iným vykorisťovaním, drogami, pracovným, vojenským konfliktom, atď." (bod 73 Všeob. kom. č.14).

• Pokiaľ ide o zachovanie identity dieťaťa, Všeobecný komentár špecifikuje, že "identita dieťaťa zahŕňa vlastnosti, ako je pohlavie, sexuálna orientácia, národnosť, náboženstvo a presvedčenia, kultúrna identitu, osobnosť" (bod 55 Všeob. kom. č. 14).

• V rámci podmienok na rozvoj schopností a vlôh dieťaťa je veľmi dôležité vždy zohľadniť "podmienky na vzdelanie" (bod 79 Všeob. kom. č. 14).

• A v neposledom rade: "stav zraniteľnosti dieťaťa, ako aj postihnutie, príslušnosť k menšinovej skupine, status utečenca alebo toho, kto si hľadá útočisko, obeť zneužitia, život na ulici, atď." (bod 75 Všeob. kom. č. 14).

Poznámka autorov: Ďalšie procesné záruky si odporúčame prečítať priamo v Komentári (v prílohe).

[100] V niektorých krajinách je určovanie najlepšieho záujmu osobitným konaním

Dohovor Rady Európy

Dohovor upravuje práva detských obetí obchodovania s ľuďmi v článkoch 10 (identifikácia obetí, maloletí bez sprievodu, domnienka maloletosti ak je vek neistý), 14 (povolenia na pobyt), 16 (návrat), 24 (priťažujúce okolnosti ak je obchodované s deťmi), 28 (ochrana obetí, a svedkov), 30 (špeciálne ochranné opatrenia v konaniach pred súdom), a 33 (pátranie po nezvestných deťoch-obetiach obchodovania s ľuďmi)[101]

Smernica 2011/36/EÚ

V Preambule smernice je uvedené:

"Deti sú zraniteľnejšie ako dospelí, a preto sú vystavené väčšiemu riziku, že sa stanú obeťami obchodovania s ľuďmi. **Táto smernica sa musí uplatňovať s osobitným zreteľom na najlepší záujem dieťaťa v súlade s Chartou základných práv Európske únie a Dohovorom Organizácie Spojených národov o právach dieťaťa z roku 1989**. V súvislosti s touto smernicou by k obzvlášť zraniteľným osobám mali patriť prinajmenšom **všetky deti**. Iné faktory, ktoré by sa mohli zohľadniť pri hodnotení zraniteľnosti obete, zahŕňajú napríklad pohlavie, tehotenstvo, zdravotný stav a zdravotné postihnutie. Okrem opatrení, ktoré sú dostupné všetkým obetiam obchodovania s ľuďmi, by mali členské štáty zabezpečiť, aby bola poskytovaná **osobitná pomoc, podpora a ochranné opatrenia detským obetiam. Tieto opatrenia by sa mali poskytovať v najlepšom záujme dieťaťa a v súlade s Dohovorom OSN o právach dieťaťa z roku 1989.** Ak nie je istý vek osoby, ktorá je obeťou obchodovania s ľuďmi, a existujú dôvody domnievať sa, že má menej ako 18 rokov, **táto osoba by sa mala považovať za dieťa** a mala by **sa jej poskytnúť okamžitá pomoc, podpora a ochrana**. Opatrenia na pomoc a podporu detským obetiam by sa mali zameriavať na ich fyzické a psychologicko-sociálne zotavenie a na dlhodobé riešenie situácie danej osoby. Prístup k vzdelaniu by deťom pomohol znovu sa začleniť do spoločnosti. Vzhľadom na to, že detské obete sú obzvlášť zraniteľné, mali byť k dispozícii ďalšie opatrenia na ich ochranu počas vypočúvania a v priebehu vyšetrovania a trestného konania. **Osobitná pozornosť by sa mala venovať detským obetiam obchodovania s ľuďmi bez sprievodu, keďže potrebujú osobitnú pomoc a podporu vzhľadom na svoju situáciu osobitnej zraniteľnosti.** Od chvíle, keď je detská obeť obchodovania s ľuďmi bez sprievodu identifikovaná, do chvíle nájdenia trvalého riešenia by členské štáty mali uplatňovať opatrenia súvisiace s prijímaním primerané potrebám dieťaťa a mali by zabezpečiť uplatnenie procesných záruk. V prípadoch, keď je to potrebné, mali by sa prijať opatrenia nevyhnutné na zabezpečenie ustanovenia poručníka a/alebo zástupcu s cieľom zabezpečiť najlepšie záujmy maloletých. **Rozhodnutie o budúcnosti každej detskej obete bez sprievodu by sa malo prijať v čo najkratšej lehote s cieľom nájsť trvalé riešenia vychádzajúce z individuálneho posúdenia najlep**ších záujmov dieťaťa, ktoré by mali byť prvoradými. Trvalým riešením by mohol byť návrat a opätovná integrácia do krajiny pôvodu alebo krajiny navrátenia, integrácia do hostiteľskej spoločnosti, udelenie medziná rodnej ochrany alebo udelenie iného postavenia v súlade s vnútroštátnym právom členských štátov."

Najlepší záujem dieťaťa bez sprievodu podľa Programu na ochranu odlúčených detí v Európe

(Separated Children in Europe Programme – SCEP):

Najlepší záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri všetkých konaniach s odlúčeným dieťaťom. Každé posúdenie či určenie najlepšieho záujmu sa musí uskutočniť zohľadniac individuálne okolnosti každého dieťaťa a musí zohľadniť:

- Rodinnú situáciu dieťaťa
- Situáciu v krajine pôvodu dieťaťa
- Osobitosti, ktoré spôsobujú zvýšenú zraniteľnosť dieťaťa
- Bezpečnosť dieťaťa a riziká, ktorým je/ by mohlo byť vystavené
- Potrebu ochrany a opatrenia na zabezpečenie ochrany dieťaťa
- Duševné a fyzické zdravie dieťaťa
- Vzdelanie a socioekonomické podmienky
- Mieru integrácie v hostiteľskej krajine (na Slovensku)

[101] Article 10 – Identification of the victims

1 Each Party shall provide its competent authorities with persons who are trained and qualified in preventing and combating trafficking in human beings, in identifying and helping victims, including children, and shall ensure that the different authorities collaborate with each other as well as with relevant support organisations, so that victims can be identified in a procedure duly taking into account the special situation of women and child victims and, in appropriate cases, issued with residence permits under the conditions provided for in Article 14 of the present Convention.

When the age of the victim is uncertain and there are reasons to believe that the victim is a child, he or she shall be presumed to be a child and shall be accorded special protection measures pending verification of his/her age.

4 As soon as an unaccompanied child is identified as a victim, each Party shall:

a provide for representation of the child by a legal guardian, organisation or authority which shall act in the best interests of that child;

b take the necessary steps to establish his/her identity and nationality;
c make every effort to locate his/her family when this is in the best interests of the child.
Article 14 – Residence permit

2 The residence permit for child victims, when legally necessary, shall be issued in accordance with the best interests of the child and, where appropriate, renewed under the same conditions.

Article 16 – Repatriation and return of victims
7 Child victims shall not be returned to a State, if there is indication, following a risk and security assessment,that such return would not be in the best interests of the child.

Article 24 – Aggravating circumstances
Each Party shall ensure that the following circumstances are regarded as aggravating circumstances in the determination of the penalty for offences established in accordance with Article 18 of this Convention:
b the offence was committed against a child

Article 28 – Protection of victims, witnesses and collaborators with the judicial authorities
A child victim shall be afforded special protection measures taking into account the best interests of the child.
Article 30 – Court proceedings
in accordance with the conditions under its internal law and, in the case of child victims, by taking special care of children's needs and ensuring their right to special protection measures.

Article 33 – Measures relating to endangered or missing persons
2 The Parties to this Convention may consider reinforcing their co-operation in the search for missing people, in particular for missing children, if the information available leads them to believe that she/he is a victim of trafficking in human beings. To this end, the Parties may conclude bilateral or multilateral treaties with each other.

Vyhodnocovanie najlepšieho záujmu dieťaťa

Vyhodnotenie musí zohľadniť:

Pohlavie dieťaťa

Národnosť, etnický pôvod, kultúrny a lingvistický pôvod dieťaťa

Určenie najlepšieho záujmu musí byť multidisciplinárnym postupom vykonaným odborníkmi, ktorí pracujú s dieťaťom.

Najlepší záujem dieťaťa z dlhodobého hľadiska

Rozhodnutia, ktoré sú prijaté v prípadoch odlúčených detí musia v najväčšej možnej miere zohľadniť najlepší záujem dieťaťa z dlhodobého hľadiska a blaho dieťaťa. Riešenia by mali byť konkrétne, bezpečné a udržateľné. Mali by byť vypracované postupy na vyhodnotenie potreby ochrany (vrátane azylu) a trvalého riešenia každého odlúčeného dieťaťa. Tieto postupy musia zohľadniť v prvom rade najlepší záujem dieťaťa. SCEP verí tomu, že je v záujme všetkých zainteresovaných strán, aby boli vyvinuté formálne postupy, záruky a odsúhlasené kritériá, ktoré zabezpečia, že najlepší záujem každého odlúčeného dieťaťa.

Deti, ktoré sú obeťami obchodovania s ľuďmi

Na deti, ktoré sú obete obchodovania, sa nesmie hľadieť ako na páchateľov trestnej činnosti, a ich ochrana musí byť prvoradá. **Udelenie pobytu u týchto detí musí byť v súlade s ich najlepším záujmom a nesmie byť podmienené spoluprácou s príslušnými orgánmi, ani poskytnutím svedectva proti obchodníkom s ľuďmi**. Musí im byť poskytnutý dostatočný čas, aby sa mohli rozhodnúť, či chcú svedčiť proti páchateľom. Potrebujúc čas na vytvorenie si dôvery so zodpovednými pracovníkmi a tiež na to, aby sa cítili v bezpečí a chránené. **Rozhovory ohľadne ich pobytu sa nesmú uskutočniť ihneď po príjazde ani ihneď po identifikovaní dieťaťa ako obete obchodovania**.

Prístup k postupu na určenie najlepšieho záujmu

Odlúčeným deťom, bez ohľadu na ich vek, nikdy nemôže byť odopretý okamžitý prístup k postupu na určenie najlepšieho záujmu. Pre odlúčené deti, ktoré žiadajú o azyl, je výsledok azylového konania nevyhnutnou súčasťou vyhodnotenia najlepšieho záujmu. Odlúčené deti, ktoré v priebehu postupu, ktorým sa určuje ich najlepší záujem dosiahnu plnoletosť by mali naďalej benefitovať z rovnakého prístupu a malo by sa pokračovať v postupe, ktorý bol začatý, keď boli ešte deťmi. Avšak, kompetentné orgány by sa mali snažiť vyhnúť neprimeranému predlžovaniu konania, ktoré by mohlo spôsobiť, že dôjde k dosiahnutiu plnoletosti počas konania

Kapitola 9 – Možnosti ochrany a podpory obetí obchodovania s ľuďmi v SR

Upravuje Nariadenie MV SR v prílohe.

Prílohy

Rozsudok Městského soudu v Praze ze dne 03.11.2011, čj. 10 A 278/2010 – 37: Rozhodnutí Ministerstva vnitra o vyřazení cizince z Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi je správním rozhodnutím, proti kterému je cizinec oprávněn podat rozklad (§ 152 správního řádu z roku 2004).

Nariadenie Ministerstva vnútra Slovenskej republiky o zabezpečení programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi z 19.decembra 2013 č.180/2013

Všeobecný komentár č.14 (2013) Výboru pre práva dieťaťa k určovaniu najlepšieho záujmu dieťaťa

Rozhodnutí Ministerstva vnitra o vyřazení cizince z Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi je správním rozhodnutím, proti kterému je cizinec oprávněn podat rozklad (§ 152 správního řádu z roku 2004). (Podle rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 03.11.2011, čj. 10 A 278/2010 - 37)

Kľúčové slová: správní rozhodnutí, vyřazení cizince z Programu podpory a ochrany obětí obchodování, cizinec oprávněn podat rozklad

10 A 278/2010-37

Usnesení

Městský soud v Praze rozhodl v senátě složeném z předsedkyně Mgr. Jany Brothánkové a soudců Mgr. Jana Kašpara a JUDr. Ing. Viery Horčicové v právní věci žalobce: P. H. L., st. přísl. Vietnam, zast. Mgr. Pavlem Čižinským, advokátem, se sídlem, Ječná 548/7, Praha 2, proti žalovanému: Ministerstvo vnitra, se sídlem Nad Štolou 3, Praha 7, v řízení o žalobě proti rozhodnutí žalovaného ze dne 5. 10. 2010 čj. OP-4-5/2010

takto:

I. Žaloba se odmítá.

II. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.

III. Žalobci se vrací soudní poplatek ve výši 2.000,- Kč. Tato částka mu bude vyplacena do třiceti dnů od právní moci tohoto usnesení, k rukám Mgr. Pavla Čižinského, advokáta.

Odůvodnění:

Žalobce se žalobou podanou Městskému soudu v Praze dne 6. 12. 2010 domáhal toho, aby soud zrušil rozhodnutí Ministerstva vnitra ze dne 5. 10. 2010 čj. OP-4-5/2010 vyřazení žalobce z Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi (dále jen Program), eventuelně, aby soud zakázal žalovanému porušovat žalobcovo právo a aby žalovanému zakázal přikázal znovu zařadit žalobce do Programu. Žalobce v žalobě uvedl, že je občanem Vietnamu a v České republice pobývá od podzimu roku 2008. Na jaře roku 2009 se stal obětí jednání obchodní společnosti, která provedla rozsáhlou náborovou akci na práci v lese, pro kterou přibližně 2 měsíce pracoval. Spolu s blíže nezjištěným počtem dalších občanů Vietnamu, Slovenska a jiných žalobce po řadu týdnů pracoval ve velmi špatných podmínkách v lese, trpěl nedostatkem jídla a bylo mu neustále slibováno, že dostane zaplaceno. Nakonec dostal zaplaceno jen zčásti, a to zřejmě jen náhodou, neboť většina jeho kolegů nedostala kromě záloh na koupi jídla ve výši několika set korun na týden, žádnou mzdu. V polovině roku 2010 po dalším neúspěšném hledání práce byl žalobce nalákán na práci v jakémsi odlehlém stavení v okolí Chebu. Tam byl pod hrozbou násilí nucen setrvat a pomáhat při míchání jakýchsi látek, kterých se domnívá, že mohly sloužit k výrobě drog. Teprve po několika týdnech se žalobci podařilo své věznitele uprosit s tím, že má v Praze rodinu (což nebyla pravda), kterou chce navštívit, takže ho propustili.

V červenci 2010 se žalobce setkal s organizací La Strada, která pomáhá obětem obchodování s lidmi, a ta mu nabídla účast v Programu, který provozuje Ministerstvo vnitra. Dne 28.7. 2010 byl na **návrh organizace La Strada zařazen do Programu**. Dne 23.9. 2010 byl vyslechnut pracovníky Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu Policie České republiky. Dne 5.10. 2010 rozhodla ředitelka odboru prevence kriminality Ministerstva vnitra o vyřazení žalobce z Programu s odůvodněním, že podle stanoviska Policie České republiky se nejedná o pravděpodobnou oběť obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování a nucené práce. Žalobce uvádí, že napadá rozhodnutí žalovaného ze dne 5.10. 2010, které mu nebylo doručen a kterým byl vyřazen z Programu. Žalobce tvrdí, že napadené rozhodnutí je rozhodnutím ve smyslu ustanovení § 65 s.ř.s., neboť jde o úkon správního orgánu (žalovaný je správním orgánem), jímž se ruší práva osob a které má rovněž neopominutelný vliv na možnost požádat o povolení k dlouhodobému pobytu za účelem ochrany dle § 42e zákona o pobytu cizinců. Uvádí, že napadené rozhodnutí je věcně nesprávné, neboť dle názoru žalobce je pravděpodobnou obětí obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování. Napadené rozhodnutí bylo podle názoru žalobce vydáno v rozporu se zákonem, neboť odporuje ustanovením správního řádu, které se na něj vztahují. Zásadní rozpor spatřuje zejména v tom, že napadené rozhodnutí nebylo vůbec zdůvodněno.

V žalobě žalobce dále uvedl, že proti napadenému rozhodnutí podal rozklad. Ten byl posouzen jako nepřípustné podání a jako takový podle § 43 odst. 1 písm. b) správního řádu usnesením ze dne 23.11. 2010 odložen. Proti tomuto usnesení podal žalobce další rozklad, o kterém nebylo ke dni podání žaloby rozhodnuto. Z důvodu procesní opatrnosti nicméně žalobce podává nyní tuto žalobu. K výzvě soudu žalobce doplnil, že jeho druhý rozklad byl zamítnut usnesením rozhodnutím ministra vnitra ze dne 4.3. 2011. Proti tomuto rozhodnutí žalobce správní žalobu nepodal.

Dále žalobce v doplnění žaloby uvedl, že úvaha o aplikaci § 68 odst. 1 písm. a) s.ř.s. by byla namístě pouze v případě, pokud v řízení před správním orgánem řádný opravný prostředek existoval. To by ovšem znamenalo, že soud by se neztotožnil s názorem žalovaného, který se domnívá, že žalobou napadené rozhodnutí není rozhodnutím dle správního řádu, ba dokonce, že není vůbec žádným rozhodnutím. Pokud oud dospěje k názoru, že žalobou napadené rozhodnutí mělo být vydáno dle správního řádu a bylo tedy proti němu přípustné odvolání, pak podle názoru žalobce nezbude, než žalobu odmítnout.

Žalobce dále uvádí, že soud může též dospět k názoru, že žalobou napadené rozhodnutí sice není rozhodnutí dle správního řádu, proti kterému by bylo možno podat rozklad, ovšem je rozhodnutím podle § 65 s.ř.s., neboť pojem rozhodnutí podle s.ř.s. je širší, než jen rozhodnutí podle správního řádu. V takovém případě by soud žalobu nemohl odmítnout. Žalobce pak dále uvádí, že rovněž může soud dojít k názoru, že žalobou napadené rozhodnutí sice není rozhodnutím dle § 65 s.ř.s., ovšem je zásahem podle § 82 s.ř.s. Žalovaný ve vyjádření k podané žalobě, které bylo soudu doručeno dne 8.3. 2011, uvedl, že zařazení cizince do Programu a jeho vyřazení z Programu není upraveno žádným právním předpisem. Vlastní postup při zařazení a vyřazení není prováděn v intencích správního či jiného řízení podle zvláštních právních předpisů, v jehož rámci by bylo vydáváno rozhodnutí. Proto není podle názoru žalovaného možno využít proti vyřazení z Programu zákonných opravných prostředků.

Program je opatření nelegislativního charakteru vytvořené s cílem poskytnout obětem obchodování s lidmi podporu, zabezpečit ochranu jejich lidských práv a důstojnosti, motivovat oběti ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení a zprostředkovávat případný dobrovolný návrat oběti do země původu.

Svou podstatou se jedná o opatření založené na poskytování smluvního poradenství, asistence a dalších služeb obětem obchodování s lidmi, a to za jasně stanovených smluvních podmínek. Za tímto účelem je v rámci Programu nastaven systém součinnosti jednotlivých partnerů. Pozici koordinátora vzájemné součinnosti a efektivity fungování zastává žalovaný. Podle názoru žalovaného tak není Ministerstvo vnitra v pozici orgánu veřejné moci, který by autoritativně rozhodoval o právech a povinnostech žalobce. Žalovaný při zařazení do Programu a vyřazení z něj pouze na základě informace třetího subjektu de facto oznamuje již nastalý stav, do něhož nemá možnost zasahovat či jej ovlivňovat. Žalobce na základě vlastního rozhodnutí dobrovolně v rámci Programu přijal nabídku deklarovaných služeb a s nimi spojených práv a povinností, a to na základě vstupního prohlášení a následného smluvního vztahu s neziskovou nevládní organizací. Činnost žalovaného v rámci Programu nelze pojímat v intencích rozhodovací činnosti orgánů veřejné moci podle správního řádu či jiné závazné právní normy, nelze se tedy ani domáhat uplatnění opravného prostředku, který v dané věci nemá oporu v žádném závazném právním předpisu.

Žalovaný považuje za nezbytné konstatovat, že účast na Programu nemá žádný vliv na možnost podání žádosti o udělení povolení k dlouhodobému pobytu za účelem ochrany na území podle zákona o pobytu cizinců ani na případné správní řízení vedené ve věci žádostí. Žádný právní předpis nezakotvuje jakoukoliv spojitost mezi správním řízením žádosti o povolení k dlouhodobému pobytu a účastí v Programu. Žalovaný se proto domnívá, že podaný žalobní návrh nesměřuje proti rozhodnutí vydanému správním orgánem, jelikož v případě sdělení ze dne 5.10. 2010 o rozhodnutí nejde, a proto navrhuje, aby soud usnesením návrh odmítl. Pokud soud bude jednat ve věci samé, navrhuje žalovaný, aby žaloba byla jako nedůvodná zamítnuta.

Z správního spisu vyplývají následující pro rozhodnutí soudu podstatné skutečnosti:

Ve spise je založena žádost organizace La Strada o zařazení žalobce do Programu datovaná dne 28.7. 2010. Dále je ve spise založeno rozhodnutí Ministerstva vnitra, odboru prevence kriminality č.j. OP-4-3/2010 ze dne 29.7. 2010, ve kterém je uvedeno, že na základě žádosti obecně prospěšné společnosti La Strada se žalobce zařazuje ke dni 29.7. 2010 do Programu. Dále je ve spise založeno sdělení Policie České republiky, Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu služby kriminální policie a vyšetřování ze dne 27.9. 2010 č.j. UOOZ-2244-/ČJ-2010-08, podle kterého bylo z výpovědi žalobce zjištěno, že se nejedná o oběť obchodu s lidmi za účelem nucené práce podle § 168 trestního zákona, ale o podvod podle § 209 trestního zákona. Proto bylo doporučeno ukončit zařazení žalobce do Programu. Na základě toho byl žalobce rozhodnutím Ministerstva vnitra ze dne 5.10. 2010 č.j. OP-4-9/2010 vyřazen z Programu. Toto rozhodnutí bylo zasláno e-mailem právnímu zástupci žalobce, jinak nebylo doručováno. Žalobce prostřednictvím svého právního zástupce podal proti tomuto rozhodnutí rozklad, který odůvodnil tím, že rozhodnutí je zcela nepřezkoumatelné, neboť v něm není uvedeno, dle jakých kritérií Ministerstvo vnitra posuzovalo, zda se jedná o oběť obchodu s lidmi anebo nikoliv. Žalobce proto navrhuje, aby ministr vnitra napadené rozhodnut zrušil.

Usnesením ze dne 23.11. 2010 č.j. MV-109142-3/OP-2010 Ministerstvo vnitra odložilo podání žalobce týkající se rozkladu proti jeho vyřazení z Programu. V odůvodnění ohoto usnesení žalovaný uvádí, že zařazení a vyřazení z Programu není upraveno žádným právním předpisem, neaplikují se na něj tedy ani ustanovení správního řádu. Osoby jsou do Programu zařazovány na základě dobrovolnosti a ukončením spolupráce s podezřelým ze spáchání trestného činu obchodování s lidmi. Těmto osobám je po zařazení do Programu automaticky poskytnuta lhůta 60 týdnů (tzv. doba na rozmyšlenou). Během této lhůty orgán činný v trestním řízení posoudí, zda se jedná o pravděpodobnou oběť trestného činu obchodování s lidmi dle ustanovení § 168 trestního zákona a sdělí požadavek k jejímu setrvání v Programu. Přestane-li účastník Programu splňovat podmínky pro účast v Programu, je opět na základě sdělení orgánů činných v trestním řízení z tohoto Programu vyřazen.

Protože proces zařazování a vyřazování není prováděn v intencích správního ani jiného řízení, rovněž není vydáváno žádné rozhodnutí, není možné využít proti vyřazení z Programu ani opravných prostředků upravených správním řádem. K rozhodnutí rozkladu proto není příslušný žádný správní orgán. Proti tomuto rozhodnutí podal žalobce (další) rozklad, ve kterém především uvedl, že rozhodování o účasti v Programu je zajisté výkonem působnosti v oblasti veřejného práva podle § 1 správního řádu. Vyřazení z Programu je rozhodnutím, kterým se zakládají, mění nebo ruší práva a povinností podle § 9 správního řádu. Rozhodování o účasti v Programu má zásadní vliv na možnost požádat o povolení dlouhodobého pobytu za účelem ochrany. Žalobce proto navrhl, aby ministr vnitra napadené usnesení zrušil a věc vrátil ministerstvu k dalšímu řízení.

Tento druhý rozklad žalobce byl zamítnut rozhodnutím ministra vnitra ze dne 4.3. 2011 č.j. MV-6443-2/VS-2011. Ministr vnitra se ztotožnil s odůvodněním rozhodnutí Ministerstva a dospěl k závěru, že činnost Ministerstva vnitra v rámci Programu nelze vnímat jako rozhodovací činnost orgánů veřejné moci podle správního řádu nebo jiného právního předpisu a nelze se tedy domáhat uplatnění opravného prostředku, který v tomto případě nemá oporu v žádném závazném právním předpisu. Dospěl proto k závěru, že k vyřízení prvního rozkladu žalobce není věcně příslušný žádný správní orgán, a proto Ministerstvo vnitra postupovalo v souladu se zákonem, když toto podání podle ustanovení § 43 odst. 2 písm. b) správního řádu odložilo. Soud se musel v prvé řadě zabývat otázkou, zda jsou splněny všechny procesní podmínky k projednání žaloby. Za tím účelem musel nejprve zodpovědět otázku (mezi častníky spornou), zda o zařazení cizince do Programu a o jeho vyřazení z Programu má být rozhodováno ve správním řízení a zda se na toto rozhodování vztahuje správní řád nebo nikoli.

Podle § 1 odst. 1 zákona č. 500/2004 Sb. (dále jen správní řád) tento zákon upravuje postup orgánů moci výkonné, orgánů územních samosprávných celků a jiných orgánů, právnických a fyzických osob, pokud vykonávají působnost v oblasti veřejné správy.

Podle § 1 odst. 2 správního řádu tento zákon nebo jeho jednotlivá ustanovení se použijí, nestanoví-li zvláštní zákon jiný postup.

Podle § 1 odst. 3 správního řádu tento zákon se nepoužije pro občanskoprávní, obchodněprávní a pracovněprávní úkony prováděné správními orgány a na vztahy mezi orgány téhož územního samosprávného celku při výkonu samostatné působnosti.

Podle § 42e odst. 1 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen zákon o pobytu cizinců), povolení k dlouhodobému pobytu za účelem ochrany na území vydá ministerstvo na žádost cizinci, který je

a) pravděpodobnou obětí trestného činu obchodování s lidmi, nebo

b) osobou, pro kterou bylo organizováno anebo umožněno nedovolené překročení státní hranice, nebo osobou, které bylo napomáháno k neoprávněnému pobytu na území, jejíž svědectví je významné pro odhalení pachatele nebo organizované skupiny zabývající se organizováním anebo umožněním nedovoleného překročení státní hranice nebo napomáháním k neoprávněnému pobytu na území za podmínky, že spolupracuje s orgány činnými v trestním řízení na trestním řízení vedeném o podezření ze spáchání tohoto trestného činu a nespolupracuje s podezřelým ze spáchání tohoto trestného činu. Povolení k dlouhodobému pobytu za účelem ochrany na území ministerstvo vydá na žádost dále cizinci, jehož spolupráce s orgány činnými v trestním řízení je významná pro předejití, odhalení, prověřování anebo vyšetřování zločinu nebo jiného úmyslného trestného činu, k jehož stíhání zavazuje vyhlášená mezinárodní smlouva, za podmínky, že spolupracuje s orgány činnými v trestním řzení a nespolupracuje s podezřelým ze spáchání tohoto trestného činu.

Podle odst. 2 tohoto ustanovení cizinec podle odstavce 1 musí být neprodleně v jazyce, ve kterém je schopen se dorozumět, poučen orgánem činným v trestním řízení nebo ministerstvem o právu požádat o povolení k dlouhodobému

pobytu za účelem ochrany na území a o podmínkách tohoto pobytu. Cizinci je ode dne, kdy byl poučen podle věty první, poskytnuta lhůta 1 měsíce pro rozhodnutí, zda bude spolupracovat s orgánem činným v trestním řízení; platnost této lhůty může být ukončena, pokud cizinec přestal splňovat některou z podmínek podle odstavce 1, je-li to nezbytné pro zajištění ochrany veřejného pořádku nebo bezpečnosti státu anebo cizinec o zrušení platnosti poskytnuté lhůty požádá. V průběhu poskytnuté lhůty nelze cizince vyhostit či jinak ukončit jeho pobyt na území a lze s ním vést řízení o udělení mezinárodní ochrany podle zvláštního právního předpisu2).

Běh lhůty nemá vliv na řízení o správním vyhoštění cizince nebo na řízení o jeho předání podle mezinárodní smlouvy, která je součástí právního řádu České republiky. Podle odst. 6 tohoto ustanovení nemůže-li si cizinec, kterému byla podle odstavce 2 poskytnuta lhůta pro rozhodnutí, zda bude spolupracovat s orgánem činným v trestním řízení, žadatel o povolení k dlouhodobému pobytu za účelem ochrany na území nebo czinec, kterému bylo toto povolení vydáno, zajistit ubytování, zajistí mu ubytování ministerstvo nebo právnická osoba. Ministerstvo může zajistit ubytování i cizinci uvedenému v odstavci 5. Ministerstvo může na základě písemně uzavřené smlouvy přispět právnické osobě na úhradu nákladů spojených s ubytováním cizince. Pokud jde o podmínky dle § 1 odst. 1 správního řádu, je možno jednoznačně konstatovat, že žalovaný (jako ústřední správní orgán) je orgánem moci výkonné. Zbývá tedy posoudit, zda se v daném případě jedná o působnost v oblasti veřejné správy. I tuto podmínku má soud za splněnou. Je třeba vidět, že zařazením žalobce do Programu mu vznikají určitá práva a povinnosti, což ostatně sám žalovaný výslovně přiznává, a to ve formě poradenství, asistence a dalších služeb (např. možnost poskytnutí ubytování). V souvislosti se zařazením cizince do Programu tak vznikají náklady, které jsou minimálně zčásti hrazeny ze státního rozpočtu. Vyřazením cizince z Programu pak pozbývá práv, která dříve nabyl. S ohledem na to, že se jedná o rozhodování **o nakládání s veřejnými prostředky**, jedná se tak nepochybně o rozhodování v oblasti veřejné správy. Hmotněprávní základ pro toto rozhodování pak představuje ust. § 42e odst. 6 zákona o obytu cizinců, tj. jednoznačně předpis veřejného práva. Ministerstvo vnitra tu přitom vystupuje ve vrchnostenské pozici a zařazení do Programu nebo vyřazení z něj má charakter autoritativního rozhodnutí, kde postavení cizince a Ministerstva vnitra není rovnoprávné.

Je dále třeba vidět, že zákon o pobytu cizinců nestanoví jako podmínku pro vyhovění žádosti o povolení k dlouhodobému pobytu za účelem ochrany na území dle § 42e zákona o pobytu cizinců to, aby se jednalo o cizince zařazeného do Programu. Ačkoli jsou pochopitelně podmínky v obou případech podobné, nemůže být žádost o povolení k dlouhodobému pobytu zamítnuta jen s poukazem na fakt, že cizinec nebyl zařazen do Programu anebo z něho byl vyřazen. Zamítnutí takové žádosti se musí opírat výhradně nesplnění podmínek stanovených zákonem a v případě žalobce by tak muselo odůvodnění rozhodnutí o zamítnutí takové žádosti být přezkoumatelně odůvodněno, proč žalobce nemůže být pravděpodobnou obětí obchodování s lidmi. Zařazení do Programu a případné vyřazení z Programu tak má bezprostřední dopad pouze na práva žalobce uvedená v ust. § 42e odst. 6 zákona o pobytu cizinců, tj. právo na zajištění ubytování a s tím spojené případné poradenství apod.

V této souvislosti není podstatné, že podrobnosti postupu při zařazování do Programu a vyřazování z Programu nejsou upraveny žádným obecně závazným právním předpisem, neboť takové kritérium správní řád nestanovuje. Podrobnosti postupu jsou upraveny interním aktem, v daném případě konkrétně metodickým návodem prvního náměstka ministra vnitra ze dne 7. 6. 2010 (publikovaný ve Věstníku Ministerstva vnitra č. 55/2010). V této souvislosti je podstatné pouze to, že zákon o pobytu cizinců ve svém § 168 nevylučuje rozhodování dle § 42e odst. 6 zákona o pobytu cizinců z režimu správního řádu. V návaznosti na ust. § 1 odst. 2 správního řádu soud konstatuje, že žádný zákon aplikaci správního řádu pro rozhodování o vyřazení z cizince z Programu nevylučuje. Rovněž je zřejmé, že se nejedná ani o občanskoprávní, pracovněprávní nebo obchodněprávní úkon prováděný žalovaným, což ostatně ani netvrdí. Soud tedy shrnuje, že názor žalovaného, že o vyřazení žalobce z Programu nemuselo být rozhodováno ve správním řízení a nelze na ně aplikovat správní řád, tak není správný. Je proto zřejmé, že rozhodnutí Ministerstva vnitra ze dne 5. 10. 2010 bylo správním rozhodnutím, proti kterému byl žalobce oprávněn podat rozklad. Od toho se odvíjí i závěr, že žaloba proti tomuto rozhodnutí jako proti zásahu správního orgánu ve smyslu § 82 a násl. s. ř. s. není přípustná. Podle § 85 s. ř., s. je totiž taková žaloba nepřípustná, lze-li se nápravy domáhat jinými právními prostředky. Takovým prostředkem je v daném případě právě podání rozkladu (což ostatně žalobce učinil).

Vyvstává proto otázka, zda žalobce před podáním žaloby skutečně vyčerpal všechny řádné opravné prostředky, které připouští správní řád. Podle § 68 písm. a) s. ř. s. je žaloba nepřípustná, nevyčerpal-li žalobce řádné opravné prostředky v řízení před správním orgánem, připouští-li je zvláštní zákon, ledaže rozhodnutí správního orgánu bylo na újmu jeho práv změněno k opravnému prostředku jiného. Žalobce podal proti rozhodnutí ministerstva ze dne 5. 10. 2010 rozklad. Ministerstvo tento rozklad posoudilo (chybně) jako podání, o němž není příslušný rozhodnout žádný správní orgán, a usnesením ze dne 23. 11. 2010 rozklad odložilo.

V důsledku chybného postupu ministerstva však toto rozhodnutí nebylo ve skutečnosti konečným rozhodnutím ve věci, neboť se jednalo o usnesení, proti němuž bylo přípustné podat (další) rozklad, což ostatně žalobce také učinil.

Současně je třeba připomenout, že sám žalobce byl v době podání žaloby s takovým posouzením procesních podmínek v řízení před soudem srozuměn, neboť již v žalobě uváděl, že ji podává „z procesní opatrnosti“ a rovněž v doplnění žaloby uváděl, že v případě, že soud dojde k závěru, že o vyřazení cizince z Programu má být rozhodnuto ve správním řízení, bude nutno jeho žalobu podle § 68 písm. a) s. ř. s. odmítnout. Nezbývá tedy než konstatovat, že žalobce před podáním žaloby nevyčerpal všechny řádné opravné prostředky připuštěné správním řádem (a sám si této skutečnosti byl vědom). Za této situace soudu nezbylo než žalobu podle § 68 písm. a) s. ř. s. odmítnout. Je přitom nutno zdůraznit, že tento způsob rozhodnutí není odepřením práva na přístup k soudu, neboť žalobce měl možnost podat správní žalobu proti rozhodnutí ministra vnitra ze dne 4. 3. 2011, jímž bylo o jeho záležitosti rozhodnuto s konečnou platností. Pokud tuto možnost nevyužil, je to třeba přičíst k jeho tíži. Výrok o nákladech řízení soud opřel o ust. § 60 odst. 3 s. ř. s. Žádný z účastníků řízení nemá právo na náhradu nákladů řízení, byla-li žaloba odmítnuta.

S ohledem na odmítnutí žaloby před prvním jednáním rozhodl soud o vrácení zaplaceného soudního poplatku podle § 10 odst. 3 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů Pro účely realizace vrácení soudního poplatku soud žádá žalobce o sdělení čísla účtu, na nějž mu může být vrácený soudní poplatek poukázán.

Poučení:

Proti tomuto usnesení lze podat kasační stížnost za podmínek uvedených v ustanovení § 102 a násl. s.ř.s., a to ve lhůtě dvou týdnů po doručení tohoto usnesení. Kasační stížnost se podává u Městského soudu v Praze, rozhodovat o ní přísluší Nejvyššímu správnímu soudu. Stěžovatel musí být zastoupen advokátem; to neplatí, má-li stěžovatel, jeho zaměstnanec nebo člen, který za něj jedná nebo jej zastupuje, vysokoškolské právnické vzdělání, které je podle zvláštních zákonů vyžadováno pro výkon advokacie (§ 105 odst. 2 s.ř.s.).

V Praze dne 3. listopadu 2011 Mgr. Jana Brothánková předsedkyně senátu

VESTNÍK

MINISTERSTVA VNÚTRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Čiastka 99 Bratislava 19. decembra 2013 Ročník 2013

O b s a h :

180. Nariadenie Ministerstva vnútra Slovenskej republiky o zabezpečení programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi

180

Nariadenie
Ministerstva vnútra Slovenskej republiky
z 19. decembra 2013
o zabezpečení programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi

Na zabezpečenie jednotného postupu pri zabezpečení programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi v pôsobnosti Ministerstva vnútra Slovenskej republiky **ustanovujem**:

Základné ustanovenia
Čl. 1

(1) Toto nariadenie upravuje v pôsobnosti Ministerstva vnútra Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo“)

a) podmienky programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi (ďalej len „program“) a zabezpečenia ochrany ich základných ľudských práv a slobôd,
b) úlohy subjektov programu.

(2) Toto nariadenie sa primerane vzťahuje na obeť, ktorá je ohrozeným svedkom alebo chráneným svedkom.[1)]

Čl. 2

Na účely tohto nariadenia sa rozumie

a) obchodovaním s ľuďmi dôvodné podozrenie zo spáchania trestného činu obchodovania s ľuďmi spáchaného na osobe podľa osobitného predpisu[2)] (ďalej len „obchodovanie“),
b) štátnym príslušníkom tretej krajiny osoba, ktorá nie je štátnym občanom Slovenskej republiky alebo štátnym občanom členského štátu Európskej únie alebo je osobou bez štátnej príslušnosti,
c) občan Európskej únie osoba, ktorá je štátnym občanom členského štátu Európskej únie a nie je občanom Slovenskej republiky,
d) programom
   1. poskytovanie pomoci obeti obchodovania (ďalej len „obeť“), [2)]
   2. poskytovanie informácií a motivovanie obete k spolupráci s orgánmi činnými v trestnom konaní,
   3. sprostredkovanie asistovaného dobrovoľného návratu[3)] obete,
   4. reintegrácia alebo integrácia obete,
e) obeťou občan Slovenskej republiky, občan Európskej únie alebo štátny príslušník tretej krajiny, u ktorého je dôvodné podozrenie, že sa na území Slovenskej republiky alebo v zahraničí stal obeťou,
f) zákonným zástupcom rodič dieťaťa, poručník alebo opatrovník dieťaťa, osoba, ktorej bolo dieťa zverené do náhradnej osobnej starostlivosti alebo pestúnskej starostlivosti podľa osobitného predpisu,[4)]
g) dieťaťom osoba, ktorá nedovŕšila plnoletosť a nenadobudla spôsobilosť na právne úkony manželstvom,[5)]
h) subjektom programu najmä
   1. národný koordinátor pre oblasť boja proti obchodovaniu s ľuďmi (ďalej len „národný koordinátor“),
   2. odbor prevencie kriminality kancelárie ministra vnútra Slovenskej republiky (ďalej len „odbor prevencie kriminality“),
   3. Informačné centrum na boj proti obchodovaniu s ľuďmi a prevenciu kriminality kancelárie ministra vnútra Slovenskej republiky (ďalej len „informačné centrum“),
   4. národná jednotka boja proti nelegálnej migrácii úradu hraničnej a cudzineckej polície prezídia Policajného zboru (ďalej len „národná jednotka“),
   5. migračný úrad ministerstva (ďalej len „migračný úrad“),
   6. vyšetrovateľ Policajného zboru a poverený príslušník Policajného zboru (ďalej len „orgán činný v trestnom konaní“),
   7. ostatné útvary, zariadenia a organizácie v pôsobnosti ministerstva,
   8. dodávateľ služby, ktorým je právnická osoba alebo fyzická osoba podnikateľ, s ktorou má ministerstvo uzatvorenú platnú dohodu o spolupráci pri zabezpečovaní služieb programu, ktoré nemôže ministerstvo zabezpečiť priamo,
i) individuálnym plánom pomoci súbor opatrení, ktoré zabezpečuje subjekt programu pre obeť počas starostlivosti s cieľom jej zaradenia do spoločnosti,
j) časom na premyslenie a zotavenie[6)] krízová starostlivosť a nevyhnutná krízová starostlivosť,
k) reintegráciou súbor opatrení s cieľom uľahčiť zaradenie obete, ktorá je občanom Slovenskej republiky, do spoločnosti,

---

[1)] Napríklad zákon č. 256/1998 Z. z. o ochrane svedka a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

[2)] Napríklad zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

[3)] Napríklad § 2 ods. 1 písm. a) zákona č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

[4)] Zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

[5)] § 8 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení zákona č. 509/1991 Zb.
§ 11 zákona č. 36/2005 Z. z.

[6)] Čl. 11 ods. 6 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2011/36/EÚ o prevencii obchodovania s ľuďmi a boji proti nemu a ochrane obetí obchodovania, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2002/629/SVV.

l) integráciou súbor opatrení s cieľom uľahčiť zaradenie obete, ktorá je občanom Európskej únie alebo štátnym príslušníkom tretej krajiny, do spoločnosti.

Čl. 3
Identifikácia

(1) Ak na základe zistených informácii je odôvodnený záver, že osoba sa stala obeťou, tak ju subjekt programu bezodkladne poučí o programe a z toho vyplývajúcich právach a povinnostiach a navrhne jej možnosť zaradenia do programu.

(2) Subjekt programu podľa odseku 1 bezodkladne informuje informačné centrum o osobe, ktorá má záujem byť zaradená do programu, v rozsahu podľa osobitného predpisu[7] a spíše s ňou vstupné prehlásenie uvedené v prílohe č. 1 a identifikačný formulár uvedený v prílohe č. 2, ktoré bezodkladne doručí informačnému centru a taktiež uvedie miesto, kde sa osoba nachádza, a to tak, aby zabezpečil bezpečnosť a tok osobných údajov.[8]

(3) Ak je osoba identifikovaná v zahraničí, vstupné prehlásenie a identifikačný formulár zabezpečí subjekt programu pred realizáciou úkonov súvisiacich s dobrovoľným návratom na územie Slovenskej republiky.

(4) Subjekt programu, ktorý identifikuje osobu, ktorá je štátnym príslušníkom tretej krajiny a je v konaní o azyle podľa osobitného predpisu[9], bezodkladne informuje o tejto skutočnosti informačné centrum. Migračný úrad doručí informačnému centru kópiu vyhlásenia štátneho príslušníka tretej krajiny, ktorou žiada o udelenie medzinárodnej ochrany na území Slovenskej republiky alebo kópiu rozhodnutia vydaného v konaní o azyle podľa osobitného predpisu.[9]

(5) Subjekt programu s osobitným zreteľom prihliada na osobu s osobitnými potrebami, ktorej potreby súvisia najmä s tým, že je tehotná, s jej zdravotným stavom, zdravotným postihnutím, duševnou alebo psychickou poruchou alebo závažnou formou psychického, fyzického alebo sexuálneho násilia, ktoré utrpela.

Čl. 4
Zaradenie do programu

(1) Osoba sa do programu zaradí, ak dobrovoľne
a) preruší kontakt s kriminálnym prostredím,
b) prejaví záujem o vstup do programu vyplnením a podpísaním vstupného prehlásenia podľa prílohy č. 1.

(2) Vstupné prehlásenie podľa odseku 1 písm. b) doručuje národnej jednotke spolu so žiadosťou o preverenie informácií v nej uvedených, ktoré národná jednotka bezodkladne preverí, o čom písomne informuje informačné centrum. Vyplnený identifikačný formulár podľa prílohy č. 2 informačné centrum doručuje národnej jednotke na účely ďalšieho služobného využitia.

(3) Do programu sa nezaradí osoba, ktorá bola dvakrát vyradená z programu podľa čl. 9 ods. 1 a 2 alebo je preukázané, že sa nestala obeťou.

(4) Informačné centrum na základe informácií podľa čl. 3 ods. 2 určí dodávateľa služby alebo subjekt programu, ktorý prevezme osobu a vyplnený identifikačný formulár. Subjekt programu v prípade potreby identifikačný formulár doplní a spolu s návrhom na zaradenie osoby do programu, ktorého vzor je uvedený v prílohe č. 3, bezodkladne doručí informačnému centru. O návrhu na zaradenie osoby do programu informačné centrum bezodkladne informuje národného koordinátora.

(5) Národný koordinátor a v jeho neprítomnosti riaditeľ odboru prevencie kriminality rozhodne o zaradení osoby do programu. Oznámenie o zaradení alebo nezaradení osoby do programu vypracúva informačné centrum, ktoré ho bezodkladne doručí subjektu programu, ktorý bude poskytovať starostlivosť obeti; vzor oznámenia, že osoba bola alebo nebola zaradená do programu, je uvedený v prílohe č. 4. Informačné centrum bezodkladne informuje odbor cudzineckej polície úradu hraničnej a cudzineckej polície prezídia Policajného zboru o zaradení obete, ktorá je štátnym príslušníkom tretej krajiny a nie je v konaní o azyle podľa osobitného predpisu.[9]

(6) Subjekt programu, ktorý poskytuje starostlivosť, bezodkladne po zaradení obete do programu v spolupráci s ňou vypracuje návrh individuálneho plánu pomoci a doručuje ho informačnému centru na schválenie.

(7) Obeti sa počas konania o azyle podľa osobitného predpisu[9] poskytuje starostlivosť prostredníctvom ministerstva.

(8) Subjekt programu, ktorý poskytuje starostlivosť obeti, ktorá je štátnym príslušníkom tretej krajiny a nie je v konaní o azyle podľa osobitného predpisu,[9] bezodkladne po zaradení do programu zabezpečí jej dostavenie sa na oddelenie cudzineckej polície Policajného zboru podľa miesta jej pobytu za účelom zaevidovania tolerovaného pobytu podľa osobitného predpisu.[10] Kópiu potvrdenia o tolerovanom pobyte podľa osobitného predpisu[10] oddelenie cudzineckej polície Policajného zboru podľa miesta pobytu obete doručí informačnému centru. Príslušné oddelenie cudzineckej polície Policajného zboru alebo migračný úrad informuje informačné centrum aj o udelení iných druhov pobytu.[11]

---

[7] § 7 ods. 2 zákona č. 583/2008 Z. z. o prevencii kriminality a inej protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
[8] Zákon č. 122/2013 Z. z. o ochrane osobných údajov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
[9] Zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
[10] § 58 ods. 4 písm. d) zákona č. 404/2011 Z. z. v znení zákona č. 75/2013 Z. z.
[11] Zákon č. 404/2011 Z. z.

(9) Subjekt programu, ktorý prevezme do starostlivosti obeť, ktorá je štátnym príslušníkom tretej krajiny, jej zabezpečí vykonanie lekárskej prehliadky v rozsahu určenom osobitným predpisom[12)] v čo najskoršom termíne, v odôvodnených prípadoch bezodkladne. Lekársky posudok s odporúčaním ďalšieho postupu, ak sa u takejto obete zistila choroba alebo podozrenie na chorobu, ktorá ohrozuje verejné zdravie,[13)] je súčasťou dokumentácie, ktorú v súvislosti s obeťou vedie subjekt programu, ktorý jej poskytuje starostlivosť.

(10) Zmena subjektu programu, ktorý poskytuje starostlivosť, je možná na základe písomného súhlasu informačného centra, ktorý ho môže udeliť na základe písomne odôvodnenej žiadosti obete alebo subjektu programu.

Čl. 5
Spolupráca obete s orgánmi činnými v trestnom konaní

(1) Ak sa obeť, ktorej je poskytovaná starostlivosť podľa čl. 6, rozhodne dobrovoľne spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní, spíše s ňou subjekt programu, ktorý poskytuje starostlivosť, vyhlásenie o spolupráci s orgánmi činnými v trestnom konaní, ktorého vzor je uvedený v prílohe č. 5 a doručí ho bezodkladne informačnému centru, národnej jednotke a príslušnému orgánu činnému v trestnom konaní, a to najneskôr do 60 dní od jej zaradenia do programu.

(2) Ak obeť podá trestné oznámenie a nevyužije možnosť zaradenia do programu, príslušná oprávnená osoba[14)] vyplní identifikačný formulár, ktorý bezodkladne doručí informačnému centru.

(3) Národná jednotka koordinuje spoluprácu obete s orgánmi činnými v trestnom konaní; skutočnosti, ktoré majú vplyv na jej zotrvanie v programe, bezodkladne oznamuje informačnému centru.

(4) Udelenie alebo predĺženie tolerovaného pobytu obete, ktorá je štátnym príslušníkom tretej krajiny, zabezpečuje orgán činný v trestnom konaní. O udelení alebo predĺžení tolerovaného pobytu[15)] alebo o zániku tolerovaného pobytu[16)] alebo o zrušení tolerovaného pobytu [17)] miestne príslušné oddelenie cudzineckej polície Policajného zboru informuje informačné centrum.

Starostlivosť o obeť

Čl. 6

(1) Starostlivosť sa môže poskytnúť obeti v nasledovnom rozsahu:
a) nevyhnutná krízová starostlivosť,
b) krízová starostlivosť,
c) reintegrácia alebo integrácia,
d) asistovaný dobrovoľný návrat.[3)]

(2) Nevyhnutná krízová starostlivosť sa poskytuje po dobu 30 dní. Obeť zaradená do programu má možnosť požiadať o asistovaný dobrovoľný návrat.[3)]

(3) Po uplynutí nevyhnutnej krízovej starostlivosti sa poskytuje krízová starostlivosť obeti, ktorá je:
a) občanom Slovenskej republiky, u ktorého je dôvodné podozrenie, že sa na území Slovenskej republiky alebo v zahraničí stal obeťou,
b) občanom Európskej únie, u ktorého je dôvodné podozrenie, že sa na území Slovenskej republiky stal obeťou,
c) štátnym príslušníkom tretej krajiny, u ktorého je dôvodné podozrenie, že sa na území Slovenskej republiky stal obeťou,

a to v rozsahu 30 dní, ktorú môže informačné centrum v odôvodnených prípadoch na žiadosť subjektu programu, ktorý poskytuje starostlivosť, predĺžiť o 30 dní.

(4) Ak obeť podľa odseku 3 písm. a) spolupracuje s orgánmi činnými v trestnom konaní podľa čl. 5, krízová starostlivosť sa jej bude poskytovať počas trestného konania.

(5) Ak obeť podľa odseku 3 písm. b) a c) spolupracuje s orgánmi činnými v trestnom konaní podľa čl. 5, krízová starostlivosť sa jej bude poskytovať počas trestného konania, ak jej prítomnosť je nevyhnutná na účely trestného konania v Slovenskej republike.[11)]

(6) Subjekt programu, ktorý poskytuje starostlivosť, aktualizuje návrh individuálneho plánu pomoci pred reintegráciou alebo integráciou obete do spoločnosti a predloží ho informačnému centru na schválenie.

(7) Reintegrácia alebo integrácia sa poskytuje v rozsahu podľa čl. 8 po ukončení krízovej starostlivosti subjektom programu, ktorý poskytuje starostlivosť, po dobu 30 dní, ktorú môže v odôvodnených prípadoch informačné centrum na žiadosť subjektu programu, ktorý poskytuje starostlivosť, predĺžiť o 30 dní, a to aj opakovane, najviac však po dobu 90 dní, a to obeti podľa odseku 3 písm. a) až c).

(8) Integrácia sa obeti počas konania o azyle podľa osobitného predpisu[9)] poskytuje prostredníctvom ministerstva.

(9) Asistovaný dobrovoľný návrat[3)] zabezpečuje dodávateľ služby na základe súhlasu informačného centra, a to obeti, ktorá je
a) občanom Slovenskej republiky do Slovenskej republiky,
b) občanom Európskej únie do krajiny pôvodu alebo posledného bydliska,

---

[12)] Napríklad výnos Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. S11181/2011-OL, ktorým sa ustanovujú podrobnosti o vydávaní lekárskeho posudku, že štátny príslušník tretej krajiny netrpí chorobou, ktorá ohrozuje verejné zdravie a zoznam chorôb ohrozujúcich verejné zdravie (oznámenie č. 509/2011 Z. z.).
[13)] Napríklad zákon č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
[14)] Čl. 2 písm. d) nariadenia ministra vnútra Slovenskej republiky č. 66/2013 o používaní informačného systému Obchodovanie s ľuďmi.
[15)] § 58 ods. 2 písm. c) a § 59 zákona č. 404/2011 Z. z.
[16)] § 60 zákona č. 404/2011 Z. z.
[17)] § 61 zákona č. 404/2011 Z. z.

c) štátnym príslušníkom tretej krajiny do krajiny pôvodu alebo posledného bydliska.

Čl. 7

(1) Obeti, ktorá je dieťaťom alebo obeti bez sprievodu, ktorá je dieťaťom, sa poskytuje starostlivosť podľa čl. 6 na základe individuálneho posúdenia so zreteľom na najlepšie záujmy dieťaťa pri riadnom zohľadnení ich názorov, potrieb a obáv, s cieľom nájsť trvalé riešenie pre dieťa. Ak vek obete nie je istý a existujú dôvody domnievať sa, že je dieťaťom, tak sa pokladá za dieťa, pokiaľ sa nepreukáže opak.

(2) Obeti, ktorá je dieťaťom, alebo obeti bez sprievodu, ktorá je dieťaťom alebo dieťaťu obete, ktorej sa poskytuje starostlivosť podľa čl. 6, sa zabezpečí prístup k vzdelaniu.

(3) Zákonný zástupca zastupuje obeť, ktorá je dieťaťom, pri právnych úkonoch, na ktoré nie je spôsobilé;[18)] to neplatí, ak zákonný zástupca je dôvodne podozrivý zo spáchania trestnej činnosti obchodovania na dieťati.

(4) Opatrovník, ktorého ustanoví súd,[19)] zastupuje obeť, ktorá je dieťaťom alebo obeť bez sprievodu, ktorá je dieťaťom, pri právnych úkonoch.

(5) Zákonnému zástupcovi alebo osobe vykonávajúcej oprávnenia zákonného zástupcu obete, ktorá je dieťaťom, orgán činný v trestnom konaní poskytne informácie, ktoré sú podstatné pre ochranu záujmov.[20)]

(6) S písomným súhlasom informačného centra sa na základe individuálneho posúdenia poskytnú obeti, ktorá je dieťaťom alebo obeti bez sprievodu, ktorá je dieťaťom, so zreteľom na najlepšie záujmy dieťaťa služby z programu súčasne prostredníctvom viacerých dodávateľov služby.

Čl. 8
Obsah programu

(1) Program pre obeť zahŕňa
a) izoláciu z kriminálneho prostredia,
b) informácie o tolerovanom pobyte[10)] na území Slovenskej republiky a v prípade potreby tiež informácie o možnosti poskytnutia medzinárodnej ochrany,[9)] ak obeťou je štátny príslušník tretej krajiny,[10)]
c) pomoc občanovi Slovenskej republiky pri dobrovoľnom návrate do Slovenskej republiky,
d) finančnú podporu,
e) sociálnu pomoc,
f) psychosociálne poradenstvo,
g) psychoterapeutické služby,
h) tlmočenie a prekladateľské služby,
i) právne poradenstvo,
j) zdravotnú starostlivosť,
k) rekvalifikačné kurzy,
l) možnosť zaradenia do programu ochrany svedka podľa osobitného zákona,[1)]
m) možnosť jednorazového finančného odškodnenia podľa osobitného zákona,[21)]
n) pomoc občanovi Európskej únie a štátnemu príslušníkovi tretej krajiny pri asistovanom dobrovoľnom návrate[3)] do krajiny pôvodu a sprostredkovanie pomoci organizácie pôsobiacej v krajine pôvodu,
o) možnosť vhodného a bezpečného ubytovania.

(2) V nevyhnutných prípadoch sa poskytovanie pomoci a podpory obeti, ktorá je dieťaťom, vzťahuje v primeranom rozsahu aj na osobu vykonávajúcu oprávnenia zákonného zástupcu.

(3) Financovanie programu sa realizuje z rozpočtovej kapitoly ministerstva prostredníctvom služieb alebo dotácií;[22)] to neplatí, ak starostlivosť zabezpečuje priamo ministerstvo.

Čl. 9
Vyradenie z programu

(1) Obeť sa vyradí z programu
a) na základe písomnej žiadosti obete,
b) ak vedome poskytla orgánu činnému v trestnom konaní nepravdivé informácie,
c) ak sa preukáže, že nie je obeťou,
d) ak sa dobrovoľne vráti do prostredia, kde došlo k trestnému činu obchodovania,[2)]
e) ak spolupracuje s osobami podozrivými zo spáchania trestného činu obchodovania, [2)]
f) ak pácha úmyselnú trestnú činnosť,
g) ak závažným spôsobom porušuje všeobecne záväzné právne predpisy Slovenskej republiky,
h) ak závažným spôsobom alebo opakovane porušuje podmienky programu,
i) po uplynutí doby na reintegráciu alebo integráciu, alebo
j) ak sa rozhodne pre návrat do krajiny pôvodu alebo posledného bydliska a opustí územie Slovenskej republiky.

(2) Z programu možno vyradiť aj obeť, ak jej prítomnosť nie je nevyhnutná na účely trestného konania v Slovenskej republike.

(3) Subjekt programu, ktorý poskytuje starostlivosť, bezodkladne informuje informačné centrum o existencii dôvodu na vyradenie obete z programu podľa odseku 1.

(4) Informačné centrum vypracuje návrh na vyradenie z programu, ktorý schvaľuje národný koordinátor, vzor je uvedený v prílohe č. 6.

[18)] Napríklad § 9 zákona č. 40/1964 Zb. v znení zákona č. 509/1991 Zb.
[19)] Napríklad § 31 ods. 2 zákona č. 36/2005 Z. z.
[20)] Čl. 4 Rámcového rozhodnutia Rady č. 2001/220/SVV o postavení obetí v trestnom konaní.
[21)] Zákon č. 215/2006 Z. z. o odškodňovaní osôb poškodených násilnými trestnými činmi v znení neskorších predpisov.
[22)] Zákon č. 526/2010 Z. z. o poskytovaní dotácií v pôsobnosti Ministerstva vnútra Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov.

(5) Oznámenie o vyradení z programu schválené národným koordinátorom, ktorého vzor je uvedený v prílohe č. 7, informačné centrum bezodkladne doručí všetkým dotknutým subjektom programu.

(6) Subjekt programu, ktorý poskytuje starostlivosť, vypracuje s obeťou, ktorú má v starostlivosti, pred jej vyradením výstupný formulár, ktorého vzor je uvedený v prílohe č. 8 a bezodkladne ho doručí informačnému centru.

Čl. 10

(1) Ministerstvo uzavrie s dodávateľom služby zmluvu, v ktorej upraví najmä

a) podmienky informovania ministerstva o všetkých skutočnostiach, ktoré majú vplyv na vzájomnú spoluprácu a spolupôsobenie pri všetkých aktivitách, potrebných na dosiahnutie účelu poskytnutých finančných prostriedkov,
b) podmienky zaradenia obete do programu,
c) vykonávanie terénnej sociálnej práce zameranej na aktívne vyhľadávanie obetí a ich identifikáciu,
d) zabezpečenie ochrany osobných údajov obetí podľa osobitného predpisu,[7)]
e) podanie alebo oznámenie o skutočnostiach, že bol spáchaný trestný čin, útvaru Policajnému zboru,[23)]
f) ponúknutie možnosti vstupu do programu a poučenie o právach a povinnostiach vyplývajúcich zo zaradenia do programu a zotrvania v ňom,
g) pomoc obeti prostredníctvom ministerstva s legalizáciou pobytu na území Slovenskej republiky podľa osobitného predpisu,[11)]
h) vypracovanie individuálneho plánu pomoci obeti,
i) vypracovanie plánu reintegrácie alebo integrácie obete do spoločnosti,
j) poskytnutie alebo sprostredkovanie ubytovania obeti a zabezpečenie nevyhnutných potrieb pre obeť,
k) poskytnutie sociálnych služieb obeti,
l) sprostredkovanie právneho zástupcu pre obeť v prípade potreby,
m) spoluprácu s inými mimovládnymi organizáciami doma i v zahraničí, pri zabezpečovaní potrieb obete,
n) spísanie vyhlásenia o spolupráci s orgánmi činnými v trestnom konaní so súhlasom obete, ktorá sa dobrovoľne rozhodla spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní,
o) sprostredkovanie kontaktu obete s Policajným zborom v prípade, že sa obeť dobrovoľne rozhodne spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní,
p) informovanie o všetkých závažných skutočnostiach týkajúcich sa obete zaradenej do programu, predovšetkým tých, ktoré môžu viesť k vyradeniu obete z programu a priebežnú konzultáciu ďalšieho postupu,
q) navrhovanie na vyradenie obete z programu, ak nastane niektorá zo skutočností uvedená v čl. 9 ods. 1 a 2,
r) vykonanie vyhodnotenia poskytovanej pomoci obeti po ukončení účasti v programe,
s) prípravu asistovaného dobrovoľného návratu[3)] obete v spolupráci s ministerstvom,
t) prípravu obete, ktorá je štátnym príslušníkom tretej krajiny alebo občanom Európskej únie, pred návratom do krajiny pôvodu alebo posledného bydliska v spolupráci s tam pôsobiacimi mimovládnymi organizáciami,
u) vykonávanie osobitných osvetových a vzdelávacích besied a seminárov,
v) navrhovanie vydávania propagačných materiálov a podieľanie sa na ich spracovaní v súlade s požiadavkami ministerstva,
w) kontrolu služieb vykonávaných dodávateľom služby.

(2) Súčasťou zmluvy s dodávateľom služby uzatvorenej ministerstvom sú aj nasledovné podmienky financovania

a) dodávateľ služby má nárok na úhradu za realizovanú službu najskôr po doručení vstupného prehlásenia podľa prílohy č. 1,
b) nárok na úhradu za službu dodávateľovi zaniká nasledujúcim dňom po doručení oznámenia o vyradení obete z programu (napríklad poštou, faxom, elektronicky),
c) dodávateľ služby predloží informačnému centru vyúčtovanie vynaložených nákladov na obeť, ktorá bola vyradená z programu, a to do 20 dní od doručenia oznámenia o vyradení obete z programu.

(3) Ministerstvo uzavrie s dodávateľom služby zmluvu, v ktorej upraví osobitné podmienky poskytovania služieb pre obeť, ktorá je dieťaťom.

Záverečné ustanovenia
Čl. 11

Zrušuje sa nariadenie ministra vnútra Slovenskej republiky č. 47/2008 o zabezpečení programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi v znení nariadenia ministra vnútra Slovenskej republiky č. 170/2010.

Čl. 12

Toto nariadenie nadobúda účinnosť 1. januára 2014.

Č.: KM-OPK-2013/002713-35

Robert Kaliňák v. r.

[23)] § 62 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok.

Príloha č. 1 k nariadeniu Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 180/2013

(VZOR)

Vstupné prehlásenie

Ja, ... (meno, priezvisko a rodné priezvisko),

narodený/á ..... (dátum a miesto narodenia),

bytom.....adresa pobytu, rodné číslo/identifikátor

....., pohlavie ....., vzdelanie .....,

..... (názov inštitúcie a sídlo, kde bolo dosiahnuté najvyššie

vzdelanie), národnosť....., štátna príslušnosť.....
a číslo dokladu totožnosti /spôsob zistenia totožnosti .....

v zastúpení:
Meno, priezvisko a rodné priezvisko:.....
Dátum a miesto narodenia:.....
Rodné číslo (identifikátor):.....
Bytom:.....
Vzťah k osobe:.....

som sa dobrovoľne rozhodol/rozhodla vstúpiť do programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi a súhlasím so spracovaním osobných údajov v informačnom systéme Obchodovanie s ľuďmi Ministerstva vnútra Slovenskej republiky a zároveň beriem na vedomie práva a povinnosti, ktoré pre mňa z toho vyplývajú, a to že

1. nebudem nikomu poskytovať informácie o mieste svojho pobytu a nebudem kontaktovať nikoho z prostredia, odkiaľ som unikol/unikla,
2. môžem spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní, a ak sa rozhodnem ukončiť svoju spoluprácu s orgánmi činnými v trestnom konaní, oznámim to dodávateľovi služby,
3. vyšetrovateľ Policajného zboru alebo poverený príslušník Policajného zboru za mňa predloží žiadosť o udelenie povolenia na tolerovaný pobyt na území Slovenskej republiky alebo jeho predĺženie,*
4. beriem na vedomie, že ak sa dopustím spáchania úmyselného trestného činu alebo konania, ktoré je v rozpore s programom podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi, budem z neho vyradený/á.

V.....dňa.....

.....
podpis osoby alebo zákonného zástupcu

* Len u osoby, ktorá je štátnym príslušníkom tretej krajiny a nie je štátnym občanom členského štátu Európskej únie alebo je osobou bez štátnej príslušnosti.

Príloha č. 2 k nariadeniu Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 180/2013

Identifikačný formulár♦

	Ukazovateľ	
1	**Registrácia prípadu**	
1a)*	Registračný kód	
1b)*	Registrujúca organizácia	☐ MVO ☐ IOM ☐ útvar PZ ☐ ambasáda/konzulát ☐ účelové zariadenie cirkvi ☐ Migračný úrad MV SR ☐ iné .....
1c)*	Dátum registrácie prípadu	dd/mm/rrrr
1d)*	Informačný zdroj	☐ policajné preverovanie ☐ útvar Policajného zboru ☐ zahraničný partner ☐ NÚ EUROPOL ☐ NÚ INTERPOL ☐ policajný pridelenec SR v zahraničí ☐ policajný pridelenec zo zahraničia v SR ☐ MVO ☐ za MVO ☐ medzinárodná organizácia ☐ obeť ☐ podozrivý ☐ oznamovateľ – fyzická osoba ☐ súdne orgány ☐ prokuratúra ☐ člen rodiny ☐ známy, priateľ/ka ☐ orgán štátnej správy ☐ samospráva ☐ klient ☐ Národná linka pomoci obetiam obchodovania s ľuďmi ☐ veľvyslanectvo SR ☐ iné .....
1e)*	Označenie/stav obchodovania	☐ identifikovaná obeť ☐ potenciálna obeť
2	**Pomery**	
2a)*	Pohlavie	☐ muž ☐ žena
2b)*	Dátum narodenia	☐ dd/mm/rrrr : .....
2c)*	Občianstvo	
2d)*	Krajina trvalého pobytu	
2e)*	Kraj trvalého pobytu	☐ Bratislavský kraj ☐ Trnavský kraj ☐ Trenčiansky kraj

♦ Doplniť o údaje podľa prílohy č. 1 k nariadeniu Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 180/2013 len u osoby, ktorá nevstupuje do programu.

		☐ Banskobystrický kraj ☐ Nitriansky kraj ☐ Žilinský kraj ☐ Prešovský kraj ☐ Košický kraj ☐ iné:
2f)*	Demografické prostredie	☐ mesto krajského významu ☐ mesto okresného významu ☐ mesto ☐ obec ☐ osada ☐ bez domova ☐ iné .....
2g)*	Úroveň vzdelania	☐ žiadne ☐ základné vzdelanie ☐ špeciálna základná škola ☐ stredoškolské vzdelanie ☐ stredoškolské s maturitou ☐ vysokoškolské ☐ iné.....
2h)	Rodinný stav pred náborom	☐ slobodný/á ☐ ženatý/vydatá ☐ rozvedený/á ☐ vdovec/vdova ☐ druh/družka ☐ iné .....
2i)	Členovia v domácnosti pred náborom	☐ rodič/ia ☐ súrodenec/súrodenci ☐ sám/sama ☐ manžel/manželka ☐ dieťa/deti ☐ širšia rodina ☐ priateľ/priateľka ☐ rodina švagra/švagrinej ☐ starí rodičia ☐ strýko/teta ☐ iné .....
2j)	Počet detí pred obchodovaním	
2k)	Počet osôb prispievajúcich do príjmu domácnosti pred obchodovaním	
2l)*	Dôvody migrácie/opustenia domova	☐ pracovná príležitosť ☐ možnosť štúdia ☐ hľadanie dobrodružstva ☐ hľadanie slobody/emancipácie ☐ hľadanie nových skúseností ☐ donútenie inou osobou/únos ☐ sociálna situácia ☐ manželstvo ☐ nezhody/problémy v rodine

		☐ útek pred násilím ☐ dovolenka/turistika ☐ rodinné dôvody ☐ návšteva rodiny/známych/priateľov ☐ adopcia ☐ neznáme ☐ iné.....
3	**Nábor**	
3a)*	Vek pri nábore/Dátum náboru	☐ vek: ..... Dátum: .....
3b)*	Krajina náboru	
3c)*	Plánovaná cieľová krajina v čase náboru	☐ ..... ☐ neznáma
3d)*	Spôsoby náboru	☐ osobný kontakt ☐ prostredníctvom inzerátu ☐ prostredníctvom internetu ☐ donútenie ☐ telefonicky ☐ cez agentúru ☐ únos/násilné odvlečenie ☐ neznáme ☐ iné .....
3e)	Činnosť v čase náboru	☐ žiadna ☐ štúdium ☐ práca ☐ nezamestnaný/á ☐ invalidný dôchodca ☐ materská dovolenka ☐ neznáma ☐ iné .....
3f)*	Vzťah k náborárovi	☐ člen rodiny ☐ priateľ/známy ☐ cudzí človek ☐ neznámy ☐ iný .....
3g)*	Pohlavie náborára	☐ muž ☐ žena ☐ neznáme.....
3h)	Občianstvo náborára	☐ ..... ☐ neznáme
3i)	Krajina pobytu náborára	☐ ..... ☐ neznáme
4	**Preprava a a cestovanie**	
4a)*	Druhy dopravy	☐ lietadlo ☐ súkromné auto ☐ taxi ☐ vlak ☐ autobus ☐ loď ☐ pešo ☐ neznáme ☐ iné.....
4b)*	Krajina/y tranzitu	
4c)	Spôsob prekročenia hranice	☐ neprekročené hranice ☐ legálne

		☐ nelegálne ☐ neznámy
4d)	Použitie dokladov	☐ pravé ☐ falošné ☐ žiadne ☐ neznáme
4e)	Prítomnosť iných osôb v počas cesty/prepravy	☐ cesta osamote ☐ spoločnosť iných obetí ☐ spoločnosť obchodníkov ☐ neznáme ☐ iné .....
5	**Vykorisťovanie**	
5a)*	Krajina/y vykorisťovania Posledná krajina vykorisťovania♦♦	....
5b)*	Forma vykorisťovania	☐prostitúcia alebo iná forma sexuálneho vykorisťovania vrátane pornografie ☐ nútená práca alebo nútená služba ☐ otroctvo alebo praktiky podobné otroctvu ☐ nevoľníctvo ☐ odoberanie orgánov, tkanív alebo buniek ☐ sobáš z donútenia ☐ nútené žobranie ☐ nútená trestná činnosť ☐ iná forma vykorisťovania .....
5c)*	Použité prostriedky	☐ podvodné konanie ☐ lesť ☐ obmedzovanie osobnej slobody ☐ násilie ☐ hrozba násilia a hrozba inej ťažkej ujmy ☐ prijatie alebo poskytnutie peňažného plnenia či iných výhod na dosiahnutie súhlasu osoby, na ktorú je iná osoba odkázaná ☐ iná forma donucovania ☐ zneužitie svojho postavenia ☐ zneužitie bezbrannosti alebo inak zraniteľného postavenia ☐ priama hrozba ☐ nepriama hrozba ☐ únos ☐ nútenie k užívaniu drog ☐ obmedzenie/kontrola pohybu ☐ zadržiavanie dokladov ☐ vzniknutý dlh ☐ odopieranie jedla ☐ zamedzenie prístupu k lekárskej pomoci ☐ obmedzovanie styku s rodinou

♦♦ Vyplniť v prípade, ak krajín, v ktorých bola obeť vykorisťovaná, je viacero. Uviesť poslednú z nich.

		☐ neznáma ☐ iná .....
5d)*	Miesto vykorisťovania	☐ nočný klub/bar ☐ erotický salón ☐ súkromný byt/dom ☐ ulica ☐ eskortná služba ☐ pornografický priemysel ☐ staveniská ☐ práca v lese ☐ poľnohospodárstvo ☐ priemysel/potravinárstvo ☐ domáce práce ☐ spracovanie potravín ☐ reštaurácia/bar/hotel ☐ pouličné obchodovanie ☐ remeselná živnosť ☐ obchod/supermarket ☐ neznáme ☐ iné .....
5e)	Dátum začiatku obchodovania	☐ dd/mm/rrrr ☐ vek: .....
5f)	Dátum ukončenia obchodovania	☐ dd/mm/rrrr ☐ vek: .....
5g)*	Spôsob ukončenia obchodovania	☐ prepustenie obchodníkom ☐ útek vlastnými silami ☐ útek pomocou tretej strany ☐ zásah orgánov činných v trestnom konaní ☐ prostredníctvom linky pomoci ☐ zásahom sociálneho pracovníka ☐ zásahom terénnych pracovníkov ☐ pomocou konzulátu ☐ skončením pracovnej zmluvy ☐ smrťou ☐ pomoc príbuzných ☐ neznáme ☐ iné .....
6	**Identifikácia, pomoc a spolupráca s pracovníkmi štátnej správy, mimovládnymi a medzinárodnými organizáciami**	
Identifikácia		
6a)	Dátum/vek vstupu do krajiny identifikácie	☐ dd/mm/rrrr ☐ vek: .....
6b)*	Kraj/okres/miesto pobytu v krajine identifikácie	☐ ..... ☐ neznáme
6c)*	Kraj/okres/miesto činnosti v krajine identifikácie	☐ ..... ☐ neznáme
6d)*	Miesto identifikácie	☐ súkromné sídlo ☐ verejný priestor ☐ bar ☐ hotel/prechodné ubytovanie ☐ reštaurácia ☐ na ulici

		☐ útvar PZ ☐ ubytovňa ☐ azylový dom ☐ zariadenie MVO ☐ domácnosť obete ☐ zastupiteľský úrad ☐ väzba ☐ reedukačné zariadenie ☐ neznáme ☐ iné .....
6e)*	Právne postavenie v národnom teritóriu v čase identifikácie	☐ legálne ☐ nelegálne ☐ neznáme ☐ iné .....
6f)	Rodinný stav v čase identifikácie	☐ slobodný/á ☐ ženatý/vydatá ☐ rozvedený/á ☐ vdovec/vdova ☐ druh/družka ☐ iné .....
6g)*	Činnosť v čase identifikácie	☐ žiadna ☐ štúdium ☐ práca ☐ nezamestnaný/á ☐ neznáma ☐ iné .....
6h)	Inštitúcie poskytujúce služby v krajine identifikácie	☐ MVO špecializované na OSL v zahraničí ☐ iné MVO v zahraničí ☐ štátne orgány v zahraničí ☐ súkromná pomoc v zahraničí ☐ veľvyslanectvo SR v zahraničí ☐ MVO špecializované na OSL v SR ☐ iné MVO v SR ☐ štátne orgány SR ☐ veľvyslanectvá v SR ☐ medzinárodná organizácia v zahraničí ☐ medzinárodná organizácia v SR ☐ súkromná pomoc v SR ☐ neznáme ☐ iné.....
Pomoc a spolupráca s orgánmi štátnej správy, MVO a medzinárodnými organizáciami		
6i)*	Prijatá pomoc	☐ áno, so súhlasom so zaradením do programu ☐ áno, bez súhlasu so zaradením do programu ☐ nie pre nesúhlas obete ☐ nie pre neponúknutie pomoci ☐ nie pre nespôsobilosť na pomoc ☐ nie z iných dôvodov ..... ☐ neznáme
6j)*	Inštitúcie poskytujúce pomoc	☐ štátne orgány ☐ mimovládne organizácie

		☐ medzinárodné organizácie ☐ účelové zariadenie cirkvi ☐ charita ☐ zahraničný štátny orgán ☐ iné.....
6k)*	Navrhovaný druh pomoci	☐ pomoc pri dobrovoľnom návrate ☐ ubytovanie ☐ finančná podpora ☐ materiálna pomoc ☐ sociálna pomoc ☐ psychosociálne poradenstvo ☐ psychoterapeutické služby ☐ právne poradenstvo ☐ zdravotná starostlivosť ☐ vzdelávanie/rekvalifikačné kurzy ☐ pomoc pri hľadaní zamestnania ☐ legalizácia pobytu na území SR ☐ tlmočenie ☐ sprostredkovanie spolupráce s políciou SR/ zahraničnou ☐ iné .....
6l)*	Prechod k inému poskytovateľovi pomoci	☐ áno, k ..... ☐ nie
6m)*	Výpoveď na polícii	☐ áno ☐ nie ☐ neznáme Ak áno, kde, kým a pod akým č. je vedené konanie (aj v zahraničí): .....
6n)*	Svedectvá v rámci trestného konania proti obchodníkovi	☐ áno ☐ nie ☐ neznáme Ak áno, pred akým orgánom? (aj v zahraničí) .....
6o)*	Návrat do krajiny pôvodu Krajina pôvodu♦♦♦ Zúčastnené inštitúcie v krajine pôvodu Zúčastnené inštitúcie v cieľovej krajine	☐ áno ☐ nie ....
6p)*	Dátum návratu do krajiny pôvodu	☐ dd/mm/rrrr ☐ vek: .....
7	**Predchádzajúca skúsenosť s obchodovaním**	
7a)	Predchádzajúca skúsenosť s obchodovaním	☐ áno ☐ nie ☐ neznáma
7b)	Obdobie predchádzajúceho obchodovania	☐ od dd/mm/rrrr do dd/mm/rrrr
7c)	Formy predchádzajúceho obchodovania	☐ prostitúcia alebo iná forma sexuálneho vykorisťovania vrátane pornografie ☐ nútená práca alebo nútená služba ☐ otroctvo alebo praktiky podobné otroctvu

♦♦♦ Vyplniť v prípade, ak sa obeť rozhodne pre návrat do krajiny pôvodu.

		☐ nevoľníctvo ☐ odoberanie orgánov, tkanív alebo buniek ☐ sobáš z donútenia ☐ nútené žobranie ☐ nútená trestná činnosť ☐ iná forma vykorisťovania .....
7d)	Krajina/y predchádzajúceho obchodovania	
7e)	Identifikácia/pomoc v priebehu predchádzajúceho obchodovania	☐ identifikácia nerealizovaná ☐ identifikácia odmietnutá ☐ identifikácia vykonaná ☐ poskytnutá pomoc od MVO ☐ poskytnutá pomoc vládnou organizáciou ☐ poskytnutá pomoc medzinárodnej organizácie ☐ pomoc odmietnutá ☐ neznáme
8	**Ostatné**	
8a)	Poznámka	
8b)*	Dátum poslednej aktualizácie	dd/mm/rrrr

Použité skratky:
MVO - mimovládna organizácia
IOM - Medzinárodnej organizácie pre migráciu
NÚ - národná ústredňa
NKA - Národná kriminálna agentúra Prezídia Policajného zboru
UHCP - Úrad hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru
OSĽ - obchodovanie s ľuďmi
SR - Slovenská republika
PZ - Policajný zbor

Poznámka:
Každá strana identifikačného formulára musí byť vlastnoručne podpísaná osobou.
Body označené * predstavujú povinné údaje.

Príloha č. 3 k nariadeniu Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 180/2013

(VZOR)

Návrh na zaradenie osoby do programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi

Vzhľadom na to, že

Meno a priezvisko: .....,
Narodený/á dňa ..... v .....,
štátna príslušnosť....., národnosť .....

splnil/a podmienky podľa nariadenia Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 180/2013 o zabezpečení programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi a zároveň svojím podpisom vyjadruje dobrovoľný súhlas so zaradením do programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi a potvrdzuje týmto, že prerušil/a kontakt s kriminálnym prostredím, navrhujeme zaradiť menovaného/ú do programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi.

V.....dňa.....

..... meno, priezvisko a podpis

..... názov organizácie, meno, priezvisko a podpis osoby predkladajúcej návrh

Príloha č. 4 k nariadeniu Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 180/2013

(VZOR)

MINISTERSTVO VNÚTRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Č.: Bratislava,

Oznámenie
o ne/zaradení osoby do
programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi

Podľa čl. 4 nariadenia Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 180/2013 o zabezpečení programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi:

ne – zaraďujem

Meno a priezvisko:
Dátum a miesto narodenia:
Štátna príslušnosť:
Národnosť:

do programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi

vzhľadom na to, že menovaný/á

ne – splnil/a

podmienky na zaradenie do programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi podľa nariadenia Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 180/2013 o zabezpečení programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi.

_____

štátny tajomník Ministerstva vnútra Slovenskej republiky
a národný koordinátor pre oblasť boja proti obchodovaniu s ľuďmi

Príloha č. 5 k nariadeniu Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 180/2013

(VZOR)

Vyhlásenie o spolupráci s orgánmi činnými v trestnom konaní

Ja.....(Meno a priezvisko), narodený/á dňa .....

v ....., štátna príslušnosť .....,

národnosť .....

dobrovoľne som sa rozhodol/a, že budem spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní a beriem na vedomie práva a povinnosti, ktoré pre mňa z toho vyplývajú:

1. ak sa rozhodnem ukončiť spoluprácu s orgánmi činnými v trestnom konaní, oznámim to príslušnému orgánu činnému v trestnom konaní,
2. beriem na vedomie, že ak vedome a úmyselne spácham trestný čin alebo konanie, ktoré je v rozpore s programom podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi, budem z neho vyradený/á.

V ..... dňa .....

_____

podpis

Príloha č. 6 k nariadeniu Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 180/2013

(VZOR)

Návrh
na vyradenie osoby z programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi

Vzhľadom na to, že

Meno a priezvisko: .....,
Narodený/á dňa ..... v .....,
štátna príslušnosť ....., národnosť .....

zaradený/á do programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi
pod. č.: ....., zo dňa .....

splnil/a podmienku/y odôvodňujúcu/e vyradenie z programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi podľa čl. 9 ..... nariadenia Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 180/2013 o zabezpečení programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi, navrhujem menovaného/menovanú vyradiť z programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi.

V ..... dňa .....

_____
názov organizácie, meno, priezvisko a podpis
osoby predkladajúcej návrh

Príloha č. 7 k nariadeniu Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 180/2013

(VZOR)

MINISTERSTVO VNÚTRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Č.: Bratislava,

Oznámenie
o vyradení z programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi

Podľa čl. 9 ..... nariadenia Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 180/2013 o zabezpečení programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi a na základe písomného návrhu:

vyraďujem

Meno a priezvisko:
Dátum a miesto narodenia:
Štátna príslušnosť:
Národnosť:

dňom .....
z programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi

vzhľadom na to, že menovaný/á

splnil/a

podmienku/y na vyradenie z programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi podľa čl. 9 ..... nariadenia Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 180/2013 o zabezpečení programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi.

_____

štátny tajomník Ministerstva vnútra Slovenskej republiky
a národný koordinátor pre oblasť boja proti obchodovaniu s ľuďmi

Príloha č. 8 k nariadeniu Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 180/2013

Výstupný formulár

	Ukazovateľ	
a)*	Registračný kód	
b)*	Dodávateľ služieb poskytujúci pomoc	.....
c)*	Dátum návrhu na vyradenie z programu (dátum ukončenia pomoci)	dd/mm/rrrr
d)*	Dôvod vyradenia z programu	.....
e)*	Označenie/stav obchodovania	☐ identifikovaná obeť ☐ potenciálna obeť ☐ nepotvrdená obeť
f)*	Inštitúcie poskytujúce pomoc	☐ štátne orgány ☐ mimovládne organizácie ☐ medzinárodné organizácie ☐ účelové zariadenie cirkvi ☐ charita ☐ zahraničný štátny orgán ☐ iné.....
g)*	Poskytnutá pomoc	☐ pomoc pri dobrovoľnom návrate ☐ ubytovanie ☐ finančná podpora ☐ materiálna pomoc ☐ sociálna pomoc ☐ psychosociálne poradenstvo ☐ psychoterapeutické služby ☐ právne poradenstvo ☐ zdravotná starostlivosť ☐ vzdelávanie/rekvalifikačné kurzy ☐ pomoc pri hľadaní zamestnania ☐ legalizácia pobytu na území SR ☐ tlmočenie ☐ sprostredkovanie spolupráce s políciou SR/ zahraničnou ☐ iné .....
h)*	Prechod k inému poskytovateľovi pomoci	☐ áno ☐ nie
i)*	Právne postavenie na území štátu v čase ukončenia pomoci	☐ legálne ☐ nelegálne ☐ neznáme ☐ iné .....
j)*	Výpoveď na polícii	☐ áno ☐ nie ☐ neznáme Ak áno, kde, kým a pod akým č. je vedené konanie (aj v zahraničí): .....
k)*	Svedectvá v rámci trestného konania proti obchodníkovi	☐ áno ☐ nie ☐ neznáme Ak áno, pred akým orgánom? (aj v zahraničí)

		.....
l)*	Ochrana pred súdnym konaním, v jeho priebehu a po jeho skončení	☐ nepretržitá ochrana pred začatím súdneho konania ☐ ochrana na požiadanie pred začatím súdneho konania ☐ nepretržitá ochrana počas súdneho konania ☐ ochrana na požiadanie počas súdneho konania ☐ nepretržitá ochrana po ukončení súdneho konania ☐ ochrana na požiadanie po ukončení súdneho konania ☐ neznáma ☐ žiadna
m)*	Odškodnenie	☐ áno, v rámci občiansko-právneho konania ☐ áno, v rámci trestno-právneho konania ☐ áno, z prostriedkov na odškodnenie obetí násilných trestných činov ☐ nie ☐ neznáme
n)*	Návrat do krajiny pôvodu Krajina pôvodu** Zúčastnené inštitúcie v krajine pôvodu Zúčastnené inštitúcie v cieľovej krajine	☐ áno ☐ nie ....
o)*	Dátum návratu do krajiny pôvodu	☐ dd/mm/rrrr ☐ vek: .....
p)	Poznámka	
r)*	Dátum poslednej aktualizácie	dd/mm/rrrr

Použité skratky:
SR - Slovenská republika

Poznámky:
Každá strana výstupného formulára musí byť vlastnoručne podpísaná vyradzovanou osobou.
*** povinný údaj**
**** vyplní sa, ak obeť rozhodne pre návrat do krajiny pôvodu**

Organizácia
Spojených národov

CRC/C/GC/14

Dohovor o právach dieťaťa

Distribúcia: všeobecná
29. mája 2013

Originál: angličtina

Výbor pre práva dieťaťa

Všeobecný komentár č. 14 (2013) Výboru pre práva dieťaťa k určovaniu najlepšieho záujmu dieťaťa (článok 3 ods. 1)*

* Prijaté Výborom na jeho šesťdesiatom druhom sedení. (14. január – 1. február 2013).

GE.13-44189

Please recycle

Obsah

		Odseky	*Strana*
I.	Úvod	1-9	3
	A. Najlepší záujem dieťaťa: právo, zásada a pravidlo konania	1-7	3
	B. Štruktúra	8-9	4
II.	Ciele	10-12	4
III.	Povaha a rozsah záväzkov štátov, ktoré sú zmluvnými stranami Dohovoru	13-16	5
IV.	Právna analýza a jej prepojenie na všeobecné zásady Dohovoru	17-45	7
	A. Právna analýza článku 3, odsek 1	17-40	7
	1. „Pri akýchkoľvek postupoch týkajúcich sa detí“	17-24	7
	2. „Verejnými alebo súkromnými inštitúciami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi“	25-31	8
	3. „Najlepší záujem dieťaťa“	32-35	9
	4. „Musí byť prvoradým hľadiskom“	36-40	10
	B. Najlepší záujem dieťaťa a jeho prepojenie na ostatné všeobecné zásady Dohovoru	41-45	11
	1. Najlepší záujem dieťaťa právo na nediskrimináciu (čl. 2)	41	11
	2. Najlepší záujem dieťaťa a právo na život, prežitie a rozvoj (čl. 6)	42	11
	3. Najlepší záujem dieťaťa a právo byť vypočutý (čl. 12)	43-45	11
V.	Realizácia: posudzovanie a určovanie najlepšieho záujmu dieťaťa	46-47	12
	A. Posúdenie a určenie najlepšieho záujmu	48-84	12
	1. Prvky, ktoré je potrebné vziať do úvahy pri posudzovaní najlepšieho záujmu dieťaťa	52-79	13
	2. Vyváženie prvkov pri posudzovaní najlepšieho záujmu	80-84	17
	B. Procesné záruky na zaručenie implementácie najlepšieho záujmu dieťaťa	85-99	18
VI.	Šírenie	100-101	20

„Záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akýchkoľvek postupoch týkajúcich sa detí, či už vykonávaných verejnými alebo súkromnými inštitúciami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi.“

Dohovor o právach dieťaťa (čl. 3, ods. 1)

I. Úvod

A. Najlepší záujem dieťaťa: právo, zásada a pravidlo konania

1. Článok 3, odsek 1 Dohovoru o právach dieťaťa poskytuje dieťaťu právo na posúdenie jeho najlepšieho záujmu a jeho zohľadnenie ako prvoradého hľadiska pri akýchkoľvek postupoch alebo rozhodnutiach, ktoré sa ho týkajú vo verejnej, ako aj v súkromnej sfére. Okrem toho vyjadruje jednu zo základných hodnôt Dohovoru. Výbor pre práva dieťaťa (Výbor) určil článok 3, odsek 1 ako jeden zo štyroch všeobecných zásad Dohovoru na výklad a vykonávanie práv dieťaťa[1] a uplatňuje ho ako dynamický pojem, ktorý si vyžaduje posúdenie primerané osobitnému kontextu .

2. Pojem „najlepší záujem dieťaťa“ nie je nový. Dokonca existoval skôr ako Dohovor a bol už zakotvený v Deklarácii práv dieťaťa (ods. 2), Dohovore o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (čl. 5 písm. b) a 16 ods. 1 písm. d)), ako aj v regionálnych nástrojoch a mnohých vnútroštátnych a medzinárodných zákonoch.

3. Dohovor takisto výslovne odkazuje na najlepší záujem dieťaťa v ďalších článkoch: článok 9: odlúčenie od rodičov; článok 10: zlúčenie rodiny; článok 18: rodičovská zodpovednosť; článok 20: pozbavenie rodinného prostredia alebo alternatívna starostlivosť; článok 21: adopcia; článok 37(c): odlúčenie od dospelých vo väzbe; článok 40, odsek 2 písm. b) (iii): procesné záruky, vrátane prítomnosti rodičov na súdnych pojednávaniach v trestných veciach zahŕňajúcich deti, ktoré porušili zákon. Na najlepší záujem dieťaťa odkazuje aj Opčný protokol k Dohovoru o predaji detí, detskej prostitúcii a detskej pornografii (preambula a čl. 8) a Opčný protokol k dohovoru o procedúre oznámení (preambula a čl. 2 a 3).

4. Pojem najlepšieho záujmu dieťaťa má za cieľ zabezpečiť plnohodnotné a skutočné užívanie všetkých práv uznaných v Dohovore a holistický rozvoj dieťaťa[2]. Výbor už naznačil[3], že „úsudok dospelej osoby o najlepšom záujme dieťaťa nemôže prevyšovať povinnosť rešpektovať všetky práva dieťaťa na základe Dohovoru.“ Pripomína, že v Dohovore neexistuje hierarchia práv; všetky práva uvedené v Dohovore sú v „najlepšom záujme dieťaťa“ a žiadne právo by nemôže byť porušené nesprávnym výkladom „najlepšieho záujmu dieťaťa.“

5. Plnohodnotné uplatňovanie pojmu najlepšieho záujmu dieťaťa si vyžaduje rozvoj prístupu založeného na právach, ktorý zahrnie všetky zúčastnené strany s cieľom zabezpečiť holistickú, fyzickú, psychickú, morálnu a duchovnú integritu dieťaťa a podporiť jeho ľudskú dôstojnosť.

6. Výbor naznačuje, že najlepší záujem dieťaťa je pojem, ktorý má tri roviny:

---

[1] Všeobecný komentár Výboru č. 5 (2003) o všeobecných opatreniach vykonávania Dohovoru o právach dieťaťa, ods. 12; a č. 12 (2009) o práve dieťaťa byť vypočuté, ods. 2.

[2] Výbor očakáva od štátov, že rozvoj budú vykladať ako „holistický pojem, ktorý zahrnie fyzický, mentálny, duševný, morálny, psychologický a spoločenský rozvoj dieťaťa“ (všeobecný komentár č. 5, ods. 12).

[3] Všeobecný komentár č. 13 (2011) o práve na ochranu pre akoukoľvek formou násilia, ods. 61.

(a) Hmotné právo: právo dieťaťa, aby jeho najlepší záujem bol zohľadnený ako prvoradý pri posudzovaní rôznych záujmov s cieľom rozhodnúť o veci, ktorá sa musí riešiť a záruka, aby toto právo bolo uplatnené pri prijatí akéhokoľvek rozhodnutia týkajúceho sa dieťaťa, skupiny identifikovaných alebo neidentifikovaných detí alebo detí vo všeobecnosti. Článok 3, odsek 1 vytvára inherentný záväzok pre štáty, je priamo uplatniteľný (bezprostredný) a môže sa uplatňovať v konaní pred súdom.

(b) Základná, interpretačná právna zásada: ak pre právne ustanovenie existuje viac ako jeden výklad, mal by sa vybrať taký, ktorý najúčinnejšie slúži najlepšiemu záujmu dieťaťa. Práva zakotvené v Dohovore a jeho opčných protokoloch poskytujú rámec pre výklad.

(c) Pravidlo konania: Kedykoľvek má byť prijaté rozhodnutie, ktoré sa bude týkať konkrétneho dieťaťa, identifikovanej skupine detí alebo detí vo všeobecnosti, rozhodovací proces musí zahrnúť posúdenie možného účinku (pozitívneho alebo negatívneho) rozhodnutia na príslušné dieťa alebo deti. Posúdenie a určenie najlepšieho záujmu si vyžaduje procesné záruky. Okrem toho rozhodnutie vo svojom odôvodnení musí preukázať, že právo bolo výslovne zohľadnené. V tejto súvislosti štáty, ktoré sú zmluvnými stranami Dohovoru vysvetlia, ako bolo právo v rozhodnutí dodržané, to znamená, čo bolo zohľadnené ako najlepší záujem dieťaťa; a ako bol najlepší záujem dieťaťa posúdený vo vzťahu k ostatným hľadiskám, či išlo o všeobecné záležitosti týkajúce sa politiky alebo jednotlivé prípady.

7. V predkladanom všeobecnom komentári sa výraz „najlepší záujem dieťaťa“ týka troch vyššie uvedených rozmerov.

B. Štruktúra

8. Rozsah tohto všeobecného komentára sa obmedzuje na článok 3, odsek 1 Dohovoru a netýka sa článku 3, odseku 2, ktorý odkazuje na blahobyt dieťaťa, ani článku 3, odseku 3, ktorý sa týka povinnosti zmluvných štátov Dohovoru zabezpečiť, aby inštitúcie, služby a zariadenia pre deti spĺňali stanovené normy a aby boli zavedené mechanizmy na zabezpečenie dodržiavania noriem.

9. Výbor stanovuje ciele (kapitola II) tohto všeobecného komentára a predstavuje povahu a rozsah záväzku zmluvných štátov (kapitola III). Zároveň stanovuje právnu analýzu článku 3, odseku 1 (kapitola IV), zobrazuje prepojenia na ostatné všeobecné zásady Dohovoru. Kapitola V sa venuje realizácii zásady najlepšieho záujmu dieťaťa v praxi, zatiaľ čo kapitola VI uvádza usmernenia pre šírenie všeobecného komentára.

II. Ciele

10. Tento všeobecný komentár má za cieľ zaistiť uplatňovanie a dodržiavanie najlepšieho záujmu dieťaťa zmluvnými štátmi Dohovoru. Vymedzuje požiadavky pre náležitú zohľadnenie, najmä v rozhodnutiach súdnych a správnych orgánov, ako aj vo všetkých konaniach týkajúcich sa dieťaťa a vo všetkých fázach prijímania zákonov, stratégií, programov, plánov, rozpočtov, legislatívnych a rozpočtových iniciatív a usmernení – to znamená, že všetky vykonávacie opatrenia – týkajúce sa detí vo všeobecnosti alebo ako detí ako osobitnej skupiny. Výbor očakáva, že tento všeobecný komentár usmerní rozhodnutia, ktoré sa týkajú detí, vrátane rodičov a poskytovateľov starostlivosti.

11. Najlepší záujem dieťaťa je dynamický pojem, ktorý obsahuje viaceré neustále sa rozvíjajúce aspekty. Tento všeobecný komentár poskytuje rámec pre posúdenie a určenie

najlepšieho záujmu dieťaťa; nesnaží sa predpísať, čo je najlepšie pre dieťa v akejkoľvek situácii počas daného obdobia.

12. Hlavným cieľom tohto všeobecného komentára je posilniť pochopenie a uplatňovanie práva detí, aby sa ich najlepší záujem posudzoval a zohľadňoval ako prvoradé a v niektorých prípadoch ako rozhodujúce hľadisko (pozri odsek 38 nižšie). Jeho celkovým cieľom je podporiť skutočnú zmenu v postojoch, ktorá by viedla k úplnému rešpektovaniu detí ako držiteľov práv. Konkrétne to má vplyv na:

(a) Vypracovanie vykonávacích opatrení, ktoré prijímajú vlády;

(b) Individuálne rozhodnutia, ktoré prijímajú súdne a správne orgány alebo verejnoprávne subjekty prostredníctvom svojich zástupcov, ktoré sa týkajú jedného alebo viacerých identifikovaných detí;

(c) Rozhodnutia prijaté subjektmi občianskej spoločnosti a súkromného sektora, vrátane ziskových a neziskových organizácií, ktoré poskytujú služby, ktoré sa týkajú alebo majú vplyv na deti;

(d) Usmernenia pre opatrenia prijaté osobami, ktoré pracujú s deťmi alebo pre deti, vrátane rodičov a opatrovateľov.

III. Povaha a rozsah záväzkov štátov, ktoré sú zmluvnými stranami Dohovoru

13. Každý štát, ktorý je zmluvnou stranou Dohovoru, musí rešpektovať a vykonávať právo dieťaťa k určovaniu jeho najlepšieho záujmu, ktorý musí byť zohľadnený ako prvoradé hľadisko a je povinný prijímať všetky nevyhnutné, dobre premyslené a konkrétne opatrenia na plné vykonávanie tohto práva.

14. Článok 3, ods. 1 ustanovuje rámec s tromi rozličnými druhmi záväzkov pre štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru:

(a) Záväzok zabezpečiť, aby najlepší záujem dieťaťa bol *riadne začlenený do a jednotne uplatňovaný* vo všetkých opatreniach, ktoré prijíma verejná inštitúcia, obzvlášť vo všetkých vykonávacích opatreniach, správnych a súdnych konaniach, ktoré majú priamy alebo nepriamy vplyv na deti;

(b) Záväzok zabezpečiť, aby všetky rozhodnutia súdnych a správnych orgánov, ako aj politiky a právne predpisy týkajúce sa detí, preukazovali, že prvoradým hľadiskom bol najlepší záujem dieťaťa. To zahŕňa popis, ako sa skúmal a posudzoval najlepší záujem dieťaťa a aký význam mu bol v rozhodnutí prisúdený.

(c) Záväzok zabezpečiť, aby najlepší záujem dieťaťa bol posúdený a zohľadnený ako prvoradé hľadisko v rozhodnutiach a opatreniach, ktoré prijíma súkromný sektor, vrátane tých, na základe ktorých sa poskytujú služby alebo ktoré prijíma akýkoľvek iný súkromný subjekt alebo inštitúcia prijímajúca rozhodnutia, ktoré sa týkajú alebo majú vplyv na dieťa.

15. Štáty, ktoré sú zmluvnými stranami Dohovoru by mali prijímať vykonávacie opatrenia s cieľom dodržať súlad na základe článkov 4, 42 a 44, ods. 6 Dohovoru a zabezpečiť, aby sa najlepší záujem dieťaťa považoval za prvoradé hľadisko vo všetkých postupoch, vrátane:

(a) preskúmania a, ak je to potrebné vykonávania zmien a doplnení vnútroštátnych právnych predpisov a ostatných prameňov práva na účely začlenenia článku 3, ods. 1 a zaistiť, aby sa požiadavka zohľadnenia najlepšieho záujmu dieťaťa odrážala a bola implementovaná do všetkých vnútroštátnych zákonov a nariadení, miestnych alebo

územných právnych predpisov, pravidiel upravujúcich fungovanie súkromných a verejných inštitúcií, ktoré poskytujú služby alebo majú vplyv na deti a do súdnych a správnych konaní na akejkoľvek úrovni, či už ako hmotné právo alebo ako pravidlo konania;

(b) presadzovania najlepšieho záujmu dieťaťa pri riadení a vykonávaní politík na vnútroštátnej, regionálnej a miestnej úrovni;

(c) stanovenia mechanizmov a konaní pre sťažnosti, opravné prostriedky a nápravu s cieľom plne uplatňovať právo dieťaťa na primerané začlenenie a konzistentné uplatňovanie jeho najlepšieho záujmu vo všetkých vykonávacích opatreniach, správnych a súdnych konaniach, ktoré sú pre dieťa dôležité alebo majú naň vplyv;

(d) presadzovania najlepšieho záujmu dieťaťa pri prideľovaní vnútroštátnych prostriedkov pre programy a opatrenia zamerané na vykonávanie práv detí a pri činnostiach, na ktoré sa vzťahuje medzinárodná alebo rozvojová pomoc;

(e) zabezpečenia, aby najlepší záujem dieťaťa bol výslovne vysvetlený pri stanovení, sledovaní a hodnotení zberu údajov a ak je to potrebné podporiť prieskum týkajúci sa problémov v oblasti práv detí;

(f) poskytovania informácií a školení o článku 3, ods. 1 a jeho uplatňovaní v praxi pre všetkých tých, ktorí prijímajú rozhodnutia s priamym alebo nepriamym vplyvom na deti, vrátane profesionálov a ostatných osôb pracujúcich pre alebo s deťmi;

(g) poskytovania primeraných informácií deťom v jazyku, ktorému rozumejú a ich rodinám a opatrovateľom, aby pochopili rozsah práva, ktoré chráni článok 3, ods. 1, ako aj vytvárania nevyhnutných podmienok pre deti, aby mohli vysloviť svoj názor a zabezpečiť, aby ich názorom bola venovaná náležitá pozornosť;

(h) potlačenia všetkých negatívnych postojov a vnímaní, ktoré bránia plnému uplatňovaniu práva dieťaťa, aby ich najlepší záujem bol posúdený a zohľadnený ako prvoradé hľadisko prostredníctvom komunikačných programov zahŕňajúcich masmédiá, sociálne siete, ako aj deti s cieľom uznať deti ako držiteľov práva.

16. Pri zabezpečení plnej účinnosti najlepšieho záujmu dieťaťa by sa mali vziať do úvahy tieto parametre:

(a) všeobecná, nedeliteľná, vzájomne závislá a navzájom prepojená povaha práv detí;

(b) uznanie detí ako držiteľov práv;

(c) všeobecná povaha a vplyv Dohovoru;

(d) povinnosť štátov, ktoré sú zmluvnými stranami Dohovoru, aby rešpektovali, chránili a dodržiavali práva uvedené v Dohovore;

(e) krátkodobé, strednodobé a dlhodobé vplyvy opatrení súvisiacich s vývojom dieťaťa po celý čas.

IV. Právna analýza a jej prepojenie na všeobecné zásady Dohovoru

A. Právna analýza článku 3, odsek 1

1. „Pri akýchkoľvek postupoch týkajúcich sa detí“

(a) „pri akýchkoľvek postupoch“

17. Článok 3, odsek 1 má za cieľ zabezpečiť, aby právo v ňom spomenuté bolo zaručené vo všetkých rozhodnutiach a postupoch týkajúcich sa detí. To znamená, že každý postup týkajúci sa dieťaťa alebo detí musí zohľadniť ich najlepší záujem ako prvoradé hľadisko. Slovo „postup“ nezahŕňa iba rozhodnutia, ale tiež všetky úkony, konanie, návrhy, služby, procesy a ostatné opatrenia.

18. Nečinnosť alebo neprijatie opatrenia a opomenutia konania sú taktiež „postupmi“, napríklad, keď poskytovatelia sociálneho zabezpečenia neprijmú opatrenie na ochranu detí pred zanedbaním alebo zneužitím.

(b) „týkajúci sa“

19. Právna povinnosť sa vzťahuje na všetky rozhodnutia a postupy, ktoré sa priamo alebo nepriamo týkajú detí. Pojem „týkajúci sa“ sa teda vzťahuje najmä na všetky opatrenia a rozhodnutia, ktoré sa priamo týkajú dieťaťa, detí ako skupiny alebo skupiny detí vo všeobecnosti a po druhé sa vzťahuje na ostatné opatrenia, ktoré majú vplyv na konkrétne dieťa, deti ako skupinu alebo deti vo všeobecnosti, aj keď nie sú priamymi adresátmi opatrenia. Ako sa uvádza vo Všeobecnom komentári Výboru č. 7 (2005), takéto postupy zahŕňajú tie, ktoré sú zamerané na deti (napr. tie, ktoré sa týkajú zdravia, starostlivosti alebo vzdelania), ako aj postupy, ktoré zahŕňajú deti a ostatné skupiny obyvateľstva (napr. tie, ktoré sa týkajú prostredia, bývania alebo dopravy) (ods. 13 písm. b)). Z tohto dôvodu sa pojem „týkajúci sa“ musí chápať vo veľmi širokom zmysle.

20. Všetky postupy, ktoré prijíma štát zase určitým spôsobom ovplyvňujú deti. To neznamená, že každý postup, ktorý prijme štát, si vyžaduje úplný a formálny proces posúdenia a určenia najlepšieho záujmu dieťaťa. Ak však rozhodnutie bude mať väčší vplyv na dieťa alebo deti, je vhodná vyššia úroveň ochrany a podrobné postupy na zohľadnenie ich najlepšieho záujmu.

Vo vzťahu k opatreniam, ktoré nie sú priamo zamerané na dieťa alebo deti by sa teda pojem „týkajúci sa“ mal vysvetliť na základe okolností každého prípadu, aby bolo možné posúdiť vplyv postupu na dieťa alebo deti.

(c) „deti“

21. Pojem „deti“ sa týka všetkých osôb vo veku do 18 rokov v rámci pôsobnosti štátu, ktorý je zmluvnou stranou Dohovoru bez akejkoľvek diskriminácie v súlade s článkami 1 a 2 Dohovoru.

22. Článok 3, ods. 1 sa týka detí ako jednotlivcov a štátom, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru sa ukladá povinnosť posudzovať a zohľadňovať najlepší záujem dieťaťa ako prvoradé hľadisko pri prijímaní jednotlivých rozhodnutí.

23. Pojem „deti“ však znamená, že právo, aby bol ich najlepší záujem riadne zohľadnený, sa nevzťahuje na deti iba ako na jednotlivcov, ale vo všeobecnosti sa na ne vzťahuje tiež ako na skupinu. Z toho vyplýva, že štáty sú povinné posudzovať a zohľadňovať ako prvoradé hľadisko najlepší záujem detí ako skupiny alebo vo

všeobecnosti pri všetkých postupoch, ktoré sa ich týkajú. To je obzvlášť zrejmé pri vykonávacích opatreniach. Výbor[4] zdôrazňuje, že najlepší záujem dieťaťa sa chápe ako kolektívne a individuálne právo, a že uplatňovanie tohto práva na deti pôvodných obyvateľov ako skupinu si vyžaduje posúdenie toho, ako sa uvedené právo týka ich kolektívnych kultúrnych práv.

24. To neznamená, že v rozhodnutí týkajúcom sa individuálneho dieťaťa sa jeho záujmy musia chápať rovnako ako záujmy detí vo všeobecnosti. Článok 3, ods. 1 skôr znamená, že najlepší záujem dieťaťa sa musí posúdiť individuálne. Postupy stanovenia najlepšieho záujmu dieťaťa ako jednotlivca alebo skupiny je možné nájsť v nižšie uvedenej kapitole V.

2. „Verejnými alebo súkromnými inštitúciami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi“

25. Povinnosť štátov riadne posúdiť najlepšieho záujmu dieťaťa je všeobecná povinnosť, ktorá zahŕňa všetky verejné a súkromné inštitúcie sociálnej starostlivosti, súdy, správne a zákonodarné orgány, ktoré zahŕňajú alebo sa týkajú deti. Aj keď rodičia neboli výslovne spomenutí v článku 3, ods. 1 najlepší záujem dieťaťa „bude ich hlavná obava“ (čl. 18, ods. 1).

(a) „verejné alebo súkromné inštitúcie sociálnej starostlivosti“

26. Tieto pojmy by sa nemali užšie vykladať alebo obmedzovať na sociálne inštitúcie *v užšom význame*, ale mali by sa chápať ako všetky inštitúcie, ktorých práca a rozhodnutia majú vplyv na deti a uplatňovanie ich práv. Takéto inštitúcie zahŕňajú nielen tie, ktoré súvisia s ekonomickými, sociálnymi a kultúrnymi právami (napr. starostlivosť, zdravie, prostredie, vzdelanie, podnikanie, voľný čas a hry, atď.), ale taktiež inštitúcie, ktoré sa zaoberajú občianskymi právami a slobodami (napr. zápis narodenia, ochrana pred násilím vo všetkých prostrediach, atď.). Súkromné inštitúcie sociálnej starostlivosti zahŕňajú organizácie súkromného sektora – či už ziskové alebo neziskové – ktoré plnia úlohu pri poskytovaní služieb, ktoré sú dôležité pre uplatňovanie práv detí, a ktoré pôsobia v mene alebo popri službách štátu ako alternatíva.

(b) „súdy“

27. Výbor zdôrazňuje, že pojem „súdy“ odkazuje na všetky súdne konania na všetkých stupňoch – na ktorých pôsobia buď profesionálni sudcovia alebo laici – a bez obmedzenia na všetky príslušné konania týkajúce sa detí. To zahŕňa zmier, mediáciu a arbitráž.

28. V trestných veciach sa zásada najlepšieho záujmu dieťaťa uplatňuje na deti v konflikte so zákonom (napr. ako údajní, obvinení páchatelia alebo osoby uznané z porušenia zákona) alebo deti v kontakte so zákonom (ako obete alebo svedkovia), ako aj deti ovplyvnené situáciou rodičov, ktorí sú v konflikte so zákonom. Výbor[5] zdôrazňuje, že ochrana najlepšieho záujmu dieťaťa znamená, že tradičné ciele trestného súdnictva, ako represia alebo trest musia viesť k rehabilitačným a nápravným cieľom súdnictva v prípadoch, ktoré sa týkajú detských páchateľov.

29. V občianskych veciach môže dieťa brániť svoje záujmy priamo alebo prostredníctvom zástupcu v prípade určenia otcovstva, zneužitia alebo zanedbania dieťaťa,

[4] Všeobecný komentár č.11 (2009) o deťoch pôvodných obyvateľov a ich právach na základe Dohovoru, ods. 30.

[5] Všeobecný komentár č.10 (2007) o právach dieťaťa v systéme justičných orgánov pre mladistvých, ods. 10.

zlúčenia rodiny, ubytovania, atď. Dieťa môže byť ovplyvnené súdnym pojednávaním, napríklad v konaní o osvojení alebo rozvode, v prípadoch rozhodnutí o zverení starostlivosti dieťaťa, o určení bydliska, styku alebo rozhodnutí týkajúcich sa iných záležitostí, ktoré majú dôležitý vplyv na život a rozvoj dieťaťa, ako aj v konaniach v prípadoch zneužitia alebo zanedbania dieťaťa. Súdy musia zabezpečiť, aby najlepší záujem dieťaťa bol zohľadnený vo všetkých takýchto situáciách a rozhodnutiach, či už sú materiálnej alebo procesnej povahy a musia preukázať, že to uskutočnili účinne.

(c) „správne orgány“

30. Výbor zdôrazňuje, že rozsah rozhodnutí prijatých správnymi orgánmi na všetkých úrovniach je veľmi široký a pokrýva rozhodnutia týkajúce sa vzdelania, starostlivosti, zdravia, prostredia, životných podmienok, ochrany, azylu, prisťahovalectva, prístupu k získaniu štátneho občianstva, okrem iného. Jednotlivé rozhodnutia prijaté správnymi orgánmi v týchto oblastiach musia byť posúdené a musia sa riadiť najlepším záujmom dieťaťa, čo platí aj pre všetky vykonávacie opatrenia.

(d) „zákonodarné orgány“

31. The extension of States parties' obligation to their "legislative bodies" shows clearly that article 3, paragraph 1, relates to children in general, not only to children as individuals. The adoption of any law or regulation as well as collective agreements – such as bilateral or multilateral trade or peace treaties which affect children – should be governed by the best interests of the child. The right of the child to have his or her best interests assessed and taken as a primary consideration should be explicitly included in all relevant legislation, not only in laws that specifically concern children. This obligation extends also to the approval of budgets, the preparation and development of which require the adoption of a best-interests-of-the-child perspective for it to be child-rights sensitive.

3. „najlepší záujem dieťaťa“

32. Pojem najlepšieho záujmu dieťaťa je zložitý a jeho obsah musí byť stanovený v každom jednotlivom prípade. Zákonodarca, sudca, správny orgán, vzdelávacia inštitúcia, inštitúcia sociálnej starostlivosti práve prostredníctvom výkladu a vykonávania článku 3, ods. 1 v súlade s ustanoveniami Dohovoru budú schopní ozrejmiť pojem najlepšieho záujmu dieťaťa a vedieť ho konkrétne používať. Z toho vyplýva, že pojem najlepšieho záujmu dieťaťa je flexibilný a prispôsobiteľný. Uvedený pojem by sa mal prispôsobiť a vymedziť na individuálnom základe podľa osobitnej situácie príslušného dieťaťa alebo príslušných detí a zohľadniť pritom ich osobné postavenie, situácia a potreby. V prípade individuálnych rozhodnutí sa najlepší záujem dieťaťa musí posúdiť a určiť na základe osobitných okolností konkrétneho dieťaťa. V prípade kolektívnych rozhodnutí – ako sú rozhodnutia prijaté zákonodarcom – sa najlepší záujem dieťaťa musí vo všeobecnosti posúdiť a určiť na základe okolností konkrétnej skupiny a/alebo detí vo všeobecnosti. V oboch prípadoch by sa posúdenie a určenie malo vykonať tak, že sa pritom budú plne dodržiavať práva obsiahnuté v Dohovore a jeho opčných protokoloch.

33. Najlepší záujem dieťaťa sa musí uplatňovať na všetky záležitosti týkajúce sa dieťaťa alebo detí a musí sa zohľadniť na vyriešenie akýchkoľvek možných konfliktov týkajúcich sa práv zakotvených v Dohovore alebo ostatných zmluvách týkajúcich sa ľudských práv. Identifikácii možných riešení, ktoré sú v najlepšom záujme dieťaťa, sa musí venovať pozornosť. To znamená, že štáty majú pri prijímaní vykonávacích opatrení povinnosť ozrejmiť najlepší záujem všetkých detí, vrátane tých, ktoré sú v zraniteľnej situácii.

34. Flexibilita pojmu najlepší záujem dieťaťa umožňuje reagovať na situáciu konkrétnych detí a získať poznatky o rozvoji dieťaťa. To však môže ponechať priestor pre manipuláciu; pojem najlepší záujem dieťaťa vlády a ostatné štátne orgány zneužívali na

odôvodnenie svojich rasistických politík, napríklad; rodičmi s cieľom brániť svoje vlastné záujmy pri sporoch o zverenie detí do osobnej starostlivosti; profesionálmi, ktorým na tom nezáleží a ktorí najlepší záujem dieťaťa zamietnu ako nerelevantnú alebo bezvýznamnú vec.

35. Vykonávacie opatrenia, ktoré majú zabezpečiť, aby najlepší záujem dieťaťa bol prvoradým hľadiskom pri príprave právnych predpisov a politík a bol zohľadnený na všetkých úrovniach vlády, si vyžaduje trvalý proces posúdenia vplyvu práv dieťaťa (CRIA) s cieľom predpovedať vplyv akéhokoľvek navrhovaného zákona, politiky alebo pridelenia rozpočtu na deti a uplatňovanie ich práv a zároveň to vyžaduje posúdenie vplyvu práv dieťaťa s cieľom zhodnotiť skutočný vplyv vykonávania týchto opatrení.[6]

4. „Musí byť prvoradým hľadiskom“

36. Najlepší záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri prijímaní všetkých vykonávacích opatrení. Slová „musí byť“ ukladajú štátom dôraznú právnu povinnosť, čo znamená, že štáty nemôžu vykonávať voľnú úvahu, či najlepší záujem dieťaťa má byť posúdený a či mu má byť prisúdený náležitý význam pri prijímaní akýchkoľvek opatrení.

37. Pojem „prvoradé hľadisko“ znamená, že najlepší záujem dieťaťa sa nemôže posudzovať na rovnakej úrovni ako všetky ostatné hľadiská. Toto silné postavenie je odôvodnené osobitnou situáciou dieťaťa: závislosť, zrelosť, právne postavenie a často tichosť. Deti majú menej príležitostí ako dospelí, aby upozornili na svoje vlastné záujmy a tí, ktorí majú účasť na rozhodnutiach, ktoré sa ich dotýkajú, si musia byť výslovne vedomí ich záujmov. Ak záujmy dieťaťa nie sú zdôraznené, môžu byť často prehliadnuté.

38. V súvislosti s adopciou (čl. 21), právo najlepšieho záujmu sa ďalej posilňuje; nie je iba o „**prvoradé** hľadisko“, ale „**rozhodujúce** hľadisko“. Najlepší záujem dieťaťa by sa mal tiež stať rozhodujúcim faktorom pri prijímaní rozhodnutia o adopcii, ale tiež pri iných záležitostiach.

39. Avšak, keďže článok 3, odsek 1 pokrýva široký okruh situácií, Výbor uznáva potrebu určitého stupňa flexibility pri uplatňovaní tohto článku. Najlepší záujem dieťaťa – po posúdení a určení – môžu byť v rozpore s ostatnými záujmami alebo právami (napr. ostatných detí, verejnosti, rodičov, atď.). Potenciálne rozpory medzi najlepším záujmom dieťaťa, ktoré sa posudzujú individuálne a najlepším záujmom detí alebo detí vo všeobecnosti, sa musia riešiť na individuálnom základe a opatrne vyvážiť všetkých zúčastnených strán a nájsť vhodný kompromis. To isté sa musí urobiť, ak práva ostatných osôb sú v rozpore s najlepším záujmom dieťaťa. Ak harmonizácia nie je možná, úrady a rozhodovacie orgány budú musieť analyzovať a porovnať práva všetkých zúčastnených strán a majúc pritom na zreteli, že právo dieťaťa, aby bol jeho najlepší záujem zohľadnený ako prvoradé hľadisko znamená, že najlepší záujem dieťaťa má vysokú prioritu a nie je iba jedným z hľadísk. Preto sa musí tomu, čo najlepšie slúži dieťaťu, prisúdiť väčší význam.

40. Považovať najlepší záujem dieťaťa za „prvoradý“ si vyžaduje povedomie o mieste, ktoré najlepší záujem dieťaťa musí mať vo všetkých postupoch a ochotu uprednostniť takýto záujem za všetkých okolností, ale najmä vtedy, keď postup má nepopierateľný vplyv na príslušné deti.

[6] Všeobecný komentár č. 5 (2003) o všeobecných opatreniach implementácie Dohovoru o právach dieťaťa, ods. 45.

B. Najlepší záujem dieťaťa a jeho prepojenie na ostatné všeobecné zásady Dohovoru

1. Najlepší záujem dieťaťa a právo na nediskrimináciu (čl. 2)

41. Právo na nediskrimináciu je pasívna povinnosť, zakazuje všetky formy diskriminácie užívania práv podľa Dohovoru, ale požaduje aj zodpovedajúce proaktívne opatrenia prijaté štátom s cieľom efektívne zabezpečiť rovnaké príležitosti pre všetky deti užívajúce práva na základe Dohovoru. To môže vyžadovať pozitívne opatrenia smerujúce k náprave situácie skutočnej nerovnosti.

2. Najlepší záujem dieťaťa a právo na život, prežitie a rozvoj (čl. 6)

42. Štáty musia vytvoriť prostredie, ktoré rešpektuje ľudskú dôstojnosť a zabezpečuje komplexný rozvoj každého dieťaťa. Pri posudzovaní a určovaní najlepšieho záujmu dieťaťa, musí štát zabezpečiť plné rešpektovanie jeho prirodzeného práva na život, prežitie a rozvoj.

3. Najlepší záujem dieťaťa a právo byť vypočutý (čl. 12)

43. Posúdenie najlepšieho záujmu dieťaťa musí zahŕňať dodržiavanie práva dieťaťa vyjadriť slobodne svoje názory a uvedené názory musia byť vo všetkých záležitostiach týkajúcich sa dieťaťa riadne zohľadnené. To je jasne uvedené vo Všeobecnom komentári Výboru č. 12, ktorý tiež upozorňuje na komplikované prepojenia medzi článkami 3, odsek 1, a čl. 12. Tieto dva články majú vzájomne sa doplňujúce úlohy: prvý má za cieľ uplatňovanie najlepšieho záujmu dieťaťa a druhý poskytuje metodiku pre vypočutie dieťaťa alebo detí a ich začlenenie do všetkých záležitostiach týkajúcich sa dieťaťa, vrátane posúdenia jeho najlepšieho záujmu. Článok 3, odsek 1 nemôže byť správne uplatnený, ak požiadavky článku 12 nie sú splnené. Podobne článok 3, odsek 1 posilňuje funkčnosť článku 12, a to uľahčením zásadnej úlohy detí vo všetkých rozhodnutiach, ktoré ovplyvňujú ich život[7].

44. Rozvíjajúce sa zručnosti dieťaťa (čl.5) musia byť zohľadnené, keď sú v hre najlepšie záujmy dieťaťa a jeho právo byť vypočuté. Výbor už stanovil, že čím viac dieťa vie, má skúsenosti a chápe, o to viac rodič, opatrovník alebo iné osoby, ktoré sú zaň zo zákona zodpovedné, musia zmeniť vedenie a orientáciu na upomienky a poradenstvo a neskôr na komunikáciu na rovnakej úrovni.[8] Podobne v čase, keď dieťa dospieva, majú jeho názory čoraz väčší význam pri posudzovaní jeho najlepších záujmov. Bábätká a deti vo veľmi malom veku majú rovnaké práva ako všetky deti pri posudzovaní ich najlepších záujmov, hoci nemôžu vyjadriť svoje názory alebo sa zastupovať rovnakým spôsobom ako ostatné deti. Štáty musia zabezpečiť primerané úpravy vrátane zastupovania, ak je to potrebné na posúdenie najlepších záujmov detí, rovnaké pravidlo sa uplatňuje na deti, ktoré nie sú schopné alebo ochotné vyjadriť svoj názor.

45. Výbor pripomína, že článok 12, odsek 2 Dohovoru stanovuje právo dieťaťa byť vypočuté, a to buď priamo alebo prostredníctvom zástupcu v každom súdnom alebo správnom konaní, ktoré sa ho týkajú (pozri ďalšiu kapitolu VB nižšie).

---

[7] Všeobecný komentár č. 12, ods. 70-74.
[8] Ibid., ods. 84.

V. Realizácia: posudzovanie a určovanie najlepšieho záujmu dieťaťa

46. Ako už bolo uvedené, „najlepší záujem dieťaťa“ je právo, zásada a pravidlo konania na základe posúdenia všetkých prvkov záujmov dieťaťa alebo detí v konkrétnej situácii. Pri posudzovaní a určovaní najlepšieho záujmu dieťaťa s cieľom prijať rozhodnutie o konkrétnom opatrení je potrebné dodržať nasledujúce kroky:

(a) po prvé, v rámci špecifického skutkovému stavu veci zistiť, aké sú relevantné prvky pri posudzovaní najlepších záujmov, dať im konkrétny obsah a priradiť váhu každému vo vzťahu k sebe navzájom;

(b) po druhé, taký postup, ktorý zabezpečuje právne záruky a správne uplatňovanie práva.

47. Posúdenie a určenie najlepšieho záujmu dieťaťa sú dva kroky, ktoré sa majú dodržiavať a v prípade potreby prijať rozhodnutie. „Posúdenie najlepších záujmov“ spočíva v hodnotení a vyvážení všetkých prvkov potrebných na prijatie rozhodnutia v konkrétnej situácii pre konkrétne jednotlivé dieťa alebo skupiny detí. To vykonáva rozhodovací orgán a jeho zamestnanci - ak je to možné multidisciplinárny tím - a vyžaduje sa účasť dieťaťa. „Stanovenie najlepších záujmov“ opisuje formálny proces s prísnymi procesnými zárukami, ktorých cieľom je určiť najlepší záujem dieťaťa na základe posúdenia najlepších záujmov.

A. Posúdenie a určenie najlepšieho záujmu

48. Posúdenie najlepšieho záujmu dieťaťa je jedinečná aktivita, ktorá by mala byť vykonávaná v každom jednotlivom prípade vo svetle osobitných okolností každého dieťaťa alebo skupiny detí alebo detí vo všeobecnosti. Tieto okolnosti sa týkajú individuálnych charakteristík dieťaťa alebo dotknutých detí, ako sú okrem iného vek, pohlavie, úroveň vyspelosti, skúsenosti, príslušnosť k menšinovej skupine, dieťa s fyzickým, zmyslovým alebo duševným postihnutím, ako aj sociálny a kultúrny kontext, v ktorom sa dieťa alebo deti ocitnú, napríklad prítomnosť alebo neprítomnosť rodičov, či dieťa s nimi žije, kvalita vzťahov medzi dieťaťom a jeho rodinou či opatrovateľom, prostredie vo vzťahu k bezpečnosti, existencia kvalitných alternatívnych prostriedkov, ktoré má k dispozícii rodina, rozšírená rodina alebo opatrovatelia, atď.

49. Určenie toho, čo je v najlepšom záujme dieťaťa, by sa malo začať posúdením osobitných okolností, ktoré robia dieťa jedinečným. To znamená, že niektoré prvky budú a iné nebudú použité a to tiež ovplyvňuje spôsob ich vzájomného posúdenia. Pre deti všeobecne zahŕňa posúdenie najlepšieho záujmu rovnaké prvky.

50. Výbor sa domnieva, že je užitočné vypracovať nevyčerpávajúci a nehierarchický zoznam prvkov, ktoré by mohli byť zahrnuté do posúdenia najlepších záujmov akýmkoľvek rozhodovacím orgánom, ktorý má určiť najlepšie záujmy dieťaťa. Neúplný charakter prvkov v zozname znamená, že je možné ísť nad rámec a vziať do úvahy ďalšie dôležité faktory v osobitných okolnostiach jednotlivého dieťaťa alebo skupiny detí. Všetky prvky zoznamu sa musia zohľadniť a vyvážiť vo svetle každej situácie. Zoznam by mal poskytnúť konkrétny návod a ešte aj flexibilitu.

51. Vypracovanie takéhoto zoznamu prvkov by malo poskytnúť usmernenia pre štát alebo rozhodovací orgán pri regulácii špecifických oblastí, ktoré ovplyvňujú deti, ako napr. rodina, adopcia a zákony týkajúce sa mladistvých a, ak je to potrebné, je možné pridať ďalšie prvky, ktoré sa považujú za vhodné v súlade s ich právnou tradíciou. Výbor by rád upozornil na to, že pri pridávaní prvkov do zoznamu, konečným cieľom najlepšieho záujmu dieťaťa by malo byť zabezpečiť úplné a účinné uplatnenie práv uznaných v Dohovore a

holistický rozvoj dieťaťa. V dôsledku toho by sa prvky, ktoré sú v rozpore s právami zakotvenými v Dohovore, alebo ktoré by mali opačný účinok na rozdiel od práv podľa tohto Dohovoru, nemožno považovať za platné pri posudzovaní toho, čo je najlepšie pre dieťa alebo deti.

1. Prvky, ktoré je potrebné vziať do úvahy pri posudzovaní najlepšieho záujmu dieťaťa

52. Na základe týchto predbežných úvah sa Výbor domnieva, že prvky, ktoré je potrebné zohľadniť pri posudzovaní a určovaní najlepšieho záujmu dieťaťa ako relevantné pre danú situáciu, sú tieto:

(a) Názor dieťaťa

53. Článok 12 Dohovoru stanovuje právo detí vyjadriť svoje názory v každom rozhodnutí, ktoré sa ich týka. Každé rozhodnutie, ktoré neberie do úvahy názory dieťaťa alebo ich názorom neprizná náležitý význam podľa ich veku a vyspelosti, nerešpektuje možnosť pre dieťa alebo deti ovplyvniť určenie ich najlepšieho záujmu.

54. Skutočnosť, že dieťa je veľmi mladé alebo v zraniteľnej situácii (napr. má zdravotné postihnutie, patrí k menšinovej skupine, je migrant, atď.), ho nezbavuje práva vyjadriť svoje názory, ani neznižuje význam, ktorý prináleží názorom dieťaťa pri určovaní jeho najlepších záujmov. Prijatie konkrétnych opatrení s cieľom zaručiť uplatňovanie rovnakých práv pre deti v takýchto situáciách musí byť predmetom individuálneho posúdenia, ktoré deťom zaistí úlohu v rozhodovacom procese a v prípade potreby sa poskytne primerané bývanie[9] a podpora na zabezpečenie ich plnej účasti na posúdení ich najlepších záujmov.

(b) Totožnosť dieťaťa

55. Deti nie sú homogénna skupina, a preto je potrebné vziať do ich rozmanitosť pri posudzovaní ich najlepších záujmov. Identita dieťaťa zahŕňa vlastnosti, ako je pohlavie, sexuálna orientácia, národnosti, náboženstva a presvedčenia, kultúrnu identitu, osobnosť. Hoci deti a mladí ľudia majú spoločné základné univerzálne potreby, vyjadrenie týchto potrieb závisí na širokej škále osobných, fyzických, sociálnych a kultúrnych aspektov, vrátane ich rozvíjajúcich sa schopnosti. Právo dieťaťa na zachovanie totožnosti je zaručené Dohovorom (článok 8) a musí byť rešpektované a brané do úvahy pri posudzovaní najlepšieho záujmu dieťaťa.

56. Pokiaľ ide o náboženskú a kultúrnu identitu napríklad pri zvažovaní detského domova alebo umiestnení dieťaťa, náležitá pozornosť sa bude venovať žiaducej kontinuite vo výchove dieťaťa a jeho etnickému, náboženskému, kultúrnemu a jazykovému zázemiu (článok 20 , ods. 3) a rozhodovací orgán musí vziať do úvahy tento špecifický kontext pri posudzovaní a určovaní najlepších záujmov dieťaťa. To isté platí v prípade prijatia, odlúčenia od rodičov alebo ich rozvodu. Náležité zohľadnenie najlepších záujmov dieťaťa znamená, že deti majú prístup ku kultúre (a jazyku, ak je to možné) svojej krajiny a rodiny pôvodu a majú možnosť prístupu k informáciám o svojej biologickej rodine v súlade s právnymi a profesijnými predpismi v danej krajine (pozri čl. 9, ods. 4).

57. Hoci sa musí zohľadniť ochrana náboženských a kultúrnych hodnôt a tradícií ako súčasť národnej identity dieťaťa, postupy, ktoré sú v rozpore s právami stanovenými v Dohovore, nie sú v najlepšom záujme dieťaťa. Kultúrna identita nemôže ospravedlniť ani

[9] Pozri Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím, čl. 2: „Primerané“ znamená nevyhnutné a zodpovedajúce zmeny a úpravy, ktoré nepredstavujú neúmerné alebo nadmerné zaťaženie v prípade potreby v konkrétnom prípade s cieľom zabezpečiť [...] užívanie alebo uplatňovanie všetkých ľudských práv a základných slobôd na rovnakom základe s ostatnými.

odôvodniť skutočnosť, že rozhodovacie orgány presadzujú tradície a kultúrne hodnoty, ktoré dieťaťu alebo deťom odopierajú práva zaručené Dohovorom.

(c) Ochrana rodinného prostredia a udržiavanie vzťahov

58. Výbor pripomína, že je nevyhnutné vykonať posúdenie a určenie najlepších záujmov dieťaťa v kontexte možného odlúčenia dieťaťa od svojich rodičov (články 9, 18 a 20). To tiež zdôrazňuje, že prvky uvedené vyššie sú konkrétne práva a nielen prvky pri určovaní najlepšieho záujmu dieťaťa.

59. Rodina je základnou bunkou spoločnosti a prirodzeným prostredím pre rast a blaho všetkých jeho členov, najmä deti (preambula Dohovoru). Právo dieťaťa na rodinný život je chránené podľa Dohovoru (článok 16). Pojem „rodina“ sa má vykladať v širokom slova zmysle a zahrnúť biologických, adoptívnych alebo pestúnskych rodičov alebo prípadne členov širšej rodiny alebo spoločenstva, ako je ustanovené v miestnych zvyklostiach (článok 5).

60. Predchádzanie odlúčeniu od rodiny a zachovanie jednoty rodiny sú dôležitou súčasťou systému ochrany detí a sú založené na právach stanovených v článku 9, ods. 1, ktorý vyžaduje, „aby dieťa nemohlo byť oddelené od svojich rodičov proti svojej vôli, okrem prípadov, keď [...] takéto odlúčenie je potrebné v najlepšom záujme dieťaťa“. Okrem toho, dieťa, ktoré je odlúčené od jedného alebo oboch rodičov, má právo „udržiavať osobné vzťahy a priamy styk s oboma rodičmi na pravidelnom základe, pokiaľ to nie je v rozpore s najlepšími záujmami dieťaťa“ (článok 9, ods. 3) . To sa vzťahuje aj na všetky osoby, ktorým bolo dieťa zverené do osobnej starostlivosti, zákonných alebo obvyklých primárnych opatrovníkov, pestúnov a osoby, s ktorými má dieťa silný osobný vzťah.

61. Vzhľadom na závažnosť vplyvu, ktorý pre dieťa predstavuje odlúčenie od jeho rodičov, by takéto odlúčenie malo nastať iba v krajnom prípade, keď dieťaťu hrozí bezprostredná ujma alebo keď je to v iných prípadoch potrebné; k odlúčeniu by nemalo dôjsť, ak dieťa môžu chrániť menej rušivé opatrenia. Skôr, než sa pristúpi k odlúčeniu, by štát mal poskytovať podporu rodičom pri vykonávaní ich rodičovských práv a povinností a obnoviť alebo posilniť schopnosť rodiny postarať sa o dieťa, pokiaľ odlúčenie nie je nevyhnutné na ochranu dieťaťa. Ekonomické dôvody nemôžu byť dôvodom pre odlúčenie dieťaťa od jeho rodičov.

62. Usmernenia pre náhradnú starostlivosť o deti[10] majú za cieľ zabezpečiť, aby deti neboli umiestnené do náhradnej starostlivosti zbytočne; a ak sa poskytuje alternatívna starostlivosť, robí sa to za vhodných podmienok zodpovedajúcich právam a najlepšiemu záujmu dieťaťa. Obzvlášť „finančná a materiálna chudoba alebo podmienky, ktoré sa priamo a jednoznačne prisudzujú takejto chudobe, by nikdy nemali byť jediným dôvodom na odobratie dieťaťa zo starostlivosti rodičov [...], ale mali by sa vnímať ako signál pre potrebu poskytnúť primeranú podporu v rodine“ (odsek 15).

63. Rovnako ani dieťa nemôže byť odlúčené od svojich rodičov na základe svojho postihnutia alebo postihnutia svojich rodičov.[11] Odlúčenie môže byť zvážené iba v prípadoch, keď potrebná podpora rodine na zachovanie rodinnej jednotky nie je dosť efektívna, aby sa vyhla riziku zanedbania alebo opustenia dieťaťa alebo riziku bezpečnosti dieťaťa.

64. V prípade odlúčenia Štát musí garantovať, že situácia dieťaťa a jeho rodiny bola posúdená podľa možnosti multidisciplinárnym tímom dobre vyškolených profesionálov

[10] Rezolúcia Valného zhromaždenia OSN č. 64/142, príloha.
[11] Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím, čl. 23, ods. 4.

s vhodnou súdnou účasťou v súlade s článkom 9 Dohovoru, uisťujúc sa, že žiadna iná možnosť nemôže naplniť najlepší záujem dieťaťa.

65. Ak sa odlúčenie stane potrebným, rozhodovací orgán by sa mal uistiť, že dieťa udržiava väzby a vzťahy so svojimi rodičmi a rodinou (súrodenci, príbuzní a osoby, ku ktorým má dieťa silný osobný vzťah), až kým to nie je v rozpore s najlepším záujmom dieťaťa. Kvalita vzťahov a potreba ich udržania sa musí zohľadniť v rozhodnutiach pri frekvencii a dĺžke návštev a ďalšieho kontaktu, keď je dieťa umiestnené mimo rodiny.

66. Ak sú vzťahy dieťaťa s jeho rodičmi narušené migráciou (rodičov bez dieťaťa alebo dieťaťa bez rodičov), zachovanie rodinnej jednotky by malo byť zohľadnené pri posudzovaní najlepšieho záujmu dieťaťa pri rozhodnutiach týkajúcich sa zlúčenia rodiny.

67. Výbor je toho názoru, že spoločné rodičovské práva a povinnosti sú všeobecne v najlepšom záujme dieťaťa. Avšak v rozhodnutiach týkajúcich sa rodičovských práv a povinností jediným kritériom bude to, čo je v najlepšom záujme konkrétneho dieťaťa. Je v rozpore s týmito záujmami, ak právo automaticky dáva rodičovské práva a povinnosti jednému alebo obom rodičom. Pri posudzovaní najlepšieho záujmu dieťaťa súd musí vziať do úvahy právo dieťaťa chrániť jeho vzťah s oboma rodičmi, spoločne s ďalšími prvkami, ktoré sú dôležitými v konkrétnom prípade.

68. Výbor podnecuje ratifikáciu a implementáciu dohôd Haagskej konferencie medzinárodného súkromného práva[12], ktoré uľahčuje uplatňovanie najlepšieho záujmu dieťaťa a poskytuje záruky pre jeho implementáciu v prípade, že rodičia žijú v rôznych krajinách.

69. V prípade, keď sa rodičia alebo iní primárni poskytovatelia starostlivosti dopustia trestného činu, alternatívy zadržania by mali byť dostupné a použité ako východisko na individuálnom základe, s plným uvážením pravdepodobného vplyvu rôznych rozsudkov na najlepší záujem dotknutého dieťaťa alebo detí.[13]

70. Ochrana rodinného prostredia zahrňuje ochranu väzieb dieťaťa v širšom slova zmysle. Tieto väzby sa uplatňujú na rozšírenú rodinu, ako sú starí rodičia, strýkovia/tety a tiež priatelia, škola a širšie prostredie a sú obzvlášť dôležité v prípadoch, kde sú rodičia odlúčení a žijú na rôznych miestach.

(d) Starostlivosť, ochrana a bezpečnosť dieťaťa

71. Pri posudzovaní a určovaní najlepšieho záujmu dieťaťa alebo detí všeobecne, povinnosť štátu zaistiť dieťaťu takú ochranu a starostlivosť ako je potrebné pre jeho prospech (čl. 3, ods. 2) by sa mala zohľadniť. Pojmy „ochrana a starostlivosť“ sa musia takisto vykladať v širokom zmysle, odkedy ich účel nie je uvedený ani v obmedzených alebo negatívnych pojmoch (ako aj „chrániť dieťa pred ublížením“), ale skôr sa uvádza v súvislosti s komplexným vzorom zaistenia „blahobytu“ a rozvoja dieťaťa. Prospech detí v širokom zmysle zahŕňa ich základné materiálne, fyzické, psychické, výchovné a citové potreby, ako aj potreby náklonnosti a bezpečnosti.

72. Emocionálna starostlivosť je základnou potrebou detí; ak rodičia alebo iní primárni poskytovatelia starostlivosti nenaplnia emocionálne potreby dieťaťa, musia byť zavedené opatrenia tak, že dieťa si rozvíja bezpečnú väzbu. Deti sa potrebujú vytvoriť väzbu

[12] Tieto zahrňujú č. 28 o občianskoprávnych aspektoch medzinárodných únosov detí, 1980; č. 33 o ochrane detí a spolupráci pri medzištátnych osvojeniach, 1993; č. 23 o uznávaní a výkone rozhodnutí o vyživovacej povinnosti, 1973; č. 24 o práve aplikovateľnom na vyživovaciu povinnosť, 1973.

[13] Pozri odporúčania zo dňa všeobecnej diskusie o deťoch väznených rodičov (2011).

k poskytovateľovi starostlivosti už v skorom veku a taká väzba, ak je primeraná, musí byť časom trvalá s cieľom poskytnúť dieťaťu stabilné prostredie.

73. Posúdenie najlepšieho záujmu dieťaťa musí taktiež zahŕňať zohľadnenie bezpečnosti dieťaťa, čo je právo dieťaťa na ochranu pred všetkými formami fyzického a psychického násilia, zranenia alebo zneužitia (čl. 19), sexuálneho obťažovania, tlaku rovesníkov, šikanovania, ponižujúceho zaobchádzania, a pod.,[14], ako aj ochranu pred sexuálnym, ekonomickým a iným vykorisťovaním, drogami, pracovným, vojenským konfliktom, atď. (čl. 32-39).

74. Uplatňovanie prístup najlepších záujmov v rozhodovaní znamená posúdenie bezpečnosti a integrity dieťaťa v aktuálnom čase; avšak princíp prevencie tiež vyžaduje posúdenie možností budúceho rizika a ublíženia a ďalších následkov rozhodnutia pre bezpečnosť dieťaťa.

(e) Stav zraniteľnosti

75. Dôležitý prvok na posúdenie je stav zraniteľnosti dieťaťa, ako aj postihnutie, príslušnosť k menšinovej skupine, byť utečencom alebo tým, kto si hľadá útočisko, obeť zneužitia, život na ulici, atď. Účel určenia najlepšieho záujmu dieťaťa alebo detí v zraniteľnom stave by nemal byť iba vo vzťahu k plnému užívaniu všetkých práv poskytovaných v Dohovore, ale vzhľadom aj na ďalšie ľudské práva, normy súvisiace s týmito špecifickými situáciami, ako aj tie pokryté v Dohovore o právach osôb so zdravotným postihnutím, Dohovore o právnom postavení utečencov, okrem iných.

76. Najlepší záujem dieťaťa v osobitnej zraniteľnej situácii nebude taký istý ako ten, ktorý majú všetky deti v rovnakej zraniteľnej situácii. Úrady a rozhodovacie orgány musia zohľadniť rozdielne druhy a stupne zraniteľnosti každého dieťaťa, ak každé dieťa je jedinečné a každá situácia musí byť posúdená podľa jedinečnosti dieťaťa. Individuálne posúdenie histórie každého dieťaťa od narodenia by sa malo uskutočniť s pravidelným preskúmaním multidisciplinárnym tímom a odporúčaným primeraným bývaním počas procesu rozvoja dieťaťa.

(f) Právo dieťaťa na zdravie

77. Právo dieťaťa na zdravie (čl. 24) a zdravotný stav sú ústredné pri posudzovaní najlepšieho záujmu dieťaťa. Ak je však možná viac ako jedna liečba zdravotného stavu alebo ak výsledok liečby je neistý, výhody akejkoľvek možnej liečby sa musia porovnať so všetkými možnými rizikami a vedľajšími účinkami a názorom dieťaťa musí byť tiež prisúdený význam na základe jeho veku a vyspelosti. V tejto súvislosti by mali byť deťom poskytnuté primerané a vhodné informácie, aby porozumeli situácii a všetkým dôležitým aspektom v súvislosti s ich záujmami, a, ak je to možné, malo by im byť povolené udeliť súhlas informovaným spôsobom.[15]

78. Napríklad, pokiaľ ide o zdravie mladistvých, Výbor[16] uviedol, že štáty, ktoré sú zmluvnými stranami Dohovoru, majú povinnosť zaistiť, aby všetci mladiství v škole, ako aj mimo nej, mali prístup k primeraným informáciám, čo je podstatné pre ich zdravie a rozvoj, aby si vhodne vybrali primerané návyky správania. Toto by malo zahŕňať informácie o používaní a zneužívaní tabaku, alkoholu a iných látok, stravy, vhodné sexuálne

[14] Všeobecný komentár č. 13 (2011) o práve dieťaťa na slobodu pred všetkými formami násilia.

[15] Všeobecný komentár č. 15 (2013) o práve dieťaťa na užívanie najvyššieho možného štandardu zdravia (čl. 24), ods. 31.

[16] Všeobecný komentár č. 4 (2003) o zdraví adolescentov a jeho vývoji v kontexte Dohovoru o právach dieťaťa.

a reprodukčné informácie, nebezpečenstvo skorého otehotnenia, prevenciu HIV/AIDS a sexuálne prenášané choroby. Mladiství s psychosociálnou poruchou majú právo na zaobchádzanie a starostlivosť v komunite, kde žijú, a to v rámci možností. Kde je dôležitá hospitalizácia a umiestnenie do obytnej inštitúcie, najlepší záujem dieťaťa musí byť posúdený pred prijatím rozhodnutia a v súvislosti s názormi dieťaťa; také isté hľadiská platia pre mladšie deti. Zdravie dieťaťa a možnosti liečby môžu taktiež byť časťou posúdenia najlepších záujmov a vymedzenia so zreteľom na ďalšie typy významných rozhodnutí (napr. udelenie povolenia na pobyt z humanitárnych dôvodov).

(g) Právo dieťaťa na vzdelanie

79. Je v najlepšom záujem dieťaťa mať prístup ku kvalitnému vzdelaniu vrátane skoršieho detského vzdelania, neformálneho alebo formálneho vzdelania a súvisiacim činnostiam, a to bezplatne. Všetky rozhodnutia o opatreniach a postupoch týkajúcich sa konkrétneho dieťaťa alebo skupiny detí musia rešpektovať najlepší záujem dieťaťa alebo detí prihliadnuc na vzdelanie. Na podporu vzdelania alebo lepšej kvality vzdelania pre viac detí potrebujú štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, mať dobre vyškolených učiteľov a iných profesionálov pracujúcich v rôznych prostrediach spojených so vzdelaním, ako aj detské priateľské prostredie a vhodné učebné a vyučovacie metódy berúc do úvahy, že vzdelanie je nielen investícia do budúcnosti, ale aj možnosť pre veselé aktivity, rešpekt, účasť a plnenie si svojich ambícií. Splnenie tejto požiadavky a zlepšenie zodpovednosti detí na prekonanie obmedzení ich zraniteľnosti akéhokoľvek druhu budú v ich najlepších záujmoch.

2. Vyváženie prvkov pri posúdení najlepších záujmov

80. Malo by byť zdôraznené, že základ posúdenia najlepších záujmov je všeobecné posúdenie všetkých dôležitých prvkov najlepšieho záujmu dieťaťa, závažnosť každého prvku závislom na iných prvkoch. Nie všetky prvky budú dôležité v každom prípade a rozdielne prvky môžu byť použité rôznymi spôsobmi v rozličných prípadoch. Obsah každého prvku sa nevyhnutne bude odlišovať pri každom dieťati a od prípadu k prípadu v závislosti od typu rozhodnutia a konkrétnych okolností, tak ako bude dôležitý každý prvok v celkovom posúdení.

81. Prvky pri posudzovaní najlepších záujmov môžu byť v rozpore, ak zvážime špecifický prípad a jeho okolnosti. Napríklad ochrana rodinného prostredia môže byť v rozpore s potrebou ochrany dieťaťa pred rizikom násilia alebo zneužitia rodičmi. V takých situáciách prvky budú musieť byť zvážené vzájomne, aby sa našlo riešenie, ktoré je najlepším záujmom dieťaťa alebo detí.

82. Pri posudzovaní rôznych prvkov je potrebné mať na pamäti, že na posúdenie a určenie najlepšieho záujmu dieťaťa je potrebné zabezpečiť plné a účinné uplatnenie práv uznaných v Dohovore a jeho opčných protokoloch a holistický rozvoj dieťaťa.

83. Mohli by nastať situácie, kedy faktory „ochrany“ ovplyvňujúce dieťa (napr. ktoré môžu znamenať obmedzenia práv), je potrebné posudzovať vo vzťahu k „splnomocňujúcim“ opatreniam (ktoré znamenajú plný výkon práv bez obmedzenia). V takýchto situáciách by vek a vyspelosť dieťaťa mali viesť k vyváženiu prvkov. Fyzický, emocionálny, kognitívny a sociálny vývoj dieťaťa je potrebné vziať do úvahy pre posúdenie úrovne vyspelosti dieťaťa.

84. Pri posudzovaní najlepších záujmov je nutné vziať do úvahy, že sa kapacity dieťaťa budú vyvíjať. Rozhodovacie orgány by preto mali zvážiť opatrenia, ktoré bude možné zodpovedajúcim spôsobom prepracovať alebo prispôsobiť, namiesto toho, aby definitívne a nezvratne rozhodli. Na tento účel by mali vyhodnotiť nielen fyzické, emocionálne, vzdelávacie a ďalšie potreby v konkrétnom okamihu rozhodnutia, ale mali by sa tiež zvážiť

možné scenáre vývoja dieťaťa a analyzovať ich v krátkodobom i dlhodobom horizonte. V tejto súvislosti by rozhodnutia mali posúdiť kontinuitu a stabilitu súčasnej a budúcej situácie dieťaťa.

B. Procesné záruky na zaručenie implementácie najlepšieho záujmu dieťaťa

85. S cieľom zabezpečiť správne vykonávanie práva dieťaťa na zohľadnenie jeho najlepšieho záujmu ako prvoradého hľadiska musia byť niektoré procesné záruky dieťa – priateľské procesné záruky zavedené a dodržiavané. Pojem najlepšieho záujmu dieťaťa je ako taký pravidlom konania (pozri bod. 6 (b) vyššie).

86. Zatiaľ čo verejné orgány a organizácie prijímajúce rozhodnutia, ktoré sa týkajú detí, musia konať v súlade s povinnosťou posúdiť a určiť najlepšie záujmy dieťaťa, od ľudí, ktorí rozhodujú o deťoch každodenne (napr. rodičia, opatrovatelia, učitelia, atď..) sa neočakáva, že budú striktne dodržiavať tento dvojstupňový postup, aj keď rozhodnutia prijaté v každodennom živote musia tiež rešpektovať a odrážať najlepší záujem dieťaťa.

87. Štáty musia zaviesť formálne procesy s prísnymi procesnými zárukami, ktorých cieľom je posúdiť a určiť najlepší záujem dieťaťa pre rozhodnutia týkajúce sa dieťaťa, vrátane mechanizmov pre vyhodnocovanie výsledkov. Štáty musia vytvoriť transparentné a objektívne postupy pre všetky rozhodnutia prijaté zákonodarcami, sudcami alebo správnymi orgánmi, a to najmä v oblastiach, ktoré majú priamy vplyv na dieťa alebo deti.

88. Výbor vyzýva štáty a všetky osoby, ktoré sú schopné posúdiť a určiť najlepší záujem dieťaťa, aby venovali osobitnú pozornosť týmto ochranným opatreniam a zárukám:

(a) Právo dieťaťa vyjadriť svoj vlastný názor

89. Základným prvkom tohto procesu je komunikácia s deťmi s cieľom uľahčiť zmysluplnú účasť detí a identifikovať ich najlepšie záujmy. Takáto komunikácia by mala zahŕňať informovanie detí o procese a možných udržateľných riešeniach a službách, ako aj zhromažďovaní informácií od detí a hľadaní ich názorov.

90. Ak dieťa chce vyjadriť svoj názor a ak sa toto právo vykonáva prostredníctvom zástupcu, povinnosťou zástupcu je presne vyjadrovať názory dieťaťa. V situáciách, keď názory dieťaťa sú v rozpore s názormi jeho zástupcu, by mal byť stanovený postup, ktorý umožní dieťaťu mať prístup k orgánu s cieľom stanoviť samostatné zastúpenie pre dieťa (napr. kolízny opatrovník), ak je to nutné.

91. Postup pre posudzovanie a určovanie najlepších záujmov detí v skupine sa do istej miery líši od najlepších záujmov konkrétneho dieťaťa. Ak ide o záujmy veľkého počtu detí, musia vládne inštitúcie nájsť spôsob ako vypočuť názory reprezentatívnej vzorky detí a venovať náležitú pozornosť ich názorom pri plánovaní opatrení alebo pri prijímaní legislatívnych rozhodnutí, ktoré sa priamo alebo nepriamo týkajú skupiny detí s cieľom zabezpečiť, aby všetky kategórie detí boli pokryté. Existuje mnoho príkladov ako to urobiť, vrátane detského vypočutia, detských parlamentov, organizácií pod vedením detí, detských organizácií alebo iných zastupiteľských zborov, diskusií v škole, internetových stránok sociálnych sietí, atď.

(b) Zisťovanie skutkových okolností

92. Skutkové okolnosti a informácie relevantné pre konkrétny prípad musia získať dobre vyškolení odborníci s cieľom zoradiť všetky prvky potrebné pre posúdenie najlepších záujmov. To by mohlo zahŕňať výsluchy osôb blízkych dieťaťu, ďalších osôb, ktoré sú denne v kontakte s dieťaťom, svedkov určitých incidentov, okrem iného. Zozbierané

informácie a údaje musia byť overené a analyzované predtým, než sa použijú pri posúdení najlepšieho záujmu dieťaťa alebo detí.

(c) Vnímanie času

93. Deti a dospelí nevnímajú plynutie času rovnakým spôsobom. Prieťahy pri dlhšom rozhodovaní majú obzvlášť negatívny vplyv na deti v čase ich vývoja. Preto sa odporúča, aby postupy a procesy týkajúce sa alebo ovplyvňujúce deti boli prioritné a dokončené v najkratšom možnom čase. Načasovanie rozhodnutia by malo, ak je to možné, zodpovedať schopnosti dieťaťa vnímať to, aký to môže mať preň úžitok a prijaté rozhodnutia by mali byť preskúmané v primeraných časových intervaloch v čase, keď sa dieťa vyvíja a keď sa rozvíja jeho schopnosť vyjadrovať názory. Všetky rozhodnutia týkajúce sa starostlivosti, liečby, umiestnenia a ďalšie opatrenia týkajúce sa dieťaťa musia byť pravidelne preskúmané v zmysle, v akom dieťa vníma čas a v zmysle jeho vyvíjajúce sa schopností a rozvoja (článok 25).

(d) Kvalifikovaní odborníci

94. Deti sú rôznorodá skupina, pričom každé dieťa má svoju vlastnú charakteristiku a potreby, ktoré môžu byť primerane posúdené odborníkmi, ktorí majú odborné znalosti v otázkach týkajúcich sa vývoja detí a dospievajúcich. To je dôvod, prečo by sa mal formálny proces posúdenia uskutočniť v priateľskom a bezpečnom prostredí odborníkmi vyškolenými, okrem iného, v detskej psychológii, vývoji dieťaťa a ďalších príslušných oblastí týkajúcich sa ľudských a sociálneho rozvoja, ktorí majú skúsenosti s prácou s deťmi, a ktorí posudzujú informácie získané objektívnym spôsobom. Ak je to možné, multidisciplinárny tím odborníkov by mal byť zapojený do posúdenia najlepšieho záujmu dieťaťa.

95. Posúdenie dôsledkov alternatívnych riešení musí byť založené na všeobecných vedomostiach (t.j. v oblasti práva, sociológie, vzdelávania, sociálnej práce, psychológie, zdravotníctva, atď.) o pravdepodobných dôsledkoch každého možného riešenia pre dieťa, vzhľadom na jeho jednotlivé vlastnosti a skúsenosti z minulosti.

(e) Právne zastúpenie

96. Dieťa bude potrebovať primerané právne zastúpenie, ak jeho najlepší záujem má byť formálne posúdený a určený súdmi a im zodpovedajúcimi orgánmi... Najmä v prípadoch, ak je dieťa odkázané na správne alebo súdne konanie, ktorého súčasťou je určenie najlepšieho záujmu dieťaťa, malo by byť dieťaťu poskytnuté právne zastúpenie ešte okrem opatrovníka alebo zástupcu na vyjadrenie názorov dieťaťa, pokiaľ ide o potenciálny konflikt medzi účastníkmi konania v rozhodnutí.

(f) Právne odôvodnenie

97. S cieľom preukázať, že právo dieťaťa na posúdenie najlepšieho záujmu a jeho zohľadnenie ako prvoradé hľadisko bolo dodržané, akékoľvek rozhodnutie týkajúce sa dieťaťa alebo detí, musia byť odôvodnené a vysvetlené. Odôvodnenie by malo výslovne uviesť všetky skutkové okolnosti týkajúce sa detí, aké prvky boli zistené ako relevantné v rámci posudzovania najlepších záujmov, obsah prvkov v jednotlivých prípadoch a spôsob akým boli zohľadnené na určenie najlepšieho záujmu dieťaťa. Ak sa rozhodnutie líši od názorov dieťaťa, mal by byť jasne uvedený dôvod prečo to je tak. Ak sa výnimočne stane, že zvolené riešenie nie je v najlepšom záujme dieťaťa, dôvody toho musia byť uvedené s cieľom preukázať, že najlepší záujem dieťaťa bol prvoradým hľadiskom bez ohľadu na výsledok. Nie je dostatočné uviesť vo všeobecnej rovine, že ďalšie úvahy mali prednosť pred najlepším záujmom dieťaťa; všetky úvahy musia byť výslovne uvedené v súvislosti s konkrétnym prípadom a dôvod, prečo majú väčší význam v konkrétnom prípade, musí byť

vysvetlený. Odôvodnenie musí tiež vierohodným spôsobom preukázať, prečo najlepší záujem dieťaťa nebol dostatočne silný a prečo mali prednosť iné úvahy. Do úvahy sa musia vziať tie okolnosti, za ktorých musí byť najlepší záujem dieťaťa prvoradým hľadiskom (pozri bod 38 vyššie).

(g) Mechanizmy preskúmania alebo prehodnotenia rozhodnutí

98. Štáty by mali zaviesť mechanizmy v rámci svojich právnych systémov na podávanie odvolaní proti rozhodnutiam alebo preskúmanie rozhodnutí týkajúcich sa detí, ak sa zdá, že rozhodnutie nie je v súlade s primeraným postupom posúdenia a určenia najlepšieho záujmu dieťaťa či detí. Mala by vždy existovať možnosť požiadať o preskúmanie alebo podanie odvolania proti takému rozhodnutiu na vnútroštátnej úrovni. Mechanizmy by mali byť známe dieťaťu a byť priamo prístupné dieťaťu alebo jeho zákonnému zástupcovi, ak sa má za to, že neboli dodržané procesné záruky, skutkové okolnosti neboli správne stanovené, posúdenie najlepších záujmov nebolo primerane vykonané alebo sa protiargumentom prisúdil príliš veľký význam. Preskúmavajúci orgán sa musí zaoberať všetkými týmito aspektmi.

(h) Posúdenie vplyvu práv dieťaťa (CRIA)

99. Ako bolo uvedené vyššie, prijímanie všetkých vykonávacích opatrení by malo tiež nasledovať po postupe, ktorý zabezpečí, že najlepší záujem dieťaťa je prvoradým hľadiskom. Posúdením vplyvu práv dieťaťa (CRIA) možno predpovedať vplyv akéhokoľvek navrhovaného politického opatrenia, právneho predpisu, nariadenia, rozpočtu alebo iného rozhodnutia správneho orgánu, ktoré ovplyvňujú deti a užívanie ich práv a malo by dopĺňať priebežné sledovanie a hodnotenie vplyvu opatrení na detské práva.[17] CRIA musí byť začlenené do vládnych procesov na všetkých úrovniach, a to čo najskôr pri príprave politiky a ďalších všeobecných opatrení na zabezpečenie dobrého spôsobu vládnutia pokiaľ ide o detské práva. Rôzne metódy a postupy môžu byť vytvorené pri vykonávaní CRIA. Minimálne sa musí používať tento Dohovor a jeho opčné protokoly ako rámec, najmä sa musí zabezpečiť, aby sa posúdenia opierali o všeobecné zásady a osobitne zohľadňovali posudzovaný odlišný vplyv opatrenia(í) na deti. Posúdenie vplyvu samo o sebe by mohlo byť založené na informáciách od detí, občianskej spoločnosti a odborníkov, rovnako ako od príslušných ministerstiev, vedeckého výskumu a skúseností zozbieraných v krajine alebo na ktoromkoľvek inom mieste. Analýza by mala viesť k odporúčaniam na zmeny a doplnenia, alternatívy a zlepšenia a musia byť sprístupnené verejnosti.[18]

VI. Šírenie

100. Výbor odporúča, aby štáty extenzívne šírili túto všeobecnú poznámku parlamentom, vládam a súdnym orgánom na národnej a miestnej úrovni. Mali by byť o tom tiež informované deti – vrátane detí v situácii vylúčenia – všetci odborníci pracujúci pre deti a s deťmi (vrátane sudcov, právnikov, učiteľov, opatrovateľov, sociálnych pracovníkov, zamestnancov verejných alebo súkromných inštitúcií sociálneho zabezpečenia, zdravotného personálu, učiteľov, atď.) a občianska spoločnosť ako celok. Ak to chcete dosiahnuť, mal by sa všeobecný komentár preložiť do príslušných jazykov, mali by byť k dispozícii

[17] Všeobecný komentár č. 16 (2013) o povinnostiach štátu týkajúcich sa vplyvu podnikateľského sektora na práva detí, ods. 78-81.

[18] Štáty môžu čerpať zo správy osobitného spravodajcu pre právo na potravu o hlavných zásadách v oblasti posudzovania vplyvov obchodných a investičných dohôd na ľudské práva (A/HRC/19/59/Add.5).

detské/primerané verzie a mali by sa konať konferencie, semináre, pracovné semináre a ďalšie podujatia s cieľom vymieňať si osvedčené postupy a to, ako ich najlepšie zaviesť do praxe. Malo by sa to tiež začleniť do formálneho odborného vzdelávania všetkých zúčastnených odborníkov a technických pracovníkov pred nástupom do zamestnania a popri zamestnaní.

101. Štáty by mali začleniť informácie do správ, ktoré pravidelne predkladajú Výboru v súvislosti s výzvami, ktorým čelia a opatreniami, ktoré prijali s cieľom uplatňovať a rešpektovať najlepší záujem dieťaťa vo všetkých rozhodnutiach súdnych a správnych orgánov a iných postupoch týkajúcich sa dieťaťa ako jednotlivca, ako aj vo všetkých fázach prijímania vykonávacích opatrení týkajúcich sa detí všeobecne alebo ako určitej skupiny.

HUMAN RIGHTS LEAGUE
LIGA ZA ĽUDSKÉ PRÁVA

ISBN 978 - 80 - 972187 - 0 - 6

9 788097 218706